

DOKUMENTUMOK

1.
Ion Antonescu 498. sz. törvényrendelete azon államok
alattvalói vagyonának rendezéséről, akikkel Románia
hadiállapotban van

Bukarest, 1942. június 22.

Nr. 1.847

1. § Jelen törvény közzétételétől számított 30 napon belül, akiknek Románia területén javaik, jogaik vagy követeléseik vannak, kötelesek nyilatkozatokat adni, amelyekben kimutatják ingó vagy ingatlan javaikat, követeléseiket, részvényeiket, hitelleveleiket, kötvényeiket vagy bármilyen más ingó vagyonukat, mellyel rendelkeznek.

Hasonlóképpen kötelesek ilyen nyilatkozatokat tenni:

1.) A 2. § a) b) c) és e) pontjában kimutatott társaságok és vállalatok igazgatói, ügyvezetői, cégvezetői vagy tulajdonosai kötelesek kimutatni a tőkét, értékeket, árukat, részvényeket, követeléseket és mindenféle szerződést, mellyel a társaság vagy a fenti államok állampolgárai a társaságban, vagy a vállalatban rendelkeznek.

2.) A fent kimutatott államok alattvalói ingó, vagy ingatlan vagyonának birtokosai bármely címen, megbízottai, képviselői, meghatalmazottai vagy javaik felügyelői, valamint ezeknek az állampolgároknak bármilyen összegig vagy értékig adósai.

Ennek a nyilatkozatnak megtétele kötelező minden személyre, aki az országban állandó lakhellyel bír, valamint bármely társaságra, mely az országban telepedett le, bármi is legyen állampolgársága (naționalitate).

2. § Jelen törvénynek alá vannak rendelve:

a) a kereskedelmi részvénytársaságok, valamint minden társaság és társulat, mely olyan országban alakult vagy működik, mellyel Románia hadiállapotban van, melynek az ország területén működési engedélye van, melyet meg fognak alapítani Románia területén, gyárak vagy más kereskedelmi vagy iparvállalatok vagy valamely petróleumkitermeléssel, erdőkitermeléssel foglalkozó vagy bármiféle

vállalat, valamint minden bank, melyeket a fent kimutatott államok valamelyikében alakítottak, vagy ott van a székhelye és amelyeknek másodlagos székhelye vagy képvisellete van Romániában és amelyek foglalkozása megegyezik a fővállalatéval.

b) Bármilyen részvénytársaság, annak ellenére, hogy az országban, az ország törvényeinek megfelelően alakulnak, idegen jellegük van és amelyek tőkéje legalább 20%-ban idegen.

c) Lerakatok, kereskedelmi vállalatok, vagy bármely vállalat, mely a fenti államok állampolgárainak tulajdonában van.

d) Ingó vagy ingatlan javak, értékek, hitelpapírok, bármilyen részvény, magánosok tulajdonát képező értéktárgyak (fizikai vagy jogi személyek) az említett államok polgárai, valamint a tőke, alapítói társaság, részvény, vagy bármilyen kötvény, gép vagy anyag, amivel ezeknek az államoknak a polgárai román vagy idegen társaságban rendelkeznek, amelyeknek igazgató tagjai, vagy részvényesei, semleges vagy Romániával szövetségben lévő államokhoz tartoznak, valamint az áruk, melyeket ők valamely ilyen társaságnál, vagy az ország bármely más helyén deponáltak.

e) Az állam, község vagy megye bármilyen más közigazgatási szerve által engedélyezett koncessziók, melyeket a fent említett államok fizikai, vagy jogi személyiségű polgárainak engedélyeztek.

A románosítás meghatalmazott minisztere határozattal intézkedhetik más javaknak, jogoknak és érdekeknek bevezetéséről és jelen törvény rendelkezései alá helyezéséről, hogyha olyan állam alattvalók tulajdonát képezik, melyekkel Románia jelenleg hadiállapotban van.

3. § A nyilatkozatokat Bukarestben a Romanizáló Államtitkárság (Subsecretariatul de Stat al Românizării Colonizării și Inventarului) vagyongfelszámolási igazgatóságánál (directia de lichidare a bunurilor) kell benyújtani, vidéken pedig a főispáni hivatalba, mely iktatja és benyújtja a romanizáló államtitkárságnak a kimutatással együtt.

A nyilatkozatokat iktatják vagy nyilvántartásba veszik rögtön a benyújtáskor. Két példányban kell a nyilatkozatot letenni, melyek közül az egyiket láttamozással ellátva azonnal átadják a bevallónak, ráteszik a hatósági pecsétet, az iktató számot vagy nyilvántartási számot és az iktatást eszközlő hivatalnok aláírását.

Tartalmazzák a bevalló nevét, keresztnévét, címét és nemzetiségét, valamint azon állam alattvalójának adatait, akivel Románia hadi állapotban van, valamint a bevallott jószág, jog vagy érdek részletes kimutatását.

A romanizáló, kolonizáló és leltározó államtitkárság meghosszabbíthatja határozat által a nyilatkozatokra engedélyezett 30 napos határidőt.

4. § A közigazgatási hatóságok rendőrségi vagy községi, a kereskedelmi és iparkamarák kötelesek azonnal értesíteni a romanizáló, kolonizáló és leltározó államtitkárság jószágfelszámoló igazgatóságát olyan társaságok ker.[kereskedelmi] vagy ipari vállalatok létezéséről, melyek jelen törvény rendelkezései alá esnek, valamint bármely jószág, jog vagy érdek létezéséről, mely olyan állam alattvalói tulajdonát képezi, mellyel Románia hadi állapotban van.

5. § A romanizáló, kolonizáló és leltározó államtitkárság jószágfelszámoló igazgatósága leltározni fog minden jószágot, jogot vagy érdeket, melyet jelen törvény értelmében bejelentettek és azokat külön nyilvántartásba vezeti.

6. § Minden jószág, jog vagy érdek, mely jelen törvény rendelkezése alá esik, zárólva van, kivéve azokat, melyek a romanizáló államtitkárság határozata alapján a folyó ügyekhez vagy tartás ügyekhez tartozik.

Bármely kereskedelmi vagy elidegenítési ügyletet semmisség terhe mellett csak 1940. július 10-i 2343. sz. és az 1941 március 4-i 769. és 172. sz. törvény alapján lehet megkötni.

7. § Jelen törvény rendelkezéseinek alávetett bármely vállalat tiszta jövedelmét külön számlán a Nemzeti Banknál kell letenni.

8. § Minden társaság, társulat, ker. és ipari vállalat, mely jelen törvény rendelkezései alá esik, a romanizáló, kolonizáló és leltározó államtitkárság felügyelete alá esik, mely igazgatót vagy ellenőrt fog kinevezni. Hatáskörüket és kötelezettségeiket a kinevezési határozatban állapítják meg.

9. § Az ellenőrzés alá helyezett társaságok igazgatóságának akárhány román vagy Romániával szövetséges állampolgárságú tagja van, a társaság székhelyén köteles tartózkodni.

Hogyha száma kevesebb, mint három, a romanizáló, kolonizáló és leltározó államtitkárság az igazgató ajánlására számukat a román részvényesek, vagy a vállalat tárgyának megfelelő illetékességgel bíró személyekkel ki fogja egészíteni.

Hogyha kettőnél kevesebb román ellenőr van, ugyancsak a romanizáló, kolonizáló és leltározó államtitkárság fogja az igazgatóság kérésére kiegészíteni. Rendes vagy rendkívüli közgyűlést nem fognak összehívni, míg a társaság ellenőrzés alatt áll. A kereskedelmi törvénykönyv az alapszabályok, vagy alapszabály-tervektől eltérően a közgyűlés hatásköre a fenti módon megalakított igazgatóságra száll át.

Hatáskörüket az igazgatóság és az ügyvezető igazgató gyakorolja. Az ellenőrök állandóan ellenőrzik az ügyvezetést és legalább két hónaponként jegyzőkönyvet vesznek fel.

Az ügyvezető igazgató résztvesz az igazgatósági gyűléseken, abban az esetben, hogyha egy határozatnál nincs meg a többség, az ügyvezető igazgató határozata a döntő.

Az ügyvezető igazgató képviseli a társaságot és ő jegyzi a céget.

Az igazgatóság az ügyvezető igazgató jóváhagyásával más személyeknek is engedélyezheti a cégjegyzést. Ebben az esetben a céget jogosan csak két személy aláírása képviselheti.

A közkereseti, betéti vagy alkalmi társaságokat az ügyvezető igazgató jegyzi.

Az igazgatóság bármely határozatát az ügyvezető igazgatónak kell jóváhagyni.

10. § Az ellenségeskedés egész ideje alatt, a fentemlített állampolgároknak az állammal, községgel, megyével vagy bármely közigazgatósági hatósággal szemben fennálló követelésének végrehajtása fel van függesztve még abban az esetben is, ha azok teljesítését már megkezdték.

11. § Ha a Romániával hadi állapotban lévő államok alattvalói javaik, jogaik vagy érdekeltségeik bejelentési kötelezettségének az előírt időben eleget nem tesznek, habár erre jelen törvény által kötelezettek, 1 évtől 5 évig terjedő fogházzal büntetik, vagy pedig 1000-tól 500.000 lejig terjedő pénzbüntetésre.

A hatóság 1 évtől 5 évig terjedő politikai jogvesztést is elrendelhet.

Ezen bűncselekmények megítélése és elbírálása az I. Mihály király büntetőtörvénykönyve és büntető perrendtartása értelmében történik.

12. § Abban az esetben, ha a nyilatkozatot olyan fizikai személy mulasztotta el, kinek magánvagyonához tartozik a be nem vallotta jog, jószág vagy érdekelttség, a hatóság kimondhatja a be nem vallott javaknak a nemzeti románosító központ javára történő elkobzását is.

Antonescu, a minisztertanács elnöke
M. Antonescu, a minisztertanács alelnöke és külügyminiszter
Const. C. Stoicescu, igazságügyminiszter
Titus Dragoş, a Kolonizáló, Romanizáló és Leltározó
Államtitkárság minisztere

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 18. doboz, 16/b csomó, Demeter-anyag, a 152. számú, 1942. július 3-i Monitorul Oficialban megjelent törvény fordítása.

2.

A Nemzetgazdasági Minisztérium

443. sz. törvényrendelete a Romániával hadi állapotban lévő államok alattvalói javainak helyzetéről

Bukarest, 1944. szeptember 1.

1632. sz.

I. § A 498/942 sz. törvényt mindig alkalmazni fogják, valahányszor Románia valamely állammal háborús állapotban van vagy lesz.

Ezen törvény I. §-ban előírt nyilatkozatok elkészítésére engedélyezett időtartamot a hadüzenettől kell számítani.

A német alattvalók javaira, jogaira és érdekeltsegeire vonatkozó nyilatkozatot, jelen törvénynek a Monitorul Oficialban történő megjelenésétől számított 30 szabad napon belül kell benyújtani, az 1942. évi 498. sz. törvényben meghatározott személyeknek, ezen törvény feltételei és büntető-rendelkezései alapján.

II. § A romanizáló, kolonizáló és leltározó államtitkárság hatáskörét, melyet az 1942. évi 498. sz. törvény állapított meg, jelen törvény rendelkezései alá eső, minden ellenséges alattvaló számára az ipari, kereskedelmi és bányászati államtitkárság végzi, mely erre a célra felhasználja a romanizáló, kolonizáló és leltározó államtitkárság szerveit.

III. § A nyilatkozatot Bukarestben az ipari, kereskedelmi és bányászati államtitkárságnak kell benyújtani – személyzeti igazgatóság, titkárság és ügyvezetés – vidéken a főispáni hivatalba, melyek iktatják és a fenti államtitkárságnak nyilvántartási ívvel együtt továbbítják.

*Mihály,
Nemzetgazdasági Minisztérium
Osztályfőnök Gh. Potopeanu*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 18. doboz, 16/b csomó, Demeter-anyag, a 202. számú, 1944. szeptember 2-i Monitorul Oficialban megjelent törvényrendelet fordítása.

3.

Az egyes részvénytársaságok ideiglenes kezeléséről szóló 478. sz. törvény

Bukarest, 1944. október 6.

I. § A kereskedelmi törvény intézkedéseivel ellentétben az Ipar, Kereskedelem és Bányák Államtitkársága a hivatalos lapban közzétendő, indokolt végzéssel felügyelő-vállalatvezetőt vagy kivételesen és ha úgy találja, hogy az ország gazdasági érdekei megkívánják, egyetlen vállalatvezetőt nevezhet ki azok mellé a részvénytársaságok mellé, amelyeknél 1944. augusztus 23. után egy vagy több olyan igazgatósági tag működött, akik ez időpont után Romániával hadiállapotba került állam alattvalói vagy akinek a politikai magatartása a köztudomás szerint ilyen állam javát szolgálta, vagy az a nemzeti, politikai vagy gazdasági érdekekre káros működést fejtett ki.

II. § Felügyelő-vállalatvezető kinevezése esetén a Romániával hadiállapotban lévő államok alattvalói közül választott igazgatósági- és felügyelő-bizottsági tagok megbízatása jog szerint megszűnik a vállalatvezető kinevezésére vonatkozó végzés kihirdetésének napján.

Az Ipar, Kereskedelem és Bányák Államtitkársága a hivatalos lapban megjelent végzéssel ennek időpontjától kezdve elrendelheti azoknak az igazgatósági felügyelő-bizottsági tagoknak a visszavonását, akiknek a politikai magatartása köztudomás szerint valamely Romániával hadilábon álló állam javát szolgálta, vagy a nemzeti, politikai vagy gazdasági érdekekre káros működést fejtett ki.

A végzést az igazságügyminiszter elnöklete alatt működő és a nemzetgazdasági minisztérium és Kereskedelmi és Iparkamara egy-egy kiküldöttjéből, mint tagokból álló bizottság véleménye alapján kell meghozni.

Az Ipar, Kereskedelem és Bányák Államtitkársága hivatalból, vagy a felügyelő vállalatvezető kérésére a hivatalos lapban közzéteendő végzéssel betölti azoknak a felügyelő és igazgatósági tagoknak a helyét, akiknek a megbízatása a megelőző bekezdések szerint megszűnt, joga lévén kiegészíteni a többi megürült igazgatósági tagsági helyeket is, ha a vállalat érdeke ezt megkívánja.

Az államtitkár ezeket a helyeket a román részvényesekkel vagy a vállalat tárgyát képező ügykörben szaktudással rendelkező más személyekkel tölti be.

III. § A felügyelő-vállalatvezetőnek a II. § szerint kiegészített igazgatóság ülésein szavazati joga van.

Szavazategyenlőség esetén a kereskedelem rendes folytatásához szükséges ügyletek esetében a felügyelő-vállalatvezető szavazata dönt és az igazgatóság elnökének a szavazata még akkor sem döntő, ha a társaság alapító okirata vagy alapszabálya úgy intézkedne.

Azokat a rendelkezési ügyleteket, amelyek meghaladják a kereskedelem rendes gyakorlását, a felügyelő-vállalatvezetőnek előzetesen jóvá kell hagynia.

Abban az esetben, ha a felügyelő-vállalatvezető megtagadja a jóváhagyást, az igazgatóság határozatait közölni kell az Ipar, Kereskedelem és Bányák Államtitkárságával, amely a határozatok közlésének

iktatásától számított 15 szabad napon belül közli a társasággal a döntését. Ha ez időn belül az államtitkárság nem erősítette meg a felügyelő-vállalatvezető elutasító határozatát, az igazgatóság határozatát jog szerint jóváhagyottnak kell tekinteni.

IV. § Egyetlen vállalatvezető kinevezése esetén az összes igazgatósági tagok megbízatása megszűnik a kinevezési végzésnek a hivatalos lapban történt közzétételének napján, hatáskörük pedig teljes joggal átszáll az egyetlen vállalatvezetőre.

Ha a társaság felügyelőbizottságában az I. § hatálya alá eső személyek is vannak, az Ipar, Kereskedelem és Bányák Államtitkársága hivatalból vagy az egyetlen vállalatvezető kérésére a jelen törvény II. §-ának 3. bekezdésében írt bizottság véleménye alapján ezeket a felügyelő-bizottsági tagokat a hivatalos lapban közzéteendő indokolt végzéssel másokkal cserélteti ki.

V. § A felügyelő-vállalatvezető vagy az egyetlen vállalatvezető köteles a részvényesek közgyűlését a kinevezési végzés közzétételétől számított legfennebb hat hónapon belül összehívni a társaság új igazgatóságának és felügyelő-bizottságának megválasztása céljából.

Abban az esetben, ha a felügyelő-vállalatvezető, vagy az egyetlen vállalatvezető a megelőző bekezdés szerint nem hívná össze a közgyűlést, az alaptőke legalább 1/20 részét képviselő részvényesek kérésére a törvényszék elrendelheti a közgyűlés összehívását és egyúttal kijelöli azt a részvényest, aki azon elnökölni fog.

A megválasztott igazgatósági és felügyelő-bizottsági tagok csak az Ipar, Kereskedelem és Bányák Államtitkársága által a közgyűlési határozat törlése után adott megerősítés után kezdenek meg működésüket.

A jóváhagyást meg lehet tagadni abban az esetben, ha ezek között az igazgatósági tagok között a jelen törvény I. §-ában írt személyek is szerepelnek. Az indokolt elutasító végzést a II. § 3. bekezdésében írt bizottság véleménye alapján kell kiadni.

Ha ezt az elutasítást nem közlik a társasággal, a közgyűlés határozatát tartalmazó közlés iktatásától számított 30 szabad napon belül, a hozzájárulást jog szerint megadottnak kell tekinteni.

Abban az esetben, ha a hozzájárulást megtagadják az összes vagy egyes igazgatósági tagok részére, a felügyelő-vállalatvezető vagy egyet-

len vállalatvezető folytatja működését mindaddig, amíg a társaság törvényes szervei csak olyan személyeket választanak, akik nem esnek az I. § intézkedései alá.

VI. § A felügyelő-vállalatvezető vagy egyetlen vállalatvezető működése megszűnik a megelőző § szerint megválasztott igazgatósági tagok működésének megkezdésekor.

VII. § A jelen törvény II. III. és V. §-ban foglalt intézkedések a jelen § 3. bekezdésének kivételével alkalmazást nyernek azokra a részvénytársaságokra is, amelyekre a 498/1942. számú törvény alapján vállalatvezetőt, vagy ellenőrt neveztek ki vagy fognak kinevezni. A felügyelő-vállalatvezető hatásköre és kötelezettségei jog szerint megilletik az így kinevezett vállalatvezetőt vagy ellenőrt is.

Hogy ha ezeket a vállalatvezetőket vagy ellenőröket a jelen törvény kihirdetése előtt neveztek ki, a II. § /1/ bekezdésében foglalt intézkedések alá tartozó igazgatósági és felügyelőbizottsági tagok megbízatása a jelen törvény kihirdetésének napján megszűnik.

A jelen törvény V. §-ában foglalt intézkedések nem alkalmazhatók azoknak a részvénytársaságoknak az igazgatósági tagjaira, amelyek tőkéjének legalább 20%-a 1944. augusztus 23. után ellenségessé vált idegeneket illet meg, vagy amelyek e nap után ellenségessé vált államban alakultak vagy központjuk ilyen államban van.

A jelen törvény V. §-ában foglalt intézkedéseknek megfelelően a közgyűlés által választott igazgatósági tagok működésbe lépésének napján a jelen szakasz /1/ bekezdése alá eső társaságok jog szerint megszűnnek a 498/1942. számú törvény hatálya alá tartozni.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 33. doboz, 23/d csomó (CASBI-ra vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye), a 231. számú, 1944. október 6-i Monitorul Oficialban megjelent törvény fordítása.

4.
Az ellenséges vagyonok kezelését elrendelő
korábbi jogszabályok kiegészítéséről szóló 644. sz. törvény

Bukarest, 1944. december 19.

1. § Az 1942. július 3-án megjelent 498. számú törvény, amely a Romániával hadiállapotban lévő államok alattvalóinak vagyonára vonatkozik, annak későbbi módosításaival alkalmazandó a következő személyekhez tartozó javakra, jogokra és érdekekre:

a) a német államra vagy a magyar államra,

b) azokra a természetes vagy jogi személyekre, amelyek nem magyar vagy német állampolgárok, feltéve, hogy székhelyük vagy lakhelyük Németországban vagy Magyarországon, vagy ezek által megszállott területeken van,

c) a német vagy magyar állam által megszállott területen létesített jogi személyekre vagy azokra, amelyek tőkéjének legalább 20%-a a megelőző pontokban megjelölt személyek birtokában van.

Hasonlóképpen az 1944. szeptember 12-én megjelent 453. számú és az ellenséges alattvalók safe-tartási jogának megtiltására vonatkozó törvény intézkedései is alkalmazandók a megelőző bekezdésekben írt személyekre.

2. § A jelen törvény intézkedései alá eső javaknak, jogoknak és érdekeknek az 1944. szeptember 12. és a jelen törvény kihirdetésének időpontja közötti elidegenítése, ezekre a javakra, jogokra és érdekekre engedélyezett dologi jogok vagy bármely joglemondások jog szerint semmisesek azoknak a kivételével, amelyeket a Nemzetgazdasági Minisztérium 498/1942. számú törvény 6. §-a szerint megerősített.

Nem tartoznak a megelőző bekezdés intézkedései alá a kereskedelem rendes folytatását, az ipari vállalatok működését és a javak megóvását szolgáló ügyletek.

3. § A törvény rendelkezései alá eső javaknak, jogoknak és érdekeknek a 498/1942. számú törvény 1. §-ában írt bejelentését – azok kivételével, amelyeket az 1944. szeptember 2-i 443. számú

törvény szerint be kellett jelenteni – az idézett nagy törvényben írt személyek az abban foglalt feltételek és jogkövetkezmények mellett a jelen törvény kihirdetésétől számított tíz napon belül kötelesek benyújtani.

4. § A bejelentéseket Bukarestben a Nemzetgazdasági Minisztériumhoz, vidéken pedig a megyefőnökséghez kell benyújtani, amelyek azokat iktatják és továbbítják a fentnevezett minisztériumba, összesítő jegyzék kíséretében.

5. § A jelen törvény kihirdetésétől számított tíz napon belül minden közigazgatási vagy rendőri hatóság és kereskedelmi és ipari egység köteles közölni a Nemzetgazdasági Minisztériummal a jelen törvény 1. §-ában írt személyekhez tartozó mindenféle javaknak, jogoknak vagy érdekeknek a létezését. Ugyanakkor közölniök kell mindent, ami azonosításukat megkönnyíti, mint: a jogosult nevét, azt a községet, amelyben a javak fekszenek vagy be vannak kebelezve, a szomszédolást, a telekkönyvi és helyrajzi számokat és jogi helyzetük minél teljesebb leírását.

A megelőző bekezdésben írt közintézmények vagy közhatalóságok főnökei vagy bármely tisztviselői, akik bár ismerik a helyzetet, vagy kért adatokat, nem közlik [azokat] az illetékeseknek vagy nem végzik el az azonosításhoz szükséges és előírt vizsgálatokat, a törvényesen kötelező szolgálat teljesítésének megtagadása címén büntetendők.

6. § A Nemzetgazdasági Minisztérium a 4. és 5. §§-ban írt határidőt a hivatalos lapban közzéteendő végzéssel meghosszabíthatja.

7. § A 498/1942. számú törvény alá és a jelen törvény 1. §-ának intézkedései alá eső személyekhez tartozó javak, jogi és érdekek elidegenítése vagy kivitele csak a Nemzetgazdasági Minisztérium engedélyével történhetik.

8. § Az 1944. október 6-i 478. számú, és egyes részvénytársaságok ideiglenes kezelésére vonatkozó törvény abban az esetben is alkalmazandó, ha a törvény hatálya alá tartozó társaságok igazgatósági vagy felügyelő-bizottsági tagjai között olyan személyek is működtek, akik helye Németországban vagy Magyarországon, vagy e két állam által elfoglalt területen van.

9. § A 498/1944. és 478/1944. számú törvények értelmében ezeknek a törvényeknek a hatálya alá tartozó javaknak, jogoknak és érdekeknek a felügyeletével, ellenőrzésével és megóvásával vagy kezelésével megbízott személyek az egyes köz- és magánvállalatokhoz a közhatóságok által kinevezett személyek felelősségére vonatkozó 1941. május 10-i 416. számú törvény hatálya alá tartoznak.

10. § A 2. és 7. §-ok intézkedései ellenére eszközölt elidegenítések jog szerint semmisek.

A semmisségre az ügyészség, a Nemzetgazdasági Minisztérium vagy bármely érdekelt fél hivatkozhatik. Azok a személyek, akik a 498/1944. számú vagy a jelen törvény alá eső javakat vagy érdekeket idegenítenek el, vagy visznek ki az országból, a hivatkozott törvényekben foglalt intézkedések ellenére, az 1944. szeptember 11-i 453. számú törvény 3. §-ában írt büntetések alá esnek, amennyiben nem sújtandók a 416/1941. számú törvényben írt büntetésekkel.

11. § A magánjogi vagy büntetőjogi felelősség megszüntetése nélkül megerősítést nyernek azok az átmeneti intézkedések, amelyeket a jelen törvény 1. §-ának hatálya alá eső személyek javainak, jogainak és érdekeinek megőrzésére és kezelésére a Belügyminisztérium rendeletei alapján hajtottak végre. Ezeknek az intézkedéseknek a megtételére feljogosított szervek által végzett működésről szóló jelentéseket a Nemzetgazdasági Minisztérium által kinevezett személyeknek kell átadni működésük megkezdésekor.

Mihály [király]

A. Leucuția

Nemzetgazdasági Miniszter

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 33. doboz, 23/d csomó, a 294. számú, 1944. december 19-i Monitorul Oficialban megjelent törvény fordítása.

5.

Soltész Pálnak az MKP bukaresti kiküldöttjének levele a hazai pártvezetéshez

Bukarest, 1945. január 27.

Tisztelt Elvtársak!

Múlt év novemberében, amikor már előrelátható volt, hogy a németek Budapestet, annak elpusztulása árán is, a végsőkig tartani fogják és a polgári lakosságot a háború borzalmainak és éhínségnek fogják kitenni, – foglalkozni kezdtünk a főváros élelmiszer-ellátásának kérdésével. Adatgyűjtésünk eredményét december végén írásban közöltük. Abban az időben, novemberben és decemberben, a román közvélemény még nem tudta elképzelni s máig is nehezen tudja még beleélni magát, hogy Magyarország mégsem fog megszűnni mint önálló és független állam. Ezért az eredeti tervezetben, amint ez annak hangjából is kitűnt, román szempontokat kellett figyelembe venni, román ellenvetéseket kellett előre leszerelni s ez félig-meddig sikerült is. Különösen a fizetés lehetőségeinek kérdésében talákoztunk kétkedéssel. Ezért kellett a problémának ezt a részét úgyszólván elbagatellizálni s úgy tüntetni fel, mintha Magyarország számára nem jelentene komoly nehézséget ennek az élelmiszer bevitelnek a finanszírozása.

Meggyőződésem, hogy a finanszírozás kérdése devizák nélkül is megoldható. Erre a célra a romániai magyar tőkebefektetéseket kellene mozgósítani. Megkíséreltük a Romániában levő magyar tőkeérdekeltségekről pontos adatokat szerezni, de nem sikerült. (Idevonatkozó kérdőív mellékelve.¹) De azt hiszem, ezek az adatok könnyen összeállíthatók lesznek a külügyminisztérium vagy a kereskedelmi minisztérium, vagy akármelyik nagybank irattárából, vagy a Statisztikai Hivatal, esetleg a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara útján. Figyelembe veendő, hogy a romániai magyar tőkeérdekeltségek formája nem mindig a részvény, vagy csak a részvény, sőt nem is mindig csak magyar vállalati, vagy bankhitelek. Ami a részvényeket

1 A mellékletet a levél mellett nem találtuk.

illeti, sok esetben tiszta magyar részvénytőkével bíró romániai vállalatok részvénytulajdonosai névleg románok, vagy nem magyar más külföldiek. A magyar fővállalatok által romániai alvállalataiknak nyújtott áru- vagy bankhitelek kérdése még bonyolultabb. Ezeket a magyar tőkeérdekeltségeket gyakran román, svájci, angol vagy más külföldi bank burkolja. Ezeknek a részvény- és hitelburkoknak a lefejtése nem lesz könnyű. Számítani lehet a magyar tulajdonosok aktív és passzív ellenállására. Véleményem szerint a romániai magyar tőkeérdekeltségeknek jelentékeny része burkolt. A valóságos helyzet megállapítása a tapasztalat szerint sok türelmet fog igényelni. Hozzávetőleges becslésem szerint több tízmillió svájci frankra rúg a romániai magyar tőkeérdekeltségek összege. Itt megemlítek néhány közismerten magyar vonatkozású vállalatot:

Petrozsényi Kőszénbányák. A részvények 85%-a a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, illetve a Salgótarjáni [Kőszénbányák Rt.] birtokában van, egy nemrég megjelent román lapközlemény szerint. A lupényi Viscosa Műselyemfonalgyár a Petrozsényi alapítása.

Metalloglobus Rt. 100%-ban a Weisz Manfréd család tulajdona. Értéke kb. 3 millió svájci frank. Hivatalosan 25% magyar tőke, 25% csehszlovák (azon a réven, hogy az igazgató csehszlovák állampolgár) és 50% román. A vállalat külföldi tartozásainak nagy részét a Schweizerische Volksbank Zürich burkolja.

Erdélyi Bank Rt. Bukarest, vidéki fiókokkal. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank erdélyi fiókjaiból alakult. Igazgatója Ghilezán, jelenlegi pénzügyi alminiszter, Maniu Nemzeti Parasztpártjának tagja. Ipari érdekeltségeit nem ismerem.

Magyar Általános Hitelbank romániai fiókja és a hozzátartozó Bod-i² Cukorgyár. Egyéb ipari érdekeltségeit nem ismerem.

Temesvári Bank és Kereskedelmi Rt., Temesvár és Bukarest, számos vidéki fiókkal. Hivatalosan a részvénytőke 10%-a az Angol–Magyar Banké. A részvények egy része a legionárius uralom alatt, illetve után, az állam birtokába ment át. A banknak több temesvári iparvállalatban van 50-100%-os részesedése, mint a Dura szárazelemgyár, a Lakk és Festékgyár, a Kandia Cukorkagyár stb., ezenki-

² Magyarul: botfalusi.

vül a temesvári Balkan-Impex jelentős import-export-vállalat is a bank érdekkörébe tartozik.

Industria-Economia Mezőgazdasági Gépek Rt. Temesvár. 100 %-ban az Angol-Magyar Bank, illetve a Magyar Gépkereskedelmi Rt. tulajdona. A Magyar Gépkereskedelminek transzfernehézségek miatt jelentős összeggel tartozik.

Temesvári Gyapjúipar Rt. Az ország egyik legnagyobb textilipari vállalata. A jelenleg Londonban élő Hatvani Pál tulajdona. Hatvani teljhatalmú budapesti megbízottja egy dr. vitéz B.-vel kezdődő nevű ügyvéd, akinek a neve nem jut eszembe. A részvények ennek az ügyvédnek a kezében vannak.

Richter Gedeon Gyógyszergyár. A pesti Richter gyár fiókja. A részvények névleges tulajdonosai 100%-ban románok.

Chinoín. A pesti Chinoín fiókja. Közelebbit nem tudok.

Tungsrám. A pesti Tungsrám fiókja. Erről sem tudok adatokat.

Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. romániai képviselője. Itteni vagyoni állapota a mellékletből kitűnik.

Nem tudom, hogy magyar biztosító intézeteknek van-e román érdekeltségük.

A névsor valószínűleg nem teljes. De már az említett tőkeérdekeltségek mozgósítása is komoly segítséget jelenthetne nemcsak az élelmiszer-bevitel finanszírozásában, hanem ipari nyersanyagoknak Románián kívüli külföldön való bevásárlásában is. Ezzel kapcsolatban arra gondolok, hogy román termékekkel, mint gabona, deszka, épület és bányafa, petróleum és petróleumtermékek, olajpogácsa, vetőmagvak stb., lehetne fizetni pl. törökországi, egyiptomi, svájci és más külföldi vásárlásokat. Törökország pamutot, pamuthulladékot, cserzőanyagokat stb., Egyiptom pamutot, fonalat, esetleg angol gyógyszereket stb. máris tudna szállítani, Svájc pedig fonalat, gépeket és alkatrészeket, vegyi termékeket, festéket, gyógyszereket stb. fog tudni rövidesen szállítani. (Románia pl. több millió svájci frank értékű textilfestéket és textilnyersanyagot fizetett ki előre Svájcban ezelőtt 2-3 hónappal. Az árukat a szállító vállalatok a gyáraktól átvették s most szó van arról, hogy Franciaországon keresztül tengeren ideszállítsák. Magyarország Svájci vásárlásait ugyanezen az úton, tehát

Románián keresztül plusz Duna, lehetne lebonyolítani.) Itt említem meg, hogy a törökök, másodkézből, 5.-, 6.- és 7.- svájci frankért ajánlják a nyers gyapot kilóját, fob Konstantinápoly. Hogy a romániai magyar tőkeérdekeltségek milyen formában volnának felhasználhatók, hogy eladás, elzálogosítás vagy biztosítéknyújtás formájában, vagy mindezek kombinációjában, ennek eldöntése attól is függővé volna teendő (azonkívül, hogy a magyar tulajdonosok milyen álláspontot foglalnának el és milyen módon akadályoznák), hogy román körök milyen feltételekkel lesznek hajlandók eladni a román árukat. A román közvélemény és sajtó pl. az eladást venné nagy örömmel. A Párt vezetői többször nyilvánosan követelték kifejezetten a Petrozsényi nacionalizálását. Ha magyar tőkeérdekeltségek eladására kerülne sor, azt ajánlanám, hogy az eladási ár semmi szín alatt sem lejjben, vagy pengőben, hanem feltétlenül svájci frankban vagy aranyértékben állapíttassék meg s ezzel párhuzamosan s ugyanakkor, ugyanolyan fizetési eszközben volnának megállapítandók a megvásárolandó román termékek és cikkek árai is.

Ha tehát Magyarországnak szüksége van élelmiszerek, vetőmagvak, ipari nyersanyagok és készgyártmányok bevitelére és más fizetési eszközökkel nem rendelkezik, úgy ezeket az előretolt romániai tőkeexportokat részben, vagy egészen felhasználhatja az újjáépítés céljaira. A nagy Anglia sem vonakodott eladni dél-amerikai részvényeit háborús szükségleteinek finanszírozására.

Befejezésül még felhívom figyelmüket arra is, hogy a romániai magyar vagyonokat be kellett jelenteni az itteni fegyverszüneti bizottságnak. De az említett okokból a bejelentett vagyonok csak egy kis hányadát teszik a valóságos magyar tőkeérdekeltségeknek.

Elvtársi üdvözlettel

Soltész Pál

Politikatörténeti Intézet, az MKP Külpolitikai Osztálya iratai, 274. fond, 10/73. ö. e., 40-42. o., Soltész Pál aláírásával hitelesített levél.

6.
**Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár
felállításáról szóló törvény**

Bukarest, 1945. február 10.

1. § A jelen törvény kihirdetésének napján megalakul az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár (CASBI), amely mint közjogi jogi személy a Pénzügyminisztérium, mint felsőbb szerv hatásköre alatt működik.

2. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár hatásköre a következő:

a) kezeli az 1944. szeptember 12-i fegyverszüneti szerződés 8. §-ában írt személyekhez éspedig: a német vagy magyar államokhoz, a német vagy magyar állampolgárságú természetes és jogi személyekhez, a Németországban vagy Magyarországon, vagy az ezek által elfoglalt területeken lakó vagy ott székhellyel bíró személyekhez tartozó ingó és ingatlan javakat.

b) felülvizsgálja és ellenőrzi azoknak a kereskedelmi és ipari vállalatoknak a vezetését, amelyek tőkéjének legalább 20%-a az a) pontban írt személyekhez tartozik.

c) hasonlóképpen felügyelheti és ellenőrizheti azokat a kereskedelmi vállalatokat, amelyek az a) pontban írt személyek tagadhatatlan pénzügyi ellenőrzése alatt működtek és e célból vállalatvezetőt is nevezhet ki.

3. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár kinevezi, visszavonja és ellenőrzi azokat a vállalatvezetőket és öröket és azokat a többi személyeket, akik meg voltak bízva a fenti 2. §-ban írt vállalatok és javak megóvásával és kezelésével.

Vállalatvezetőknek vagy öröknek ki lehet nevezni a következőket:

a) a vállalatnak azokat a főtisztviselőit, akik előképzettségük és erkölcsiségük alapján kellő biztosítékot képviselnek,

b) azokat a vállalaton kívül álló személyeket, akik az ilyen tárgyú vállalatok vezetéséhez elismert szaktudással rendelkeznek,

c) az állam ellenőrzése alá tartozó magánjogi vagy közjogi személyeket.

A vállalatvezetők és őrzők kinevezését az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár igazgatósága nevezi ki. A jelen törvény valamint a 498. számú 1942. július 3-i, a 443. számú 1944. szeptember 2-i és a 644. számú 1944. december 19-i törvények alapján kinevezett vállalatvezetők vagy őrök megbízatásának megvonását az igazgatóság rendeli el indokolt végzésben.

4. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár felügyeli és ellenőrzi a 2. § b) és c) pontjaiban írt vállalatok mérlegének elkészítését és felszámolására vonatkozó határozatokat, figyelemmel kíséri gazdasági és adminisztratív működésüket, határoz a felszámolás szükségessége és módja felett, valamint az eladás és felszámolás egyenlegének felhasználása felett és megadja az erre a célra szükséges felhatalmazást.

5. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár végzés útján megállapíthatja azokat a szabályokat, amelyek figyelembe vételével a 2. §-ban írt kereskedelmi és iparvállalatoknak vagy egy részüknek működniük kell egy és intézkedhetik a jelen törvény rendelkezései alá eső javak, jogok és érdekek megóvása és zárolása iránt.

6. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár céljának megfelelően gyakorolja mindazokat a hatásköröket, amelyeket az alább felsorolt egyezmények és törvények az államnak vagy szerveinek tartottak fenn:

a) az 1944 szeptember 12-i fegyverszüneti egyezmény,

b) a Romániával hadiállapotban levő államok alattvalóinak vagyónára vonatkozó 498. számú 1942. augusztus 3-i és 443. számú 1944. szeptember 2-i törvények,

c) a 644. számú 1944. december 19-i, valamint a már megjelent vagy ezután megjelenő minden olyan törvény, amely az államnak a fentiekkel kapcsolatban jogokat engedélyez.

7. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár jogosult személyzete útján bármely banknál, kereskedelmi vagy ipari vállalatnál, közjogi vagy magánjogi jogi személynél vagy természetes személynél bármilyen ellenőrzést végezni abból a célból, hogy megállapítsa a jelen törvény rendelkezései alá eső javaknak a létét, helyzetét, kezelési és megőrzési feltételeit, továbbá ezekre a javakra vonatkozó

törvényes intézkedések alkalmazásának a módját, továbbá az állam vagy az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár által kinevezett vállaltvezetőknek vagy őrzőknek vagy az egyéni vállalatok tulajdonosainak vagy képviselőinek a felelősségét.

Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár kötelezővé teheti, hogy a vállalatok mérlegei az általa szükségesnek talált feltételek mellett készüljenek és joga van megállapítani ezeknek a javaknak és jövedelmeiknek vagy hozadékaiknak könyvelési módját.

Hasonlóképpen az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár írásban követelheti, hogy az általa kijelölt határidőn belül írásban közöljék vele a mérlegeket, számlakivonatokat, helyzetjelentéseket és bármilyen más természetű felvilágosításokat.

Az ügyészség tagjai, járásbírók, megyefőnökök, községi bírók és polgármesterek, mezőgazdasági kamarák képviselői és általában minden természetes személy vagy minden közjogi vagy magánjogi személy köteles alkalmazni az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár végzéseit, amennyiben azok a jelen törvény rendelkezései alá eső bármiféle vállalatok és javak átvételére, megőrzésére és kezelésére vonatkoznak.

Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár jogosult közvetlenül a Pénzügyminisztérium szerveihez fordulni, amelyek minden felülvizsgálathoz és ellenőrzéshez kötelesek teljes segítséget nyújtani.

Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár bármely más tárcához is fordulhat abból a célból, hogy a különleges esetekben kiküldje felügyeleti és ellenőrző szerveit.

8. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár a hatáskörébe utalt megbízatások elvégzése céljából költségvetést készít, amelynek a szükségleteit a következőkből fedezi:

- a) a Pénzügyminisztérium által nyújtott államsegélyből,
- b) az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár különböző bevételeiből.

9. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár kiadásai – tekintet nélkül azok természetére – nem tartoznak az államkönyviteli törvény vagy más különleges pénzügyi törvények rendelkezései alá.

A kiadások igazolását a költségek kifizetését igazoló iratok vagy bizonyítékokra vezetett igazgatósági jóváhagyással történik.

10. § A költségvetés végrehajtására vonatkozó számlákat a Legfőbb Számvevőszék által kiküldött különleges bizottság vizsgálja meg, amely minden negyedév lejártától számított 15 napon belül adja meg a felmentvényt.

Ezt a bizottságot a Pénzügyminisztérium végzéssel állítja össze a Legfőbb Számvevőszék 3 tanácsosából, akiknek a Legfőbb Számvevőszék által kijelölt előadók segítenek.

11. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztárt egy igazgatóság vezeti, amelynek elnökét a pénzügyi, műszaki vagy gazdasági téren elismert szakemberek közül, és 6 tagját a következőképpen kell kijelölni:

a) a Pénzügyminisztérium és Nemzetgazdasági Minisztérium egy-egy kiküldöttje, akiket ezeknek a minisztériumoknak főtisztviselői közül kell kiválasztani,

b) a fegyverszüneti szerződés alkalmazására alakult román bizottság vagy kiküldöttje,

c) a pénzügyi ellátás és törlesztés pénztárának egy igazgatósági tagja és a vezérigazgatója,

d) a Munkaügyi Minisztérium kiküldöttje, akit a főtisztviselők közül kell kiválasztani.

Mindezeket a Pénzügyminisztérium előterjesztésére királyi rendelettel kell kinevezni.

Az igazgatóság a megjelent tagok szótöbbségével határoz, de legalább 4 tagnak jelen kell lennie.

Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

12. § Az igazgatóság jogainak egy részét végrehajtó bizottságra ruházhatja át, amely az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár elnökéből és két tagból áll és amelyben szavazati joggal bír az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár vezérigazgatója vagy helyettese.

13. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztárt a vezérigazgató vezeti és ő utalja ki a napi kiadásokat is.

Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár harmadik személyekkel szemben és a bíróság előtt, az igazgatóság, a vezérigaz-

gató vagy ezek megbízottjai képviselik és érvényesen jegyzik. A vezérigazgató jogosult a költségvetés keretében belül az igazgatóság által megállapított legmagasabb összegig kiutalni a kiadásokat.

14. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár szervezése és működése, az igazgatóságok, ügyosztályok és osztályok beosztása, személyzetének kinevezése a pénzügyminisztérium által jóváhagyott igazgatósági határozatokkal történik.

Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztárnak felügyelői és egy ellenőri testülete működik.

15. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár alkalmazottjait a Pénztár kérésére hozzá kiküldött köztisztviselőkből valamint a Pénztár kérésére ebből a célből az egyes vállalatok által kiküldött magántisztviselőkből kell kinevezni.

Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár igazgatósága fogja eldönteni azt, hogy az Ellenséges Javak Főkormánybiztosságának jelenlegi alkalmazottai közül kiket kell az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztárhoz kiküldeni.

Új személyzetet is lehet alkalmazni, de ezek nem lesznek köztisztviselők, hanem jogaikat a munkatörvény állapítja meg.

16. § Az igazgatóság a más tárcáktól vagy közintézményektől hozzá kiküldött személyzet részére rendkívüli működésükért külön illetményt is megállapíthat.

A magánvállalatoktól az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztárhoz kiküldött magántisztviselők fizetésüket továbbra is saját vállalatuktól kapják, az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár azonban köteles a szükséges összegeket a vállalatnak megtéríteni.

Az igazgatóság jogosult ezek részére is illetménykiegészítést adni.

17 § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár igazgatóságának vagy személyzetének tagjai nem esnek az összeférhetetlenség, álláshalmozás vagy legmagasabb fizetésre vonatkozó törvényes vagy alapszabály-szerű intézkedések alá.

18. § Az Igazgatóság köteles megállapítani az általa kinevezett minden olyan vállalatvezetőnek, őrnök, valamint minden természetes személynek és közjogi és magánjogi személynek a hatáskörét és jogait, akiknek valamilyen megbízást ad.

19. § Azok a vállalatvezetők, felügyelők vagy bármely más személyek, akik az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztártól bármilyen címen vagy bármilyen minőségben megbízást kaptak, átvételi leltárat és működésükről havi jelentést kötelesek készíteni, amelyeket az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztárhoz a jelentésben foglalt hónapot követő első öt napon belül küldenek el.

Ha a hónap folyamán különleges események történnek, ezeket azonnal jelenteni kell az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztárnak.

20. § A vállalatvezetőknek, öröknek és kiküldötteknek az illetményeit a pénztár igazgatósága állapítja meg.

21. § A vállalatvezetők, örök és az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár bármely kiküldöttje, akiket a Pénztár valamely dolgok kezelésével, megtartásával vagy megőrzésével bízott meg, felelőségük szempontjából a köztisztviselőkkel azonos elbírálásban részesülnek működésük egész ideje alatt.

A megállapított károkat az igazgatóság a Pénzügyminisztérium jóváhagyásával végzéssel fogja terhükre írni. A végzést csak az ítélt táblához benyújtott fellebbezéssel lehet megtámadni. Az ítélt tábla az ügyet sürgősen, és más ügyek előtt köteles letárgyalni.

A jogerőssé vált terhelő végzés végrehajtó okiratot képez az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár javára.

22. § A vállalatvezetők, örök vagy bármilyen kiküldöttek helyeiket csak akkor hagyhatják el – még ha lemondásukat el is fogadták volna –, ha a helyetteseiknek teljes egészében átadták a rájuk bízott javakat.

23. § Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár kéréseinek, végzéseinek vagy rendeleteinek végre nem hajtása esetén a természetes személyek vagy a jogi személyek szerveinek tagjai egy évtől három évig terjedő fogházbüntetéssel és 100.000 lejtől 5.000.000 lejig terjedő pénzbírsággal, a jogi személyek pedig csak a pénzbírsággal sújtandók.

Ha a bűncselekményt köztisztviselő követi el, a büntető törvénykönyv 243. §-át kell alkalmazni.

Ugyanezeket a büntetéseket kell alkalmazni azokra a személyekre is, akik jelen törvény intézkedései alá eső javakat eldugják vagy megsemmisítik.

A jelen törvényben írt bűncselekmények felbujtói, bűntársai és orgazdái a bűncselekményt elkövetővel egyenlő módon büntetendők.

24. § A jelen törvényben büntetett bűncselekményeket a törvényszékek mellett működő ügyészségek tagjai, a járásbírók, pénzügyi felügyelők és ellenőrök, az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár felügyelő és ellenőrző szervezi, valamint az ebből a célból kiküldött vagy megkeresett bűnügyi rendőrség bármely tisztje állapítja meg.

Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár tisztviselői által a könyvelés vagy iratok alapján tett megállapításokról szóló jegyzőkönyvek az ellenkező bizonyításig teljes bizonyító erővel bírnak.

Tettenérés esetén a bűncselekmény anyagi elemeit megállapító jegyzőkönyvekben foglalt adatok hitelt érdemlőek mindaddig, amíg azokat okirathamisítás címen meg nem támadják.

A bűnügyi rendőrség tisztjei és szervei kötelesek az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár személyzetének hivatásuk betöltésében minden segítséget megadni.

Az 1.) bekezdésben írt személyek által felvett jegyzőkönyvek alapján az ügyészség bűnvádi eljárást indít, bonyolultabb esetekben pedig átteszi az ügyet a vizsgáló bírónak kivizsgálás végett.

A megelőző bekezdés szerint megkeresett vizsgáló bíró a bűncselekmény elkövetőit előzetes letartóztatásba helyezheti.

A vizsgáló bíró által kibocsátott letartóztatási végzést a büntető perrendtartás szerint a törvényszéknek meg kell erősítenie.

Tettenérés esetén az ügyészség a bűnvádi eljárás megindításával egyidejűleg a bűnvádi perrendtartás 206. §-a szerint a bűncselekmény elkövetésével szemben letartóztatási végzést bocsáthat ki és a vádlottat azonnal átküldi az illetékes bírósághoz, hogy még aznap, vagy legkésőbb a következő napon ítéلkezzenek felette.

Az így kibocsátott letartóztatási végzést a törvényszéknek nem kell megerősítenie. Minden más esetben a bűncselekmények felett sürgősen és más ügyek előtt a törvényszékek ítéلkeznek a közvagyon védelmére szóló törvényben írt eljárás szerint.

Az ítélet ellen az ítéletáblához felfolyamodással lehet élni, amelyeket a többi ügyek előtt kell elintézni.

Ha a jelen törvényben írt bűncselekményeket olyan személyek követték el, akik bármilyen címen megbízást kaptak valamely társaság vezetésére, kezelésére vagy képviselésére, vagy olyan személy, akit a társaság hasonló munkakörrel megbízott, vagy olyan személyek, akiket vállalatvezetőként örként vagy egyéb kiküldöttként megbízottak, a büntetést a 23. § szerint kell kiróni.

25. § A jelen törvény alapján megindult minden büntetőperben meg kell idézni az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztárat is.

26. § A bíróságok által kihirdetett végleges ítéleteket azonnal végre kell hajtani még írásba foglalásuk előtt, a büntetőperrendtartás 327. §-a és 328. §-ának pontja alapján kihirdetett rendelkező rész alapján.

A bíróságokat a büntető törvénykönyv 54. §-a és a büntető perrendtartás 526. §-a szerint kell végrehajtani.

27. § Azok a vállalatok, amelyek a 2. § rendelkezései alá esnek, de részükre még vállalatvezetőt nem neveztek ki, a jelen törvény rendelkezései alá vonhatók az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár igazgatóságának határozatával.

Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár elrendelheti a jelen törvény 2. §-ának b) és c) pontjaiban írt bármely vállalatnak a jelen törvény hatálya alól kivonását.

28. § A pénzügyminisztériumhoz kell felterjeszteni jóváhagyás végett a következőket:

- a) az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár költségvetését,
- b) a vezérigazgató kinevezését,
- c) a törvény hatálya alá eső mindenféle javak kezelésére vonatkozó eljárás általános szabályait,
- d) bármely vállalatnak a jelen törvény rendelkezései alá vonását – vagy az alól mentését.

Ezenkívül a pénzügyminisztérium általánosságban ellenőrzi az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár minden működését.

29. § A jelen törvénnyel ellentétes minden törvényes intézkedés hatályon kívül helyeztetik.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 33. doboz, 23/d csomó, a 33. számú, 1945. február 10-i Monitorul Oficialban megjelent 91. számú törvény fordítása.

7.

A CASBI-törvény 5822. számú végrehajtási utasítása

Bukarest, 1945. április 25.

...VÁRMEGYE FŐISPÁNJÁNAK

Tisztelettel közöljük alábbiakban az Ellenséges Javak Megyei Hivatalának létesítésére és működésére vonatkozó utasításokat.

A Monitorul Oficial 1945. február 10-i 35. számában megjelent 91. számú törvény által felállított az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár (CASBI), amely a pénzügyminisztérium alá tartozik.

Székhelye ennek a pénztárnak Bukarestben van, I. Ghica utca 5. sz. A CASBI-nak célja az 1944. szeptember 12-i fegyverszüneti szerződés 8. szakasza által előírt rendelkezések alkalmazása, valamint gyakorlása mindannak a jogkörnek, amely az állam, vagy annak szervei részére van fenntartva, a Monitorul Oficial 152/1942. számában megjelent 1942. július 3-i 498. számú törvény a Monitorul Oficial 202/1944. számában megjelent, 1944. szeptember 2-i 443. sz. törvény és a Monitorul Oficial 1944. december 19-i 294 számában megjelent 1944. december 19-i törvény (644. sz.) és bármely más meglévő, vagy jövőben törvény által, jogokkal ruházván fel az államot az ellenséges javakkal kapcsolatban, alkalmazván a törvényeket a CASBI létesítéséig a volt Ellenséges Javak Kormánybiztossága.

A CASBI jogköre

a) Kezeli azokat az ingatlan és ingó javakat, amelyek az 1944. szeptember 12-i fegyverszüneti szerződés 8. szakasza által meghatározott személyekhez tartoznak, és pedig: német vagy a magyar állam, német vagy magyar állampolgárságú (de naționalitate) fizikai és jogi személyek Németország vagy Magyarország területén, avagy ezek által lakhellyel, vagy székhellyel bíró személyek és végül, olyan személyek, akik tekintet nélkül állampolgárságukra (naționalitatea) visszavonultak az ellenséges hadsereget megelőzően, avagy azokkal egyidejűleg.

b) Felügyeletet gyakorol és ellenőriz azon ipari vagy kereskedelmi vállalatok igazgatását, amelyeknek tőkéje legalább 20%-os arányban, az a) pont alatt megjelölt személyekhez tartozik.

c) Hasonlóképpen felügyeletet gyakorolhat és ellenőrizheti – egy adminisztrátort nevezvén ki e célból – azokat a kereskedelmi vállalatokat is, amelyek az a) pont alatt megjelölt személyeknek meg nem engedett ellenőrzése alatt működnek.

d) Kinevezi, visszahívja és ellenőrzi az adminisztrátorokat, gondnokokat és bármely más személyeket, akik meg vannak bízva a 91/1945. számú törvény 22. szakasza által előírt vállalatok és javak megőrzési, igazgatási és kihasználási műveletével.

A CASBI jogkörének gyakorlása céljából végre kell hajtani általánosságban az alábbi munkálatokat:

a) személyek és azok javainak, jogainak és érdekeltségeinek azonosítási megállapítása.

b) 1944. szeptember 12-én létező javaknak, jogoknak és érdekeltségeknek leltározása.

c) Ezen jogoknak, javaknak és érdekeltségeknek az 1944. szeptember 12-i áron való felértékelése.

d) Igazgatása, megőrzése és felügyelete ezen javaknak.

AZ ELLENSÉGES JAVAK MEGYEI HIVATALA

A fentebb meghatározott munkák végrehajtása céljából a Monitorul Oficial 1945. február 15-i 37. számában megjelent 238. sz. minisztertanácsi napló által létesítettek, mint külső szervei a volt Ellenséges Javak Kormánybiztosságának.

Miután az Ellenséges Javak Kormánybiztossága megszüntetett, ezek a megyei hivatalok a jövőben a CASBI keretében, annak rendelkezései alatt fognak működni.

A MEGYEI HIVATAL SZERVEZETE

A megyei hivatal két ügyosztályból áll:

1.) A Városi Javak Ügyosztálya, amely a megyei főispánság alatt működik és amely foglalkozik a városi ellenséges javakkal.

2.) A Vidéki Javak Ügyosztálya, amely a Mezőgazdasági Kamara mellett működik és amely foglalkozik a falusi községekben lévő ellenséges javakkal.

A főispáni hivatal és a Mezőgazdasági Kamara kötelesek a fentebb említett minisztertanácsi napló értelmében a megyei hivatalok ügyosztályainak rendelkezésére bocsátani az azok zavartalan működéséhez szükséges helyiségeket berendezést és személyzetet.

A megyei hivatal, feladatainak elvégzése érdekében jogosult igénybevenni a helyi közigazgatás, a rendőrség, csendőrség személyzetét, a Mezőgazdasági Kamara külső személyzetét és bármely közintézménynek a személyzetét, amelyre szüksége van.

A főispánok felkéretnek, hogy azonnal tegyék meg az intézkedéseket az Ellenséges Javak Megyei Hivatalának felállítására ott, ahol azok még nincsenek felállítva.

A MEGYEI HIVATAL HATÁSKÖRE

A Megyei Hivatalok hatáskörébe tartoznak a fegyverszüneti szerződés 8. szakasza által meghatározott ellenséges javak, kivéve a kereskedelmi, ipari, bank- és biztosítási vállalatokat, amelyek a CASBI közvetlen hatáskörébe tartoznak, az alábbi meghatározás szerint:

A) A személyek és javak azonossági megállapítása

Elsősorban fontos azon személyek azonosságának megállapítása, akik a fegyverszüneti egyezmény 8. szakaszában foglalt rendelkezések alá tartoznak.

A fegyverszüneti szerződés 8. szakasza által meghatározott személyek a következők:

a) *Németek.* Német állampolgárságú (de cetätenie) természetes személyek és német köz- és magánjogi személyek (német állam, követségek, konzulátusok, kulturális-, sport és jótékony célú egyesületek stb.) amelyeknek lakhelye vagy székhelye Romániában, vagy bármely más országban van.

b) *Magyarok*. Magyar állampolgárságú (de cetätenie) természetes személyek és magyar köz- és magánjogi személyek, akiknek lakhelye Romániában, vagy bármely más országban van.

c) *Vélelmezett ellenségek*. Bármely más állampolgárságú (de cetätenie) személyek, akiknek székhelye német vagy magyar területen, vagy általuk elfoglalt területeken van, valamint azok az állampolgárok, akik 1944. szeptember 12. előtt, vagy után Németországba, vagy Magyarországra, avagy általuk elfoglalt területre menekültek.

Ezek azonosságának megállapítása eszközrendő 1944. szeptember 12-i időpontra, még akkor is, ha ezen időpont után visszatértek lakhelyükre, avagy székhelyükre.

Egyidejűleg ezen személyek azonosságának megállapításával eszközrendő javaik azonosságának megállapítása.

Az azonosság eszközrendő a hatóságoknál található adatok alapján, nyomozás, felhívás és a helyi sajtóban megjelent közlemények útján, valamint más eszköz felhasználásával.

A Monitorul Oficial 152/1942. számában megjelent 498. számú törvény által előírt büntető rendelkezések terhe alatt, az idegen állampolgárok, azok megbízottai, rokonaik és bármely más személyek, akik bárminő címen maguknál tartanak javakat, amelyek a fentebb említett személyeké, akik a fegyverszüneti egyezmény 8. szakaszában felsorolt rendelkezések alá esnek, kötelesek nyilatkozatot tenni, amelyben feltüntetendő hogy a szóban forgó személyek milyen csoporthoz tartoznak, állván ezeknek vagyona ingatlan javakból, ingóságokból, követelésekből, részvényekből, hitellevelekből, vagy bármely más ingó értékekből, jogokból és érdekeltségekből, valamint meghatározandó az a hely, ahol található, avagy a személyek, akik azokat maguknál tartják.

B) A javak felleltározása és értékelése

A személyek és azok vagyonának azonossági megállapítása után, avagy azzal egyidejűleg eszközrendő a leltározás, a felértékelés és intézkedések teendők a megőrzésre vonatkozóan a községi szervek és az 1. pont utolsó előtti bekezdésében meghatározott szervek útján. A

leltározás három példányban felvett jegyzőkönyv útján végzendő, amelyből két példány a CASBI-hoz terjesztendő.

Egyes főispánságok összeállítottak és előterjesztettek iratokat és tájékoztató adatokat az ellenséges javak egy részére vonatkozóan, azonban az előterjesztett munkálatok nem teljesek.

Mindezen javak azonossági megállapítására és leltározására vonatkozó munkálatokat folytatni kell, újból megszervezve és teljes erővel az Ellenséges Javak Megyei Hivatalának ellenőrzése mellett, mind a városi, mind a falusi javakra vonatkozóan, beleértve a mezőgazdasági javakat még azon esetben is, ha a gazdasági kisajátításról szóló törvény és végrehajtási utasítás értelmében, azok kisajátítás alá estek és a kisajátítás során az igényjogosultaknak átadattak.

A leltározás az egyes tulajdonosokra vonatkozóan külön-külön eszközrendő, mindazon összes javakat illetően, amelyek valamely község területén voltak 1944. szeptember 12-én. Azokra a javakra vonatkozóan, amelyek bárki által és bármely címen ezen időpont után elidegenítették avagy elvitettek megjegyzés eszközrendő a jegyzőkönyvben és melléklendők a vonatkozó bizonyítékok és igazoló iratok.

A javak leltározása azok csoportosítása szerint eszközrendő, minél részletesebb leírásával az egyes javaknak, meghatározván, hogy mely állapotban vannak, oly módon, hogy minél könnyebben megállapítható legyen azonosságuk.

A) A városi javak

1.) *Épületek.* Megjelölendő az utca és a házszám ahol található. Általános leírás készítendő az épületről, vagy az épületekről és azok állapotáról. Ezután meghatározandó minden egyes épülettömb, annak építési és fedélanyaga és hogy van-e vízvezeték, villanyvilágítás stb., a telekkönyv száma, helyrajzi szám, a tulajdont igazoló okmány, az épület által elfoglalt terület és az épület felülete. Hasonlóképpen megjelölendő háztömbökként a lakásrészek (apartamente) száma és az emeletek, feltüntetve minden egyes lakrészhez tartozó szobák számát, azok rendeltetését, az egyes épületek értékét és a terület értékét 1944. szeptember 12-i időpont szerint.

Az épületek leírása kötelező módon lakrészek szerint eszközrendő és a szobák, valamint mellékhelyiségek számának megjelölésével,

feltüntetve minden egyes lakrész állapotát, rendeltetését, a lakó nevét, keresztnévét, mely címen lakik ott (bérleti szerződés, rekvirálás, tulajdon stb.) a fizetendő házbért, vagy a bérértéket és minden más adatot, mely érdekelheti a CASBI-t.

2.) *Házhelyek (belsőség)*. Megjelölendő az a hely, ahol fekszik, utcára eső része, területe, meghatározandó, hogy be van-e kerítve és miképp, mire használtatik, ki által és mi címen, milyen bér fizettetik és mi volt az értéke az 1944. szeptember 12-i időpontban.

3.) *Az ingó javak* a következő módon csoportosítandók:

a) bútortart (hálószoba, ebédlő, szalon, iroda stb.)
b) szőnyegek, függönyök, képek, csillárok, lámpák, rádiókészülékek, varrógépek, dísztárgyak stb.

c) ágynemű, paplanok, párnák, matracok, pokrócok, ágyterítők, asztalterítők stb.

d) felvevő fehérnemű, felsőruhanemű, lábbeli stb.

e) evőeszközök és főzőedények,

f) konyhabútortart és felszerelés,

g) élelmiszerek,

h) különböző más tárgyak, anyagok.

Az összes tárgyak és anyagok a leltárba részletes leírással vezetendők be, meghatározván, hogy mely anyagból vannak, valamint értéküket az 1944. szeptember 12-i időpontban.

4.) *Ingó értékek*. Mind a falusi, mind a városi javak tulajdonosaira vonatkozóan a jegyzőkönyvben feltüntetendők azok követelése, részvényei, hitellevelei, jogai és érdekeltségei, valamint bármely más ingó értékei. Hasonlóképpen megjelölendők az ércpénzek, nemesfémek és értékek, ékszerek, mindenik értékének a feltüntetésével, valamint, hogy azok hol találhatóak és kinek az őrzetében vannak.

B) Falusi javak

1.) *Mezőgazdasági javak*. Ezek bevezetendők területenkénti csoportosítás szerint a telekkönyvi adatok alapján, avagy a használati mód szerint, éspedig: szántó, kaszáló, legelő, zöldségeskert, szőlő, gyümölcsös, erdő stb. meghatározván külön-külön minden egyes területcsoport nagyságát (területét) és azok felértékelését az 1944. szeptember 12-i időpontban. Megjelölendő a telekkönyvi szám és helyrajzi

szám. Hasonlóképpen megjelölendő, hogy jelenleg ki használja és milyen címen.

Azon területekre vonatkozóan, amelyeket a kisajátítás során kiosztottak, megjelölendő a kiosztást élvező személyek száma és hogy mely közösséghez tartoznak.

2.) *Lakás, háziipar, kereskedelem, irodák stb. célra szolgáló épületek.* Megjelölendő hol fekszik az épület, a beépített terület nagysága, az udvar területe és az épület általános helyzete. Az épületekről külön-külön leírás eszközöndő, megjelölve a lakásrészek számát és a szobák és mellékhelyiségek számát. Milyen anyagból vannak építve és befedve, milyen állapotban vannak, rendeltetésük, ki használja azokat és mi címen. (Tulajdonos, bérlő, rekvirálás, kisajátítás stb.) Erdélyre vonatkozóan megjelölendő a telekkönyvi szám és a helyrajzi szám, az Ókirálásra vonatkozóan megjelölendő a tulajdoni jogcím.

Minden egyes épületre vonatkozóan meghatározandó annak értéke az 1944. szeptember 12-i időpontban.

A mezőgazdasági kerttermeléshez (exploitáre agricole) avagy földműves gazdaságokhoz tartozó épületekre és azok melléképületeire vonatkozóan bevezetendő ugyanazon adatok, betartva a következő sorrendet: istállók, raktárak, kocsiszínek, disznóólak, ketrecek, hombárok, présházak, pincék stb.

3.) *Háziiparok.* Leírás készítendő a következőkről: malmok, olajütők, cujkafőzők, üstök stb., szövőszékek, gyapjúfésülőgépek, fűrészmalom stb.

Feltüntetendő ugyanazon adatok, mint a 2. pontnál.

A felszerelések, gépek, eszközök stb. részletesen leírandók minden egyes háziiparra vonatkozóan, gyártmány, lóerő és azok állapotának megjelölésével, valamint külön felértékelve minden egyes tárgyat az 1944. szeptember 12-i időpontban.

Hasonlóképpen megjelölendő 24 órás gyártási képessége minden egyes berendezésnek.

4.) *Élőleltár.* Felsorolandók az állatok a következőképpen: lovak, marhák, nagy- és kisszarvú háziállatok, disznók, baromfiak, házinyulak stb. A leltárban feltüntetendő az állatok neme, faja, a nagyobb állatokra vonatkozóan azok életkora és minden más sajátosság, aminek alapján azonosíthatók.

Feltüntetendő az állatok értéke, valamint, hogy kinek adták át megőrzés végett.

5.) *Holt leltár.* Bevezetendők a mezőgazdasági gépek és eszközök, részletes leírás mellett és megjelölve azok gyári jegyét, milyen állapotban vannak és külön mindegyik tárgy értékét az 1944. szeptember 12-i időpontban; kinek vannak az őrizetében és milyen címen.

6.) *Bevezetendők mindazok a termékek,* melyek raktáron voltak az 1944. szeptember 12-i időpontban, így: búza, árpa, zab, bor, pálinka stb. Feltüntetendő azok mennyisége, minősége és értéke.

7.) *Különböző anyagok és tárgyak a mezőgazdasági kitermeléssel kapcsolatban,* amelyek a fentebbi fejezetek alá tartoznak.

Ezek leírása minél részletesebben eszközendő, hogy lehetőség legyen azok azonosságának könnyű megállapítására. Feltüntetendő mily állapotban vannak és értékük a fenti megállapított időpontban.

8.) *Házi tárgyak.* Bútor, műtárgyak, ágynemű, felvevő fehérnemű, felsőruha, lábbeli, evőeszközök, főzőedények, élelmiszerek stb.

A tárgyak csoportonként külön leltározandók, minden egyes tárgy részletes leírásával, megjelölve milyen állapotban vannak és értékük az 1944. szeptember 12-i időpontban.

A JAVAK MEGŐRZÉSE ÉS KEZELÉSE

Az összes ellenséges javak zárolva vannak 1944. szeptember 12-vel kezdődően, úgy hogy semmiféle és bármilyen címen eszközölt elidegenítési cselekmény ezen javakra vonatkozóan nem eszközölhető abszolút semmisség terhe alatt, csakis a CASBI engedélyével és az ügyletek semmisségét kérheti a CASBI, vagy bármely érdekelt. A CASBI engedélye nem helyettesíti a más, különleges törvények által kért esetleges jóváhagyásokat.

Az elidegenítési, vagy a dologi jogok létesítésére vonatkozó ügyletek, amelyek az illetékes hatóságok jóváhagyása nélkül készültek 1944. szeptember 12. után, teljesen semmisek.

Az ellenséges javak tulajdonosai személyesen vagy megbízottjaik útján nem gyakorolhatnak javaikra vonatkozóan semmiféle kezelési tevékenységet.

Az ellenséges vagyonnak kezelését az 1945. II. 10. 91 sz. törvény a CASBI hatáskörébe utalja, melynek joga van kinevezni felügyelőket, akiket a kinevezések időpontjából a CASBI által meghatározott felügyelet illet.

Ami a mezőgazdasági ingatlanok kezelését illeti, olyan mértékben, mint azok kisajátítás alá esnek, és átadattak a kisajátítás során az igényjogosultaknak, ezek az ingatlanok a 187/1945. számú kisajátítási törvény és utasítás által megállapított jogviszonyt követik, mely törvény szerint kisajátítás alá esnek valamennyi ellenséges mezőgazdasági javak az összes gazdasági felszerelésekkel, élő- és holt-leltárral együtt, melyek a következő személyekhez tartoznak:

olyan román állampolgárok, akik résztvettek a német SS hadseregben, valamint azok felmenő és lemenő ágbeli hozzátartozói; oly román állampolgárok, akik eltávoztak a német és magyar hadsereggel és oly német származású román állampolgárok, akik a német népi közösségnek tagjai voltak, valamint mindazok, akik hitlerista propagandát végeztek, a demokrata elvek ellen dolgoztak, avagy közreműködtek bármely módon a hitlerista Németország megsegítésében, politikai, gazdasági, kulturális és sport úton, akiknek javai az állam tulajdonába mennek át, hogy kiosztassanak a falusi mezőgazdáknak, akik jogosultak a kisajátításra is. A fentebb említett 187/1945. sz. törvény 3. §-a a pontja alkalmazásából származó erdők és szőlők az állam tulajdonába mennek át és az erdők a fennálló erdészeti rendszer szerint kezeltenek, a szőlők pedig a földművelésügyi minisztérium kezelésébe kerülnek azon járási mezőgazdasági hivatal elnökének ellenőrzése és felügyelete alatt, melynek körzetébe kerülnek. Egyébként a kisajátítás alá eső mezőgazdasági javak kezelése a földművelésügyi minisztérium hatáskörébe tartozik. A Megyei Hivatalok feladatát csak azok felleltározása képezi, 1944. szeptember 12-i kelettel.

Az összes ellenséges javakra vonatkozóan – beleértve a mezőgazdasági jellegű javakat is – azoknak a földművelésügyi minisztérium szervei által történő időpontjáig megőrzésük és kezelésük tekintetében intézkedések foganatosítandók, gondnokok és felügyelők kinevezése

útján.

1. Gondnokok

A javak felleltározási munkálataival egyidejűleg a Megyei Hivatalok az ingó javakat egyes helybeli és bizalomraméltó személyek ellenőrzésére bízzák, előnyben részesítve azokat, akik lakják ezeket az ingatlanokat, ahol ezek a javak el vannak helyezve.

Ezek résztvesznek a leltározásnál és átveszik azokat, olyan állapotban, amilyenben vannak, aláírva a felvett jegyzőkönyvet. A Megyei Hivatalok, a gondnokok kötelesek a rájukbízott javakat megtartani és megőrizni, ugyanolyan állapotban, mint ahogyan átvették.

Az ércpénzek, nemesfémek, ékszerek, részvények, kötvények és állampapírok a gondnokok által elhelyezendőek a letéti pénztárnál, a tulajdonos nevére.

A műtárgyak és értékesebb tárgyak átadandók egyes külön megjelölt személyek őrizetébe.

A készpénz a letéti pénztárnál helyezendő el.

A gondnokok kinevezése esetről-esetre állapíttatik meg a CASBI által, a Megyei Hivatalok javaslata alapján.

2. Felügyelők

Az ingatlan javak, valamint a különböző kitermelések tekintetében a CASBI-nak az 1945. II. 10. 91 sz. törvény értelmében jogában áll felügyelőket kinevezni.

Az ellenséges javakhoz történő felügyelői kinevezések kizárólag, csakis a CASBI által eszközözendők.

A Megyei Hivataloknak kötelességük, hogy a javaknak azonossági megállapítása és felleltározása után és mérve szerint a CASBI részére megfelelő szakképzettséggel bíró és minden tekintetben bizalomraméltó személyeket keressenek a vonatkozó javakhoz, vagy kitermelésekhez, felügyelői tisztségbe való kinevezés céljából. A tisztségre való ajánlással egyidejűleg a Megyei Hivatal konkrét javaslatot kell hogy tegyen a javadalmazás megállapítása tekintetében, a rábízott javaknak, vagy kitermelésnek fontos ágához mérten.

Valamely felügyelőnek a CASBI által való kinevezése időpontjától kezdődően a vagyonkezelés általa végzendő az alábbi meghatározások és megállapítások szerint:

A tulajdonképpen kezelési munkálatok mellett a felügyelők a tulajdonosok nevében mint felperesek vagy perbelépők szerepelnek, mindennemű peres ügyben, amelyben érdekelve vannak a kezelésükre bízott javaknak akár tulajdonjogi, akár kezelési jogviszonya tekintetében. A helyzet ugyanez a kényszervégrehajtás esetében is.

A folyamatban lévő peres ügyekben, avagy végrehajtásokban a felügyelők hivatalból, az ő kérésükre vagy bármely érdekelt fél kérésére belépnek a tulajdonosok helyébe.

Mindazon esetekben, amikor nincsenek kinevezett felügyelők, a peres ügyek, vagy végrehajtási eljárások felfüggesztendők hivatalból vagy az érdekelt fél kérésére és az illetékes bírói hatóság köteles értesíteni a CASBI-t, a felügyelők kinevezése végett.

A CASBI által kinevezett felügyelők hatásköre a következő:

a) átveszik a jegyzőkönyv alapján a tulajdonosoktól vagy a jelenlegi bírálóktól a kezelésükre bízott javakat,

b) bérleti szerződéseket kötnek, évi 500.000 lejig terjedő összeg erejéig. Az évi 500.000-nél nagyobb bérösszegű szerződéseket a felügyelők a CASBI jóváhagyásával kell megkötésük.

c) eszközlik a tulajdonosok terhére mindazokat a kiadásokat, amelyeket az ingatlan kezelése megkíván az évi bérösszeg 20%-ának erejéig.

Minden más összeget előzetesen a CASBI-nak kell jóváhagynia.

d) kifizetik, de csak a CASBI előzetes jóváhagyásával az ingatlant terhelő tartozásokat,

e) évnegyedenként zárszámadásokat készítenek és ezt a CASBI-hoz terjesztik az igazoló iratokkal együtt.

Osztatlan tulajdonban lévő javak esetén a felügyelők hatásköre az ellenséges tulajdont megillető osztatlan jogkörre korlátozódik.

A társtulajdonosok között fennálló viszony a közjogi rendelkezések szerint szabályoztatik.

Alábbiakban közöljük a Monitorul Oficial 1945. II. 10-i számában megjelent 91. sz. törvény 19., 21. és 23. §-ait, amelyek a felügyelőkre és a gondnokokra vonatkoznak.

19. § A felügyelők, gondnokok és bármely más személyek, akik megbízatást kapnak bármilyen címen és bármely minőségben a Pénztár részéről, kötelesek egy átvételi leltárt készíteni és havi működési jelentést, amelyet a Pénztár székhelyéhez nyújtanak be, azon hónapot követő hónap első 5 napján, melyre vonatkozik a jelentés.

Ha valamely hónapközben rendkívüli körülmények merülnek fel, ezek azonnal jelentendők a Pénztárnak.

21. § Működésük egész ideje alatt a felügyelők, gondnokok és a Pénztár bármely megbízottjai, akikre rábízott valamely jószágnak a kezelése, megőrzése, vagy őrzete, a felelősség tekintetében ugyanazon elbírálás alá esnek, mint a köztisztviselők.

A megállapított károk terhükre írandók, igazgatósági megterhelő végzés alapján, a pénzügyminisztérium jóváhagyásával, amely nem támadható meg, csak az ítélő táblához benyújtott fellebbezéssel, mely soron kívül és sürgősen tárgyalandó.

Azon terhelő végzés, mely jogerőre emelkedett, a Pénztár részére végrehajtási jogcímet jelent.

22. § Egyetlen felügyelő, gondnok, vagy megbízott nem hagyhatja el állását még akkor sem, ha lemondása elfogadtatott, csakis miután a javakat és számadását teljes egészében helyettesének átadta.

23. § Bárminő végre nem hajtása az Ellenséges Javakat kezelő és Ellenőrző Pénztár rendelkezéseinek, végzéseinek, vagy rendeleteknek, jogi személyekre vonatkozóan 1-3 évi börtönnel és 100.000 lejtől 500.000 lejig terjedő pénzbírsággal büntetnek, jogi személyekre pedig a pénzbírság nyer alkalmazást.

Amidőn a kihágást elkövető személyek köztisztviselők, alkalmazandó a büntető törvénykönyv 243. §-a.

Ugyanezek a büntető rendelkezések alkalmazandók minden egyes személlyel szemben, aki eltulajdonította, vagy megsemmisítette azokat a javakat, amelyek a jelen törvény rendelkezései alá esnek.

A jelen törvény által meghatározott bűncselekmények elkövetésében közreműködő felbújtók, bűntársak és orgazdák ugyanúgy büntetnek, mint a bűncselekmény elkövetői.

***

A Megyei Hivataloknak kötelességük felülvizsgálni és ellenőrizni a gondnokok és felügyelők működését a rájuk bízott teendők tekintetében. Javaslatokat tesznek azoknak megbüntetésére vagy helyettesítésére vonatkozóan, akik eltértek a kötelességüktől, avagy átlépték megbízatásuk határát.

Hasonlóképpen kötelesek tájékoztatni a CASBI-t a megyebeli tényleges viszonyokról és javaslatokat és indítványokat tesznek az ellenséges javak lehető legjobb feltételek mellett való kezelése és megőrzése tárgyában, felelősek lévén bármely kárért, amely mulasztásukból, vagy megállapított kötelességeik végre nem hajtásából származik.

Kérjük Főispán Urat, szíveskedjék távirati úton igazolni jelen utasításunk vételét és kérjük, szíveskedjék azonnal megtenni a szükségesnek látszó intézkedéseket a fentebb megállapított szabályok keretén belül, hogy az ön megyéjében lévő ellenséges javak azonosságának megállapítására, felleltározására, kezelésére és megőrzésére vonatkozó munkálatok befejeződjenek és velünk közöltessenek legkésőbb 1945. június 15-ig.

[M. Moievschi]
vezérigazgató

[D. Dumitrescu]
igazgató

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 18. doboz, 16/b csomó, Demeter-anyag, gépelt fordítás.

8.

Sajtóhír a CASBI működését ellenőrző bizottság kolozsvári tevékenységéről

Kolozsvár, 1945. augusztus 16.

A kolozsvári Világosság több cikkében rámutatott a CASBI jogsértő intézkedéseire. Jelezte azt is, hogy a panaszok eljutottak a miniszterelnökhöz. A CASBI vezetősége azonban nem vizsgálta felül a MNSZ-nél rendelkezésre álló bizonyítékokat, hanem azonnal cáfoló

nyilatkozatot akart a lapban közzétenni. A lap a nyilatkozat közlését megtagadta, mire a lapot betiltották.³

A CASBI-val kapcsolatos visszaélésekkel foglalkozott a Szakszerkezeti Dolgozók vezetősége is, augusztus 10-én az Országos Szakszerkezeti Tanács kiküldöttjeinek jelenlétében megtartott ülésén. A Szakszerkezeti Tanács a MNSZ-hez beérkezett sérelemsorozatot azzal egészítette ki, hogy az elhagyott üzemek és vállalatok, helyesebben a munkások önerejéből helyreállított üzemek és vállalatok élére megbízhatatlan, a munkáságtól s annak mozgalmától idegen elemeket rendel ki gondnokul.

Augusztus 15-én megérkezett Kolozsvárra a CASBI működését ellenőrző bizottság és egy nappal később Groza Péter miniszterelnök is.

Az elintézés részleteire vonatkozóan Kurkó Gyárfás a MNSZ elnöke és Asztalos Sándor dr., a MNSZ jogvédő szakosztályának vezetője a következő felvilágosítást adták:

A vármegeyházán működő ellenőrző bizottság mindenekelőtt leszögezte, hogy a CASBI a fegyverszüneti szerződés 8. szakaszának az alkalmazására alakult arra a célra, hogy az ellenségnek minősíthető személyek vagyonát felügyelet alá helyezze és megakadályozza elidegenítésüket.

Pontosan meghatározta az ellenőrző bizottság azt is, hogy csupán azok a román állampolgárok tekinthetők ellenségnek, akik a Vörös Hadsereg elől történt elmenekülésük, vagy kényszerelszállításuk után 1945. április 4-ig, tehát az ország törvényeinek Észak-Erdélyre történt kiterjesztéséig nem tértek vissza. Ellenségnek tekintendők továbbá mindazok a román állampolgárok, akik tekintet nélkül arra, hogy elmenekültek vagy ittmaradtak, jogerős ítélettel büntethető fasiszta politikai tevékenységet vagy magatartást tanúsítottak.

Eme alapelvek leszögezése után az ellenőrző bizottság megállapította, hogy a helyi szervek a fegyverszüneti szerződés 8. szakaszának végrehajtása során olyan vagyonokat és ingóságokat is felügyelet alá helyeztek, amelyekre a vonatkozó egyezmény hatálya egyáltalán nem terjedhet ki. Éppen ezért az ellenőrző bizottság szükségesnek látta az

---

³ A Világosság megjelenését 1945. augusztus 1-jén a cenzúrahivatal egy hétre felfüggesztette, mert a lap az egyik július 3-i cikkében „túllépte a törvényesség kereteit”. (Az inkriminált cikkben a CASBI-sérelemekkel foglalkoztak.)

alapelveknek a fegyverszüneti egyezményre vonatkozó igazságos és a szerződő felek szándékának megfelelő tisztázását.

Tárgyalás közben érkezett meg a miniszterelnök, aki mindenekelőtt az üzemi és vállalati munkásság panasza mellett foglalt állást, utasította a CASBI jelenlévő igazgatóját, hogy az idegen tulajdonban volt, de a munkásság, a dolgozók részéről újra üzembe helyezett vállalatok és üzemek élére csakis az illetékes munkaterületen működő személyeket bízzanak meg ellenőrzéssel, olyanokat, kik – tekintet nélkül iskolai végzettségükre – alkalmasak összhangban, rátermettséggel együttműködni a termelő munkássággal. A jövőben tehát a kinevezések csakis az üzemi munkásbizottságok és a Szakszervezeti Tanács jóváhagyásával jöhetnek létre. Az eddigi kinevezéseket felülvizsgálják és a megfelelő indokolások után hatálytalanítják.

Hangsúlyozta a miniszterelnök, hogy meg kell szüntetni a felügyelet mindazoknak a vagyona és ingósága felett, akik itt maradtak vagy elmenekülésük után visszatértek s bebizonyosodott róluk, hogy nem fejtettek ki antidemokratikus politikai működést.

Különösen kiemelte a miniszterelnök még azt a demokratikus alapelvet, hogy semmi szín alatt sem helyezhetők felügyelet alá a mezőgazdasági ingatlanok, sőt még a felügyelet alá helyezett házi bútorokat és ingóságokat sem szabad kivonni a tulajdonos vagy hozzátartozói kezéből, sem jelenlegi helyéről elszállítani.

Mindenütt haladéktalanul megszüntetendők a fenti irányelvek ellenére elrendelt gondnokságok.

Az ellenőrző bizottság ezeknek az utasításoknak az alapján azonnal megkezdte a Kolozsvár és a vármegye területén működő vállalatok jogi helyzetének tisztázását, s utána megtörténik a megfelelő vállalati ellenőrzők kinevezése is.

A kérdés megoldása fokozottabb biztosítása érdekében a bizottság elvként kimondotta, hogy a fegyverszüneti egyezmény alkalmazása Észak-Erdélyben 1945. március 12-én kezdődik ugyan, de április 4-ben állapítják meg, mert ebben az időpontban terjesztették ki Észak-Erdélyben az ország törvényeit.

Világosság, 1945. augusztus 16.

9.

Hirsch Dezső gazdasági megbízott följegyzése a romániai magyar iparvállalatok kérdéséről⁴ 46 Budapest, 1945. augusztus 21.

Budapest, 1945. augusztus 21.

Több ízben alkalmam volt szóban és Bukarestből küldött jelentéseimben írásban is reámutatni a Romániában lévő, magyar tulajdont képező nagy ipari és pénzügyi vállalatok óriási fontosságára a magyar közgazdaság és a jóvátételi kötelezettségek teljesíthetése szempontjából. Kifejezést adtam azon véleményemnek, hogy a két ország közötti árucseré kérdése jelentőségben meg sem közelíti ezen vállalatok jogi és tényleges helyzetének tisztázásával járó feladatot és hogy e kérdés körüli helyzet és lehetőségek állandó megfigyelése és jelentése már önmagában is szükségessé teszi egy állandó szakértő jelenlétét Romániában. 7. számú jelentésemben⁵ 46a kérdés óriási fontosságának bizonyítására példaként a nagybányai Phönix bánya- és vegyipari vállalat esetét és helyzetét hoztam fel.

Előadásaim és jelentéseim oda konkludáltak, hogy e magyar tulajdont képező vállalatok helyzetének az államérdek szempontjából való rendezése felbecsülhetetlen eredményeket hozhat, miután azok értéke óvatos becslés szerint is megközelíti jóvátételi kötelezettségünk teljes összegét. De éppen oly nagy veszélyeket rejt magában az a tény, ha e vállalatok helyzete nem az országos szempontok, hanem a

---

4 A följegyzést megküldték a Gazdaságpolitikai Osztálynak és Sebestyén Pál miniszteriumi osztályfőnöknek. Keresztes Zoltán külügyminiszteriumi segédtitkár a belső följegyzésében megjegyzi: „Folyó hó 23-án tartott tárcaközi értekezleten a szakminisztériumok, különösen a Miniszterelnökség és az Iparügyi Minisztérium képviselőinek figyelmét felhívtam arra a körülményre, hogy romániai érdekeltségeink a magyar érdekekkel nem egyező módon folytatnak tárgyalásokat iparvállalataik romanizálásáról. Különösen felhívtam a figyelmet a nagybányai Phönix Bánya- és Vegyipari Konzern eladására vonatkozó tárgyalásokra. Hangsúlyoztam, hogy romániai iparvállalataink eladásának vagy átruházásának csak egy olyan egységes és központosított terv keretében szabad megtörténnie, amely a magyar érdekekkel egyezik. Kértem e tárgyban a miniszterelnökség sürgős fellépését.”

5 Hirsch 7. sz. jelentését nem találtuk.

magánérdek előtérbe helyezésével külön-külön magánakciók útján rendeztetik.

Reámutattam továbbá arra, hogy a jelenlegi román demokrata kormány⁶ ellenzéke közül csak az egyik párt, a román Nemzeti Parasztpárt (Maniu-csoport) viseltetik politikai okokból ellenséges érzelmekkel a magyarsággal szemben, a másik párt, a liberálisok 1918 óta úgyszólván kizárólag gazdasági kérdések miatt, helyesebben gazdasági előnyök kicsikarása érdekében helyezkedett magyarellenes politikai síkra és hogy e gazdasági cél elsősorban a magyar tulajdont képező nagy ipari és pénzügyi vállalatok megszerzése. A kérdés kellő megoldásával tehát nem csak gazdasági, hanem igen jelentős, a béketárgyalásokra is kiható politikai eredményeket lehetne elérni.

Alig néhány hét elegendő arra, hogy igazolja e kérdésben hangoztatott álláspontom helyességét. Bukaresti megbízatásom tartama alatt a legnagyobb figyelemmel kísértem a CASBI ellenőrzése alatt álló jelentős vállalatok helyzetét és az azok tárgyában beindított akciókat, sikerült állandó pontos információkat szerezni és az eljárásokat a magyar államgazdasági érdekek által megkívánt mederbe terelnem. Megbízatásom megszüntetése óta⁷ azonban máris két súlyos hiba történt.

Az egyik az Erdélyi Bank esete. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank akciót indított e pénzintézet „romanizálása” tárgyában. A tárgyalások eleinte a Groza-kormány előzetes informálása mellett és tudtával kellő mederben folytak. Később – távozásom után – azonban kizárólag a magánérdekek előtérbehelyezésével oly fordulatot vettek, mely alkalmas a két ország közötti baráti viszony megzavarására. E kérdéssel már az illetékes magyar hatóságok (Magyar Nemzeti Bank, pénzügyminisztérium stb.) is foglalkoznak, annak káros hatását azonban az akció teljes leállításával sem lehet kiküszöbölni.

A másik súlyos hiba a nagybányai Phónix bánya- és vegyipari konzern körül most van kialakulóban. Több kitűnően informált

---

⁶ A Petru Groza-vezette baloldali kormánykoalícióról van szó.

⁷ Hirsch Dezső korábban kereskedelmi tanácsosként működött Bukarestben, majd rövid magyarországi tartózkodás után visszakérült a román fővárosba, mint a Magyar Politikai Misszió tanácsosa.

személy is reámutatott arra, hogy e vállalat tényleges és jogi helyzetének kellő rendezése mily óriási jelentőségű az egész magyar államgazdaság és a jóvátételi kötelezettségek teljesíthetése szempontjából. Ennek dacára és az illetékes magyar hatóságok tudta nélkül a Phönix részvénytöbbségének tulajdonosa, a Hungária Vegyi és Kohóművek tárgyalásokat kezdeményezett e vállalat romanizálása tárgyában. Miután e tárgyalások még kezdeti stádiumban vannak, azok leállítására lehetséges és e tárgyalások beszüntetése, vagy az országos érdekek szempontjából való koordinálása feltétlenül keresztülvendő.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, a Külügyminisztérium Békeelőkészítő Osztálya iratai, XIX-J-1-a, 60. doboz, IV-133. csomó 51/res/Be.-1945. sz., Keresztes Zoltán kézjeggyel hitelesített másolat. Közli: Fülöp - Vincze, 128-130. o.

10.

A budapesti külügyminisztérium szóbeli jegyzék-tervezete a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz

Budapest, 1945. augusztus 28.

Igen sürgős!

31.991/pol.-1945.

A magyar kormány tisztelettel a következőket közli a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal:

Bár a magyar kormány nehezen tudja elképzelni, hogy a magyar-román viszonyt szívéen viselő Groza-kormány a romániai magyarság ellen annak létérdekét súlyosan érintő intézkedést akarna hozni, mégis kötelességének tartja, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tudomására hozza a következőket:

A magyar kormány megbízható információi szerint a román miniszterelnökség Mat I/97/456/VIII. számú bizalmas rendeletet bocsátott ki a romániai magyar nemzetiség kiutasítására.

A rendelet értelmében a román belügyminisztérium és a román nemzetiségügyi minisztérium alárendelt szervei a jelenleg román közigazgatás alatt élő magyar nemzetiségeket állampolgárságukra

való tekintet nélkül: „fasiszta magatartás, rémhírterjesztés, izgatás, oroszokkal való összeférhetlenség és szabotálás” jogcímén fogják kiutasítani.

A kiutasítottak ingatlanokat nem adhatják el, ingóságokat a román államvasutak túlterheltségére való hivatkozással csak igen korlátozott mértékben vihetik magukkal. A kiutasítási végzés fenti rendelet szerint csupán szóbelileg közölhető a kiutasított személyekkel, írásbeli rendelet kiadása szigorúan tilos.

A rendelet szerint továbbá újságokban publikálandó a magyar nemzetiségek sovinszta magatartása, mellyel lehetetlenné teszik az itt élő népek békés fejlődését és megélhetését.

A tömeges kiutasítás célja a béketárgyalásokon a román–magyar határkérdésben esetleg elrendelendő népszavazás eredményének befolyásolása, amit a rendelet indokolása is kifejt.

A magyar kormány tisztelettel kéri a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, szíveskedjék a romániai Szövetséges Ellenőrző Bizottságot megkeresni az iránt, hogy a román kormány ezt a magyarságot fenyegető és a két nemzet közötti barátságot veszélyeztető intézkedése tárgyában megfelelő megnyugtató választ adjon a magyar kormánynak.

A magyar kormány tisztelettel kéri a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, hogy közbenjárásának eredményéről az ügy rendkívüli jelentőségénél fogva öt lehetőleg mielőbb tájékoztatni szíveskedjék.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 18. doboz, 16/b csomó, sz. n., sokszorosított gépirat.

11.

Lucrețiu Pătrășcanu igazságügyminiszter 104.005/1945. sz. rendelete

Bukarest, 1945. október 10.

Észak-Erdély azon lakosai, akik közösséget vállaltak az ellenséges német és magyar csapatokkal és Magyarországra vonultak vissza, az

1945. április 4-i törvény értelmében elvesztik állampolgárságukat, következésképpen, ha ezek a lakosok visszatérnek Románia területére, ellenséges alattvalóknak tekintendők és amennyiben javaik a fegyverszüneti egyezmény 8. szakaszának rendelkezései alá esnek, felhívjuk a figyelmüket arra, hogy a román hatóságoknak nem áll jogukban ezen lakosok bármilyen kérését teljesíteni, mely ezekre a javakra vonatkozik, a bírói hatóságok tehát semmit sem tehetnek, hogy ezek a személyek ingó vagy ingatlan javaikat visszakapják, vagy lakásukba beköltözhessenek.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TÜK-iratok, Románia, XIX-J-1-j, 18. doboz, 16/b csomó, Demeter-anyag, a Kolozsvári Törvénytészen 1879/1945. X. 13. sz. alatt iktatott rendelet fordítása.

12.

Iklódi Dezső gazdasági megbízott feljegyzése a CASBI-kérdésről

Budapest, 1945. december 4.

A Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, röviden CASBI, magyarul helyesen „Az Ellenséges Javak Kezelésével és Ellenőrzésével Megbízott Intézet”, jogalapja, létrejötte, fejlődése, rendelkezései és mindezek kihatása a romániai magyar kisebbség általános gazdasági helyzetére számos tanulmány tárgyát képezte és arra vonatkozólag bizottságunk e kérdés minden részletét felölelő jelentéseket hozott magával.

Az összes tanulmányok egyöntetűleg a következő sérelmi pontokat állapítják meg:

1.) Az orosz–román fegyverszüneti egyezmény 8. §-a 1945. január 20. után nem alkalmazható Magyarországra, a magyar állampolgárok és a Magyarország területén állandó lakhellyel bíró természetes és jogi személyek vagyonára, miután a január 20-án létrejött magyar–orosz fegyverszüneti egyezmény következtében Magyarország Romániával

azonos nemzetközi jogi helyzetbe jutott a Szövetséges Államokkal szemben.

2.) Az orosz-román fegyverszüneti egyezmény 8. §-a egyáltalában nem alkalmazható az Észak-Erdély területén található vagyonokra – kivéve Németország, a német állampolgárok és a Németországban állandó lakhellyel bíró egyének vagyonát –, miután Észak-Erdély a román-orosz fegyverszüneti egyezmény létrejöttékor Magyarország integráns részét képezte.

3.) A CASBI központjának 5.822/1945 számú körrendeletével felállított „vélelmezett ellenség” fogalom teljesen önkényes, törvényellenes, miután annak az orosz-román fegyverszüneti egyezmény a CASBI felállítását eredményező 8. §-ban jogalapja nincsen.

4.) Az összes CASBI-rendelkezések a helyi hatóságoknál tudatos jogfosztó tendenciával alkalmaztatnak a magyar kisebbséggel szemben, a törvényes jogalapot nélkülöző rendelkezéseket is messze túlhaladó módon.

Ezen rendelkezések és sérelmek a magyar kisebbségre gyakorolt általános hatásukon felül súlyosan érintik a magyar állami és magántőke romániai, főleg erdélyi ipari-, pénzügyi- és kereskedelmi érdekeltségeit és ez a vonatkozás annál is nagyobb figyelmet érdemel, miután szakértő becslés szerint ezen érdekeltségek értéke megközelíti a magyar jóvátételi kötelezettség összegét.

A magyar tőkeérdekeltségek közül a jelentősebbek, mint például a Petrosényi Kőszénbánya Rt., a botfalusi és marosvásárhelyi cukorgyárak, Phónix bánya-, kohó- és vegyi művek, Dermata bőrgyár, Erdélyi Bank Magyar Általános Hitelbank romániai fiókjai, M. Leszámitoló- és Pénzváltó Bank, a és Magyar-Angol Bank romániai leányvállalatai stb. már évtizedek óta állanak a román gazdaságpolitika és a liberális párti magántőke érdeklődésének központjában és számtalan kísérlet történt azok megszerzésére, amint a hivatalos frazeológia kifejezi: azok nacionalizálására. Éppen ezért a CASBI eredeti, „törvényes” rendelkezése mellett a jelentős magyar ipari és pénzügyi érdekeltségek román kezekbe juttatása érdekében egy különleges, nem kevésbé fontos célt is szolgál.

Ez utóbbi célkitűzés törést mutat fel, minek oka a politikai színezetű román tőke belső ellentétében keresendő. A helyzet megértéséhez tudni kell a következőket: 1918 évig Romániában a két régi történelmi párt, a liberálisok és konzervatívok kezében volt összpontosítva a politikai hatalmat is jelentő teljes produktív tőke. A trianoni szerződés következtében Romániához csatolt területek régi román pénzintézetei és tőkései azonban fokozatosan és mind erősebb ütemben kértek és szereztek részt a gazdasági élet vezetésében, és már az 1920-as évek közepén komoly konkurenciát jelentettek a liberális tőkének, melybe közben teljesen beolvadtak a konzervatív párt erői. Ennek ellenére sikerült a liberális párti tőkének országos viszonylatban megtartania hegemoniáját 1940. augusztus 30-ig, míg a Nemzeti Parasztpárt köré tömörült erdélyi román tőke közben megszerzett, felépített és kifejlesztett néhány igen jelentős ipari és pénzintézeti vállalkozást. (Lásd a jelenlegi általános gazdasági helyzetről szóló jelentést).

Észak-Erdély visszacsatolása jelentős visszaesést okozott a román gazdasági életben, mely időlegesen megszakította az ó-királyságbeli liberális és erdélyi nemzeti parasztpárti tőke küzdelmét a hatalmi pozíciókat jelentő vállalatokért. Észak-Erdély újbóli visszahelyezése a román közigazgatás alá azonban felújította ezt az évtizedes harcot, annál is inkább miután közben a nemzeti parasztpárti tőke éppen a magyar érdekeltségeken keresztül erősen tért nyert súlyában. 1940. augusztus 30. után ugyanis számtalan drasztikus rendelkezés jelent meg, egyrészt az idegen tőke-érdekeltségű vállalatok romanizálása, másrészt kifejezetten a magyar érdekeltségek működésének elfojtása céljából, és e rendelkezések következményei, sőt túlkapásai ellen a magyar érdekeltségek azzal véltek leghathatósabban védekezni, hogy a legsovinisztább nemzeti parasztpárti politikusok és tőkecsoportok jóindulatát szerezték meg, vezető pozíciók és érdekeltségi-hányadok átengedésével. Ily módon jutottak teljesen parasztpárti kontroll alá a M. Á. Hitelbank fiókjai, a cukorgyárak, az Erdélyi Bank és sok más jelentős magyar érdekeltség. De komplikálódott is az érdekeltségek megszerzéséért folyó küzdelem azzal, hogy beavatkozott abba a jelenlegi kormányt támogató egységes politikai szerv, a Frontul Național Democrat (röviden FND) is.

Miután pedig a CASBI intézményében a román gazdaságpolitika kitűnő alkalmat vél látni a magyar vállalati érdekeltségek megszerzésére, a harc most már három irányban folyik:

1.) A román hatóságok intézkedései annak érdekében, hogy a magyar vállalati érdekeltségek a CASBI rendelkezése alatt tartassanak, a későbbi teljes romanizálás, kisajátítás érdekében.

2.) A FND erőfeszítései, hogy a magyar érdekeltségek e politikai csoport szolgálatába állíttassanak, a szindikátusokon keresztül, vagy pedig a CASBI gondnokok útján, akik legutóbb a FND bizalmas emberei közül neveztetnek ki.

3.) A liberális (együtt az ó-liberális és nemzeti-liberális) tőke küzdelme a nemzeti parasztpárti tőkével ezen érdekek kontrollálása és későbbi megszerzése érdekében.

A FND érdekeit szolgálta az az intézkedés, mely kivette a CASBI-t a pénzügyminisztérium hatásköréből és azt a Román Fegyverszüneti Bizottság rendelkezése alá helyezte, miután ezen hatóság miniszteri rangban levő vezetője, Oeriu és összes tisztviselői szorosán a FND-hez kapcsolódnak.

Érdekes példa a fent előadottakra az Erdélyi Bank esete. E vállalat, melynek abszolút részvénytöbbsége a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank birtokában volt, CASBI alá vonatott. A Comert vezetősege utólag beigazolta, hogy részvénytöbbségét még 1940. augusztus 30-t megelőzően eladta egy „Oak and Timber” nevű, Budapesten is székhellyel bíró angol vállalatnak, és sikerült ezen az alapon megszerezni a román SZEB angol csoportjának nyomatékos támogatását a CASBI alól való mentesítés érdekében. A feloldás kérdése már eljutott a pénzügyminisztérium kedvező véleményezésével a Román Fegyverszüneti Bizottsághoz, sőt állítólag a feloldáshoz e legfelsőbb fórum is hozzájárult. Ekkor jutott nyilvánosságra az a tény, hogy a feloldással párhuzamosan a magyar részvénytöbbség eladására vonatkozó tárgyalások folynak a nemzeti parasztpárti tőke vezető csoportjával. Erre a feloldást úgy az FND, mint a liberálisok részéről koncentrikus támadás érte, minek következménye a szándékos ügyletre vonatkozó tárgyalások teljes félbeszakítása volt. Ez idő szerint komoly, előrehaladott stádiumban

levő és sikerrel kecsegtető tárgyalások vannak folyamatban kizárólag a feloldás érdekében.

Egészen különleges helyzetben vannak úgy a CASBI szempontjából, mint általában az észak-erdélyi magyarérdekeltségű iparvállalatok. Az orosz hadsereg bevonulása, tehát 1944. október 10. után a GYOSZ helyébe sokkal nagyobb hatáskörrel a Szakszervezeti Tanács (Uniunea Sindicatelor) lépett, és vette kezelésbe az erdélyi iparvállalatok cca. 80%-át. Ez a regim egészen 1945. március 13-ig, a román közigazgatás újbóli bevezetéséig tartott. Az Uniunea a vállalatok élére üzemvezetőket helyezett és a vállalatokat azokon keresztül maga vezette. A román közigazgatás visszahelyezése után a CASBI-rendelkezések Észak-Erdélyben is végrehajtottak, és ezzel kapcsolatosan az Uniunea üzemvezetőit CASBI-gondnokokká nevezték ki. Amíg azonban e vállalatok Észak-Erdély függetlenségi korszakában, a legnagyobb nehézségek korszakában is eredményesen működtek, addig a CASBI-rendelkezések végrehajtása után e vállalatok teljes züllésnek indultak, aminek oka a liberális és nemzeti parasztpárti tőke és az azokat szolgáló köztisztviselői kar intézkedései. E vállalatoknál ugyanis tudatosan és az általános helyzetet jóval meghaladó módon üzemanyag, nyersanyag és pénzhányt idéztek elő, mely a termelést teljesen megbénította. Most aztán az iparügyi minisztérium saját kiküldöttjei útján vizsgálattja felül az ugyanazon saját szervei által tudatosan előidézett helyzetet, melyet oly módon szándékszik „orvosolni”, hogy leváltja a jelenleg CASBI-adminisztrátorokként szereplő régi szakszervezeti vezetőket, és a vállalatok élére a reakciós román tőke bizalmas embereit helyezi be. Ezzel kettős célt ér el. Kiveszi a vállalatot a Szakszervezeti Tanács ellenőrzése alól és megtörténik az első lépés a romanizálás felé.

Miután ez az akció most van folyamatban, még nem ismeretes az a mód, ahogyan arra a CASBI reagálni fog. Ha ellenállás nélkül hozzájárul adminisztrátorainak leváltásához, akkor biztosra vehető, hogy itt is – mint majdnem minden esetben –, egy kitűnő összjáték folyik a magyar gazdasági érdekek teljes kisajátítása céljából.

A CASBI-rendelkezések hatályon kívüli helyezésére két eljárás lehetséges: (1.) az alaprendelés, tehát a román–orosz fegyverszüneti egyezmény 8. §-ának a tényleges és nemzetközi jogi helyzet alapján

hatályon kívül való helyzetetése a magyar vagyonokra vonatkozólag és (2.) esetenkénti eljárások az egyes vállalatok, vagy személyek érdekében.

A román SZEB hivatalos álláspontja állítólag az, hogy e kérdés általános elvi jelentőségű eldöntése nem tartozik hatáskörébe és csak konkrét panaszok alapján egyes esetek elbírálását veszi tárgyalás alá. Az Erdélyi Bank példája és más jelentéktelenebb esetek azt igazolják, hogy ily esetenkénti eljárás tényleg néha célra is vezethet. Az érdekeltek és érdekeltségek rendkívül nagy száma és súlya feltétlenül megkívánja azonban a kérdés alapvető, végleges, általános rendezését, annál is inkább, miután minden jogi és ténybeli érv a CASBI rendelkezéseknek magyar viszonylatban való feloldása mellett szól.

November 19-én és 20-án módunkban állott a CASBI-kérdés magyar vonatkozásáról magánjellegű beszélgetéseket lefolytatni a román Fegyverszüneti Bizottság elnökével és vezértitkárával, Oeriu és Popa urakkal. Mindketten azon véleményüknek adtak kifejezést, hogy a CASBI magyar vonatkozásának kérdését sem a román hatóságok, sem pedig a romániai SZEB saját hatáskörükben meg nem oldhatják, hanem a kérdést a magyar SZEB-en keresztül diplomáciai eljárás kapcsán kell véglegesen rendezni. Közölték, hogy ugyanilyen eljárással Ausztriának és Csehszlovákiának sikerült érdekeltségeiket kivonni a CASBI rendelkezései alól, mely eljárásnál a román kormány a román SZEB útján kedvező véleményezéssel nyújtott segédkezet. Ugyanilyen segítséget megígértek Magyarország részére is az esetleg beindítandó diplomáciai eljárásnál. Ez az ígéret azonban kellő fenntartással kezelendő, miután általában jól informált személyektől oly információ jutott birtokunkba, hogy Románia jóvátételi követeléseket szándékszik támasztani Magyarországgal szemben⁸ és ezen vélt követeléseit biztosítására feltétlenül kézben kívánja tartani a CASBI alá helyezett magyar vagyont még abban az esetben is, ha a szovjet a maga részéről hozzájárulna a CASBI alól való mentesítéshez.

---

⁸ A bukaresti Adevărul 1946. június 30-i száma közli, hogy a román békedelegáció összesen 507 918 837 dollár részesítést szándékszik benyújtani. A román kártérítési követelést azonban a nagyhatalmak képviselői visszautasították.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, a bukaresti követség TÜK-iratai, XIX-J-33-a, 40. doboz, CASBI általános ügyek csomó, tisztázat.

13.

Keresztes Zoltán követségi titkár jelentése Gyöngyösi János külügyminiszternek a Romániában zárolt magyar vagyonok helyzetéről

Bukarest, 1946. február 3.

Melléklet: 2 drb.

18/pol-1946.

A szovjet-román fegyverszüneti szerződés 8. pontjának értelmében felállított „ellenséges vagyonok kezelésége” (CASBI) 1946. december hó folyamán rendeletet adott ki a román állampolgárok zár alá vett vagyonának felülvizsgálására.

A fegyverszüneti szerződés 8. pontja ugyan csak német és magyar állampolgárokról, illetve az általuk elfoglalt területen lakóhellyel bíró egyénekről tesz említést és ezek vagyonának zár alá vételét rendeli el, de a román végrehajtási utasítás a nagyszámú észak-erdélyi magyar menekültre való tekintettel bevezették a „vélelmezett ellenség” fogalmát és ezek vagyonát szintén zár alá vétette.

Vélelmezett ellenség az a román állampolgár is, aki „német vagy magyar területen vagy ezek által elfoglalt területen tartózkodik, illetve ilyen területre menekült”. Ez a rendelkezés a magyarság ezreit érintette. Valószínűleg egyes román köröknek az lebegett a szemük előtt, hogy a romániai magyar vagyont így előbb vagy utóbb „románosítani” (romanizare) lehet.

Most viszont tisztán látszik, hogy a szovjet hatóságok szigorú ellenőrzése folytán jogilag csak két megoldás várhat a CASBI által zárolt vagyonra. Vagy a Szovjetunió tulajdonába megy át a zárolt vagyon, mint a romániai német állampolgárok és jogi személyiségek vagyona a potsdami egyezmény határozatainak megfelelően, vagy pedig állítólag visszakerül előbb-utóbb a régi tulajdonoshoz.

Így a románok csak a zár alá vett vagyonok adminisztrálásával tudják románosító (romanizare) törekvésüket végrehajtani. Gyakran az eladásítás eszközehez nyúlnak és így próbálják korlátozni egyes vállalatoknál és társaságoknál a magyar érdekeltséget. Így pl. a Világosság című lap 1946. január 27-i számában a következő főcím olvasható: „Növeli tőkeérdekeltségét a román állam a nemzetgazdaságilag fontos iparvállalatoknál”. Alcím: „Hét milliárd lej kölcsönt kap a Petrosényi Kőszénbánya Rt.” Ezen kívül a tulajdonosokat igyekeznek rábeszélni, hogy adják el érdekeltségeiket román tőkecsoportoknak „ugyanis bizonytalan a vagyon további sorsa” hangoztatják. Ezt a komplikált eljárást viszont csak nagyobb vállalatoknál érdemes alkalmazni.

1945 december közepén a román kormány a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól kapott engedély alapján CASBI útján rendeletet adott ki (lásd. 1. sz. melléklet) a román állampolgárok „menekülés vagy távollét” jogcímén zárolt vagyonainak felülvizsgálatára.

„Mindazon román állampolgárokról, kiknek ingó és ingatlan vagyona a fegyverszüneti feltételek 8. §-a értelmében zárolva van és az ellenséges vagyonok kezelésége (CASBI) felügyelete felett áll, három példányban egyéni lap állítandó ki. A kérdőíveket a helyi közigazgatási hatóságok kötelesek kiállítani” – hangzik a rendelet.

Az egyéni lap (lásd. 2. sz. melléklet⁹) a személyi és vagyoni adatokon kívül a következő kérdésekre kér választ:

Ellenséges magatartást tanúsított-e az illető a múltban az U.R.S.S.-vel [Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice=Szovjet Szocialista Kőztársaságok Szövetsége - Sz.Sz.K.Sz.] szemben?

Támogatója volt-e az Antonescu rezsimnek?

Jelenlegi magatartása a szovjet néppel szemben barátságos-e?

Ezekre a kérdésekre a szükséges adatok beszerzése után először a községi elöljáróság, másodszor a községi politikai bizottság, harmadszor a megyei politikai bizottság a főispánnal együtt mond véleményt. A kedvezően véleményezettnek vagyona állítólag mentesülni fog a CASBI által foganatosított zárlat alól.

---

9 A mellékletet nem közöljük, megtalálható a jelentés mellett.

Az említett felülvizsgálat természetesen nem vonatkozik a jogi személyek vagyónára, vagyis a nemzetgazdasági és pénzügyi szempontból legkomolyabb vagyontárgyakra.

Felmerül és válaszra vár továbbá az a kérdés, hogy mi történik a magyar állampolgárok és magyar jogi személyek romániai vagyonával? Ezek sorsa az összmagyarság szempontjából nézve épp olyan fontos, mint a romániai magyarság vagyonának jövője.

Oeriu, a román fegyverszüneti bizottság elnöke, privát beszélgetés során kijelentette, hogy a magyar [épp] úgy mint a többi zár alá vett nem német eredetű vagyon, előbb-utóbb fel fog szabadulni.

Természetesen addig is, míg ez technikailag keresztül vihető, a román pénzügyi körök mindent el fognak követni, hogy a zár alá vett, és így cselekvőképességében korlátozott romániai magyar vagyont megszerezzék és a felszabadítást minél jobban késleltessék. Ebben a tekintetben jellemző, hogy azok a vállalatok, amelyek minden kétséget kizáróan be tudják bizonyítani, hogy tévedés folytán kerültek zár alá, felszabadításukat közigazgatási úton sohasem tudják elérni, és így csak a hosszadalmas és költséges peres utat választhatják.

A CASBI szervezetében az 1946/5. számú törvényrendelet értelmében beállott legújabb változás (1. sz. mell.) – értesülesem szerint – a román külügyminisztériumnak az eddiginél is nagyobb beleszólást fog biztosítani, bár ez a rendelet szövegéből nem látszik világosan.

Ezzel kapcsolatban tisztelettel jelentem, hogy elvétele azt is hallani, miszerint a romániai magyar vagyont a román állam a Magyarországtól követelendő háborús jóvátétel fejében tartja zár alatt.

Keresztes

1. sz. melléklet a 18/pol-1946 számú jelentéshez

Távirat

Mindazon távollevő román állampolgárokról, kiknek ingó és ingatlan vagyona a fegyverszüneti feltételek 8. §-a értelmében zárva van és az ellenséges vagyonok kezelősége (CASBI) felügyelete alatt áll, három példányban egyéni lap állítandó ki. A kérdőíveket a helyi közigazgatási hatóságok kötelesek kiállítani a megyei közigazgatási

szaktanácsos és a községi politikai tanács segítségével, melyek kötelesek az illető személyre vonatkozó minden szükséges adatot beszerezni, hogy a kérdőívet kitöltsék. A közigazgatási hatóságok – élükön a főispánnal – személyesen felelősek az adatok helyességéért. A helyi közigazgatási szervek és a helyi politikai szaktanácson kívül a kérdőíveket aláírja a közigazgatási szaktanács, a megyei politikai tanács és a főispán. A kérdőíveket a főispáni hivatalban gyűjtik össze, ahonnan egy összesítő kimutatás kapcsán 1945. dec. 10-ig a CASBI-hoz Bukarestbe küldik fel.

A kérdőív szövege a következő:

A távollévő román állampolgár neve, kinek vagyona a fegyverszüneti feltételek 8. §-a értelmében zárolva van, lakása, családi állapota (nős, gyermekei), a zár alá vett vagyona, személyére vonatkozó más adatok, a szovjet állammal szemben tanúsított-e ellenséges magatartást, részese volt-e az Antonescu rezsimnek, mai magatartása barátságosnak tekinthető-e a szovjet néppel szemben. Aláírások.

Amint a fenti távirat szövegéből kitűnik, valószínűleg felülvizsgálat alá kerül a zár alá vett vagyonok tulajdonosainak helyzete és esetleg a vagyonok mentesítéséről is szó lehet. Ezért ajánlatos, hogy annak idején, mikor az érdekeltek felszólítást kapnak erre, saját érdekükben jelentkezzenek az illető közigazgatási hatóságoknál és a szükséges felvilágosítást készséggel adják meg s mindenben könnyítsék meg a hatóságok munkáját.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 19. doboz, 16/b csomó, 378/Bé., Keresztes Zoltán kézzel írt hitelesített gépirat.

14.

Nékám Sándornak, a Magyar Politikai Misszió vezetőjének jelentése Gyöngyösi János külügyminiszternek az MNSZ beadványáról

Bukarest, 1946. március 1.

A Román Fegyverszüneti Bizottság megszűnése után a CASBI-t a Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellé rendelt Román Összekötő Bizottság hatáskörébe utalták. A Magyar Népi Szövetség folyó évi január hó 31-én fenti szervhez terjedelmes beadványt intézett, amely magában foglalja a Szövetség elvi álláspontját és a gyakorlati megoldásra irányuló javaslatát a CASBI tekintetében.

A Népi Szövetség elvi álláspontja abban foglalható össze, hogy a CASBI létjogosultságát a nemzetközi helyzetnek a román fegyverszünetet követő fejlődése vitássá tette. A román fegyverszünet megkötésekor a Szövetséges Nemzetek még háborúban állottak Németországgal és Magyarországgal, a fegyverszüneti szerződésnek a német és magyar javak lefoglalására vonatkozó szakasza tehát azoknak az igényeknek a biztosítását célozta, amelyeket a szövetségesek a legyőzött Németországgal és Magyarországgal szemben támasztani fognak. A zárolt javak sorsát tehát a győztes nagyhatalmaknak a legyőzöttekkel kapcsolatos intenciói voltak hivatottak eldönteni.

A Magyarországgal kötött fegyverszüneti szerződés már nyilvánvalóan módosította a szövetségeseknek Magyarországgal kapcsolatos intencióit, mert a szerződésből nem derül ki az, hogy a Szovjetunió igényt tartana akár magyar állampolgárságú, akár magyar nemzetiségű személyek vagyonára, még kevésbé olyanokéra, akik a román fegyverszünet megkötésének idején a magyar fegyveres erők által megszállva tartott területen tartózkodtak.

A még későbbi potsdami egyezmény Németországra vonatkozó része 4. fejezetének 1., 8. és 9. pontjában határozottan leszögezte, hogy a Szovjetunió kártalanítására az általa megszállt területeken feltalálható *német* javak fognak szolgálni. Tehát csak a német javak. Ennek megfelelően Románia fegyverszüneti kötelezettsége is csak a romániai német javak megőrzésére szorítkozik.

A változott helyzetre való tekintettel a Magyar Népi Szövetség beadványában azt javasolja, hogy miután a CASBI intézménynek sem a magyar állampolgárságú, sem a magyar nemzetiségű román állampolgárok tekintetében nincsen létjogosultsága, a belső nyugalom és

politikai konszolidálódás érdekében az egész költséges apparátust szüntessék meg.

A beadvány elvi fejtegetéseit a Román Összekötő Bizottság magáévá tette, kijelentette azonban, hogy az elvi helyeslés ellenére csak a magánszemélyek CASBI alól való kivételét fogja a SZEK-nek javasolni, a vállalatok, pénzintézetek stb. tekintetében az intézmény fenntartása mellett foglal állást.

A Népi Szövetség beadványának és a Román Összekötő Bizottság ilyen értelmű javaslatának a SZEK-hez való érkezése után egy orosz ezredes – az Ellenőrző Bizottság tagja – magához hívatta a javaslat készítőjét (a Népi Szövetség jogtanácsosát) és a beadvány tendenciáját – a magyar állampolgárokra is kiterjedő figyelmet, a magyar fegyverszüneti szerződésre és a potsdami egyezményre való hivatkozást – reakciónak bélyegezte. (A Népi Szövetség fenti beadványával egy időben egy másik beadványt is benyújtott az észak-erdélyi magyar pénzintézetek pénzkészleteinek a megszálló csapatok által 1944 őszén történt lefoglalása ügyében). A jogtanácsos magyarázkodását követő hangulatenyhítés eredményeképpen az ezredes végül is közölte, hogy a SZEK a *kisemberek* tekintetében a fisa-rendszer, sőt egyáltalán a CASBI-intézmény megszüntetését javasolta Moszkvának, a vállalatok stb. tekintetében azonban a CASBI tevékenységének felfüggesztésére nem történt javaslat.

Moszkvából ezidáig még nem érkezett válasz a felterjesztésre. A további fejleményeket haladéktalanul jelenteni fogom.

*Nékám
miniszteri tanácsos*

Melléklet:

ROMÁNIAI MAGYAR NÉPI SZÖVETSÉG Bukarest, 1946 január 31.
A KÖZPONTI BIZOTTSÁG KIKÜLDÖTTJE Calea Victoriei 128/A ap. 10
Telefon 4-19-16

No. 86/1945.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Román Összekötő Bizottságának,
București

A Fegyverszüneti Szerződés 8. §-nak alkalmazása nagy nyugtalan-ságot keltett a romániai magyarság soraiban és meggátolja az erdélyi megbékülés szellemének kialakulását.

Szervezetünk a romániai magyar népi tömegek demokratizálására való törekvésében mind több akadályra bukkan éppen azért, mert egyes általános érdekű kérdések még ma is izgatják a magyar tömegeket. Ezeket a bántalmakat a reakció felhasználja és úgy magyarázza, hogy az erdélyi magyarságban fenntartsa a „kisebbségi” érzést, ami a sovinizmusnak és fajgyűlöletnek legnagyobb kovásza.

Ismerve a kérdés fontosságát, felhasználjuk a Szövetséges Ellen-őrző Bizottság Román Összekötő Bizottságának megalakítását arra, hogy szempontjainkat kifejtsük és megfelelő megoldást kérjünk.

A kérdés a következő:

A Fegyverszüneti Egyezmény 8. §-a előírja:

Románia kormánya és legfelsőbb parancsnoksága kötelezi magát, hogy nem engedélyezi Németország vagy Magyarország tulajdonát képező javaknak (beleértve az értékeket és valutát is) Romániából történő kivitelét, vagy kisajátítását, vagy ezen állam alattvalóinak, vagy azon személyekét, akik ezen államok területén laknak, a Szövetséges (Szovjet) Parancsnokság engedélye nélkül. Ezeket a javakat a Szövetséges (Szovjet) Parancsnokság által előírt módon fogja megőrizni.

Ezen szöveg alapján az Ellenséges Javakat Ellenőrző és Felügyelő Bizottság több intézkedést tett, melyek közül azokat említjük fel, melyek bizonyos magyar nemzetiségű román állampolgárok csoportjára vonatkoznak.

a) Zárolta azoknak a személyeknek Dél-Erdélyben és az Ókirályságban lévő vagyonát, akik 1944. szeptember 12-én Magyarország, vagy Észak-Erdély területén tartózkodtak.

b) Zárolta azoknak az egyéneknek Észak-Erdély területén lévő vagyonát, akik 1944. szeptember 12-én (tehát akkor, amikor Észak-Erdély még nem szabadult fel) az 1940. augusztus 30-i határokon kívül tartózkodtak, vagy ezután a dátum után a front elől elmenekültek.

Ezeknek a vagyonoknak a tulajdonosait „távollevőknek” tekintik. Dr. Groza Péter miniszterelnök közbenjárására külön bizottság tanul-

mányozta a helyszínen a kérdést. Ennek a bizottságnak a jelentése után, a CASBI elrendelte minden egyes tulajdonos helyzetének egyéni vizsgálatát, „a helyi hatóságok és a rendőrség által elkészített egyéni kérdőívek” alapján, melyeket az érdekeltek múltbeli magatartása alapján állítanak ki.

A kérdőívek elkészítése folyamatban van és megrostálásuk után bemutatják őket a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak, hogy mint legfelsőbb hatóság, esetről esetre intézkedjék.

Szervezetünk eleitől fogva hangsúlyozta, hogy a kérdőívek rendszere nem oldja meg magát a kérdést. Mindenekelőtt a kérdőívek tízezreinek felülvizsgálása hónapokig tartó komoly munkát igényel, amely idő alatt a bizonytalanság mindenféle mozgalomnak megfelelő talajt ad. Másodsorban, a helyi hatóságok által történő felülvizsgálás a személyeskedéseknek tág teret nyújt, tekintettel arra, hogy a helyi hatóságok nincsenek mindig hivatásuk magaslatán, és Erdély egyes helyein a sovinizmus úgy az egyik, mint a másik oldalon virágzik még.

Allítottuk és állítjuk ma is, hogy a kérdést ipari szempontból történő vizsgálat alapján kell megoldani, amely szempont – jelen esetben – teljes összhangban áll a politikai szempontokkal is.

Ebből a szempontból nézve a kérdés egyszerűvé válik és az eredmény nem lehet egyéb, mint az, hogy a CASBI egész rendszere, amennyiben a fent felsorolt javakra vonatkozik, nem szolgál semmilyen célt, mivel az események már régen túlhaladták, és egy ilyen nagy és költséges szervezet fenntartása fölösleges terhet jelent.

Ennek a tételnek bebizonyítására tanulmányozni kell a 8. § értelmét, mi volt az Egyesült Nemzetek célja azzal, hogy ezeket az intézkedéseket a Fegyverszüneti Egyezménybe bevezette és milyen célt szolgálnak ezek a javak?

1944. szeptember 12-én, amikor a Fegyverszüneti Egyezményt aláírták, az Egyesült Nemzetek még hadiállapotban voltak Németországgal és Magyarországgal. Ebben a helyzetben megegyezett a nemzetközi jog szabályaival, hogy a győző államok kártérítési igényeiket azokkal az államokkal szemben érvényesítsék, akikkel a háború még

tovább tartott, „ellenség”-nek tekintve minden személyt, aki ebben az időpontban az általuk elfoglalt területen tartózkodott.

Bizonyos tehát, hogy a 8. § biztosítékot nyújt azokra az igényekre, melyeket a Szövetségesek Németországgal és Magyarországgal szemben fenntartanak, arra az időre, mikor ezeket is legyőzik, ami azonban a zárolt javak végrehajtását illeti, tanulmányozni kell, mi az Egyesült Nemzetek követelése a két állammal szemben, legyőzésük után?

A Magyarországgal kötött Fegyverszüneti Egyezményben meghatározták Magyarország kötelezettségeit a Szovjetunióval szemben. Egyetlen intézkedés sem utal arra, hogy a Szovjet[unió] igényt tartana a magyar állampolgárok vagyonára, sem a magyar nemzetiségűek vagyonára, annál kevésbé azoknak a személyeknek a vagyonára, akik – a Romániával kötött fegyverszüneti egyezmény idejében – a volt magyar hadsereg által elfoglalt területen tartózkodtak.

Ami Németországot illeti, a potsdami konferencia elhatározta, a IV. fejezet I./8. és /9. bekezdésében, hogy a Szovjetunió, a szovjet által Németországban, Finnországban, Magyarországon és Romániában, valamint Bulgáriában elfoglalt területeken található német javakból elégíti ki magát.

Világos tehát, hogy a Szovjetunió semmiféle igényt sem tart más Romániában levő magánjavakra, mint a németekére. A 8. § intézkedéseit tehát a dolgok fejlődése arra korlátozta, hogy Romániának csak a területén lévő német javakat kell zárolnia és megőriznie.

Erre való tekintettel tehát a CASBI-nak minden erőfeszítése, és mindazon értékek, melyeket a magyar állampolgárok és annál inkább a román állampolgárok javainak leltározására és kezelésére fordítanak értelmetlen és semmilyen célt sem szolgál.

Tekintettel arra, hogy a helyzet fenntartása, amellett, hogy igen sok személyi kárt és jogfosztást idéz elő, káros hatást gyakorol a belső és politikai élet megszilárdulására, kérjük a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Román Összekötő Bizottságát, tegye meg a szükséges intézkedéseket, hogy megszüntessék mindazon javak kényszerkezelését, melyek nem tekinthetők „német javaknak”.

*Kiváló tisztelettel
Megbízott: Dr. Takáts*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, 533/pol., Nékám Sándor aláírásával hitelesített gépirat.

15.

Márton Áron gyulafehérvári római katolikus püspök levele Nagy Ferenc miniszterelnökhöz a CASBI-ügyben

Gyulafehérvár, 1946. április 12.

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr!

Szíves elnézését kérem, hogy ismeretlenül zavarok, az erdélyi magyarság súlyos helyzete azonban megkívánja, hogy a formaságok mellőzésével is és minden lehetőséget megragadva, megkíséreljük a még menthető mentését.

Bizonyára a Miniszterelnök Úrnak van arról tudomása, hogy különböző igen súlyos román intézkedések az erdélyi magyarság anyagi helyzetét szinte alapjaiban veszélyeztetik. Ezek közé tartozik többek között az u.n. CASBI, mely sok milliárdos magyar vagyon sorsát tette bizonytalanná és amely cím alatt máris jelentős magyar vagyonok – ezek között egészen kisemberek minden vagyonkája – indultak veszendőbe.

Mély tisztelettel kérem Nagyméltóságodat, méltóztassék oda hatni, hogy az oroszok a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül a román kormányhoz jegyzéket intézzenek a CASBI által zárolt magyar vagyonok felszabadítása tárgyában. Értesülésünk szerint egy ilyen jegyzéknek lenne eredménye, és több százezer erdélyi magyar megszabadulna egy nagy lelki nyomástól és súlyos gondoktól.

Jómagam már február hó elején levélben¹⁰ felhívtam ezekre a sérelmes intézkedésekre dr. Groza miniszterelnök úr figyelmét, intézkedés azonban nem történt, sőt érdemi választ sem kaptam.

---

¹⁰ A püspök az 1946. január 28-i, Petru Grozának írott levelében teszi szavá a CASBI-sérelmet. A levelet közli: P. Szóke János, szerk.: *Márton Áron*. Tirol, 1988. a szerző kiadása, 441–450. o.

Hasonló módon és mértékben folyik az erdélyi magyarság kifosztása az agrár-törvény különböző paragrafusainak felhasználásával is. Napról-napra a legsúlyosabb igazságtalanságokat kell magyaroknak elszenvedniök, és mindezt gúzsbakötött kezekkel, tehetetlenül kell néznünk. Az igazságtalanságok már úgy felszaporodtak és a magyarok elkeseredése olyan fokot ért el, hogy a kérdést kénytelen voltam szószékre vinni. A beszéd szövegét Nagyméltóságod tájékoztatására tisztelettel csatolom.¹¹

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem és őszinte nagyrabecsülésem nyilvánítását,

*Márton Áron s.k.
püspök*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 19. doboz, 16/b csomó, 1070/Bé/1946., sokszorosított másolat.

16.

Iklódi Dezső követségi tanácsos jelentése Gyöngyösi János külügyminiszternek a CASBI-felügyelet alá vont magyar javak helyzetéről

Budapest, 1946. május 15.

A CASBI ellenőrzése alá vont magyar érdekeltségű vállalatok jelen és jövő helyzetére és egy esetleges megoldási lehetőségre vonatkozólag a következő tiszteletteljes jelentést és javaslatot terjesztem elő:

I. A CASBI ellenőrzése alá vont vállalatok helyzete

---

¹¹ Márton Áron április 7-én, a kolozsvári Szent Mihály templomban elhangzott beszédét, mely a fenti levél mellett található, nem közöljük. Megtalálható *Márton Áron, a lelkiismeret apostola* (összeállította, a bevezető tanulmányt írta Virt László, Budapest, 1988. Ecclesia) című kötetben, 158-163. o

A román fegyverszüneti egyezmény 8. szakaszának határozata értelmében Románia köteleztetett a német és magyar állam, valamint polgárainak javait felügyelet alá helyezni és állaguk megtartásáról gondoskodni. E rendelkezés alapján Románia felállította a „Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, CASBI”, magyarul: „Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Intézet” elnevezésű hivatalt.

A román fegyverszüneti egyezmény létrejötté időpontjában Magyarország még tényleges háborúban állott a Szövetséges Államokkal. E helyzet azonban megváltozott a magyar fegyverszüneti egyezmény megkötésével, mely okmány szövege úgyszólván szószerint megegyezik a románokkal kötött egyezménnyel és melynek következtében Magyarország ugyanoly nemzetközi-jogi helyzetbe került, mint Románia.

E tény alapján a magyar kormány megkísérelte a CASBI ellenőrzés alá vont magyar vagyonoknak zár alóli feloldását. Az erre vonatkozó eljárások részben Moszkvában, részben Bukarestben folytattattak le, de ezidáig eredményre nem vezettek. A román hatóságok hivatalosan arra az álláspontra helyezkednek, hogy a maguk részéről a feloldás elé akadályokat nem gördítenek, kötelesek azonban eleget tenni a fegyverszüneti egyezmény rendelkezéseinek, miértis az ügy csak Moszkvában intézhető el. Moszkva álláspontját nem áll módomban ismerhetni, információim szerint azonban a feloldást szolgáló elvi állásfoglalás vagy gyakorlati intézkedések még nem történtek. Ezzel szemben állítólag felmerült egy terv, mely szerint a romániai magyar érdekeltségű vállalatok egy része adassék a Szovjetunió tulajdonába, a magyar jóvátételi számla javára.

A románok által hangsúlyozott jóindulatú elvi állásponttól eltérőleg a CASBI felügyelete alá vont vállalatok helyzete állandóan és rohamosan rosszabbodik. E hivatal a fegyverszüneti egyezménynek kifejezetten megőrzésre, „konzerválásra” irányuló rendelkezését messze túlhaladóan átvette a felügyelete alá vont vállalatok teljes vezetését és a javak állaga feletti korlátlan rendelkezést. A kinevezett vállalati vezetők legtöbb esetben szakképzettség, gyakorlat és kvalitások híján, de sok esetben egyéni érdekekből is a vállalatok teljes lezülését idézik elő. Először is a rendelkezésre álló pénzkészletek költetnek el, aztán a kész

áru és nyersanyagok értékesítettnek a folyó kiadások fedezésére, majd az üzemi leltár és berendezés egy része kerül eladásra és végül – CASBI engedéllyel –, a vállalatok ügyvezetősége igen nagy, több esetben dollárban valorizált hiteleket vesz igénybe.

Ezzel aztán a vállalat teljesen a román financtőke befolyása alá kerül, miután a fennálló devizakorlátozó rendelkezésekkel megakadályozható, hogy a vállalat magyar tulajdonosa a hitelek kiegyenlítésére szolgáló összegeket Magyarországról, vagy külföldről bocsássa rendelkezésre. Mindezek alapján román részről határozott tendenciát vélek megállapíthatni a CASBI alá vont vállalatok eladósítására.

Egy másik rendkívül nagy veszélyt rejtenek magukban az 1940. szeptembere óta érvényben változatlanul fenntartott romanizálási- és állami felügyelők kirendelésére vonatkozó rendelkezések, melyek alapján számtalan okból, vagy bármely vállalatra ráhúzható ürüggyel teljes hatósági ellenőrzés és vezetés alá vonható bármely vállalat. E rendelkezések veszélye változatlanul, sőt fokozottabb mértékben fennáll majd a CASBI felügyelete alól esetleg kivonandó vállalatokra nézve.

A fentiekre való tekintettel rendkívül súlyosnak tartom a magyar érdekeltségű vállalatok helyzetét a CASBI felügyelet alóli esetleges feloldás után is.

II. Gazdaságpolitikai helyzet

Köztudomású, hogy a magyar nagytőke és nagyipar évtizedes múlttal rendelkező és a jövőben valószínűleg újra helyreállítható üzleti- és személyes kapcsolatokkal rendelkezik a Nyugat, főleg az angolszász nagyhatalmak felé. Ezzel ellentétben Keletre, a Szovjetunió felé irányuló gazdasági kapcsolatok ezideig a rideg hivatalos keretek között mozognak. Magyarország minden erejét megfeszítve igyekszik eleget tenni jóvátételi kötelezettségeinek és a magyar-szovjet kereskedelmi egyezmény a két ország közötti gazdasági kapcsolatot intenzívebbé tette ugyan, de még mindig csak a hivatalos kereteken belül. Közvetlen személyi, vagy magántermészetű üzleti kapcsolatok még nem alakultak vagy alakulhattak ki.

Konkludens tényekből megállapítható viszont, hogy a Szovjetunió nagyobb súlyt helyez állandó jellegű gazdasági, főleg magángazdasági

kapcsolatok létesítésére, mint a fegyverszüneti egyezmény értelmében tulajdonába kerülő javak megtartására. Legjellemzőbb példája ennek a vegyes érdekeltségű szovjet-román és magyar-szovjet kereskedelmi és ipari vállalatok alapítása, melyekbe Romániában – a magyarországi helyzetet még nem volt alkalmam megismerni –, a Szovjetunió főleg hadizsákmányként tulajdonába került javakat vitt be természetbeni apport gyanánt.

Magyarország földrajzi és geopolitikai helyzeténél fogva predestinálva van arra, hogy közvetítő állomása legyen a keletről nyugatra és nyugatról keletre irányuló kereskedelemnek, továbbá, hogy a jövőben az átmenő forgalomban behozott nyersanyagok egy részét feldolgozás után továbbítsa a végleges fogyasztói rendeltetési helyekre. E tekintetben a csepeli szabadkikötő létesítésével már a múltban is történtek nagyszabású és kitűnően bevált kezdeményezések.

A nyugati kapcsolatok e cél érdekében való megteremtésére a feltételek tehát már adva vannak, de azok nagyrészt hiányzanak még a Szovjetunió irányában, mely kapcsolatnál feltétlenül számolni kell Románia rendkívül erőteljes versenyével. Figyelembe kell venni továbbá Románia nagyszámú és mennyiségű nyersanyagforrásait, melyek a magyar ipar és kereskedelem jövőbeli kiépítésénél szükségszerűleg rendkívül fontos szerepet fognak játszani.

III. Javaslat

A fent előadottak alapján a következő javaslatot terjesztem elő:

Egy, az állami szakszervekből és az érdekelt vagyontulajdonosokból összeállítandó bizottság vegye beható vizsgálat és tárgyalás alá a CASBI felügyelete alá vont romániai magyar javakat a következő szempontokból:

1.) Melyek azok a magyar javak, melyeknek kizárólag vagy lényeges részben magyar kézben való megtartása a romániai magyar kisebbség elsődleges gazdasági érdekét szolgálja?

2.) Melyek azok a magyar kereskedelmi és ipari vállalatok, melyek alkalmasak volnának Kelet és Nyugat között Magyarország közvetítésével lebonyolítandó kereskedelmi forgalom és ipari feldolgozási terve megvalósítására és lebonyolítására?

Ennek megtörténte után tétessék a Szovjetuniónak a következő javaslat:

A 2.) alatti vállalatokból és egyéb javakból létesíttessen egy vagy több magyar-szovjet-román vegyes érdekeltségű vállalkozás.

E vállalkozásban a magyar alapító csoport lehetőleg 50%, a szovjet 30% és a román csoport 20% részesedéssel vegyenek részt. E részesedési százalék szükség esetén megváltoztatható oly módon, hogy a szovjet és román csoportok a magyar csoportot semmi esetre sem majorizálhassák, ami az alapszabályok kellő szerkesztése útján elérhető.

A magyar csoport által apportként behozott javak értéke állapítassék meg lehetőleg a mai, erős valutában kifejezendő tényleges értékben, de megállapítható – a vegyes érdekeltségű társaságok mintájára –, az 1938. évi tényleges értékben is.

A szovjet csoport a neki jutó vagyonértéket rosszabb esetben írja a magyar jóvátételi számla javára, jobb esetben pedig egyenlítsse azt ki a román csoporttal azonos módon.

A román csoport a részére jutó vagyonértéket pénzügyi és kereskedelmi vállalatoknál és jobb esetben iparvállalatoknál is, egyenlítsse ki előre meghatározott időtartam alatt szállítandó, előre megállapított nyersanyagokkal, melyek ellenértéke – aszerint, miként állapított meg a magyar apport ellenértéke –, mindenkor tényleges napi áron, vagy 1938. évi tényleges értékben számoltatik el. Iparvállalatoknál rosszabb esetben a román csoport egyenlítsse ki a részére jutó vagyonértéket a vállalat saját termékeivel.

A társaságok alapításánál a vezetésben való részvétel kellő arányban és módon biztosítandók az alapító csoportok számára és előre meghatározandók a szükséges finanszírozás módozatai.

A vállalatok alapítására vonatkozó egyezmények alapján és azok megkötésével egyidejűleg szabadíttassanak fel az összes romániai magyar érdekeltségű javak a CASBI felügyelet alól és biztosíttassék az így felszabaduló magyar vállalatok részére a legtöbb kedvezmény elve, esetleg mondassék ki, hogy e vállalatok jogi helyzete teljesen azonosnak tekintendő a tiszta román tőkével bíró vállalatokéval.

IV. Indoklás

Fenti javaslat esetleges elfogadásától és keresztülvitelétől a következő eredmények várhatók:

1.) Megoldatik a CASBI probléma, melynek a békekötés utánra való halasztása igen nagy veszélyt jelentene. A megoldás egyaránt fontos a jóvátételi kötelezettség összegét csaknem elérő, nemzeti vagyont képviselő nagyvállalatok és kisemberek vagyona szempontjából.

2.) A Szovjetunióval létrejönne egy rendkívül nagy jelentőségű magánjellelű kereskedelmi és ipari közvetlen összeköttetés, mely alkalmas volna a két ország közötti állandó, közös érdekeken alapuló, tehát feltétlenül őszinte kapcsolatok kimélyítésére.

3.) Elimináltatnának a romanizálási és egyéb hasonló irányzatú törvényeknek a magyar vállalatokat súlyosan veszélyeztető rendelkezései.

4.) Az ipar és kereskedelem érdekei magyar-román vonalon bizonyos vonatkozásokban már most közös nevezőre hozatnának, ami megkönnyítené egy széles gazdasági együttműködés, esetleg vámunió későbbi megvalósítását.

5.) Az új vegyes társaságok a leghivatottabban és legalkalmasabb módon magukhoz ragadhatnák a délkelet-európai tranzitkereskedelem és árufeldolgozás irányítását és elvégzését.

V. Kivitel

A társaságok létesítésére vonatkozó tárgyalásokat feltétlenül Moszkvában kell kezdeményezni és csupán az ott esetleg elérendő végleges eredmények után és alapján kezdendők tárgyalások az illetékes román hatóságokkal.

Fentiekben csupán röviden összefoglalva, vázlatosan ismertettem a CASBI felügyelete alatt álló vállalatok helyzetét és a megoldásra vonatkozó javaslatomat. Abban az esetben, ha javaslatom elvi helyeslésre talál, úgy a teljes adathalmazt tartalmazó, és a javaslat részleteire kiterjedő jelentést készítek az ügyre vonatkozóan.

*[Iklódi Dezső]
miniszteri tanácsos*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, 1102/pol., sokszorosított másolat.

17.
Nékám Sándornak, a Magyar Politikai Misszió vezetőjének jelentése a CASBI-val kapcsolatos erdélyi magyar sérelmekről¹²

Bukarest, 1946. május 21.

TUDOMÁSULVÉTELÜL!

87/pol.-1946.

Március végén a Magyar Népi Szövetség tordai szervezete népgyűlésen vette számba eddigi munkájának eredményeit, és megvitatta a legsürgősebb tennivalókat. Az elhangzott jelentésekből megállapítható volt, hogy a tordai magyarság legsúlyosabb sérelmét még mindig a CASBI-val kapcsolatos panaszok képezik. Miután a CASBI vezetői még mindig nem tisztázták az abszентizmus fogalmát, számtalan kisember vagyonkáját veszik még ma is CASBI-kezelésbe, ezáltal a szerencsétlenek egyik napról a másikra földönfutókká válnak.

Március 27-én a Szövetséges Ellenőrző Bizottság román összekötő bizottságának vezetője, Oeriu miniszter Brassóba érkezett, bizonyos, a beszolgáltatásokkal kapcsolatos megyei feladatok megbeszélésére. Az MNSZ brassói szervezetének képviselői előadták a miniszternek, hogy Keresztvár községben március 3-ára kitézték a nyilvános árlejtést a CASBI-kezelésbe utalt vagyonok bérbeadására. Az több magyart érint súlyosan, akiket a helyi politikai szervezetek annak idején igazoltak, de végleges elintézés vagyonukat még nem mentesítette a CASBI kezelés alá. Más községekben hasonlóképpen igazolt magyar polgárok ingó értékeit összeszedték és raktárba helyezték. Oeriu

¹² Részlet Nékám Sándornak „Az erdélyi magyarság helyzetének alakulása 1946 márciusa óta” című összefoglaló jelentéséből, melyet a külügyminisztérium politikai osztálya megküldött a moszkvai, londoni, washingtoni, stockholmi, prágai magyar külképviseleteknek, valamint Párizsba.

miniszter válaszában közölte, hogy addig míg végleges elintézés nem mentesíti az igazolt polgárok javait a CASBI kezelése alól, tulajdonképpen azokat saját őrizetükben tarthatják, az ingatlan javak nem adhatók ki haszonbérbe és az ingóságokat nem gyűjthetik össze és nem vihetik közraktárakba.

Oeriu miniszter megnyugtató nyilatkozata ellenére a keresztvári jegyző március 31-én mégis összehívta Keresztvár és a szomszédos Márkos község román lakosságát és kihirdette, hogy a CASBI alá eső 25 keresztvári magyar lakos ingatlanát árlejtés után bérbeadja. Egyetlen egy ingatlan kivételével valóban valamennyit haszonbérbe is adta. Árlejtés tárgyát képezték házak, földek és gazdasági leltár. Közölte a jegyző, hogy a bérbeadott ingatlan tulajdonosának egy héten belül ki kell költöznie házából, mert különben erőszakkal teszik ki. A 25 keresztvári magyar ingatlan tulajdonos így egyik napról a másikra földönfutóvá lett.

A MNSZ – miután az eset a tudomására jutott – felvilágosítást kért a megyefőnöktől, hogy Oeriu miniszter határozott kijelentése ellenére miért kellett az árlejtést mégis megtartani. A megyefőnök azt válaszolta, hogy az árlejtés meg nem tartására nem kapott írásbeli rendeletet, csak szóbeli utasítást, a CASBI rendelete értelmében viszont az árlejtést meg kellett tartani. A megyefőnök a házakra vonatkozó árlejtést minden esetre megsemmisítette és a csendőrséget utasította, hogy a tulajdonosokat birtokukban védje meg. A mezőgazdasági ingatlanok tekintetében a megyefőnök április 7-ére új árverést rendelt el s utasítást adott, miszerint ezen a régi tulajdonosok is részt vehetnek. Ígéretet tett egyben arra, hogy Oeriu minisztertől kérni fogja a szóbeli utasítás írásos megerősítését is, ami aztán az egész árverési herce-hurcának véglegesen véget vetne.

Április elején a már említett kolozsvári tehermentesítési értekezleten a MNSZ és a Demokrata Zsidó Népközösség delegátusai élesen kikelték a helyi CASBI magyar- és zsidóellenes tevékenysége miatt, erélyesen követelték, hogy a demokrata pártokat tömörítő ODA a leghatározottabban járjon el a kormánynál a faji alapon demokráciaellenes magatartást tanúsító CASBI-tisztviselők ellen.

A CASBI 5985/1946. számú ápr. 1-én kelt rendeletével a deportáltak és az elmenekültek vagyonának kezelésével kapcsolatban számos

vitás kérdést tisztázott. A távirati rendelkezés a deportáltak CASBI ellenőrzés alá került vagyona kezelését illetően úgy intézkedett, hogy a deportálásból visszatértek kinevezhetők vagyonuk ellenőrző kezelőivé. Ipari javainak kezelése tekintetében sürgős távirati előterjesztést kell tenni a CASBI vezérigazgatóságának, a visszatért deportáltaknak ipari vagyonkezelővé való kinevezésére. Abban az esetben, ha a deportált a táborban meghalt és Romániában fel- vagy lemenő rokonai, fiútestvérei vagy nővérei vannak, ezek is kinevezhetők a táborban elhunyt deportált javainak őrző kezelőivé és e kinevezésekre vonatkozólag szintén sürgős táviratban kell javaslatot tenni a CASBI bukaresti vezérigazgatóságának.

Az abszontisták kérdésének végleges rendezéséig ezeket is CASBI ellenőrzés alatt álló javaik kezelő őrivé kell kinevezni, ha bebizonyítják azt, hogy nem vettek tetteges részt a romániai szovjet-ellenes háborúban és nem támogatták Antonescu vagy Horthy rendszerét. A deportáltaktól és abszontistáktól elvett javakat tehát vissza kell juttatni és azok végleges rendezéséig kezelésükben és őrzésükben maradnak. Mind a deportáltak, mind az abszontisták vagyonának kezelése és őrzése azonban továbbra is a CASBI nevében a CASBI számlájára és annak általános szabályai szerint történik.

A CASBI Kolozs megyei hivatala 1593/1946 számú rendelete felszólította azokat a kolozsvári kereskedőket, iparosokat és ehhez hasonló rokon foglalkozásúakat, akik a magyar uralom alatt önállósítási kölcsönben részesültek, hogy a birtokukban lévő és a fenti kölcsönre vonatkozó összes okmányokkal azonnal jelentkezzenek a vármegye CASBI-hivatalánál. Mindazokat, akik e jelentkezési kötelezettségüknek nem tesznek eleget, a fegyverszüneti egyezmény értelmében szabotálónak tekintik és szigorúan megbüntetik.

A rendelet nyomán a Tribuna Nouă kormánytámogató napilap erős támadást intézett az önállósítási kölcsönben részesült magyar iparosok és kereskedők ellen, úgy állítva be őket, mintha ezekkel az összegekkel különböző fasiszta bűncselekményeket jutalmaztak volna. A CASBI eközben elkezdte az üzletek számbavételét, helyenként leltározását, s a tulajdonok megidézését helyzetük tisztázására. A MNSZ városi szerve erre küldöttséget menesztett a CASBI megyei

irodájához, és tiltakozását fejezte ki a nagyfokú felelőtlenséggel megindított eljárások ellen. Az érdekeltek tiltakozó gyűlésén megállapítást nyert, hogy az érintett iparosok és kereskedők az önállósítási összegeket hosszú lejáratú kölcsönként kapták, meglehetősen szigorú törlesztési feltételek mellett bekebelezésre. Többen nyugtákkal tudják igazolni, hogy a kölcsönöket még annak idején teljes egészében vissza is fizették, míg mások egyrészét vagy nagyrészét fizették vissza. A CASBI azonban e körülményre való tekintet nélkül, leltárt fektet fel. Az MNSZ közbenjárására a CASBI vezetője megígérte, hogy a jelentkezési határidőt elhalasztja, a leltározásokat beszünteti, az eljárást csak abban az esetben indítja meg, ha az ügyet elfogulatlan szakemberek kivizsgálják.

Azóta már – április közepe – újabb felhívás jelent meg, amelyben a CASBI felszólítja azokat a kolozsvári és Kolozs megyei iparosokat és kereskedőket, akik az 1941–1944. évben a magyar államtól önállósítási kölcsönben részesültek, hogy a CASBI vármegyei hivatalához adják be az alábbi iratokat: 1.) Kérvényt, amelyben feltüntetik, hogy a kapott kölcsönt mire használják fel, és volt-e üzletük akkor, amikor a kölcsönt kapták? 2.) Annak igazolását, hogy 1944. szept. 12. után lakóhelyükről nem távoztak el. 3.) A kölcsön esetleges visszafizetését igazoló nyugtákat. A felhívás értelmében azokat, akik e felszólításnak 5 napon belül nem tesznek eleget, a fegyverszüneti egyezmény szabotálóinak tekintik, és megindítják ellenük a bűnvádi eljárást.

Nékám s.k.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, a Külügyminisztérium Békeelőkészítő Osztálya iratai, XIX-J-1-a, 61. doboz, IV-136. csomó, hitelesített másolat. A jelentés teljes szövegét közli: Fülöp–Vincze, 219–222. o.

18.

Nékám Sándornak, a Magyar Politikai Misszió vezetőjének jelentése Gyöngyösi János külügyminiszter számára az MNSZ gazdasági terveiről

Bukarest, 1946. június 2.

108/pol.-1946.

A MNSZ gazdasági intézőszervet létesít, amely hivatva lesz egyrészt a Szövetség működéséhez szükséges anyagi eszközöket előteremteni, másrészt pedig a Szövetség általános gazdasági politikáját irányítani. Ez az intézőtestület három tagból fog állni: Vajda Istvánból, aki a Sodronyipar vezérigazgatója, Mandula Jenő kolozsvári déligyümölcs-kereskedőből és Böszörményi Sándorból. Dr. Böszörményi Sándor az erdélyi gyáriparosok szövetségének volt húsz éven keresztül vezérigazgatója és úgy látszik, hogy a MNSZ új gazdasági szervének ő a létrehozója, és ő lesz ennek legfőbb irányítója. Közvetlenül Böszörményitől beszerzett információk szerint a MNSZ tekintélyes deficittel küszködik, mert azok a gazdasági természetű vállalkozások, amelyekbe a MNSZ eddig bebocsátkozott, megfelelő vezetés híján kevésbé mutatkoznak jövedelmezőeknek vagy egyszerűen üres részvénytársasági keretek maradtak. Elgondolása szerint a Szövetség ROMACOM nevű [vállalat] alapítását fogja legéletképesebb gazdasági szervvé kialakítani. A ROMACOM-ot a MNSZ a magyar-román árucsereforgalommal való részvétel céljából hozta létre, ezidő szerint azonban a társaság még nem fejt ki megfelelő tevékenységet.¹³

A MNSZ, Böszörményi szerint, a közeljövőben nagy figyelmet fog a CASBI alatt álló magyar vállalatokra fordítani. Most van folyamatban a CASBI alatt álló magyar vállalatok igazgatóságának felfrissítése, illetve a régi román igazgatósági tagok kicserélése. Ezt a pillanatot akarja tehát a MNSZ megragadni, hogy ezeknek a vállalatoknak a vezetésében megfelelő súlyt biztosítson magának. Azt akarja elérni, hogy a vállalatok igazgatóságában a MNSZ a románokkal paritásos alapon, 50-50%-ban legyen képviselve. Nem arról van szó, hogy csupán a tantiemeket felvevő magyarok üljenek be a vállalatok igazgatóságába, hanem olyanok, akik

---

¹³ Az MNSZ a ROMACOM „népi részvénytársaság” (Román-Magyar Kereskedelmi Társaság) létesítését az 1946. május 10-11-én Brassóban tartott gazdasági tanácskozásán határozta el. A ROMACOM monopóliuma volt a magyarországi könyv- és filmimport, de egyéb importtal is foglalkozott.

az illető vállalat vezetésében aktívan működnek közre. Mindenesetre most van a kellő pillanat ennek végrehajtására, később, ha az amúgy is leváltandó románok helyére már újabb román demokratikus egyéneket nevezett ki a CASBI, a magyar elemek bejuttatása sokkal nehezebb lenne. Ezt a kívánságát a MNSZ már Groza miniszterelnöknek is előterjesztette, aki magáévá tette ezt, és vállalta ennek keresztülvitelét. Megemlítette Böszörményi ebben a vonatkozásban azt is, hogy amennyiben a magyar érdekeltségek a CASBI alól kikerülnének, a MNSZ arra számít, hogy a magyar állam kellő befolyást gyakorol majd a részvényesekre az irányban, hogy azok az erdélyi magyarságot, illetve a MNSZ-t a vállalat vezetésében és hasznában kellő részesedéshez juttassák.

Hogy a MNSZ által a CASBI alá vont magyar vállalatok tekintetében tervezett akció a vállalatok és az általuk képviselt magyar tőkeérdekek szempontjából milyen helyzetet teremt, azt ezidő szerint még megítélni nem lehet. Nagymértékben fog ez a körülmény függni attól, hogy a delegálandó igazgatósági tagok személy szerint kik lesznek, hogy lesz-e bennük képesség és hajlandóság arra, hogy a vállalat és a termelés érdekeit is kellő erővel képviseljék és hogy módjukban lesz-e különösen a kinevezendő új román igazgatósági tagokat is arra szorítani, hogy minden kérdést ne elsősorban politikai szempontból ítéljenek meg. Kétségtelenül nagy jelentőségű akcióról van szó, amelyet a vállalatokban megtestesülő magyar érdekek szempontjából is nagy figyelemmel kell kísérni.

Egyben tisztelettel megjegyzem, hogy Böszörményi még azt is közölte, hogy jelenleg ugyancsak a MNSZ megbízásából Groza miniszterelnök intencióinak megfelelően, a vámunió kérdésével foglalkozik. Ennek megvitatása céljából az erdélyi magyar közgazdászokat értekezletre hívta össze. Egyéni véleménye a kérdésben az, hogy ha csak magyar részről nagyon alaposan végig nem gondolják ezt a kérdést és a kellő kauzálékat előzetesen nem alkalmaznak, úgy Magyarország számára a vámunió hátrányos volna, miután a román agrártermelés tömegével háttérbe szorítaná a magyart, és a kevésbé elpusztult román ipar versenye is könnyen végzetessé válhatná a magyar ipar számára.

*Nékám s.k.
miniszteri tanácsos*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 18. doboz, 16/b csomó, 10.983/4/1946., hitelesített másolat.

19.

Nékám Sándornak, a Magyar Politikai Misszió vezetőjének újabb jelentése Gyöngyösi János külügyminiszter számára a CASBI-rendelettel kapcsolatban¹⁴

Bukarest, 1946. július 23.

153/pol.-1946.

Népi Szövetségi körökből származó legújabb információ szerint a CASBI-rendelet végrehajtási utasításának közzététele a közeli napokra várható. A végrehajtási utasítás értelmében a magyar nemzetiségű román állampolgárok javai fokozatosan felszabadulnak a CASBI-zárlat alól. Informátorom közlése szerint, aki a MNSZ-nek igen jelentős súlyú és szavahihető vezéregyénisége – a MNSZ kiharcolta magának azt a jogot, hogy az összes eddigi zárolási végzéseket ellenőrizhesse és a CASBI kezelés felfüggesztésére egyéni javaslatokat tehessen. Megállapodás jött létre a tekintetben is, hogy a zárlat alól a MNSZ felterjesztésére felszabadított személyek névsorát közzéteszik a Monitorul Oficialban. Nem érinti ez a rendelkezés a magyar állampolgárok javait, főként pedig a magyar nagyipari vállalatokat, amelyeket – informátorom bizalmas értesülése szerint – mindaddig nem szabadíthatnak fel, amíg a románok az általuk tönkretett német vagyonállagokat a Szovjetunió számára helyre nem állítják. Mivel, informátorom szerint, nagyon komolyan számolni kell azzal a lehetőséggel, hogy a

¹⁴ A fedlapon Takácsy Miklósnak, a KÜM Politikai Osztálya titkárának augusztus 14-i, kézzel írt utasítása olvasható: „Tekintve, hogy a békeszerződéstervezet 26. cikke idevonatkozó rendelkezéseket tartalmaz, további lépések egyelőre sürgősnek.” A jelentést megküldték a párizsi, londoni, moszkvai és washingtoni magyar külképviseleteknek is.

románok a helyreállítást és a kártalanítást a magyar javak terhére akarják eszközölni, a magyar kormánynak haladéktalanul szorgalmaznia kell a romániai magyar javak feloldását, mielőtt még azokat a románok elkezelnék.

Ezzel kapcsolatban tisztelettel kérem Miniszter Urat, szíveskedjék arról értesíteni, hogy eredményre vezettek-e a CASBI ügyében azok a lépések, amelyeket az utolsó budapesti tartózkodásom során 1946. május 22-én készített feljegyzésemben¹⁵ javasoltam. A feljegyzésben egyrészt egy olyan nyilatkozatnak a Szövetséges Ellenőrző Bizottság útján történő kieszközlését kértem, amely szerint a szövetséges hatalmak a román fegyverszünet óta bekövetkezett események következtében a román fegyverszüneti egyezmény 8. pontjának rendelkezéseit meghaladottnak tekintik, másrészt pedig azt javasoltam, hogy intézünk ugyanezen az úton a román kormányhoz ünnepélyes figyelmeztetést, amelyben felhívjuk a figyelmét arra, hogy a 8. szakasz súlyos kötelezettségekkel terheli, amelyekről elszámolni lesz köteles. Amint azt ebben a feljegyzésemben kifejtettem, ennek a két pontnak előzetes tisztázása előfeltételét képezi annak, hogy a román kormánnyal a CASBI-kérdésben tárgyalásokba bocsátkozhassunk.

Egyébként bizalmas értesüléseim szerint a párizsi béketárgyalásokra kiküldött román gazdasági delegáció mindazon CASBI-ügyek letárgyalását is programjába vette, amelyeknél román tökérdelkség mutatható ki. A delegáció – értesülésem szerint – minden egyes olyan német vagy magyar vállalat kérdését, külön-külön feldolgozta, amelynél akár közvetlenül, akár közvetett konstrukciók alapján a legtávolabbról is kimutatható, hogy a román tőke érdekelve van. A delegáció utasítást kapott, hogy mindezeknek a vállalatoknak CASBI alól történő feloldását hathatósan szorgalmazza.

Informátorom közlése szerint a delegáció több olyan nagyértékű vagyongömböknél is román érdekeltséget igyekszik kimutatni, ahol ilyen érdekeltség a múltban nem is létezett. Az esetleges feloldás célját szolgáló konstrukciót ilyen esetekben, a párizsi tárgyalásokra tekintettel, most dolgozzák ki.

---

15 A feljegyzést nem közöljük, megtalálható a fenti jelentés mellett.

*Nékám
miniszteri tanácsos*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, 1892/pol., Nékám Sándor aláírásával hitelesített tiszttáza.

20.
**Nékám Sándornak, a Magyar Politikai Misszió vezetőjének
jelentése Gyöngyösi János külügyminiszter számára
a 826. sz. CASBI-törvényről**

Bukarest, 1946. október 25.

1 melléklet

202/pol.-1946.

Mellékelten tisztelettel felterjesztem a Monitorul Oficial 243. számát, amely a CASBI-rendelkezéseket módosító 826-os törvény szövegét tartalmazza. Az alábbiakban magyar fordításban ismertetem a legfontosabb első fejezet rendelkezéseit és ismertetem a többi fejezetnek rövid tartalmát. Az első fejezet a következőképpen hangzik:

1. § Azoknak a javaknak jogi helyzetét, amelyek nemzetiségre [való] tekintet nélkül olyan román állampolgárok tulajdonában állnak, akik 1944. szeptember 12-én, vagy azután a katonai műveletek időszakában Németországban, Magyarországon, vagy ezen államok által elfoglalt területeken lakóhellyel bírtak a jelen törvény rendelkezései szabályozzák.

2. § A CASBI felállításáról szóló 91-es törvény rendelkezései nem alkalmazhatók az első szakaszban megjelölt személyek személyes javaira. Személyes javaknak minősülnek a következők:

- a) a beépített városi, vagy falusi ingatlanok, tartozékaikkal együtt, amennyiben lakás céljára szolgálnak,
- b) a háztartási, vagy személyes használat célját szolgáló tárgyak,
- c) városi és falusi házhelyek,

- d) földadó alá eső területek és erdők,
- e) élő és holt mezőgazdasági felszerelés,
- f) a kisebb háziipari üzemek, valamint a kisebb falusi vállalatok.

3. § A következő javak továbbra is a CASBI alatt maradnak (kivéve az előző szakaszban f. pont alatt felsoroltakat) és kezelésükről a jelen törvény harmadik fejezete intézkedik:

- a) kereskedelmi és ipari vállalatok,
- b) a bankletétek,
- c) nemesfémek, részvények, kötvények, devizák és egyebek.

4. § A második szakaszban felsorolt javak a tulajdonosaiknak kiszolgáltatandók a következő kivételektől eltekintve.

5. § Nem szabad a tulajdonosoknak visszaszolgáltatni és állami ellenőrzés alá kell helyeznie azokat a második szakaszban felsorolt javakat, amelyeknek tulajdonosai önként résztvettek idegen hadsereg vagy félkatonai alakulatok keretében az Egyesült Nemzetek elleni háborúban, vagy vállalkozásokat hajtottak végre az Egyesült Nemzetek és a román állam ellen, vagy ezek érdekeivel ellentétes magatartást tanúsítottak.

6. § Az állami ellenőrzés alá való helyezés, vagy a javaknak a volt tulajdonos részére történő visszaadása a SZEK mellé rendelt román összekötő bizottság kormánybiztosának döntése alapján fog megtörténni egy, a kormánybiztos által erre a célra létrehívott bizottság véleményezése alapján. Ez a bizottság az ügyeket esetenként vizsgálja felül és véleményét a kormánybiztos elé terjeszti. A bizottság véleményét a helyi hatóságok adatai és az érdekeltek által benyújtott feljegyzések alapján adja; a helyi hatóságok az összekötő bizottság régebbi utasításai szerint járnak el. Azok a személyek, akiket németországi vagy magyarországi, vagy az ezen államok által elfoglalt területen fekvő táborokba deportáltak és akiknek magatartása a román állam és Egyesült Nemzetek érdekeivel nem ellenkezett e feltételek igazolása esetén a 2. §-ban elsorolt jogait visszanyerik. Ezeket az aktákat soronkívül intézik el.

7. § A jelen törvény közzétételétől számított 4 napon belül a megyefőnökség a CASBI megyei hivatalainak közreműködésével összeállítják a jelen törvény hatálya alá eső személyekről és javakról

készített kimutatásokat és ezeket az összekötő bizottság régebbi utasításainak megfelelően felszerelve előterjesztik. A jelen törvény közzétételétől számított 10 napon belül a megyefőnökök közhírré tétel útján felszólítják az érdekelteket, hogy a megyefőnökségeken 20 napon belül nyújtsák be felhasználni kívánt bizonyítékaikat. E bizonyítékokat az összekötő bizottság elé kell terjeszteni. Az érintett személyek közvetlenül is fordulhatnak az összekötő bizottsághoz.

8. § Azok a román állampolgárok, akik 1944. szeptember 12-én, vagy ezt követően a hadműveletek idején Németországban, Magyarországon, vagy az ezen államok által elfoglalt területen bírtak lakóhellyel és akiknek javai jelen törvény megjelenéséig nem kerültek CASBI ellenőrzés alá, kötelesek 20 napon belül javaikat a megyefőnökségen bejelenteni. E bejelentéseket beérkezésüktől számított 20 napon belül a 7. § rendelkezései szerint felszerelve az összekötő bizottság elé kell terjeszteni. E rendelkezés megszegői 1–3 évig terjedő börtönbüntetéssel és 100.000-tól 10.000.000 lejig terjedő pénzbüntetéssel büntetettek.

9. § A kormánybiztosnak a 6. § alapján hozott döntéseit a hivatalos lapban közzéteszik és a javak fekvése szerint illetékes községhez és megyefőnökséghez kifüggesztik. A közhatalóságok, valamint az érdekelt személyek a döntés ellen a községhezán történt kifüggesztéstől számított 30 napon belül folyamodással élhetnek, a folyamodásokat a megyefőnökségen kell benyújtani, amely azokat azonnal az összekötő bizottság elé terjeszti. A folyamodások új bizonyítékokra is támaszkodhatnak. A folyamodás és a 6. §-ban említett véleményező bizottság javaslata alapján a kormánybiztos a folyamodás közhírré tételétől számított 30 napon belül döntését megváltoztathatja.

10. § Az összekötő bizottság döntései a minisztertanács jóváhagyására szorulnak és ezután végrehajthatók. Közigazgatási úton megtámadhatók ugyan, de a megtámadásnak nincs a végrehajtást felfüggesztő hatálya.

11. § Mialatt a feljebbviteli eljárás folyik, a javakat nem lehet elidegeníteni. Az állami ellenőrzés alá került javak tekintetében csak kezeléssel kapcsolatos intézkedéseket lehet tenni.

12. § Ha a visszaszármaztatott javak tulajdonosa időközben elhunyt vagy eltűnt, a javak örököseit illetik. Ha nem lehet megállapítani

az örökösödésre jogosultak elhunytának sorrendjét, akkor az összes jogosultak elhalálozását egy időben bekövetkezettnek kell tekinteni, s az örökösödés sorrendje tekintetében a román magánjog rendelkezései érvényesek.

13. § Az eltűnt prezuntív¹⁶ örökösei rendeleti úton kérhetik ideiglenes birtokba helyezésüket, amennyiben az eltűnés tényét bizonyítani tudják.¹⁷ Törvényes örökösök hiányában a jelen törvény alá eső és elhunyt személyek vagyona az államot illeti és kezelésére jelen törvény rendelkezései irányadók.

II. fejezet

A javak kezelése és liquidálása

14. § A jelen törvény rendelkezéseinek megfelelően állami ellenőrzés alá helyezett javak rendeltetésük és kezelésük szempontjából a következőképpen csoportosíthatnak:

- A. a) Falusi földterületek,
  - b) falusi házhelyek,
  - c) lakásként használt falusi ingatlanok tartozékaikkal együtt,
  - d) élő vagy holt mezőgazdasági felszerelés.
- B. a) Háztartási és személyes használatra rendelt tárgyak,
  - b) városi földterületek,
  - c) városi ingatlanok tartozékaikkal,
  - d) kisebb háziipari vállalkozások és kisebb falusi vállalatok.

15. § Az A) kategóriába tartozó javak a földművelésügyi minisztérium kezelésébe adatnak.

16. § A földművelésügyi minisztérium az 1945-i 187-es földreformtörvény rendelkezéseit alkalmazza mind a tulajdonosokhoz visszakerülő, mind a minisztérium kezelésébe kerülő javakra vonatkozólag, ha az illető javak a földreformtörvény alá esnek.

17. § A B) csoportba tartozó javakat – külön kezelőszervek létesítéséig – az összekötő bizottság a CASBI-val kezelteti az alább következő rendelkezések szerint.

---

¹⁶ Valószínű.

¹⁷ A következő mondatot kihúzták: „Az ideiglenes birtokba helyezésig a javakat az összekötő-bizottság ellenőrzése alatt adminisztrálják.”

18. § A javak kezelése a következő módokon történhetik:

- a) kezelési megbízás vagy használatba adás,
- b) üzemben-tartás.

Az üzemben-tartás történhetik

- 1) bérbeadással, 2) bérlettel.

19. § A kezelési megbízást egy állami vagy magánintézmény kaphatja meg az összekötő bizottság kormánybiztosa és az illető intézmény vezetőjének közös döntése, vagy megegyezése alapján. A használatba adás az összekötő bizottság élén álló kormánybiztos döntése alapján történik. Használatba adni csak állami intézményeknek lehet. Fentebbi kezelési módok feltételeit minisztertanácsi napló fogja megállapítani.

20. § A városi földterületek és lakásként használt ingatlanok bérbeadása közös megegyezés alapján történik.

21. § A kezelőszervek a bérbeadandó javak, vagy ingatlanok táblázatát községenként összeállítják, s azt a községháza ajtajára kifüggesztik.

22. § Egyenlő értékű ajánlatok esetén a következő sorrend állapítatják meg:

- a) rokkantak, hadiözvegyek és árvák,
- b) közhivatalnokok és nyugdíjasok,
- c) közintézmények és magánvállalatok alkalmazottai,
- d) egyéb személyek.

A 23., 24. és 25. §-ok a bérbeadási szerződések formáit tartalmazzák.

A 26. § értelmében a bérbeadott javakat az átadáskor meglévő állapotban kell megőrizni és visszaadni.

A 27. és 28. §-ok a bérlő kötelezettségeivel kapcsolatos intézkedéseket tartalmazzák.

A 29.-45.-ig terjedő szakaszok a nyilvános árveréssel való bérbeadás feltételeit tartalmazzák.

A 46.-51. §-ok a saját kezelésben való kihasználás feltételeit tartalmazzák. Ez adminisztrátorok révén történik, akiket az összekötő bizottság nevez ki. A saját kezelés következtében begyűlő összegeket az összekötő bizottság külön e célra nyitott folyószámláira kell elhelyezni.

Az 52. § értelmében a B) kategóriába tartozó ingóságokat vagy az azokat tartalmazó ingatlanok bérlői, vagy erre a célra kijelölt adminisztrátorok kezelik. Az 53. § arról intézkedik, hogy a jobb értékesítés céljából a kezelőszervek a CASBI jóváhagyásától feltételezetten különböző javaknak a helyi vagy tartományi raktárakban való összegyűjtéséről intézkedhetnek.

Az 54. § értelmében az ingó javak kezelésbe adása az azok számát és állapotát feltüntető jegyzőkönyvvel történik.

Az 55. § a romlandó ingóságoknak nyilvános árverésen való eladásáról intézkedik. A nyilvános árverést a megyeszékhelyeken, vagy az ingóságok raktározási helyén ejtik meg.

Az 57. § értelmében a 3. §-ban felsorolt javakat a CASBI kezeli az összekötő bizottság ellenőrzése alatt. Ezek a javak zárlat alatt maradnak, eladásuk, exportjuk vagy kisajátításuk tilos.

A IV. fejezet 58-60. §-ai pénzügyi intézkedéseket tartalmaznak. Eszerint az állami ellenőrzés alatt álló javak tiszta hasznának 20%-a az államot illeti.

A 61-63. §-ok átmeneti intézkedéseket tartalmaznak.

A törvényrendelet teljes fordítását legközelebb fogom felterjeszteni, akkor kívánom majd közölni a jogszabállyal kapcsolatban megjegyzéseimet is. A kérdés rendkívül fontosságára való tekintettel már most is szükségesnek tartom azonban a következőket jelenteni:

A törvényrendelet a CASBI kezelés alá vont javak tulajdonosait az eddigénél is sokkal súlyosabb helyzetbe hozza és máris általános elkeseredést váltott ki.

A törvény a zár alatt lévő javak gyors visszaadása helyett, CASBI-zárlat alá vonja az olyan további vagyonokat is, amelyek eddig nem kerültek CASBI alá.

Az 1945. február 10-i 91. számú CASBI-törvény alapján a vagyonbejelentési kötelezettség a végrehajtó hatóságokra hárult. Így nagyon sok személy vagyona nem került CASBI alá, vagy az alól aránylag könnyen kikerült. Az új törvény nem ismer kivételezést. Mindenkinek, még a deportáltaknak is, végig kell szenvedniök vagyonuk imobilizálását és végig kell járniök azt a kálváriát, amely a zár alá veendő javaknak felszabadításával jár.

Egy másik feltűnően sérelmes intézkedés a felszabadítás módjának rendkívül nehézkessé és hosszadalmassá tétele, amely miatt még a deportáltak vagyonának felszabadítása is beláthatatlan időt fog igénybe venni.

A kormánybiztosságnak a feloldás ügyében hozott és amúgy is nehezen elérhető határozata ugyanis a megyei prefekturákon, sőt az illetékes községházán is kifüggesztendő és ellene 30 napon belüli fellebbezésnek van helye. A megfellebbezett ügyeket újból le kell tárgyalni. A feloldó határozatot végül jóvá kell hagynia magának a minisztertanácsnak is. Így teljesen a hatóságok önkényétől függ, hogy egy ügyet meddig akarnak tárgyalás alatt tartani.

Nagyon sérelmesnek látszik az is, hogy a bizonyítási teher, amennyire a törvény szövegéből azt megállapíthatom, a félre van hárítva. Nem a hatóságoknak kell bizonyítani, hogy az illető az 5. §-ba ütköző magatartást tanúsított és ezért a javakat vissza nem kaphatja, hanem a félnek, hogy nem követett el ilyen tevékenységet. Az ilyen negatív magatartás bizonyítása mindig nagyon nehéz, különösen ha a hatóságok jóindulata nincs meg.

Sérelmes a törvényrendeletnek az a része is, amely a bejelentésre rendkívül rövid határidőt szab. E miatt sokan fognak mulasztást elkövetni, ami súlyosan büntetendő – illetve képtelenek lesznek a szükséges bizonyítékokat beszerezni.

Végül az egész erdélyi magyar gazdasági életre katasztrofális csapást jelent a törvény 3. szakasza, amely a kereskedelmi és ipari vállalatokat, bankletéteket, nemesfémeket, részvényeket, kötvényeket, devizákat stb. továbbra is CASBI-kezelés alatt hagyja. Gyakorlatban ez a felsorolt magyar vagyonok végérvényes elvesztését jelenti, miután a rendelet még csak kilátásba sem helyezni, hogy azok valaha is felszabadulhassanak. Illetékes Népi Szövetségi nyilatkozat szerint csupán ez az egy intézkedés az észak-erdélyi gazdasági élet újabb súlyos megbénulását és valóságos pánikhangulatot eredményezhet.

*Nékám
követségi tanácsos*

Melléklet a 202/pol. 1946. számú jelentéshez

Az 1946 évi 826. sz. törvény

Az 1944. szeptember 12-én, vagy később a katonai műveletek tartama alatt Németországban, Magyarországon vagy ezen államok által megszállott területeken lakhellyel bírt személyek tulajdonát képező javak intézményes kezelésének (regime) megállapítására vonatkozó 826. számú rendelet törvény.

I. fejezet

A vagyonok jogi helyzete

1. § Azoknak a javaknak jogi helyzetét, amelyek nemzetiségre tekintet nélkül olyan román állampolgárok tulajdonában állnak, akik 1944. szeptember 12-én, vagy azután a katonai műveletek időszakában Németországban, Magyarországon, vagy ezen államok által elfoglalt területeken lakóhellyel bírtak, a jelen törvény rendelkezései szabályozzák.

2. § A CASBI felállításáról szóló 91-es törvény rendelkezései nem alkalmazhatók az első szakaszban megjelölt személyek személyes javaira. Személyes javaknak minősülnek a következők:

- a) a beépített városi, vagy falusi ingatlanok, tartozékaikkal együtt, amennyiben lakás céljára szolgálnak,
- b) a háztartási vagy személyes használat célját szolgáló tárgyak,
- c) városi és falusi házhelyek,
- d) földadó alá eső területek és erdők,
- e) élő és holt mezőgazdasági felszerelés,
- f) a kisebb háziipari üzemek, valamint a kisebb falusi vállalatok.

3. § A következő javak továbbra is a CASBI alatt maradnak (kivéve az előző szakaszban f) pont alatt felsoroltakat) és kezelésükről a jelen törvény harmadik fejezete intézkedik:

- a) kereskedelmi és ipari vállalatok,
- b) a bankletétek,
- c) nemesfémek, részvények, kötvények, devizák és egyebek.

4. § A második szakaszban felsorolt javak a tulajdonosaiknak kiszolgáltatandók a következő kivételektől eltekintve.

5. § Nem szabad a tulajdonosoknak visszaszolgáltatni és állami ellenőrzés alá kell helyeznie azokat a második szakaszban felsorolt javakat, amelyeknek tulajdonosai önként résztvettek idegen hadsereg vagy félkatonai alakulatok keretében az Egyesült Nemzetek elleni háborúban, vagy vállalkozásokat hajtottak végre az Egyesült Nemzetek és a román állam ellen, vagy ezek érdekeivel ellentétes magatartást tanúsítottak.

6. § Az állami ellenőrzés alá való helyezés, vagy a javaknak a volt tulajdonos részére történő visszaadása a SZEZB mellé rendelt román összekötő bizottság kormánybiztosának döntése alapján fog megtörténni egy a kormánybiztos által erre a célra létrehívott bizottság véleményezése alapján. Ez a bizottság az ügyeket esetenként vizsgálja felül és véleményét a kormánybiztos elé terjeszti. A bizottság véleményét a helyi hatóságok adatai és az érdekeltek által benyújtott feljegyzések alapján adja; a helyi hatóságok az összekötő bizottság régebbi utasításai szerint járnak el. Azok a személyek, akiket németországi vagy magyarországi, vagy az ezen államok által elfoglalt területen fekvő táborokba deportáltak és akiknek magatartása a román állam és Egyesült Nemzetek érdekeivel nem ellenkezett, a feltételek igazolása esetén a 2. §-ban felsorolt jogait visszanyerik. Ezeket az aktákat soronkívül intézik el.

7. § A jelen törvények közzétételétől számított 4 napon belül a megyefőnökség a CASBI megyei hivatalainak közreműködésével összeállítja a jelen törvény hatálya alá eső személyekről és javakról készített kimutatásokat és ezeket az összekötő bizottság régebbi utasításainak megfelelően felszerelve előterjeszti. A törvény közzétételétől számított 10 napon belül a megyefőnökök közhírré tétel útján felszólítják az érdekelteket, hogy a megyefőnökségeken 20 napon belül nyújtsák be felhasználni kívánt bizonyítékaikat, e bizonyítékokat az összekötő bizottság elé kell terjeszteni. Az érintett személyek közvetlenül is fordulhatnak az összekötő bizottsághoz.

8. § Azok a román állampolgárok, akik 1944. szeptember 12-én, vagy ezt követően a hadműveletek idején Németországban, Magyarországon vagy ezen államok által elfoglalt területen bírtak lakóhellyel, és akiknek javai jelen törvény megjelenéséig nem kerültek a CASBI ellenőrzés alá, kötelesek 20 napon belül javaikat a megyefőnökségen

bejelenteni. E bejelentéseket beérkezésüktől számított 20 napon belül a 7. § rendelkezései szerint felszerelve az összekötő bizottság elé kell terjeszteni. E rendelkezés megszegőit 1–3 évig terjedő börtönbüntetéssel és 100.000-tól 10.000.000 lejig terjedő pénzbüntetéssel büntetnek.

9. § A kormánybiztosnak a 6. § alapján hozott döntéseit a hivatalos lapban közzéteszik és a javak fekvése szerint illetékes községhez és megyefőnökségen függesztik. A közhatalóságok, valamint az érdekelt személyek a döntés ellen a községhez történt függesztéstől számított 30 napon belül folyamodással élhetnek, a felfolyamodásokat a megyefőnökségen kell benyújtani, amely azokat azonnal az összekötő bizottság javaslata alapján a kormánybiztos a folyamodás közhírré tételétől számított 30 napon belül döntését megváltoztathatja.

10. § Az összekötő bizottság döntései a minisztertanács jóváhagyására szorulnak és ez után végrehajthatók. Közigazgatási úton megtámadhatók ugyan, de a megtámadásnak nincs a végrehajtást felfüggesztő hatálya.

11. § Mialatt a feljebbviteli eljárás folyik, a javakat nem lehet elidegeníteni. Az állami ellenőrzés alá került javak tekintetében csak kezeléssel kapcsolatos intézkedéseket lehet tenni.

12. § Ha a visszazáraztatott javak tulajdonosa időközben elhunyt vagy eltűnt, a javak örököseit illetik. Ha nem lehet megállapítani az örökösödésre jogosultak elhunytának sorrendjét, akkor az összes jogosultak elhalálozását egyidőben bekövetkezettnek kell tekinteni, s az örökösödés sorrendje tekintetében a román magánjog rendelkezései érvényesek.

13. § Az eltűnt prezumtiv örökösei rendeleti úton kérhetik ideiglenes birtokba helyezését, amennyiben az eltűnés tényét bizonyítani tudják. (Az ideiglenes birtokba helyezésig a javak az összekötő bizottság ellenőrzése mellett adminisztrálják). Törvényes örökösök hiányában a jelen törvény alá eső és elhunyt személyek vagyona az államot illeti és kezelésére jelen törvény rendelkezései irányadók.

II. fejezet

A javak kezelése és felszámolása

14. § Azok a javak, melyek jelen törvény értelmében az állam ellenőrzése alá kerülnek, rendeltetésük és kezelésük tekintetében a következőképpen csoportosíthatnak.

A. a) községi földterületek,
b) községi házhelyek,
c) lakás céljára szolgáló községi ingatlanok, tartozékaikkal és mezőgazdasági felszerelésükkel együtt.
d) élő és holt mezőgazdasági felszerelés.

B. a) háztartási és személyes használat célját szolgáló tárgyak,
b) beépítetlen városi házhelyek,
c) városi ingatlanok tartozékaikkal együtt,
d) kisebb háziipari üzemek, valamint a kisebb falusi vállalatok.

15 § Az A) csoportba tartozó javak a földművelésügyi minisztérium kezelésébe mennek át.

16. § A földművelésügyi minisztérium az 1945. március 23-i 187. számú agrárreform-törvény rendelkezéseit fogja alkalmazni, mind a tulajdonosoknak visszaadott, mind a jelen törvény értelmében a minisztérium kezelésébe átvett javakra vonatkozólag, amennyiben a javak az agrárreform-törvény rendelkezései alá esnek.

17. § Addig is, míg külön kezelési szervek létesülnek, a B) csoportba sorozott javakat az összekötő bizottság irányítása és ellenőrzése mellett a CASBI kezeli az alábbiakban megállapított rendelkezések szerint.

18. § A javak kezelése az alább felsorolt módozatok egyike szerint történik:

A) Kezelési megbízás, vagy használatba adás útján,

B) Üzembehelyezés útján,

Az üzembehelyezés a következő módon történhet:

a) Bérbe- vagy haszonbérbe adás útján,

b) Saját kezelésben való kihasználás útján.

I. csoport

Kezelési megbízás és használatba adás

19. § A kezelési megbízás valamely állami-, vagy magánintézmény számára adható ki. Az összekötő Főkormánybiztos és az illető intézmény vezetőjének közös határozata alapján, vagy megállapodás útján.

A használatba adás a Főkormánybiztos határozata alapján történik. Használatba adás csak állami intézmények részére eszközölhető.

A kezelési megbízás, vagy használatba adás feltételeit minisztertanácsi jegyzőkönyv állapítja meg.

II. csoport

Bérbeadás megegyezés alapján

20. § A beépítetlen városi telkek és a lakás céljára szolgáló városi ingatlanok bérbeadása megegyezés alapján történik azonos mintájú szerződések és kezelési szabályzat szerint.

21. § A jelen törvényben megjelölt kezelési szervek a bérbeadás céljaira községenként összeállítják a bérbeadás alá eső javak jegyzékét. Ezen jegyzékeknek tartalmazniuk kell a javak egyedi megjelölését, a fekvés megjelölését, a kiterjedést, a javak természetét, a bérbeadási időtartamot, valamint az év, hónap, nap, óra és azon hely megjelölését, ahol és ameddig a bére vagy haszonbére adás történik.

E jegyzékek azon helységek elöljáróságainak ahtáján, ahol a javak fekszenek, a bérbeadás foganatosítására kitűzött határnapot 15 szabad nappal megelőző időtartamon keresztül kifüggesztendő.

22. § Egyenlő bérleti ajánlatok mellett a következő sorrend állapítatik meg:

- a) hadirokkantak, özvegyek és árvák,
- b) közalkalmazottak és nyugdíjasok,
- c) közintézmények azon alkalmazottai, akik nem tekintendők köztisztviselőknek, valamint a magánvállalatok alkalmazottai,
- d) más személyek.

23. § A bérleti szerződéseket a bérbeadott jószág, a felszerelések, tartozékok stb. részletes leírását és az anyagok állapotát tartalmazó jegyzőkönyvekkel kell kiegészíteni.

24. § A bérleti időtartam egy év. A lakás céljául szolgáló épületeknél e határidő legfeljebb három évre hosszabbítható abban az esetben, ha az ingatlan nagyjavításokat (a Polgári Törvénykönyv 546. szakaszának meghatározása szerint) vagy hozzáépítéseket igényel, s ha ezeket a szerződés értelmében a bérlő kell elvégeztessen. Ily esetben a

CASBI-nak jogában áll a bérösszeget a törvényes bérnek legfeljebb 25%-ával leszállítani. A bérlők e munkálatokat a CASBI által jóváhagyott tervek, valamint műszaki szakemberének javaslata szerint kötelesek elvégezni és e műszaki szakértő ellenőrzi a munkálatok kivitelezését is.

25. § A bérleti vagy haszonbérleti szerződés megkötése alkalmával a bérlő az esetleges károk biztosítására a szerződési teljes érték 10%-ának megfelelő készpénzbiztosítékot köteles letenni. E biztosíték a bérlőnek az ingatlanok jó állapotban történő visszabocsátása után andandó vissza. Mentések a biztosíték letétele alól:

- a) hadirokkantak, özvegyek és árvák,
- b) közalkalmazottak és nyugdíjasok,
- c) köztisztviselők azon alkalmazottai, akik nem tekintendők köztisztviselőnek, valamint magánvállalatok alkalmazottai.

26. § A jószág olyan állapotban tartandó és bocsátandó vissza, amilyenben az átvétetett. A visszabocsátás alkalmával a 23. § értelmében készült leltár veendő fel. Amennyiben az ingatlan visszabocsátása alkalmával hiányok vagy rongálások észlelhetők, úgy a használatra jogosított személy törvényes megidézése mellett az illetékes járásbíró bírójának segédletével jegyzőkönyv veendő fel.

27. § Az így felvett jegyzőkönyv a bérlő ellen végrehajtható ítélet jellegével bír, mely csak a közszolgáltatási törvénykezési eljárásban az adóbehajtás elleni felfolyamodások részére megállapított módon támadható meg.

28. § A jelen törvényben felsorolt javak bérbe, vagy haszonbérbe adásának egész tartama alatt jogában áll a CASBI-nak szervei, vagy megbízottai útján ellenőrizni a javak állapotát, valamint azt, hogy a bérlő vagy haszonbérő miként teljesíti szerződési kötelezettségeit.

III. csoport

Nyilvános árverés útján való bérbeadás

29. § A 2. § f) pontja alatt felsorolt és állami ellenőrzés alá helyezett vállalatok csak nyilvános árverés útján adhatók bérbe.

30. § Az árverést a „SZEB-bel összeköttetést tartó Román Bizottság” székhelyén, a Főkormánybiztos által hozandó határozattal összeállított bizottság jelenlétében tartják meg.

31. § A CASBI a nyilvános árverés útján bérbeadandó javak részére egy általános kezelési szabályzatot fog összeállítani, melyet a „SZEB-bel összeköttetést tartó Főkormánybiztos” hagy jóvá.

Valamely jószágra vonatkozó esetleges különleges feltételek a szerződésbe veendőek fel. A szerződéseket a CASBI készíti el és azokat mindenik szerződés tekintetében a Főkormánybiztos által külön adandó jóváhagyás alapján a CASBI igazgatója írja alá.

32. § Az árveréseket a nyilvános számviteli törvény rendelkezéseitől eltérő módon az alább meghatározott elvek szerint folytatják le.

33. § A CASBI hivatalból eszközli az árverésre kerülő javak becslését.

A becslésnél figyelembe veendőek a jószág állapota, a vidék napi árai, valamint az Ármegállapító Főkormánybiztos által készített ártáblázatok.

34. § A CASBI községek szerint összeállítja a nyilvános árverés útján bérbeadandó javak jegyzékét. Ezen jegyzékek kifüggesztendőek azon község elöljáróságának ajtajára, melyben a jószág fekszik. A javak pontosan meghatározandók, megjelölendő azok természete, a becslés szerinti bérösszeg, a bérleti időtartam, valamint a nyilvános árverés helye, hónapja, napja és órája.

A jegyzékek időtartamon belül a hasonló árverésekről szokásos módon teendőek közzé.

35. § Az ajánlattevők ajánlatuk benyújtásával egyidejűleg a becslési bérösszeg teljes értékének 10%-át kell biztosítékkul letétbe helyezték, készpénzben, vagy pedig névértékben számított állami kötvényekben.

36. § A lepecsételt ajánlatokat nyilvános ülésen adják át. Az árverés szóbeli úton is történhet akkor, ha az árverés alá kerülő tárgy értéke kisebb öt millió lejnél.

A benyújtott összes ajánlatok átvétele után az árverési bizottság a nyilvános számviteli törvény 93. és 96. szakasza értelmében vizsgálat tárgyává teszi a versenyzők teljesítőképességének igazolására szolgáló, valamint a letett biztosítékokat. Csak azon ajánlattevők ajánlatai

nyitandók ki, akik megfelelnek a megállapított teljesítőképességi feltételeknek és letették az előírt biztosítékokat.

Az árverésből való kizárást a bizottság által felveendő jegyzőkönyvben állapítják meg, a törvényes indokok feltüntetése kapcsán. A jegyzőkönyv ellen a „Román Összekötő Bizottság”-hoz felfolyamodással lehet élni.

37. § Az árverési bizottság az ajánlatok felbontása után vizsgálat tárgyává teszi az ajánlott árat, valamint azt, vajon az ajánlatok megfelelnek-e a kezelési szabályzatnak?

Semmisnek tekintendők és figyelmen kívül hagyandók azok az ajánlatok, amelyben a kezelési szabályzat rendelkezéseit nem vették figyelembe.

38. § Az árverés a hirdetményben megállapított napon és órában veszi kezdetét.

Az árverések a nap 20. órájáig folytathatók. Ha nem jut idő az összes árverések lefolytatására, úgy azok folytathatók a következő napokon is. Ily esetben az árverési ülés végeztével a bizottság elnöke nyilvánosan szóbelileg kihirdeti az árverések másnap való folytatását, mely tény az ülés jegyzőkönyvében feltüntetendő.

39. § Tilosak a felárat tartalmazó ajánlatok útján való árverezések.

Ha több ajánlattevő azonos legelőnyösebb árat ajánlott, úgy ugyanazon ülésen ezen ajánlattevők között zárt ajánlatokkal új árverés tartandó.

40. § Az árverés eredményei jegyzőkönyvben veendő fel, melyet a bizottság tagjai és jegyzője írnak alá.

Az árverés megtartási módja elleni esetleges felszólalásokat a jegyzőkönyv aláírása előtt kell bejelenteni. Ezekről a jegyzőkönyvben említés teendő.

41. § Az árverési jegyzőkönyv a „SZEK-vel összekötött tartó Főkönyvbiztoshoz” terjesztendő fel jóváhagyás végett.

42. § Közléstől számított 10 napon belül az elfogadott ajánlattevő jelentkezni köteles a szerződés megkötése céljából és ugyanily időtartam alatt biztosítékát a teljes szerződési érték 20%-áig készpénzben kiegészíteni tartozik. Az így letett biztosíték a szerződés teljesítésének

biztosítására szolgál, a különleges törvényes- vagy közösen megállapított egyéb biztosítékok mellett.

43. § Amennyiben a fentebb meghatározott összes eljárások figyelembevételével megtartott árverés eredmény nélkül végződik, úgy a „SZEK-ben összeköttetést tartó Főkormánybiztos” határozattal rendeli el a jószágnak megegyezés útján bérben adását.

44. § A nyilvános árverés útján bérbeadásra kerülő javak legfeljebb 3 évre adhatók bérbe, amennyiben azok befektetéseket igényelnek, úgy a bérleti időtartam a beruházások természete szerint 4 vagy 5 év lehet.

A CASBI indokolt javaslata alapján jogában áll a Főkormánybiztosnak a már eszközölt befektetések, vagy a még végrehajtandó befektetési tervek alapján a szerződési időtartamot egy ízben két évre meghosszabbítani. A bérösszeg felemelhető.

45. § A javak átadása és visszabocsátása a gazdasági rendőrség tisztjének jelenlétében felveendő jegyzőkönyv útján történik.

A jegyzőkönyvben feltüntetendők azok az esetleges romlások vagy rongálások, melyek az ingatlant a legutolsó pénzügyi hatósági felvétel után érték. Ily esetekben a jegyzőkönyv egy bíró jelenlétében veendő fel, kinek szükség esetén jogában áll műszaki véleményezést kérni.

IV. csoport

Saját kezelésben való hasznosítás

46. § Azok a javak, melyeket nem adnak használatba, nem kezelnek megbízott útján és nem adnak bérbe vagy haszonbérbe, saját kezelésben hasznosítandók.

47. § A saját kezelésben való hasznosítás felelős megbízott útján történik, kiket rendelettel a „SZEK-ben összeköttetést tartó Főkormánybiztos” nevez ki, évi költségvetés alapján, mely külön készített el minden jószág, vagy más gazdasági egységet képező üzem számára.

A költségvetés, jóváhagyás végett, a Főkormánybiztos egy megbízottja elé terjesztendő.

48. § A hasznosítás útján bevételezett összegeket a felelős gondnokok az „Összeköttetést Tartó Román Bizottság” által megjelölt külön

számlákon helyezik el. Az üzemvezetési költségekre pedig részükre előlegeket engedélyeznek.

49. § Az ügyvezetést a CASBI felügyeleti testületének műszaki tanácsosai ellenőrzik.

50. § Az adminisztrátorok a rájuk bízott javakat jegyzőkönyvvel veszik és adják át, továbbá a kezelés idején a javakat ért károkat ugyancsak jegyzőkönyvileg állapítják meg a CASBI technikai és ellenőrző szervei.

51. § A rosszindulatból vagy gondatlanságból eredő hiányokat és rongálásokat megállapító jegyzőkönyv alapján az összekötő bizottság kormánybiztosa vádhatározatot bocsájt ki. E határozat képezi a nyomozás jogcímét a kezelővel szemben. Ez azonban fellebbezés folytán az ítéletáblánál megtámadható.

A végleges vádhatározat végrehajtható. A végrehajtás a pénzügyi eljárás szabályai szerint történik.

V. csoport
Ingó javak

52. § A B kategóriába tartozó ingóságokat, vagy az azokat tartalmazó ingatlanok bérét az adminisztrátorok kezelik.

53. § Megfelelőbb hasznosítás végett a kezelő szervek a CASBI jóváhagyásával több ingóságnak az adminisztrátorok vezetése alatt álló helyi vagy tartományi raktárakba való összegyűjtése iránt intézkedhetnek.

54. § Az ingóságok azonos mintájú jegyzőkönyvvel kerülnek a fentebb megjelölt szervek kezelésébe, amelyben pontosan feltüntetik a javak számát, természetét és állapotát, valamint a kezelési feltételeket is.

VI. csoport
A felszámolás

55. § A romlandó ingóságok nyilvános szóbeli árverésen eladhatók. Az árverést a megyeszékhelyen vagy az áruba bocsájtott javak tárolási helyén a következő tagokból álló megyei árverési bizottság végzi: a) a törvényszéki elnök által kiküldött bíró, mint elnök, b) a CASBI megyei hivatalának főnöke és c) a CASBI kiküldötte.

A megyei árverési bizottság munkálatait az összekötő bizottság kormánybiztosa határozattal hagyja jóvá, a tulajdon-átruházás viszont csak a döntés közzététele után hatályos.

56. § A javak eladásából származó összegeket a tulajdonos nevére, zárolt számlán helyezik el, a Letéti Pénztárnál (Casa de Depuneri și Consemnațiuni) vagy a Takarékpénztárnál (Casa de Economie și Cecuri Poștale).

III. fejezet

Az ipari és kereskedelmi vállalatok, valamint az értéktételek és értékek ellenőrzése és kezelése

57. § Jelen törvény 3. §-ában felsorolt javakat az összekötő bizottság felügyelete és ellenőrzése mellett a CASBI fogja kezelni jelen törvény rendelkezései szerint.

E javak az 1944. szeptember 12-i fegyverszüneti szerződés 3. szakaszának megfelelően zárlat alatt maradnak, eladásuk, exportálásuk, vagy kisajátításuk tilos és kezelésük továbbra is az 1945. február 10-i 91-es számú törvény értelmében történik.

IV. fejezet

Pénzügyi jellegű rendelkezések

58. § A jelen törvény értelmében állami ellenőrzés alá helyezett és az összekötő bizottság felügyelete és ellenőrzése mellett kezelt javak hasznosításából valamint a jelen törvény 3. szakaszában felsorolt javak kezeléséből származó tiszta bevételek zárolt számlán a Letéti Pénztárnál (Casa de Depuneri și Consemnațiuni) vagy a Takarékpénztárnál (Casa de Economie și Cecuri Poștale) nyernek elhelyezést.

Ugyanezen szabályok érvényesek a Földművelésügy Minisztérium kezelésébe kerülő javak tekintetében is.

59. § Az állami ellenőrzés alá helyezett és a 3. szakaszban felsorolt javak tiszta jövedelmének 20%-a az államot illeti és a pénzügyminisztériumba fizetendő be a kezeléssel járó általános személyi és dologi kiadások fedezésére, amelyeket a pénzügyminisztérium által az összekötő bizottság és a CASBI számára nyitott hitelekből folyósítanak.

E hitelek terhére foganatosítható kiadások igazolása és könyvelése az összekötő bizottság létesítéséről szóló 1946. január 23-i 5-ös és a CASBI felállításáról szóló 1945. február 10-i 91-es törvény rendelkezései szerint történik.

60. § A jelen törvényben megjelölt javakkal kapcsolatos kezelési és felszámolási ügyvitel a CASBI felállításáról szóló 1945. évi 91-es törvény 10. szakasza értelmében a Legfőbb Számvevőszék ellenőrzése alatt áll.

V. fejezet
Átmeneti és végső rendelkezések

61. § A jelen törvény értelmében visszaszolgáltatandó javak tekintetében minden 1944. szeptember 12-i után foganatosított kezelési rendelkezés semmis. Hasonlóképpen semmiek a jelen törvény értelmében állami ellenőrzés alá kerülő javak tekintetében 1944. szeptember 12-e után foganatosított intézkedések, ha ezen intézkedések a CASBI jóváhagyása nélkül történtek.

Érvényben maradnak a jelen törvény közzétételének időpontjáig foganatosított folyamatos kezelési intézkedések.

62. § Mindazok, akik a jelen törvény hatálya alá eső javak kezelésében valamilyen formában résztvesznek, felelősséggel tartoznak az államnak az államszámviteli és közvagyon védelméről szóló törvény rendelkezéseinek megfelelően.

63. § Jelen törvénnyel ellentétes minden más rendelkezés hatályát veszti.

Az indoklás szerint a fegyverszünet 8. szakasza a német és magyar javakon kívül mindazon román állampolgárok javainak zárolására irányuló kötelezettségét is tartalmazza, akik 1944. szeptember 12-én, vagy ezt követően a hadműveletek idején Németországban, Magyarországon vagy az általuk megszállott területeken bírtak lakhellyel.

Tekintettel arra, hogy azok az indokok, amelyek az említett román állampolgárokat a javaikkal való rendelkezésben meggátolták, az európai ellenségeskedés befejeztével megszűntek, a fegyverszüneti szerződés 8. szakaszára való hivatkozással arra kértük a szovjet kormányt és a szövetséges főparancsnokságot, hogy engedélyezze a javaknak a zárlat alól való feloldását.

A szovjet kormány megértő politikájának eredményeképpen Szuszajkov Z. tábornok (a SZEK romániai helyettes vezetője) 1946. április 24-i levelében közölte a román kormánnyal, hogy az említett kategóriába tartozó személyek javainak a zárlat alól való feloldozásához hozzájárul.

A szovjet kormány hozzájárulása nyomán készült jelen rendelet-törvény, melynek célja a fenti kategóriába tartozó személyek javainak a CASBI kezelés alól való feloldása.

E személyes javak visszakerülnek tulajdonosaik jogszerinti és tényleges használatába.

Tekintettel azonban arra, hogy a fenti kategóriába tartozó személyek egy része abban az időben, mikor Románia az Egyesült Nemzetek oldalán harcolt, önként belépett az ellenséges hadseregekbe és a Szövetséges Hatalmak és Románia ellen tevékenykedett, nem lenne méltányos és célszerű e személyek javait visszaadni. Ezek a javak állami ellenőrzés alatt maradnak, míg rendeltetésüket véglegesen meg nem határozzák.

Az ipari és kereskedelmi vállalatok, valamint a különféle értékek nem kerülnek ki a zárlat alól, ezek jogi helyzete későbbi rendezés tárgya lesz.

A javak visszaszolgáltatása és állami ellenőrzés alá helyezése közigazgatási úton történik, az objektivitás kellő garanciáit nyújtó bizottsági eljárás alapján. Az állami ellenőrzés alá helyezést elrendelő határozat az érvényben levő közigazgatási jogszabályoknak megfelelően bírói úton megtámadható.

A deportáltak egyszerűbb és gyorsabb úton szerezhetik vissza javaikat, a deportálás tényét bizonyító iratok alapján.

A fentebb említett személyek tulajdonát képező és föloldott falusi tulajdonosok és mindenféle mezőgazdasági javak az 1945. március 23-i 187-es földreform-törvény értelmében kisajátíthatók.

Az állami ellenőrzés alá kerülő javakat az összekötő bizottság ellenőrzése mellett ideiglenesen a CASBI kezeli, a CASBI szervezési törvényétől eltérő különleges szabályok szerint.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, a bukaresti követség TÜK-iratai, XIX-J-33-a, 40. doboz, CASBI általános ügyek csomó, 97–117. o., tiszttázat.

21.

A romániai SZEB vezetője, Ivan Z. Szuszajkov tábornok átirata Groza miniszterelnökhöz, és a magyar diplomáciai képviselet ezzel kapcsolatos jelentései¹⁸

Bukarest, 1946. november 3.

A

Gyöngyössi Istvánnak, a Magyar Politikai Misszió tanácsosának felterjesztése a Külügyminisztériumhoz

3 melléklet¹⁹

209/pol.1946.

Mellékelten tisztelettel felterjesztem Iklódi követségi tanácsos hozzám benyújtott feljegyzését fenti tárgyban, valamint a vonatkozó feljegyzéshez csatolva azon levél román és magyar szövegét, amelyet Szuszajkov tábornok Groza miniszterelnökhöz ez ügyben intézett. Ebből a levélből kitűnik, hogy a Szovjetunió a maga részéről hozzájá-

¹⁸ Takácsy Miklós belső feljegyzésében azt javasolja, hogy: „1. A romániai SZEB átiratának tartalmát valamelyik külföldi hírügynökség tudósítójával közölni. 2. A visszajelentett hírt azután a magyar sajtóban és rádióban megfelelően publikálni. 3. Kívánatos volna ezenkívül a legutóbbi (826. számú) CASBI-rendelet kapcsán jegyzékkel fordulni a román kormányhoz és felhívni a figyelmét arra, hogy a CASBI létjogosultsága már a magyar fegyverszüneti egyezmény megkötésével megszűnt és a békeszerződések aláírásával, amikor is a fegyverszüneti állapot megszűnik, köteles lesz a román kormány a CASBI-val kapcsolatos helyzetet felszámolni és a zár alá helyezett javakat az 1944. szept. 12-i állapotnak megfelelően helyreállítva, az eredeti tulajdonosoknak visszaszolgáltatni.”

¹⁹ Csak két mellékletet közlünk, Szuszajkov átirata román nyelvű változatát nem.

rult ahhoz, hogy a román területen levő magyar tulajdon a CASBI-zár-
lat alól teljes egészében felszabadíttassék.

Tekintettel az Iklódi-féle feljegyzésben előadottakra, véleményem az,
hogy ebben az ügyben magyar részről sürgős interventio szükséges a
román kormánynál, mert ellenkező esetben ki vagyunk téve annak a
veszélynek, hogy a román hatóságok időközben olyan lépéseket tesznek,
amelyek illuzórikussá teszik a Szovjetunió ismertett közléséből szá-
munkra fakadó [sic!] előnyöket. Bizonyítja ezt a román állampolgár
„vélelmezett ellenségek” CASBI-ügyével kapcsolatban felmerült prece-
dens is. Ismeretes, hogy a romániai SZEB már ez év áprilisában
hozzájárult ahhoz, hogy az ebbe a kategóriába tartozó egyének vagyona
a zár alól felszabadíttassék. A vonatkozó 826. sz. rendelet mégis csak a
legutóbb jelent meg, mégpedig olyan szöveggel, amely rendkívül nehéz-
kessé és hosszadalmassá teszi a kérdéses vagyonok felszabadításának
gyakorlati keresztülvitelét, sőt egyes vagyoni kategóriák felszabadítására
nézve nem is intézkedik. Ennek megismétlődése a magyar vagyonok
esetében, miután itt a magyar kormány joggal közbeléphet, feltétlenül
elkerülendő volna. Meggondolandó talán az is, hogy nem volna-e helyes
a Szovjetunió előzőkeny gesztusának a magyar sajtóban való ismertetése,
mi által a román kormány bizonyos fokig fait accompli elé volna állítható.

Megítélésem szerint egyébként kívánatos volna, ha román részről
minél hamarabb megtudnák azt, hogy a magyar kormány Szuszajkov
tábornok vonatkozó levelét ismeri. Kérésem éppen ezért az, méltóztassék
egyik legközelebbi telefonbeszélgetés alkalmából a levél magyar szövegét
nekem bemondatni. Tekintettel arra, hogy a Delegáció által folytatott
interurbán beszélgetéseket nyilvánvalólag kihallgatják, a fenti cél ezen a
módon elérhető volna és egyszersmint az a látszat volna kelthető, mintha
a szöveg nem a Delegáció útján szereztetett volna meg, ami már csak
azért is kívánatos, mert azonos úton még további adatok megszerzésére
is számítani lehet, ha az ügy a kellő bizalmassággal kezeltetik.

*Gyöngyössy s. k.
követségi tanácsos.*

B

Iklódi Dezső 1946. november 3-i betérjesztése Nékám

Sándornak, a Magyar Politikai Misszió vezetőjének a Romániai SZE-
nek a CASBI alatt álló magyar javak feloldására vonatkozó
rendelete tárgyában

Szigorúan bizalmas!

Csatoltan tisztelettel betérjesztem hivatalos román szövegben és pontos fordításban a Romániai Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. október 12-én kelt 1212/S. számú átiratát, melyben elrendeli, a szovjet-román Fegyverszüneti Egyezmény 8. szakasza alapján nyilvántartásba vett és ellenőrzés alá vont összes²⁰ javak felszabadítását és a tulajdonosok részére való visszabocsátását.

Az átiratot pontos és megbízható információim szerint Groza Péter min. elnök távolléte folytán csak október 20-án vette kézhez és átküldötte Oeriu miniszterhez, a „SZE-bel összeköttetést tartó Román Bizottság” elnökéhez, aki azt csak folyó hó 1-én továbbította a CASBI-hivatalhoz a következő rendelkezésekkel:

A SZE feloldó rendelkezése a legnagyobb titokban tartandó és a legsürgősebben megalakítandó egy bizottság a CASBI alatt álló magyar javak felszabadítására és visszabocsátására vonatkozó eljárást megállapító törvénytervezet elkészítése céljából. E bizottság munkájának a következő irányelveket szabta meg:

A) Csak oly fizikai és jogi személyeknek adható vissza a CASBI alá vont vagyon,

1. akik igazolni tudják, hogy úgy 1944. szeptember 12-én, mint jelenleg is, magyar állampolgárok, illetve e két időpontban elismert magyar jogi személyeknek tekinthetők;

2. akikre vonatkozólag a román hatóságok által lefolytatandó eljárás során beigazolást nyer, hogy az Egyesült Nemzetekkel, vagy Romániával szemben ellenséges magatartást nem tanúsítottak, azok érdekei ellen nem működtek és az Egyesült Nemzetek, vagy Románia elleni háborúban valamely idegen állam hadseregében, vagy paramilitáris alakulataiban önkéntesként nem szolgáltak.

---

20 Kézírással besúrvva: „magyar”.

B) Legalaposabb vizsgálat tárgyává teendő egy erre vonatkozólag lefolytatandó eljárás során, hogy a CASBI alól felszabadítandó magyar javakban nincsen-e burkolt német vagy olasz érdekelttség?

C) A felszabadítási és visszabocsátási eljárásnak lehetőleg hosszadalmasnak és komplikáltnak kell lennie.

A törvényelőkészítő bizottságot – melynek névsorát ismerem – folyó hó 2-án már össze is állították, kizárólag a CASBI-hivatal és a „SZEK-bel Összeköttetést Tartó Román Bizottság” kebelébe tartozó személyekből, és az a munkáját már meg is kezdte.

Kérem végül a jelen jelentésem egy példányát a „Magyar Javak Bizottsága” budapesti osztálya elnökéhez, Pásint Ödön miniszterelnökségi miniszteri osztályfőnök úrhoz legsürgősebben eljuttatni szíveskedjék.

*Iklódi
követségi tanácsos*

C

A romániai SZEK vezetője, Iván Z. Szuszajkov
1946. október 12-i átirata Petru Groza miniszterelnöknek

Romániai Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1212-S
Groza Péter Úrnak, Románia miniszterelnöke

A Romániai Szövetséges Ellenőrző Bizottság ezennel tudomására hozza, hogy Magyarország és a magyar állampolgárok, valamint mindazok a fizikai és jogi személyek javai, melyet a fegyverszüneti Egyezmény 8. szakaszának nyilvántartása és ellenőrzése alá estek, teljes egészükben kivételnek a Fegyverszüneti Egyezmény 8. szakaszának illetékessége („incidenta”) alól és visszaadandó törvényes tulajdonosaiknak.

Ezzel kapcsolatban a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hatályon kívül helyezi azon perek felfüggesztésére vonatkozó rendelkezéseit, melyek magyar és román fizikai és jogi személyek tulajdonát képező, és a CASBI-nyilvántartásokban és ellenőrzése alatt álló javakra vonatkozó kereseteket tartalmaznak. Kérem Miniszterelnök urat, szíveskedjék különös figyelemben részesíteni azt a tényt, hogy a magyar és román javak felszabadítása és visszabocsátása folyamán azokból ne történhessenek elvonások vagy eltulajdonítások („dosirea”) és általa-

ban ne engedtesse meg Németország, Olaszország és polgárai tulajdonát képező javakra vonatkozó valamelyes ügyletek.

*A Romániai Szövetséges Ellenőrző
Bizottság elnökének helyettese:
I. Szuszajkov s. k.
tankhadsergebeli vezérezredes.*

*MOL Jelenkori Gyűjtemény, a Külügyminisztérium Békeelőkészítő Osztálya iratai, XIX-J-1-a, 61. doboz, IV-139. csomó, hitelesített másolat, fordítás.
Közlő: Fülöp-Vincze, 268-270. o.*

22.

Gyöngyössy István követségi tanácsos jelentése Gyöngyösi János külügyminiszternek az újabb CASBI-törvénytervezetről

Bukarest, 1946. november 22.

Bizalmas!

216/pol.-1946.

209/pol. számú jelentéseimben²¹ már beszámoltam Szuszajkov tábornoknak Groza miniszterelnökhöz intézett október 12-én kelt 1212/S számú átiratáról és az abban foglalt rendelkezések várható hatásairól.

E tárgyban tisztelettel jelentem még a következőket:

Az illetékes román hatóságok, különösen maga a CASBI-hivatal, a SZEK-ben Összeköttetést Tartó Román Bizottság, valamint a kisebbségi minisztérium²² az 1212/S számú átirat kézhezvétele óta állandó tanácskozásokat folytatnak és lázasan dolgoznak a Szovjetunió részéről történt feloldás következtében előállt új helyzet szabályozására vonatkozó intézkedéseken, és bizonyára csak a választások okozta

21 A jelentést nem közöljük, megtalálható: MOL-JGY bukaresti TŰK, XIX-J-33-a, 40. doboz, CASBI-általános iratok csomó.

22 Helyesen: Nemzetiségügyi Államtitkárság. A Groza-kormány megalakulása után a minisztériumot államtitkárság szintjére „fokozták le”, a magyar sajtó azonban ehelyett következetesen „alminisztériumnak” nevezte az intézményt.

általános késedelmeskedés miatt nem rendezték még a CASBI-kérdést ezen új helyzetében.

Dr. S. Oeriu miniszter, a CASBI-ügyek legfőbb irányítója – állítólag Szuszajkov tábornok nyomatékos kívánságára,²³ de kifejezetten hivatkozva a 1212/S számú átiratra – még november hó 1-én elkészített egy intern rendelkezést és rendelettervezetet, melyek hivatva lettek volna a CASBI-felügyelet alatt álló magyar vagyonok helyzetét szabályozni. E rendelet már elő volt készítve a hivatalos lapban való közzétételre, de Oeriu miniszter a közzétételt az utolsó órában leállította az a *hivatalos* indoklással, hogy ilyen fontos ügy nem rendelet, hanem törvény útján (decret lege) szabályozandó, és összeállított egy bizottságot a törvénytervezet elkészítésére.

A bizottság több változtatás, és a kisebbségi minisztérium meghallgatása után – mely tárca a maga részéről a Magyar Népi Szövetség vezetésével tanácskozott e tárgyban –, elkészített egy törvénytervezetet, melyet elfogadott az igazságügyminiszter²⁴ is, de amelynek sorsa egyelőre ugyanaz lett, mint a fent említett rendeleté: Oeriu miniszter az utolsó órában megakadályozta annak minisztertanácsba vitelét és közzétételét.

Csatoltan tisztelettel felterjesztem a törvénytervezetet eredeti román szövegben és pontos magyar fordításban²⁵ és ahhoz a következő megjegyzéseket fűzöm:

A törvénytervezet elnevezése szerint a 826/1946. számú törvény módosítására vonatkozik. Tartalma szerint azonban az abban foglalt intézkedések két irányúak: 1.) intézkednek a magyar állam és magyar jogi és fizikai személyek CASBI-felügyelet alá vont javainak feloldása és a feloldásra vonatkozó eljárási mód tekintetében és 2.) bizonyos vonatkozásokban módosítják a 826/1946. számú törvénynek az ún.

---

23 Iklódi Dezső 1946. november 6-án azt jelentette, hogy Szuszajkov kérdőre vonta Oeriu-t, amiért az utasítása ellenére halogatják a magyar javak felszabadítását. A jelentést lásd: MOL-JGY bukaresti TŰK, XIX-J-33-a, 40. doboz, CASBI általános iratok csomó, sz.n.

24 Lucrețiu Pătrășcanu.

25 Az eredeti román szöveget a jelentés mellett nem találtuk. A törvénytervezetet nem közöljük, a megjelent törvény korabeli fordítását – amely a fenti jelentés mellett található – lásd a 25. sz. alatt. (A végleges szöveg csak lényegtelen részekben különbözik a tervezettől.)

„vélelmezett ellenség”-nek minősülő román állampolgárok javaira vonatkozó rendelkezéseit.

A tervezet legfeltűnőbb intézkedése, hogy a magyar javakat sokkal kedvezőbb elbánásban részesíti, mint a román állampolgárok CASBI alá vont javait. Amíg ugyanis az első kategóriába tartozó javakra vonatkozólag imperatívusé kimondja, hogy azok „feloldatnak az állami ellenőrzés alól, és visszaadnak tulajdonosaiknak”, addig a román állampolgárok javainak CASBI alóli feloldására nézve nemcsak fenntartja az alaptörvény rendkívül szigorú, és nehézkes rendelkezéseit, hanem [fenntartja] az abban előírt újabb bejelentési kötelezettséget is, mindössze azzal a gyakorlati könnyítéssel, hogy az erre előírt határidők a törvény életbeléptétől kezdenek folyni. A törvénytervezet e második kategóriára vonatkozólag tulajdonképpen csak egyetlen lényeges könnyítést tartalmaz: lehetővé teszi a 826. számú törvény 3. §-ában felsorolt vagyontárgyak (kereskedelmi és iparvállalatok, bankbetétek, nemesfémek, részvények stb.) feloldását is, általában esetenkénti elbírálás alapján.

A törvénytervezet a javak két csoportjára vonatkozó eljárási mód tekintetében is különböző ügymenetet ír elő. A magyar állam és a magyar állampolgárok javai esetében a feloldást a CASBI-igazgatóság és vezérigazgatóság állásfoglalása alapján a SZEK-ben Összekötést Tartó Román Bizottság, tehát Oeriu rendeli el. A román állampolgárok javaira vonatkozó ügymenet tekintetében a tervezet – bár a végső döntés ugyane fórumokat illeti –, szerepet juttat a helyi CASBI-szerveknek is, és egy külön véleményező bizottság felállítását rendeli el. E bizottságba – a Magyar Népi Szövetségnek a kisebbségi minisztérium által támogatott kívánságára – Oeriu miniszter, egy intern iratváltása szerint hajlandó bevinni a Szövetség egy megbízottját is, véleményező hatáskörrel.

Mindkét eljárási módozat lehetőséget nyújt az illetékes hatóságoknak arra, hogy az egyes ügyeket tetszésük szerinti sorrendben elintézzék vagy a döntést bürokratikus lassúsággal hosszú időre kitolják.

A rendelettervezetet és az intern iratváltást megszerző Iklódi Dezső követségi tanácsos információi szerint a tervezetet a CASBI-ügyekben rendkívül intrazigens álláspontot elfoglaló Oeriu miniszter

azért nem engedte kiadni, mert a felszabadításra vonatkozó eljárást a magyar vagyonoknál is nehezíteni kívánja.

Ugyanezen információk szerint változatlanul fennáll az a tendencia, hogy a CASBI alatt álló javak feloldását lassítsák és ezáltal is lehetővé tegyék egy olyan fait accompli megteremtését, amelyek különösen a vállalatok esetében a román gazdasági érdekeket vannak hivatva szolgálni. (Pl. mint ezt a 12.121/1946. sz. alatt jelentett konkrét példa is mutatja a vállalatnak a CASBI által való bérbeadása.)

Véleményem egyébként az, hogy – ha esetleg bizonyos módosításokkal is –, a kérdéses törvény rövidesen megjelenik. Valószínűnek látszik az is, hogy a magyar állam és a magyar állampolgárok javai a végleges verzió értelmében is kedvezőbb elbánást fognak élvezni, mint azok a javak, amelyek román állampolgár „vélelmezett ellenségek” tulajdonát képezik. Felfogásom szerint, miután a magyar nemzeti vagyon tekintélyes hányadáról van szó, *sürgős szükség van arra, hogy a magyar kormány részéről ez ügyben intervenció történjék*, lehetőleg még a vonatkozó jogszabály megjelenése előtt. Kívánatos volna ugyanis olyan rendelkezésnek a törvénybe való bevétele, hogy a magyar állam és állampolgárok javainak felszabadítása nem esetenként, hosszas eljárás alapján, hanem „*uno actu*”²⁶ történjék. Ha ezt még sem sikerülne elérni, úgy miután e vonatkozásban nemzetközi kérdésről van szó, legalább az volna kimondandó, hogy a magyar állam és állampolgárok vagyonának felszabadítása prioritást élvez minden más ügygel szemben (pl. vélelmezett ellenségek), és a magyar vagyonok közül is elsősorban a közületek tulajdonát képező javak szabadíttatnak fel. Biztosítékot kellene kapni azirányban is, hogy azon idő alatt, míg az esetenkénti felszabadítás lezajlik, a CASBI részéről nem történnek olyan intézkedések, amelyek a tulajdonosok jogait érintik.

A mellékelt tervezet egyébként egyáltalán nem tartalmaz utalást arra vonatkozólag, hogy a jogos tulajdonosoknak való visszabocsátás milyen módon fog megtörténni, azaz hogyan köteles a CASBI-admi-

---

26 Egy intézkedéssel.

nisztrátor, vagy a CASBI által behelyezett igazgatóság ügyviteléről számot adni, és a vagyonobjektumokat a jogos tulajdonosnak számba adni (leltár stb.) Egy, ezt pontosan szabályozó intézkedés felvétele fölöttébb kívánatos volna, tekintettel arra a prédálásra, amely sokhelyt a CASBI-igazgatás alatt végbement.

Ismeretes a Szuszajkov-levél ama rendelkezése, hogy a román hatóságoknak gondot kell fordítaniok arra, hogy német vagy olasz vagyon a zárlat alól fel ne oldassék. Ez nyilván különösen a jogi személyek esetében hosszadalmas igazolási eljárást fog involválni, amely bő alkalmat fog nyújtani arra, hogy a CASBI az átadást elhúzza. Éppen ezért el kellene érni azt, hogy legalábbis olyan jogi személyek esetében, amelyeknek túlnyomóan magyar voltát a magyar kormány igazolja, a jogos tulajdonosok birtokon belül bizonyíthassák, hogy nem bujtatnak német vagy olasz részesedést.

Gyöngyössy
követségi tanácsos

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, 3423/pol., Gyöngyössy István aláírásával hitelesített tisztázat.

23.

Petru Groza miniszterelnök nyilatkozata Gömöri Endre budapesti újságírónak

Bukarest, 1946. november 22.

Csütörtökön este a Calea Alexandrun lévő palotájának könyvtárszobájában dr. Groza Péter, Románia miniszterelnöke magánkihallgatáson fogadta a Szabadság munkatársát. Ez az első alkalom, hogy a választások után a miniszterelnök külföldi újságírónaak nyilatkozik. Az a tény, hogy ezt az első interjút éppen magyar újságíró kapta, újabb félreérthetetlen gesztus a magyar demokrácia felé.

A várószoba asztalán francia művészettörténeti album, a jugoszláv ifjúsági mozgalom képes beszámolója és egyetlen fénykép: Kalinin és Groza a Kremlben.

Bent a tölgyfaburkolatú szobában a választási eredmények megvitatásával indul a beszélgetés. A miniszterelnök pontosan tudja, hol, mennyi magyar képviselő jutott be a parlamentbe. Többet közülük, Kurkó Gyárfást, Szentmiklósi Ferencet, Antalt²⁷, Jakab Jánost, Szabó Albertet, Kacsó Sándort névről is említi.

- Most már erősebbek vagyunk - mondja - és közösen dolgozva mindkét ország reakciója ellen, megvalósíthatjuk végre a magyarok és románok békeségét. Láttam a magyarokat és románokat, akik Erdélyben kart karba fűzve, nótaszóval vonultak a választó helyiség felé. Akkor úgy éreztem, érdemes dolgoznom. Két-három hét múlva talán aláírjuk a békeszerződést. Akkor már nagyobb lendülettel folytathatjuk törekvéseinket a vámhatárok eltörléséért. A nagyváradi vásár alkalmából egyébként a magunk részéről harminc napra megnyitjuk a határokat.²⁸

Elhallgat. Felteszem a kérdést, amiért tulajdonképpen ide jöttem:

- Kérem, miniszterelnök úr, egyes budapesti lapok a romániai CASBI működését bírálva, említést tettek egy levélről, amelyet Szuszajkov vezérezredes, a romániai SzEB elnöke írt a Groza-kormányának. Ez a levél felszólítja a kormányt, kezdje meg a magyar vagyonok felszabadítását, és a magyar vagyonok visszaszolgáltatását.

Rám néz. - Milyen levélről beszél? - kérdezi.

Elmondom még egyszer, hozzátéve, hogy a levelet ismeretlen forrásból elsőnek a Magyar Nemzet közölte, és azt, hogy a magyar sajtó egy része kifogásolta: miért nem közlik a romániai lapok a Szuszajkov-levelet.

---

²⁷ Antal Dánielt.

²⁸ A nagyváradi magyar-román áruminta-vásár terve először 1946 novemberben bukkant fel a lapok hasábjain, ekkor azt írták, hogy december 15-én nyílik meg a vásár, majd a határidő 1946. december 21.-1947. január 31-re módosult. Az Agerpress 1947. január 30-án jelentette, hogy február 15-re engedélyezték a vásárt, mely egy hónapig fog tartani, és ehhez a SZEB is hozzájárult. 1947. március 13-án a nagyváradi Népakarat már azt írta, hogy az újabb megbeszélések szerint a vásár „végleges” időpontja szeptember közepe. A vásárt végül is nem tartották meg.

- Tudja, miért nem közölték a román lapok ezt a levelet? – kérdi.
- Megmondom magának: azért, mert nincs.

Felpattan a karosszékből:

- Semmiféle levelet nem kapott a román kormány sem Szuszajkov vezéreiredestől, sem a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól.

A valóság az, hogy a CASBI-ügy rendezését én, Groza Péter kezdeményeztem – mivel fegyverszüneti állapotban vagyunk, természetesen a romániai SzEB jóindulatú és nagylelkű támogatásával. A választások után az első kérdés, amivel foglalkoztam, a CASBI ügye volt. Közölhetem, hogy az egész komplexumot napokon belül rendezzük. A magyar reakció csalódni fog: igenis mindenki vissza fogja kapni földjét, vagyonát. Jószágát. Készséggel elismerem, hogy az elmúlt hónapokban történtek mulasztások a CASBI körül. A választások előtt, amikor a román reakciós propaganda keresztüzében állottam, nem lehetett ilyen konkrét és sürgős formában felvetni ezt a kérdést. Ma már azonban kemény kézzel, a legrövidebb időn belül rendezzük összes problémáinkat. A való helyzet máris az, hogy intézkedés történt a kisparaszti földtulajdonának felszabadítására. Ezt a rendelkezést igen sok helyen máris végrehajtották. A nagyobb birtokok ügyében még nem történt intézkedés. Tulajdonosaik, a hajdani nagybirtokos urak vezetik a kormány elleni rágalomhadjáratot. Itt látom az egész provokációs hadjárat egyik forrását. Tudom – mondja kéznújtás közben –, hogy ez a nyilatkozat ilyen formában alapjában változtatja meg a szituációt és remélem, hozzá fog járulni az egész CASBI-komplexum és a román–magyar viszony még fennálló problémáinak tisztázásához.

Az ajtón bedugja fejét az adjutáns, bolgár újságírók vannak kinn. Mosoly, gyors kézszorítás – máris benn ülök a miniszterelnöki kocsiban, amely az Athéne Palace felé röpít.

Szabadság, 1946. november 23.

24.

Nékám Sándornak, a magyar politikai misszió vezetőjének jelentése a CASBI-kérdéssel kapcsolatos megbeszéléséről²⁹

Bukarest, 1946. november 28.

223/pol.-1946.

Tegnapai beszélgetésünknek megfelelően ma délben magához kéretett Groza miniszterelnök. A megbeszélésen még Oeriu miniszter, a CASBI elnöke, valamint az MNSZ részéről Felszeghy³⁰ nemzetnevelési ügyi vezértitkár vett részt.

A miniszterelnök kijelentette, hogy a román kormány már több ízben interveniált az oroszoknál, hogy az ún. abszontisták vagyona, amennyiben azok magyar állampolgárok, a tulajdonosoknak visszaadhassa. Most végre úgy látszik megjött az oroszoktól az engedély, hogy mindent visszadhatsanak. Behívatta a titkárát és megkérdezte tőle, jött-e a CASBI-ügyben az oroszoktól levél. A titkár igenlő válaszára bekérte az iratokat, figyelmesen átolvasta – mint aki először látja őket, – de azután kijelentette, hogy a Szuszajkov-levél tényleg igaz, de román előkészítés eredménye. A levelet nem ismerte akkor, amikor a magyar sajtónak ismeretes nyilatkozatát tette. (Célzás a Szabad Népből megjelent nyilatkozatára.³¹) Van tehát levél, de ez nem egy elintézetlen ügyben adott felszólítás volt, mint ahogyan azt a magyar sajtó beállította, hanem az ő eddigi előkészítő munkájának sikere. Ezt most ünnepélyesen leszögezi és szeretné, ha ezt a magyar kormány és ezen keresztül a magyar közvélemény tudomására juttatnám.

Ezután Oeriuhoz fordult és közölte, hogy miután végre elhárult az akadálya annak, hogy a CASBI kérdését liquidálhassa, szeretné, hogy ha legalább a nagy kérdéseket illetően itt azonnal megállapodhatna velem egy végleges szöveg tekintetében. Neki fontos politikai tárgyalásokra kell sietnie (közbevetőleg megemlítette, hogy a kommunista és a szociáldemokrata párt közt reggel négy óráig tartó rendkívül

---

29 Nékám itt található három jelentése közül csak a november 28-át közöljük. A másik két jelentés az itt közölt mellett található. Az irat felzetét a Román TÜK anyagai között nem találtuk, megvan azonban az MKP Külpolitikai Osztályának iratanyagai között található példánynál. Ezt a példányt Vájlok Sándor Rákosi Mátyás államminiszterhez is megküldte, de szignálta azt Farkas Mihály és Révai József is.

30 Felszeghy Ödön

31 Groza nyilatkozata a Szabad Nép 1946. október 31-i számában jelent meg.

heves vita volt), de mi hárman maradjunk együtt, dolgozzuk ki a megfelelő szöveget, ő délután visszajön és tudomásul veszi azt.

Közöltem erre a miniszterelnök úrral, hogy bár a legnagyobb örömmel hallgatom meg azokat az elveket, amelyek szerint a román kormány ezt a kérdést most már a teljes felszabadítás jegyében rendezni kívánja, természetesen semmiféle megállapodást nem köthetnek, hanem előbb az egész kérdéstről a magyar kormányt tájékoztatnom kell. Kérem tehát, hogy Oeriu adja elő az álláspontját, én erről majd jelentést teszek, és a kormány utasításának megfelelően fogok eljárni. Utánam Felszeghy is kijelentette, hogy tárgyalásokra az MNSZ részéről felhatalmazása neki sincs és ő is csak annyit tehet, hogy tudomásul veszi jelentéstétel céljából a román álláspontot.

Miután a miniszterelnök távozni készült, megkérdeztem még tőle, hogy kialakult-e már az álláspontja a magyar–román közvetlen tárgyalások és a Misszió politikai jellegének elismerése tárgyában. A miniszterelnök ezúttal azt válaszolta, hogy a román kormány bármikor hajlandó tárgyalásokat kezdeni. Erre újból közöltem vele, hogy állampolgársági tárgyalásokra és átfogó kulturális egyezmény kötésére is gondolok, de ezen túl is rendezni szeretnék mindazokat a kérdéseket, amelyek a két ország között még függőben vannak. A miniszterelnök kifejezetten tudomásul vette ezt, kijelentette, hogy minden kérdésben hajlandó bármikor tárgyalni és feljogosított arra, hogy ezt a magyar kormánynak is jelentsem. Erre megjegyeztem, hogy miután Tătărescu külügyminiszter tegnap közölte velem, hogy a jövő héten igen fontos kérdéseket kíván velem megbeszélni, valószínűnek tartom, hogy a közvetlen tárgyalások kérdését is szóba fogja hozni. Miután a miniszterelnök igenlően válaszolt, megkértem, hogy a Tătărescuval folytatott megbeszélés után újból felkereshessem.

Azt is közölte a miniszterelnök, hogy a Misszió politikai jellegének elismerése tárgyában is megállapodott már Tătărescuval és ezt a kérdést is egészen rövid időn belül tisztázni kívánja.

Eltávozása előtt Felszeghy Kurkó Gyárfás sürgős üzenetére hivatkozva felkérte a miniszterelnököt, hogy a csehszlovákiai magyar-üldözések tárgyában kísérelje meg a csehszlovák kormánynál a közbenjárást. Az így adódó alkalmat a magam részéről is felhasználtam arra,

hogy a szlovákiai atrocitások részleteiről a miniszterelnököt tájékoztassam. A miniszterelnök a hírek hallatára megdöbbenést mutatott és kijelentette, hogy már holnap magához kéreti a csehszlovák követet.

Miután a miniszterelnök eltávozott, Oeriu kifejtette azokat az intézkedéseket, amelyeket a román kormány a CASBI liquidálására megvalósítani kíván. A kérdés – mondotta – két részre oszlik, a magyar állampolgárok és a román állampolgárok csoportjára. Ami az előbbi csoportot illeti, ahova természetesen a magyar tulajdonban álló vállalatok és hasonlók is tartoznak a román kormány mindent azonnal vissza fog adni, csak azt kívánja, hogy az érdekeltek magyar állampolgárságukat bizonyítsák be. Arra a kérdésemre, hogy mit lesznek hajlandók a magyar állampolgárság bizonyítékául elfogadni Oeriu kijelentette, hogy ezt a kérdést a magyar kormánnyal egyetértésben kívánják rendezni és e tekintetben sem fognak nehézségeket támasztani.

Ami a román állampolgárok CASBI alatt álló vagyonának felszabadítását illeti, ezeknél tekintet nélkül arra, hogy az érdekeltek etnikai eredete micsoda, a következő rendezést kívánják életbe léptetni.

Minden olyan esetben, amikor a prefektura mellett szervezett politikai tanácsok, amelyekben egyébként az MNSZ is képviselve van, ajánlják a feloldást, az illető vagyontárgyat minden további nélkül fogják szabadítani. Ezzel szemben, ha olyanokról van szó, akik a politikai tanács véleménye szerint önkéntesen fegyverrel a kezükben harcoltak az Egyesült Hatalmak ellen és ezzel Horthyt vagy Antonescut támogatták; az ezek tulajdonában álló vagyontárgyakat a CASBI, illetőleg ennek felszámolása után a jogutódja tovább is kezelésben fogja tartani. A kérdés elbírálásánál olyan esetekben, amikor az érdekeltek a magyar nemzetiséghez tartoznak, elsősorban az MNSZ véleményére fog hallgatni. Még ezekben az esetekben, ha a tulajdonos „kisparaszt”, a tulajdont minden további nélkül teljes egészében vissza fogják neki adni, tehát akkor is, ha vétkes volt. Arra a kérdésemre, hogy kit tekint kisparasztnak, nem tudott válaszolni, mert mint mondotta, az utóbbi időben a választásokkal volt elfoglalva és a részletkérdéseknek nem szentelhetett kellő figyelmet, azonban kijelentette, hogy az érdekeltek többsége ilyen kisparaszt lesz.

A politikai tanács határozata – közölte tovább Oeriu – a CASBI-központ elé kerül, ahol azt egy újabb bizottság vizsgálja felül; ebben a tanácsban az MNSZ nincs ugyan képviselve, de módja van véleményét itt is közölni. Ez a bizottság, illetve ennek az ajánlása alapján ő maga megváltoztathatja az elsőfokú határozatot, de így csak az érdekelt javára fog intézkedni, kárára nem. Az érdekeltnek egyébként még a másodfokú elutasítás esetén is módjában áll a bírói jogsegély útját igénybe vennie. Kijelentette ezek után Oeriu kérdésekre, hogy a Szuszajkov-levél óta a román kormány minden vagyontárgyat visszaszolgáltathat, nemcsak a mezőgazdasági ingatlanokat, amelyeket eddig külön orosz engedély alapján egyedül volt jogosítva felszabadítani. Annak tehát, akinek vagyonát a CASBI alól mentesítik, minden vagyontárgya felszabadul. További kérdésekre kijelentette, hogy a CASBI-bizottság máris ebben a szellemben dolgozik és a vagyonok nagy tömegét szabadította máris teljesen fel. Végleg elutasított ügy még nincs, az MNSZ még minden egyes esetben közbelépett.

Arra a kérdésekre, hogy mindez amit elmondott még csak terv-e vagy már jogszabály, kijelentette, hogy a vonatkozó rendeletek egy része már megjelent, egy másik része most áll kihirdetés előtt. Nem tudott határozott választ adni arra, hogy milyen rendeletre céloz, amikor a megjelent jogszabályokat említi, megint azzal mentegődött, hogy az utóbbi időben nagyon el volt foglalva, és sejtetni engedte, hogy az október elején megjelent, és a román állampolgárokra vonatkozó, egyébként erősen sérelmes CASBI-szabályozásra gondol.³² Az újabb rendelet, amelyről beszélt, egyrészt a magyar állampolgárokra vonatkozik, másrészt pedig a román állampolgárok vagyontárgyainak mentesítési lehetőségét terjeszti ki mindenfajta vagyonra. Ez a rendelettervezet már valamennyi minisztere aláírását megkapta és jelenleg a király előtt fekszik, aki azt rövidesen aláírja. Ha az aláírás december 1-ig nem történne meg, úgy a tervezet a parlament elé kerül, de biztos benne, hogy ott is egy-két napon belül elintéződik.³³

---

³² Az 1946. október 19-én megjelent 826. sz. törvényről van szó.

³³ A 998. sz. törvény 1946. november 30-án jelent meg a Monitorul Oficialban.

Végül kijelentette Oeriu, hogy a magyar állampolgárok ügyében örömmel látja majd, ha bármikor megjelenek nála és ha akarom, akár hetenkint kimutatást ad arról, hogy az ügyek hogyan haladnak. Ami a román állampolgárok ügyeit illeti, baráti alapon ezek tekintetében is szívesen ad majd nekem felvilágosítást, de hivatalosan természetesen az ilyen ügyekben csak az MNSZ járhat el nála. A részleteket egyébként a jövő hét végén közölheti majd, mert jelenleg éppen költözködik egész hivatalával együtt és így néhány napig semmivel sem tud foglalkozni.

Fejtegetéseinek meghallgatása után közöltem Oeriuval, hogy az előadottakat kormányomnak jelenteni fogom és majd a kapott utasítások értelmében fogok eljárni. Feltétlenül szükséges lesz azonban a részleteket is tudnom ahhoz, hogy a kormányt megfelelően tájékoztassam. Már most közölhetem azonban, hogy az egész tervezetben a legaggályosabbnak az ún. politikai tanácsok szerepét tartom a román állampolgárságú érdekeltek esetében. Ezeknek az eddigi működéséről a lehető legrosszabb tapasztalataim vannak, és ha Oeriu azon az állásponton van is, hogy román állampolgárok ügyében a magyar kormány képviselője közvetlenül nem interveniálhat, bizonyára be fogja látni, hogy éppen a magyar-román barátság megalapozása érdekében a magyar kormánynak is nagy érdeke fűződik ahhoz, hogy ezek a visszaélések megszűnjenek.

Utánam az MNSZ nevében Felszeghy vezértitkár is kijelentette, hogy ezeknek a bizottságoknak a működése tekintetében nagyon rossz tapasztalatokat szereztek. Nem érzi azonban magát hivatva nyilatkozni, ezt a kérdést is az MNSZ elnöksége fogja majd felvetni, amelynek mindent referálni fog.

Benyomásom szerint Groza miniszterelnök mai lépése valószínűleg egy újabb orosz intervenció következménye volt, amelyre talán éppen az az interview adott okot, amelyben Groza a Szuszajkov-levél létezését tagadásba vette. Ezt látszik bizonyítani az a körülmény, hogy ezt az ügyet ilyen hirtelen vették elő, és hogy olyan tárgyalókészséget tanúsítanak, amelyre eddig ebben a kérdésben példa nem volt. Magyar részről feltétlenül szükséges lesz az állásfoglalás előtt a részleteket is megismerni, amelyek tekintetében még sok meglepetés várható. Alig hihető, hogy

közvetlen magyar-román tárgyalások nélkül kielégítő eredményt lehessen majd elérni, az ilyen tárgyalásokhoz azonban, az orosz megnyilatkozás óta az eddig hiába várt kedvező atmoszféra úgy látszik román részről is létrejött. Ezen tárgyalások során a CASBI-ügyvitel elszámoltatásának kérdését is fel kell majd vetni, amelyről Oeriu semmit sem nyilatkozott, s amelyet felvetni ezúttal még nem tartottam időszerűnek.

*Nékám
követségi tanácsos*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 20. doboz, 16/b csomó 3454/46. sz., Nékám Sándor aláírásával hitelesített másolat. Közli: Fülöp-Vincze, 277-280. o.

25.

A 998. számú CASBI-törvényrendelet

Bukarest, 1946. november 28.

Az 1944. szeptember 12-én vagy az azt követően, a hadműveletek idején, Németországban vagy Magyarországon, vagy ezen államok által megszállt területeken lakhellyel bírt személyek tulajdonát képező javak helyzetének megállapítása tárgyában az 1946. október 19-i, 243. sz. Mon. Of.-ban megjelent 826. sz. törvény egyes rendelkezéseinek módosítására.

I. §

Az 1946. 19-i 826. sz. törvény 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9 és 14. §-inak rendelkezései következőképpen módosulnak:

Az 1, 2, 3, 4 és 5. §§-ok a következő rendelkezésekkel helyettesítetnek:

„A CASBI létesítésére vonatkozó 1945. február 10-i 91. Sz. törvény rendelkezései nem alkalmazandók:

a) A magyar állam, vagy a magyar állampolgárok tulajdonát képező javakra.

b) Azon román állampolgárok javaira, nemzetiségre való tekintet nélkül, akik 1944. szeptember 12-én vagy azt követően, a hadműveletek idején, Németországban vagy Magyarországon, vagy az általuk megszállt területeken bírtak lakhellyel. Kivételt képeznek és állami ellenőrzés alá helyeztetnek azon személyek javai, akik idegen hadseregekben vagy hasonló, katonai jellegű szervezetekben mint önkéntesek vettek részt az Egyesült Nemzetek és a román állam elleni háborúban, vagy ezek érdekeivel ellentétes magatartást tanúsítottak.

A fentiekben felsorolt és az állami ellenőrzés alól kivont javak tulajdonosaiknak visszaadtnak.”

A 6. § tartalma a következő lesz:

„A magyar állam vagy a magyar állampolgárok javainak visszaszámaztatása hivatalból történik a Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellett működő Összekötő Főkormánybiztos³⁴ indokolt határozatával, a CASBI végrehajtó bizottságának véleménye alapján, mely mint második tanácsadó bizottság fog működni. A CASBI végrehajtó bizottsága véleményét az e célból a Pénztár vezérigazgatósága által felfektetett dosszié-ekben lévő okmányok, valamint az érdekeltek által benyújtott emlékiratok és okmányok alapján terjeszti elő.

Az állami ellenőrzés alá helyezés és a javak visszaszolgáltatása volt tulajdonosaiknak a többi esetekben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellett működő Összekötő Főkormánybiztos indokolt határozatával mondatik ki, az e célból létesült bizottság konzultatív véleménye alapján.

Ez a bizottság esetenként vizsgálja meg azoknak a személyeknek a helyzetét, akiknek a javai visszaadandók vagy állami ellenőrzés alá helyezendők és indokolt véleményét a Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellett működő Összekötő Főkormánybiztoshoz terjeszti fel.

A bizottság a Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellett működő Összekötő Bizottság utasításai szerint, a helyi hatóságok által kiállított okmányok alapján véleményezi az érdekeltek által benyújtott emlé-

---

34 Simon Oeriu

iratokat is, tekintetbe véve bármely, az ügy felderítésére alkalmas okmányokat és emlékiratokat.

Jelen törvény rendelkezései alá tartozó személyek, és azok, akik németországi, vagy magyarországi, vagy ezen államok által megszállt területeken lévő táborokba és munkásosztagokba deportáltak, és a román állam, valamint az Egyesült Nemzetek érdekeivel ellentétes magatartást nem tanúsítottak, javaikat visszakapják, a deportálás tényét igazoló okmányok alapján. A kérelmek sürgősen, és soron kívül intézendők el.

A tanácsadó bizottságot munkájában a titkárság támogatja.”

A 9. § 1. bekezdésének a tartalma a következő lesz:

„A fenti rendelkezés alapján a a Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellett működő Összekötő Főkormánybiztos által hozott határozatok a Mon. Of.-ban teendők közzé, és meghirdetendők a vagyon fekvése szerint illetékes község- és megyeházán.”

A 14. § B/d pontjának a tartalma a következő lesz:

„Kereskedelmi- és iparvállalatok, valamint bármely egyéb javak, amelyek a fenti kategóriákba nem foglalhatók.”

II. §

Az állami ellenőrzés alá helyezett valamennyi javak kezelése és likvidálása a 826/1946. sz. törvény II. fejezete értelmében történik.

III. §

Az 1946. október 19-i 826. sz. törvény 7. és 8. §-ában foglalt azon javakra vonatkozó határidők, amelyek a jelen törvény 1. §-ának b) pontja szerint adandók vissza, ezen törvény közzétételétől számítandók.

Az 1946. október 19-i 826. sz. törvénnyel ellentétes rendelkezések és bármely, a jelen törvénnyel ellentétes intézkedések hatályukat veszítik.

Mihai

Miniszterelnök: Dr. Petru Groza

Igazságügyminiszter: L. Pătrășcanu

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, a 278. számú, 1947. november 30-i Monitorul Oficialban megjelent törvény fordítása.

26.
Iklódi Dezső követségi tanácsos újabb jelentése
CASBI-ügyben

Bukarest, 1947. január 5.

1946. december hó 31-i jelentésemben³⁵ már közöltem, hogy a CASBI-hatóságok egy új törvénytervezetet készítettek elő és azt már a legközelebbi napokban a parlament elé kívánják terjeszteni.

Alkalmam nyílt az egész, meglehetősen hosszú törvénytervezet elolvasására és a magyar dolgokra vonatkozó részének lejegyzésére. E tervezet az eddigi CASBI-törvények kiegészítését célozza, az ún. „vélelmezett ellenség”, vagy „abszontisták”-ra vonatkozólag csak súlyosbító, a magyar vagyonok felszabadítására vonatkozólag pedig szöveg szerint könnyítő rendelkezéseket is tartalmaz, nyilvánvaló fő célja azonban az, hogy szankcionálja a CASBI-hatóságok által bevezetett felügyelők, gondnokok és igazgatóságok ügyvezetését, megerősítse és megtámadhatatlanná tegye tehát pénzkezelésüket, az általuk kötött ügyleteket, u.n. kölcsönök felvétele, újítása, elbocsajtások, alkalmaztatási szerződések, bérbevételek és eladások, kitermelési szerződések stb. – beleértve természetesen a vállalat, vagy más vagyontárgy felszabadításáért kapott jogokat is.

Különös figyelembe részesítendő itt a következő tény:

Az Ókirályságban és Dél-Erdélyben fekvő magyar vagyonok tulajdonosai 1940 őszétől, az Észak-Erdélyben fekvő tulajdonosok pedig 1945 tavaszától kezdődőleg kevés kivétellel el vannak szakítva javaiktól, melyeket megbízottak útján kezeltetnek. A közben eltelt hosszú idő alatt azonban a megbízottak közül sokan külön, személyes érdekeket alakítottak ki és ily esetekben a vagyon tulajdonának érdeke, nem pedig a megbízott érdekét, sőt azzal néha ellentétben áll. Ezek a megbízottak azután meghatalmazásaik alapján egyes személyek, illetve csoportokkal a felszabadításért adandó ellenértékre vonatkozólag olymódon állapodtak meg, hogy az megfelel ugyan az ő személyes

---

³⁵ A jelentés lelőhelye: MOL-JGY, bukaresti TÜK, XIX-J-33-a, 40. doboz, CASBI általános iratok csomó, 407. o.

érdeküknek, de nem felel meg a tulajdonos érdekeinek és legkevésbé sem pedig az általános magyar államgazdasági érdekeknek.

A törvénytervezetnek a magyar javakra vonatkozó része pontos fordításban a következő:

Az 1946. október 19-i 826 számú törvény 6. szakaszának szövege a következő lesz:

„A magyar állam, vagy polgárainak tulajdonát képező javak visszaadása hivatalból történik a »Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal összeköttetést tartó Főkormánybiztos« határozatával, a CASBI-ügyvezető igazgatóságának a magyar állampolgárságát igazoló okirat alapján tett véleményező javaslata alapján.»

Az 1946. október 19-i 826. számú törvény 61. szakaszának rendelkezései a következőket fogják tartalmazni:

„Az összes kezelési ténykedések (actele administrative) valamint a legfeljebb három éve történt bérletek és hasznóbérletek (locatiuni), melyeket 1944. szeptember 12. után kötöttek a jelen törvény rendelkezései alá eső kereskedelmi és iparvállalatokra vonatkozólag, érvényben maradnak abban az esetben, ha azokat a CASBI jóváhagyta. A visszaadott javak esetében a szerződésben foglalt jog átszáll a javak tulajdonosaira. A három évnél hosszabb időtartamra kötött bérletek és hasznóbérletek lecsökkentetnek három évre.

Az ily jóváhagyással nem bíró kezelési ténykedések, valamint bérletek és hasznóbérletek megsemmisítetnek. Hasonlóképp megsemmisítetnek a deportáltak tulajdonát képező javakra vonatkozó bérletek és hasznóbérletek.»

Feltétlenül eljárási könnyítésnek minősíthető az a tény, hogy a 998. számú törvény szövegével ellentétben a magyar javak ügyét forma szerint nem tárgyalják bizottságban, és azokat az Összeköttetést Tartó Kormánybiztos „nem indokolt” határozattal adja vissza tulajdonosainak. Bár biztosra veszem, hogy a kisebb értékű vagy más szempontokból jelentőséggel nem bíró javak tényleges visszaadása már a közeljövőben meg fog kezdődni, alapvető változásokat az általános helyzetben az új szövegezéstől nem várok.

A „vélelmezett ellenség” esetében a törvénytervezet újabb eljárási nehézségeket tartalmaz és általában ezen csoport helyzete – melynél

a román állampolgárságú magyarok ezrei vannak érdekelve –, rendkívül súlyosnak minősíthető.

Jelentem végül, hogy az 1947. január 5-i keltezéssel megjelent napilapok a CASBI-hivatal következő, szó szerinti fordításban közölt hirdetményét tartalmazzák:

„A Monitorul Oficial 278/b. számában közzétett 998. számú törvény rendelkezéseinek végrehajtásával kapcsolatosan ezúton felhívjuk azokat a magyar állampolgárokat, kiknek javai a 91/1945. számú törvény rendelkezései alá vonattak, hogy közvetlenül a CASBI-hoz (Bukarest, str. Ion Ghica 5.) terjesszék be a következő iratokat:

1.) a községi elöljáróság által kiállított állampolgárságukat igazoló bizonyítékot, mellyel megállapították 1940. augusztus 30-i, 1940 szeptember 12-i és ezidőszerinti állampolgárságuk.

A jelenleg Magyarországon lakó személyekre vonatkozólag a magyar állampolgárságot igazoló bizonyítás a magyar törvények szerint eszközözlendő.

2.) Egy bejelentés, mely a következőket tartalmazza.

a) A javak tulajdonosainak családi, előneve és lakhelye.

b) A feloldandó javak, annak megjelölésével, hogy (ingatlanoknál) hol van a székhelyük, vagy (ingóságoknál) mely helyen vannak tárolva.

3.) A tulajdont igazoló okirat (ingatlanoknál) hiteles telekkönyvi kivonat.”

E rendkívül zavaros szövegű hirdetmény 1.) pontjának első bekezdése a 2. bekezdés szövegéből vont következtetés szerint a Romániában lakó magyar állampolgárokra vonatkozik, melyeknél tehát a CASBI nem emlékezik meg a jelenlegi magyar állampolgárság igazolásával, hanem román hatóságok által történő három időpontbeli igazolást ír elő.

Véleményem szerint mindenesetre szükséges volna, hogy az illetékes hatóságok a napilapokban és a rádió által közzeendő hirdetményben közölje a fenti felhívás szó szerinti szövegét.

*[Iklódi Dezső]
követségi tanácsos.*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, sz. n., hitelesített másolat.

27.

**Gyöngyössy István bukaresti ügyvivő jelentése
Gyöngyösi János külügyminiszternek az S. Oeriu
államtitkárnál CASBI-ügyben tartott értekezletről**

Bukarest, 1947. január 17.

18/pol.-1947.

A 17/pol. számú jelentésemben³⁶ említést tettem arról, hogy nyilván Groza miniszterelnök intencióinak megfelelően Oeriu fegyverszüneti alminiszter, akinek felügyelete alá a CASBI intézmény tartozik, mára magához kéretett. Oeriunál Iklódi követségi tanácsossal, mint a CASBI-ügy alapos ismerőjével jelentem meg. A látogatás egyébként valóságos értekezlet jellegét öltötte magára, mert a megbeszélésen résztvettek Oeriu és rajtuk kívül Tarhon és Melidoneanu vezértitkárok is, akik a CASBI-t voltaképpen vezetik. A beszélgetés román nyelven folyt.

Oeriu azzal kezdte, hogy a Miniszterelnöktől úgy tudja, hogy a magyar kormánynak bizonyos panaszai vannak a CASBI működésével kapcsolatban. Arra kér, adjam elő miben állnak ezek a panaszok. Megjegyzi még, hogy a magyar sajtó ama közlése, mintha a javak visszaadása orosz részről a román kormány feje fölött történt volna, téves. Ugyancsak téves volt az a beállítás is, amelyben a magyar kormány a béketárgyaláson benyújtott Aide-Mémoire-ja a CASBI-ról megemlékezett. Hangsúlyozni kívánja, mondotta, hogy Románia a zárlat alól való feloldás tekintetében nemcsak igazságosan és gyorsan, hanem előzékenyen is kíván eljárni éppen a román-magyar barátság szellemében.

---

³⁶ A jelentést nem közöljük, megtalálható a fenti irat mellett.

Nem óhajtván kiélezni a helyzetet azt válaszoltam, hogy az ügy jelenlegi fázisában már nem annyira panaszokról van szó, mint inkább arról, hogy a javak visszaadása a magyar érdekelteket is megnyugtató ütemben és módon történjék. Ismertettem, hogy milyen választ kaptam Tătărescu külügyminisztertől a közvetlen tárgyalásokra vonatkozó magyar javaslatra és azt mondtam, hogy az általa kért Pro Memoria mindazokat a kérdéseket fel fogja ölelni, amelyekről – úgy véljük – tárgyalni szükséges. Ennek elébevágni nem kívánok, arra felhatalmazásom sincsen, mindazokat a konkrét nehézségeket vagy kérdéseket, amelyeket érinteni fogok, tekintse tehát csupán egyes kikapott példáknak.

Leszögeztem, hogy a magyar kormány a magyar állam, intézmények és állampolgárok javainak visszaadásáról kíván tárgyalni, nem az ún. „vélelmezett ellenségekről”, bár természetesen ezeknek ügyét is érdeklődéssel kíséri, mert legnagyobb részük magyar nemzetiségű. Megemlítettem azt is, hogy újabb információim szerint a javak visszaadásának üteme valóban meggyorsult (ez egyébként megfelel a valóságnak), amiben éppen az általa említett jóakarát gyakorlati megnyilatkozását látom.

Ezek után az egyes – Iklódi követségi tanácsos által és általam – felvetett kérdésekkel kapcsolatban kötetlen formájú diskurzus indult meg, amelyben a jelen volt románok közül a legélénkebben Tarhon vezértitkár vett részt, aki benyomásom szerint eleven, értelmes és nem rosszindulatú fiatalember. A cca. 1 órát igénybevevő tárgyalás részletes lefolyását reprodukálni felesleges volna, az annak alapján kirajzolódtott román álláspont lényegében a következő:

1.) A román kormány nem zárkózik el a magyar részről javasolt tárgyalások elől.

2.) A mezőgazdasági ingatlanokkal kapcsolatban alig fog felmerülni kérdés, mert azokat állampolgárságra való tekintet nélkül, tehát a „vélelmezett ellenségek” esetében is a legrövidebb időn belül visszabocsájtják.

3.) Amennyiben a magyar kormány vagy a magyar misszió valamely magyar állampolgár, vállalat, vagy intézmény ügyét soron kívül³⁷ óhajtja elővételni, vagy általában a visszabocsájtás sorrendjére inge-

renciát kíván gyakorolni ez irányban, a CASBI illetékesei készséggel rendelkezésre állanak.

4.) A magyar javak visszabocsajtásának egyetlen kritériuma a magyar állampolgárság igazolása. E tekintetben minden a magyar hatóságok vagy a magyar misszió által kiállított irást elfogadják. A január 5-i lapokban megjelent hirdetemény, mely a Romániában élő magyar állampolgárok e minőségének a román hatóságok által való igazolását kívánja meg, téves. Nyitott kérdés, hogy azon észak-erdélyi lakosok ügye, akiknek állampolgársága vitás lévén, számukra a magyar hatóságok állampolgársági igazolást nem adhatnak, a magyar vagy a román állampolgárookra vonatkozólag fennálló felszabadítási normák szerint fog elintéztetni.

Azoknál a vállalatoknál, amelyeknek részvényei stb. magyar cégek tárcájában vannak, elegendő, ha eme részvénybirtokos anyavállalatra vonatkozólag a magyar hatóságok annak Magyarországon bejegyzett voltát és azt igazolják, hogy az német vagy olasz érdekeltséget nem kamufál.³⁸

5.) Vállalatoknál a visszabocsajtás egyszerűen a felügyelet megszüntetése által történik, formális átadásra és átvételre ilyen esetekben ennél fogva szükség nincsen. Ha a részvényeseknek nem konvenial a CASBI által behelyezett igazgatóság, úgy módjukban van azt azonnal a felügyelet megszünte után a törvény szabta formák között (rendkívüli közgyűlés) leváltani.

6.) További bérbeadásokat a CASBI jóvá nem hagy.

7.) A CASBI-igazgatás alatti gestióval kapcsolatos felelősség tekintetében, amelyet részletesebben feszegetni nem akartam, a román funkcionáriusok nem tettek határozott nyilatkozatot. Mindössze az ezen idő alatt eddig kötött bérleti szerződésekre vonatkozólag jegyzett meg Oeriu annyit, hogy azoknak megkötését az üzemfenntartás vagy a szükséges beruházások lehetővé tétele indokolta és hogy a vonatkozásban közös egyetértéssel kialakítható lesz valamely megoldás, esetleg a bérleti időtartam csökkentése révén.

---

³⁷ Ismeretlen kéztől származó megjegyzés a lap szélén: „Ez nem jó”.

³⁸ Alcáz.

Oeriu és munkatársai azzal búcsúztak tőlünk, hogy ügykörükkel kapcsolatos bármely kívánságunkban a legnagyobb készséggel állnak rendelkezésünkre.

Úgy az általuk közöltek, mint más irányból szerzett információim alapján is véleményem az, hogy legalább is a magyar vonatkozású CASBI ügyek gyors liquidálása valóban szándéka a román kormánynak. Bizonyos javulás mutatkozik a Népi Szövetség illetékesei szerint a román állampolgárok felszabadítási ügyeiben is. Jóllehet mindez bizonyos fokig levon ugyan a javasolt közvetlen tárgyalások minden más függő kérdést felülmúló jellegéből és jelentőségéből, de fontos nyitott kérdések ezután is maradnak. Így elsősorban a CASBI gestióval kapcsolatos felelősség és az az alatt vállalt kötelezettségek kérdése (7/pont), a visszabocsájtás eszközlésének módja jogi személyeknél (5/pont) és a tisztázatlan állampolgárságú egyénekre vonatkozó elbánnás (4/pont).

Mindezek alapján kérem Miniszter Urat, hogy a Tătărescu külügyminiszter által kért Aide-Mémoire-t összeállíttatni és nekem továbbítás végett megküldeni,³⁹ 46

Gyöngyössy

*Gyöngyössy
követségi tanácsos*

---

³⁹ Az Aide Mémoire szövegét lásd: MOL-JGY román admin., XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, 33/pol-1947.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, 432/pol., Gyöngyössy István aláírásával hitelesített másolat.

28.

Gyöngyössy István bukaresti ügyvivő jelentése Gyöngyösi János külügyminiszternek a Transylvania Bank ügyéről

Bukarest, 1947. február 12.

SZIGORÚAN BIZALMAS!

36/pol.-1947.

A második bécsi döntés után a Bornemisza Géza ny. miniszter vezetése alatt álló I.M.I. (Ipari Munkaszervező Intézet) észak-erdélyi expozitúrájaként Kolozsvár székhellyel megalakult az Er. I.M.I. (Erdélyi Ipari Munkaszervező Intézet). Nevezett intézmény feladata az észak-erdélyi magyar iparvállalatok és új vállalkozások támogatása volt.

Kolozsváron, a bécsi döntést megelőző kisebbségi időkben működött egy Transylvania nevű pénzügyintézet, amelynek megteremtésében az erdélyi magyarság közéleti vezetőit az az elgondolás vezette, hogy a bankot a kisebbségi magyarság hiteléletének, hitelszükségleteinek szolgálatába állítsák. A Transylvania ezt a szerepet nem, vagy csak igen csekély mértékben töltötte be, köztudomású volt, hogy a bank vezetőségét pénzügyi műveletekben meglehetősen rideg, üzleti szempontok vezették.

1944 őszén, Észak-Erdély hadműveleti területté válásakor László Endre, a bank vezérigazgatója és Péterffy Jenő, a bank ügyésze (László veje) nyugatra távoztak. Innen 1945 nyarán Budapestre visszatérve kapcsolatot találtak egy Weisz Béla nevű erdélyi úrral, aki többek között az Erd. I.M.I. likvidációs ügyei miatt tartózkodott a fővárosban. Weisz Béla és Lászlóék között megegyezés jött létre az Er. I.M.I. likvidációjának a Transylvania keretében való lebonyolítására és ennek eredményeképpen sikerült nekik a magyar pénzügyminisztériummal olyan értelmű javaslatot terjeszteni a Minisztertanács elé, hogy

az Er. I.M.I. váltóstockját kapja meg a Transylvania s ez ennek ellenében a befolyó összegek egy részét az erdélyi magyar intézmények támogatására fordítja.⁴⁰ (A konstrukció már ebben a formájában is erőltetett volt, mert gyakorlatban azt jelentette volna, hogy a különben is súlyos anyagi válságban lévő erdélyi magyar intézményeken és vállalatokon behajtanák korábbi tartozásukat, hogy azután az összegnek esetleg egy részét visszaadják ugyanazon, vagy más intézményeknek).

Azt Erdélyből nem lehet megállapítani, hogy Weiszék megkapták-e Pesten az egész váltóstockot vagy nem, abból azonban, hogy pl. a nagybányai ólom és cinkbányával szemben fennálló Er. I.M.I. követelést megkísérelték behajtani, arra lehet következtetni, hogy legalább is a váltók egy részének birtokában vannak.

Weisz Béla és László a budapesti eredmények után sem érezték még biztonságban magukat, mert a Transylvania CASBI alatt állott és attól tartottak, hogy az Er. I.M.I.-tranzakciók felkeltik a CASBI figyelmét. Ezt az akadályt úgy vélték legeredményesebben elhárítani, hogy a Magyar Népi Szövetségnek a CASBI alól való fölmentés fejében felajánlották a Transylvania részvényeinek 40%-át. A Magyar Népi Szövetség az ajánlatba belement és mindjárt delegálta elnöknek Demeter Jánost, ügyvezetőnek Zsigmond Ákost.⁴¹ Weiszék közben megbánták ajánlatukat, mert rájöttek, hogy a román CASBI-adminisztrátorokkal baksis ellenében el tudták volna intézni, hogy az Er. I.M.I.. tranzakciók felett szemet hunyjon anélkül, hogy a praktikus közgyűlési többséget jelentő 40% részvényt átadnák a Magyar Népi Szövetségnek. Hosszas huzavonába kezdtek tehát a részvények átadása körül, míg végül is a Magyar Népi Szövetség elnöke, Kurkó Gyárfás erélyes föllépésre szánta el magát, a román adminisztrátort eltávolította és helyébe a Magyar Népi Szövetség emberét (Fogarassy Géza

---

40 Az 1945. november 22-i és 34-25-i tárgyalások eredményeiről készült részletes feljegyzést lásd: MOL-JGY, Mineln. Kisebbségi O. XIX-A-1-n, 2. doboz, sz. n. (Az Er. I.M.I. romániai vagyonának értékét egyébként mintegy 20 millió pengőre, 1946-os árfolyamon 560 millió lejre becsülték.)

41 1946 júniusában - egy, a budapesti minisztertanács számára készült feljegyzés szerint - a Transylvania Bank új igazgatóságába Rajty Tivadar, Kós Károly és Fodor-Pataki Ádám került. Lásd: MOL-JGY, Mineln. Kisebbségi O. XIX-A-1-n, 7. doboz, „Z” 017-3520, 3321. sz.

ügyvéd) nevezte ki adminisztrátornak, Weiszéket pedig retorziók kilátásba tételével felszólította kötelezettségük teljesítésére, Weiszék erre megijedtek és a 40%-ot jelentő részvénytöbbséget őrző safe kulcsát átadták a Magyar Népi Szövetségnek.

A Magyar Népi Szövetség Weiszék eljárásából meggyőződött teljes rosszhiszeműségükről és önző, ártalmas egyéni céljaikról. Tekintettel arra, hogy ilyen előzmények után a Magyar Népi Szövetség a bank vezetésében nem számíthatott Weiszék lojális együttműködésére, viszont a Magyar Népi Szövetség korábban tervbe vette egy életképes, az erdélyi magyarság összességének érdekeit szolgáló pénzügyi intézet megteremtését, elhatározta a részvénytöbbség, s ezzel a bank felett való teljes diszponálás megszerzését.

A Transylvania részvényeinek 33%-a katolikus egyházi kezekben van, ebből 22% a Róm. Kat. Státusé. A Magyar Népi Szövetség megbízásából Csögör Lajos, a magyar egyetem rektora tárgyalásokat kezdeményezett a Státus vezetésével az irányban, hogy a 22%-ot képviselő részvénytöbbséget adják át a magyar egyetemnek, minek fejében ez meghatározott összegű évi támogatást nyújt az egyháznak. A tárgyalások egy ideig kedvező mederben folytak, egy idő után azonban megakadtak, egyházi részről ennek magyarázatát abban látják, hogy a Csögör megbízásából tárgyaló egyetemi személy szoros rokoni kapcsolatban áll Weisz körének egyik tagjával, Weiszéknek pedig természetesen fontos érdekük fűződik minden olyan kísérlet megakadályozásához, amely a részvénytöbbségnek a Magyar Népi Szövetség számára való megszerzését célozza.

A Magyar Népi Szövetség még nem adta fel a katolikusokkal való megegyezés lehetőségét, de ettől független lépéseket tett a részvénytöbbségnek más úton, és pedig alaptőke emeléssel való megszerzésére. Az alaptőke emelésére vonatkozó kérelmet a CASBI már jóváhagyta, de hátra van még a Bankszövetség hozzájárulása.

Weiszék továbbra is azt híresztelik, hogy ők Bornemisza Géza és Jeszenszky bizalmasai, s őket Budapestről mindenben támogatják. Ezt bizonyos fokig megerősíteni látszik az az Erdély-szerte keringő hír, miszerint Weiszék több, Bornemisza aláírású 1000 dolláros csekket hoztak forgalomba a romániai piacon.

Összegezve az elmondottakat, kívánatosnak látszanék, ha Budapest Weiszékkal megszakítana minden kapcsolatot. Ezek az urak pl. az Er. I.M.I. váltóügyének szellőztetésével nemcsak a magyar kormányzatot hozhatják román kormánykörök előtt igen kínos politikai helyzetbe, hanem az erdélyi magyar intézményeket is a legsúlyosabb veszélybe sodorhatják. Ha ugyanis arra szánnák magukat, hogy a váltókból származó igényeiket román bíróság előtt érvényesítsék, ez végzetesen kompromittálná a magyar intézményeket, mint amelyek magyar kormánypénzekkel operáltak, sőt ezen az alapon román részről az intézményeket létükben lehetne megtámadni.

Ha ellenben a bank a Magyar Népi Szövetség irányítása alá kerül, biztosítva lesz a közérdekű célok szolgálata és rendelkezésre fog állni egy olyan megbízható pénzügyintézet, amelyen keresztül a hazai vonatkozású pénzügyi műveleteket le lehet bonyolítani. A Magyar Népi Szövetségnek a bank jelenlegi igazgatóságában szereplő megbízottai máris biztosítottak arról, hogy nem foglalkoznak a gondolattal, hogy Er. I.M.I. vagy bármilyen egyéb követeléseket erdélyi magyar intézményekkel szemben érvényesítsenek. Teljes mértékben magukévá teszik az ehhez fűződő politikai és méltányossági szempontokat.⁴²

*Gyöngyössy s. k.
követségi tanácsos*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 33. doboz, 23/d csomó, 77/pol/res.-1947., sokszorosított másolat.

29.

Iklódi Dezső követségi tanácsos jelentése Nagy Ferenc miniszterelnöknek az Erdélyi Bank ügyéről

Bukarest, 1947. március 21.

---

⁴² A 37. doboz, 23/g csomóban található másolat végén ismeretlen személy megjegyezte: „Kívánatos volna a jelentés egy példányát a Miniszterelnök úrnak, egy példányát pedig a Pénzügyminiszter úrnak eljuttatni.”

Hiv. szám: C. 40/1947 M.E.I.70/biz.-1947

Tegnap kézhezvett fenthivatkozott rendelet birtokában tisztelettel jelentem a következőket:

Tekintettel arra, hogy a futár holnap reggel visszaindul, a rendelkezésemre álló rövid idő alatt nem állott módomban az Erdélyi Bankkal kapcsolatos tranzakciókra vonatkozó összes információkat beszerezni, miután a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknak az Erdélyi Bankba delegált igazgatósági tagjai közül ezidőszerint egyik sem tartózkodik Budapesten, a román csoporthoz pedig információkért nem fordulhatok. A már beszerzett adatokat az alábbiakban közlöm azzal, hogy a legközelebbi futárpostával felterjesztem a még beszerzendő kiegészítő adatokat.

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank megbízottja a Román Nemzeti Parasztpárt (Maniu) egy exponensével, továbbá M. Auschnitt nagyiparossal és Durmával, a Tătărescu-párthoz tartozó volt pénzügyminiszterrel 1945. év őszén az Erdélyi Bank részvényei 50%-ának eladására vonatkozó tárgyalásokat kezdeményezett, melyek már igen előrehaladott stádiumba jutottak.

1946. év elején Groza Péter miniszterelnök kezdeményezésére és ajánlásával – aki rendkívül sérelmezte fenti, a rezsimtől távolálló csoporttal folytatott tárgyalásokat –, Budapestre utazott dr. Andrei Lazăr és dr. Buia János és még ez év márciusában létrejött Budapesten egy megállapodás a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank és az akkor még ismeretlen román csoport megbízottja dr. Lazăr Andrei között az Erdélyi Bank 51%-os részvénytájéka eladására. E megállapodás pénzügyi és egyéb feltételeire vonatkozólag bizonyítékokkal alátámasztható információkat szerezni még nem sikerült, azokra azonban a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknak az ügyet intéző igazgatói szolgálhatnak felvilágosítással.

E megállapodás alapján és véglegzéseként az Erdélyi Bank 1946. szeptember 15-én felemelte alaptőkéjét 54 millióról 1 milliárd lejre, mely alkalommal az új román érdekeltség oly összeget jegyzett, hogy ezáltal birtokába jutott a részvénytőke 51%-ának.

A részvényeket a román csoport megbízásából dr. Andrei Lazăr és R. Penescu, a magyar csoport megbízásából pedig Pilis Kornél jegyezték le. A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank könyveiből megállapítható

lesz, hogy tényleg birtokába jutott-e a felemelt alaptőke 49%-ának? A részvényszerzés ténye azzal is komplikálódik, hogy Románia felé az Erdélyi Bank részvénytöbbségének tulajdonosaként az „Oak and Timber” nevű angol cég szerepel, melynek a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankhoz való viszonya szintén tisztázandó lenne.

A részvénytöbbségnek a román csoport részére való átadása után a vállalatot feloldották a CASBI felügyelet alól és a már felemelt alaptőkéjű részvénytársaság 1947. év januárjában közgyűlést tartott, melyen megválasztották a következő igazgatóságot: a román csoport részéről Răzvan Penescu mérnök, dr. Lazăr Andrei ügyvéd és Adrian Dumitrescu mérnök, előbbi kettő a romániai kommunista párt régi tagja, utóbbi a Malaxa-művek szimpatizáns volt igazgatója – a magyar csoport részéről Konrád Ottó, Révai Béla és Pilis Kornél, előbbi két személy magyar, utóbbi román állampolgár, gyártulajdonos, Révai Béla bizalmi embere. Elnökül Lascăr Catargiu régi demokrata, volt nagybirtokost, egyébként teljesen tájékozatlan és erélytelen személyt választotta meg a közös egyetértéssel a két csoport.

A pénzügyi vezetésében az első hónapokban meghagyták Kandel Kálmán igazgatót, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank régi bizalmi emberét, utóbb azonban nevezettét tartósan szabadságolták és a pénzügyi vezetését ténylegesen dr. Andrei Lazăr és Pilis Kornél vezetik, akik itteni köztudomás szerint igen közel állnak a kommunista párt gazdasági szerveihez.

1947. év januárjában dr. Gyöngyössy István, a bukaresti Magyar Politikai Misszió vezetője Konrád Ottó vezérigazgatóval folytatott megbeszélés során felvetette a kérdést, hogy a magyar részvényesek befolyása a vállalat vezetésében kellőképp biztosítva van-e? Konrád Ottó erre azt válaszolta, hogy a részvényesek jogai és befolyása szindikátusi szerződéssel védettek meg. Információim szerint szindikátusi szerződés – melyet egyébként a román törvények nem ismernek el joghatályosnak – nincsen, hanem a két csoport u.n. „gentleman agreement”-et kötöttek a vállalat közös vezetésére vonatkozólag.

A Svédországban folytatott tárgyalásokra vonatkozóan közlöm az alábbi feltétlenül hitelt érdemlő információkat:

Az Erdélyi Bank igazgatóságának 1946 novemberében tartott ülésén előadták, hogy a román kormány bizottságot küld Stockholmba egy 100 millió svájci frankos kölcsön szerzése érdekében és felvetették azt a tervet, hogy a bank szerezzen megbízást a kormánytól a tranzakció lebonyolítására. A tárgyalásokat egy Scharenbroich nevű egyén kezdeményezte, aki ez ügyben előzőleg már több ízben járt Svédországban. Scharenbroich 1944. augusztus 23. előtt egy szállítási vállalat igazgatója volt, aki a német megszálló hatóságok hozzájárulásával állandóan járta a megszállott és semleges Európa fővárosait, hivatalos megbízásból óriási devizaüzleteket bonyolított, és rendkívül nagy vagyonra tett szert. Scharenbroich – Románia átállása után – igazolta, hogy baloldali német szervezetekkel állott összeköttetésben.

Az Erdélyi Banknak tényleg sikerült megszerezni a tárgyalások lefolytatására vonatkozó kormány megbízást a következő feltételek mellett: szerez Svédországban egy 100 millió svájci frankos kölcsönt, melynek egyharmadából a gyufamonopóliumot, és a román állami monopóliumigazgatóság (C.A.M.) által kibocsájtott dollárobligációkat vásárolják vissza, egyharmadából élelmiszereket vásárolnak Amerikában, egyhatodából svéd nehézipari termékeket vesznek és egyhatodát, mintegy 15 millió svájci frankot, az Erdélyi Bank rendelkezésére bocsájtják forgótőke gyanánt. A kölcsön fedezésére a Román Nemzeti Bank kellő aranyletétet bocsájt rendelkezésre. A gyufamonopóliumot, az obligációkat a román állam vásárolná vissza, az Erdélyi Bank csupán jutalékot kap a tranzakció keresztülviteléért, miután a részére jutó hitelösszeggel amúgyis kellőképp honorálva van.

A megbízás vétele után még az év elején Stockholmba utazott a nemzetgazdasági minisztérium egy képviselője, A. Dumitrescu az Erdélyi Bank igazgatósági tagja és Scharenbroich kíséretében. A tárgyalások állásáról eleinte igen kedvező jelentések érkeztek, melyek később alakultak. Az ügylet perfektuálva ezideig nincsen, egyik informátorom szerint az USA pénzügyi csoportjai fejtenek ki erős ellenhatást a tranzakcióval szemben, másik informátorom szerint pedig újabbán a román kormány húzódik az üzlet megkötésétől.

E tranzakció a monopólium és az obligációk megszerzője részére mindenesetre kivételesen előnyös üzletet jelentene, miután az obligációknál esedékessé vált szelvény ellenértéke nagyjában fedezné a teljes visszavásárlási árat.

Ez alkalommal bátor vagyok felhívni a figyelmet a bukaresti Magyar Politikai Misszió vezetőjének a nagybányai Phónix vegyipari vállalat tárgyában február 28-án kelt 47/pol.-1947. számú, Gyöngyösi János külügyminiszter úrhoz felterjesztett – másolatban csatolt – jelentésére.⁴³ Az e jelentésben közölt tényállás annyiban változott, hogy a Monitorul Oficial 51/1947. számában közzétett hivatalos közlemény szerint a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, illetve a Hungária csoport bizalmi embereiként nem a jelentésben közölt személyeket, hanem Révai Bélát, Molnár László mérnököt és dr. Buia Jánost nevezte ki a CASBI a vállalat igazgatóságába.

Végül felhívom a figyelmet arra a tényre, hogy a t. Miniszterelnökség február hó 13-án kelt rendelete csak a március hó 20-án ideérkezett futárral jött meg, annak dacára, hogy az utóbbi hónapban több futár is érkezett.

*Iklódi Dezső s.k.
követségi tanácsos*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, a Külügyminisztérium Békeelőkészítő Osztálya iratai, XIX-J-1-a, 61. doboz, IV-138. csomó, M.E. 4803/47. sz., hitelesített másolat.

30.

Sajtóhír a CASBI-gondnokság alá vont magánjavak visszaadásának megkezdéséről

Marosvásárhely, 1947. március 26.

---

⁴³ Gyöngyössi István jelentését. nem közöljük, megtalálható: Fülöp-Vincze, 316-317. o.

Megkezdték a CASBI alá vont javak átadását a tulajdonosoknak
A MNSZ jogvédő irodája állandó szolgálatot tart fenn
a CASBI hivatalban

A Magyar Népi Szövetség megyei jogvédő irodája a most megjelent CASBI rendeletek végrehajtásával kapcsolatban az alábbiakat közli:

A módosított rendelkezések értelmében a CASBI alá vont falusi és városi javakat csak azoknak adják őrizetébe, akik kedvező politikai személyi lappal (fişa) rendelkeznek. Ezek viszont ingó és ingatlan javaikat is megkapják. A rendelkezések nem vonatkoznak a kereskedelmi és ipari vállalatokra, az ezek körébe tartozó vagyontárgyakat tehát jelenleg nem lehet átadni.

A megyei CASBI-hivatal az átadásokat *március 24-én, hétfőn megkezdte.*⁴⁴

A tulajdonosoknak, vagy meghatalmazottjaiknak vagyontárgyaik átvétele végett személyesen kell jelentkezniök a hivatalos órák alatt a megyei CASBI-hivatalnál, ahol az átadásról, illetve átvételről jegyzőkönyvet vesznek fel négy példányban.

Az átvétel módozatai

Az átvételi jegyzőkönyvek kitöltésével és aláírásával kapcsolatban a megyei CASBI-hivatal vezetőjével folytatott tárgyalások alapján közöljük, hogy az érdekeltek a következő körülményekre legyenek figyelemmel.

1.) A jegyzőkönyv úgy van megszövegezve, hogy a tulajdonos a CASBI által leltározott egész vagyonát a jegyzőkönyv kiegészítő részét képező leltár szerint átvette. A jegyzőkönyvet ezen szöveggel természetesen *csak azok írják alá, akiknek a leltárban feltüntetett vagyontárgyaik már birtokukban vannak.*

---

⁴⁴ A házak, mezőgazdasági ingatlanok, ingóságok stb. „gyorsütemű” felszabadításáról Gyöngyössi István is beszámol - a CASBI-vezetőség „egyik mérvadó tagjára” hivatkozva - egy 1947. március 19-i jelentésében. (MOL-J-GY, bukaresti TÜK, XIX-J-33-a, 40. doboz, CASBI általános ügyek csomó, 57/pol.-1947.) A korabeli magyar lapok is sorozatban közlik a CASBI-zár alól mentesített magánjavak listáját. (Lásd pl. Népi Egység 1947. június 14., 18., 20., 21., 23. számokat.)

2.) Az, akinek vagyontárgyai, vagy azok egy része nincs birtokában, a vonatkozó rendelkezésekre hivatkozással *kísérlelje meg azokat birtokba venni*. Csak ezt követően jelentkezzék a CASBI-hivatalnál. Amennyiben vagyontárgyait megkapta, úgy az átvételi jegyzőkönyvet, amely vagyontárgyai birtokbavételét tanúsítja, aláírhatja.

3.) Az, aki magánúton nem tudja vagyontárgyait birtokba venni, a megyei CASBI-hivatalnál kérheti, *hogy a CASBI-hivatal* hatósági úton helyezze azok birtokába. Az érdekelt kérésére a CASBI-hivatal felhívást bocsájt ki ahhoz, akinél a vagyontárgyak vannak. Ebben felhívja az illetőt, hogy záros határidő alatt a vagyontárgyakat a tulajdonosnak, vagy meghatalmazottjának adja ki, mert ellenkező esetben karhatalom igénybevételével fogják az átadást eszközölni. Ha az illető ennek a felhívásnak a kitűzött határidőben sem tenne eleget, *a CASBI-hivatal a karhatalom alkalmazása végett megkeresi a rendőrséget. Az átvételi jegyzőkönyvet a tulajdonos csak vagyontárgyai tényleges átvételét követően köteles aláírni*.

4.) Olyan házakra vonatkozóan, amelyeket a CASBI bérbeadott egészen vagy részben, a birtokbaadás a bérbeadott helyiségek tekintetében csak annyit jelent, hogy a birtokbavételtől kezdődően a bérbeadó jogait nem a CASBI, hanem a tulajdonos gyakorolja. A birtokbavételt azonban nem vonja maga után az érvényben lévő szerződések megszűnése, tehát *a tulajdonos a bérlőnek csak a lakástörvény rendelkezésének korláta között mondhatja fel a bérleti viszonyt*. A jegyzőkönyv aláírása után a bérösszeget a tulajdonos szedi be.

5.) Az átvételi jegyzőkönyv nyomtatványában szerepel az a kitétel is, mely szerint a tulajdonos elismeri, hogy a CASBI-val és a megyei CASBI-hivatallal szemben semminemű követelése nincs. *A jegyzőkönyvet ezzel a szöveggel csak az írja alá, ki leltározott vagyontárgyait hiánytalanul és sértetlenül átvette s akinek javára a CASBI-hoz bérösszeget vagy bármi más címen semmiféle összeget be nem fizettek*. Ellenkező esetben legyen figyelemmel arra, hogy az erre vonatkozó szöveget a nyomtatványból töröljék és bejegyezzék a jegyzőkönyv szövegébe azt a körülményt, hogy az illető a hiányzó vagy megsérült vagyontárgyak miatt, vagy a CASBI-hoz befolyt összegekre vonatkozóan *a CASBI-val [szemben] minden jogát fenntartja*.

6.) A jegyzőkönyvi nyomtatványban szerepel egy olyan pont is, amely szerint az őrizetbe vett javakért a CASBI bizonyos összegű bért állapít meg. A vonatkozó rendelkezések szerint az a tulajdonos, akinek politikai személyi lapja (fişa) kedvező, *nem köteles bért fizetni*. Ilyen esetben tehát az érdekeltek legyenek figyelemmel arra, hogy a jegyzőkönyv erre vonatkozó szövegét töröljék.

MNSZ jogvédő szolgálat a CASBI-hivatalban

A MNSZ megyei szervezete, tagjai segítségére kíván lenni az átadásokkal kapcsolatban esetleg felmerülő vitás kérdések elintézésénél. Éppen ezért a MNSZ jogügyi bizottságának ügyvédei az átadások megkezdésétől legalább néhány napra a *CASBI-hivatalban jogvédő szolgálatot tartanak*, hogy az átadási jegyzőkönyvek kiállításával és az átadási eljárással kapcsolatos kérdésekben az érdekelteknek kellő jogi támogatást nyújtsanak addig is, míg a megfelelő gyakorlat kialakul.

Figyelmeztetjük az érdekelteket, hogy vagyontárgyaik átvételénél kellő tapintattal és a szociális szempontokat figyelembe véve járjanak el, nehogy ellenkező esetben a törvény adta lehetőségekkel való visszaélés miatt az átadási eljárásokat megnehezítsék. Ha valakinek egyébként nélkülözhető bútoraik vagy egyéb használati tárgyai olyanoknál vannak használatban, akiknek arra múlhatatlan szükségük van, s egyébként a tárgyak ott rongálás vagy elidegenítés veszélyének nincsenek kitéve, *lehetőleg egyezzenek meg az illetővel*, hogy megfelelő méltányos bérfizetés ellenében azokat náluk hagyják addig is, amíg az illetők a szükséges tárgyakat beszerezhetik maguknak.

Végül a rendelkezésekkel kapcsolatban külön is felhívjuk az érdekeltek figyelmét, hogy *nézzenek utána a CASBI-hivatalban, vajjon politikai személyi lapjuk (fişa) az irataikhoz van-e csatolva*, és ha igen, a megyei politikai tanács hogyan véleményezte.

Bármilyen jogsérelem esetén, amennyiben az a CASBI-nál jogvédő szolgálatot teljesítő ügyvéd által sem orvosolható, az érdekeltek forduljanak a MNSZ megyei jogvédő irodájához.

Szabad Szó (Marosvásárhely), 1947. március 26.

31.

Összefoglaló az MNSZ képviselői és a CASBI-vezetőség jelenlétében a Groza miniszterelnöknél megtartott értekezletről

Bukarest, 1947. április 2.

Az értekezletet Groza min.elnök nyitotta meg s már bevezetőjében rámutatott arra, hogy a CASBI-kérdés a kormánynak súlyos gondja a végrehajtás módjánál fogva, amely a kormány intencióival ellentétes. A kormány rendeleteket bocsájtott ki – fejtegette a min. elnök – amelyeknek célja a zárt javaknak jogos tulajdonosaik kezébe való visszabocsájtása volt. Ez a szándék néhány üzérkedő szellemű ember szervezett ellenállásába ütközött, akik kifelé altruista célok hangoztatásával, de valójában önös érdekből nemcsak maguk vetették rá magukat a harácsolásra, de volt merszük politikai pártokat is belekeverni üzelmeikbe. Tervszerű akció ez, mely elsősorban szerencsétlen magánosok ipari és kereskedelmi vállalati részvényeinek, vagy egyéb javak és előnyök kicsikarására irányul. Egy nép deposzedálásának⁴⁵ kísérletével állunk szemben.

Az erdélyi magyar nemzetiséggel szemben a hivatalos politika célja a végleges megbékélés. Nem tekintjük őket jó fejőstehénnek, még kevésbé kizsákmányolható tömegnek, hanem együttélő testvérnépnek, melyben és mellyel szemben minden némű revizionizmusnak és sovénizmusnak el kell tűnnie.

Sajnálatos dolog, hogy erre a körülményre nekem kell felhívni a CASBI vezetőségének figyelmét, amely odáig engedte fajulni a helyzetet, hogy az ma már az egész erdélyi közvéleményt izgalomban tartja. Meg kell állapítanom, hogy magánál a CASBI vezetőségénél is szabotálás folyik, s éppen ezért felhívom azt, hogy a legrövidebb időn belül mindent tegyen meg a törvényes rendelkezések betartására.

Felkérem a MNSZ kiküldötteit, hogy megbeszélésünket hozza az erdélyi közvélemény tudomására, s ennek kapcsán azt a kívánságunkat is, hogy a leleplezett gonosztevők, akiknek tevékenységét egyes

---

45 Javaitól való megfosztásának.

szervek nemcsak elnézték, de egyenesen támogatják, az ügyesség kezére kerüljenek. A MNSZ feladata lesz a jövőben a helyi szervezeteknek a központtal ellentétes eljárásáról értesíteni engem, hogy drasztikus eszközöket alkalmazhassak ezekkel szemben. Nem akarom, hogy az Erdélyben tömegbázissal rendelkező MNSZ hitele megrendüljön a magyar nép előtt, mert ez a román és magyar reakció célja. A szándékos késleltetés, a baksisrendszer, a presszió-gyakorlás mind a demokratikus szervek lejáratását célozzák. Kérem a MNSZ-t, működ-jék közre annak megakadályozásában, hogy a magyar népet reakciós politikai elgondolások szolgálatában bűnös praktikákkal deposzedálják.

Felkérem Oeriu urat, hogy ilyen értelemben instruálja a CASBI vezetőségét, a MNSZ pedig mutasson rá az üzérkedőkre, hogy szegény-fához lehessen őket állítani. Törvényt fogunk hozni, amely visszame-nőleg megsemmisíti a CASBI-javakra vonatkozó tranzakciókat és a vagyontárgyak visszaadására kötelez, hasonlóan az észak-erdélyi zsi-dóknak és románoknak nyújtott előnyökhöz.

*Nanes (Nánássy?)*⁴⁶ képviselő hozzászólásában megállapítja, hogy a jelenlegi törvény által megállapított feloldási eljárás annyira nehéz-kes, hogy a MNSZ két memorandumban is rámutatott az ebből előállott helyzet tarthatatlanságára. Ezeknek átadása óta további bonyodalmak keletkeztek, amik a MNSZ-et egy harmadik memorandum megszerkesz-tésére készítették, újabb állásfoglalásnak leszögezésére.

Groza a hozzászólásra reflektálva azt a kívánságát fejezi ki, hozzák Lucian úr tudomására, hogy a miniszterelnöknek nem fűződik érdeke országa polgárainak deposzedálásához. Újabban román állampolgárok javait ellenséges javakként kezelik – mondta a miniszterelnök. – Szemben a Creditanstalt ellenséges vagyonná való minősíthetése érdekében, letartóztatásokat is eszközöltek. Hasonlóképpen jártak el a Schergnél is. Gondosan kell eljárni ezekben a kérdésekben, mert sem a SZEB, sem a Fegyverszüneti Szerződés végrehajtására alakult bizottság nem kívánja saját állampolgárainak deposzedálását. Lucian úr buzgalma e téren gyanús és ezért figyelemmel kell őt kísérni.

Tarhon, a Román Összekötő Bizottság vezértitkára kijelenti, hogy Lucian szebeni és brassói működéséről Melidoneanu pontosabb felvi-

46 Nánássy János Maros-Torda megyei MNSZ-képviselő.

lágosítással szolgálhat nála, ő csupán az észak-erdélyi lakosság javairól kíván beszélni, amelyeket a 828-as törvény alapján szabadítanak fel az ellenőrzés alól, Szuszajkov generális levélbeni intencióinak megfelelően, amely levélben a SZEB teljes akciószabadságot engedélyez a román szervezeteknek. Groza itt félbeszakította Tarhont azzal, hogy helyesbítnie kell, mert Szuszajkov levele válasz volt az általa hozzá intézett levélre. Ezt le kell szögeznie, mert a romániai, de különösen magyarországi reakciós sajtó azt állította, hogy a SZEB szólította fel a Groza-kormányt a javak visszaadására, holott valójában a kormány kérte a felszabadításhoz a SZEB jóváhagyását. Ez lényeges dolog, mert nem kis jelentőségű körülmény, hogy ő várta-e meg, míg kényszerítették a lépés megtételére, vagy ellenkezőleg ő erőszakolta ki a döntést.

Tarhon folytatva hozzászólását kijelenti, hogy a kormány közbelépése nemcsak a magyar nemzetiségű román állampolgárokra terjedt ki, hanem a magyar állampolgárokra is. Budapesten ezt is más beállításban közölték és Oeriuinak kellett a körülményre a sajtó figyelmét felhívni. Visszatérve az észak-erdélyiek javaira, a Szuszajkov-levél alapján készült 828-as törvény elvben a CASBI-javak visszaadásáról intézkedik kivéve azokat, akik önként jelentkeztek katonának és az Egyesült Nemzetek ellen harcoltak. *Tarhon* ezután ismertette a mentesítési eljárás menetét és bejelentette, hogy eddig 20.000 vagyont mentettek fel a CASBI-zár alól.

Groza: Megkérdezték az érdekelteket, mennyiökbbe [sic!] került?

Kurkó: Eddig még senki sem kapott vissza javakat.

Tarhon: A döntés azonban megtörtént 20.000 személy javainak felszabadítására. Ezt Kálmán⁴⁷ is megerősítheti, aki a MNSZ képviselőjében minden ügyben véleményt nyilvánít.

Groza: Kálmán szerint nem lehet a bizottsággal együtt dolgozni, mert döntései csak papíron érvényesülnek. Ezt én is megállapítottam.

Tarhon: Más kérdés a döntések helyszíni végrehajtása.

Groza: De ez a fontos. A döntés megtörténik, a végrehajtásról viszont nem intézkedik a CASBI vezetőség. Hány visszaélés ügyében jártak el? Egyetlen esetet mondjon, mikor a tolvaj az ügyészség elé került.

---

47 Kálmán Elek.

Tarhon: Az utóbbi időben értesített a MNSZ arról, hogy a felszabadítási végzések a gyakorlatban nem hajtatnak végre.

Groza: Magától ezeket a tényeket nem tudta megállapítani?

Tarhon: A megyei CASBI-hivatalok csak bizonyos mértékben függenek a központtól, inkább a megyefőnökök dirigálják őket. A végrehajtás viszont a megyei szervek feladata.

Groza: De mégiscsak Önök alá vannak rendelve.

Tarhon: A megyei hivataloktól semminemű értesítést nem kaptunk.

Groza: Akkor Ön ellenőrizzé, hogy végrehajtják-e a rendeletet.

Tarhon: Az érdekeltek részéről is csak két panasz futott be eddig. A végrehajtás elmaradásának formai oka különben a törvény 9. és 10. szakaszában keresendő, amely a felmentési határozattal szemben contestationak ad helyet, azon indoklás alapján, hogy a mentesített kollaboracionista volt.

A falusi javak tekintetében azonban, amely az eseteknek többségét teszi ki – kb. 30.000 személy – a contestatio kérdése nem merül fel.

Groza: Én rendeltem el, hogy az 5 holdon aluli földingatlanokat felelősségemre rögtön és formalítások nélkül adják vissza.

Tarhon: A falusi ingatlanok tekintetében a contestatio kérdése nem merül fel, mert ezekre a felmentés után a földreform törvényben megállapított eljárás hatályos. Ha a mentesítettek kollaboracionisták voltak, az illetékes földreformszervek fogják elbírálni, hogy alkalmazták-e a kisajátítást, vagy sem. Ebből a megfontolásból kiindulva 20.000 falusi ingatlant mentesítettünk.

Groza: Ha az állam és azt megelőzően a demokratikus politikai szervek állást foglaltak a mentesítés mellett, ki kell küszöbölni a törvényből a zárolásokra lehetőséget nyújtó contestatiót. A törvény módosításáig a contestatio joga úgy értelmezendő, hogy az csak az ellenőrzés alá helyezés tekintetében érvényesíthető. Ezzel az értelmezéssel Melidoneanu úr is egyetértett, és ilyen értelemben utasította a megyei CASBI hivatalokat és a megyefőnökségeket.

Oeriu: Kétségtelen, hogy a CASBI-javak feloldására irányuló kezdeményezés a min. elnök úrtól származott. Ami a törvényt illeti, a MNSZ-nek kiküldöttje révén alkalma van a konkrét eseteket felülvizs-

gálni. Munkánkban a deportált zsidók és a MNSZ kiküldötteinek közreműködését egyaránt kértük.

Groza: Az MNSZ helyi szervei részéről is történnek hibák. Marosvásárhelyen az érdekelt iparosok előtt olyan kijelentés hangzott el, hogy a feloldásnak bizonyos feltételei vannak. Hangsúlyozom, hogy a visszajuttatások kapcsán sem politikai, sem anyagi üzérkedésnek helye nincsen. Senkit sem szabad kényszeríteni ellenszolgáltatásként valamilyen pártba való beiratkozásra. Nem szabad a MNSZ tömegbázisát gyengíteni, mert a DPB-nak⁴⁸ tagja és a demokratikus konszolidálás tényezője.

Oeriu miniszter úrnak kifejtettem, hogy lehangolt az a körülmény, hogy a helyszíni végrehajtás, ami végeredményben a legfontosabb, nem megy és a központ nem segít ezen. Szükség esetén módosítani kell a törvényt.

Oeriu: A MNSZ-nek magam is szemrehányást tettem, hogy a helyszínen nem tevékenykednek. Megmondottam nekik, hogy a mi helyi szerveink nem megfelelőek, de miért nem nyújtanak ők segédkezet a helyszíni végrehajtásban, és miért nem értesítettek engem a nehézségekről korábban. Egyetértek azzal, hogy sok rabló garázdálkodik, de egyeseket már kidobtam és vannak még kidobásra várók.

Melidoneanu: A törvényben megállapított eljárás módja valóban nehézkes.

Groza: Az eljárást módosítani kell.

***

Melidoneanu: Másodsorban felmerül a tisztán magyar javak felszabadításának kérdése. Érintkezésbe léptem a magyar politikai megbízással és megküldtem neki a különböző társaságok és egyéni cégek listáját. A felszabadítás feltételéül azt állítottam, hogy igazolják az érintett magyar állampolgárságát és hogy a tulajdonok nem kamufálnak német vagy olasz javakat. Naponta 100-150 mentesítést küldünk át az Összekötő Bizottsághoz.

Visszatérve a visszaélésekre, ki kell jelentenem, hogy nem egy, hanem igen sok tisztviselőt és megyei hivatalvezetőt adtam az ügyész-

---

48 Demokrata Pártok Blokkjának, az RKP-vezette pártszövetségnek.

ség kezére. Tudomásom van arról is, hogy egész szervezetek működnek a CASBI körül, amelyek százmilliókat kínálnak a mentesítésekért.

Groza: A hiénák!

Melidoneanu: Vannak olyan szervezetek is, amelyek általunk jól ismert módon gyakorolnak nyomást a CASBI-ra. Helyi viszonylatban azonban az ellenőrzés igen nehéz, a felügyelői kar elégtelensége folytán.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, 77/pol/res.-1947., tiszttázat.

32.

Takácsy Miklós külügyminisztériumi segédtitkár feljegyzése a CASBI-tárgyalásokhoz

Budapest, 1947. április 8.

Bolgár követ úr
Varga Gerzson titkár úr

1/a) A bukaresti Misszió vezetőjének⁴⁹ rövid úton tett közlése szerint a CASBI-igazgatóság nyilvántartásában az alábbi kimutatások szerepelnek:

a) magyar állampolgárok és jogi személyek CASBI ügyei:	
kereskedelmi és iparvállalatok	203 dossier
nem agrár-ingatlanok	1044 dossier
(megj.: sokkal többnek kell lennie!)	
mezőgazdasági ingatlanok	400 dossier
ingóságokról kimutatás nincsen	
b) összes CASBI-ügyek száma:	60.000
ebből német kb.	20.000
magyar állampolgár kb.	5-10.000
vélelmezett ellenség kb.	30-35.000

---

49 Gyöngyössy István

c) a CASBI-igazgatóság közlése szerint a nyilvántartott ügyek felét, azaz 30 ezer dossiért elintézték. A többi ügyet azért nem intézték el, mert az érdekeltek még nem jelentkeztek.

2.) Gyöngyössy István köv. tanácsos értesülése szerint az *állami hitelt igénybevevett* kereskedelmi és iparvállalatok felszabadításának előfeltétele: a kölcsön előzetes visszafizetése és a Nemzetgazdasági Minisztérium hozzájárulása.

Hasonló nehézségeket támasztanak az adóhátralékban lévő vállalatoknál.

3.) A bukaresti Misszió jelentette továbbá, hogy a CASBI alól szabaduló, *magyar állampolgárok tulajdonát képező mezőgazdasági ingatlanokat* tömegesen veszik igénybe telepítési célokra.

4.) Az újabban beszerzett információk szerint az Országos Nép- és Családvédelmi Alap nevére telekkönyvezett ingatlanok CASBI alatt vannak.⁵⁰ Ügyszintén az Országos Földhitelintézet ingatlanai, és a kolozsvári fiókinézet. Közzjóléti Szövetkezetek nevéen álló és általuk juttatott ingatlanok, valamint az ONCSA által juttatott és új tulajdonosokra bekebelezett ingatlanok nincsenek CASBI alatt.

5.) A tárgyalások alkalmával nem hagyható figyelmen kívül az a körülmény, hogy a legújabb jogszabályok szerint a *bejelentési kötelezettség román állampolgárokra* nézve továbbra is fennáll, magyar állampolgárokra nézve azonban nem.

Ezzel kapcsolatban felmerül a joghátrányok kérdése, melyek elmulasztott jelentkezésekből stb. adódnak.

6.) Feltétlenül tisztázandó a tárgyalások során a gyakorlati átvétel (különösen ingóságoknál), az átszállítás (...) ⁵¹ valamint az átutalás kérdése.

7.) Kívánatos volna továbbá a tárgyalások során azt elérni, hogy a még mindig Nyugaton lévő magyar állampolgárok CASBI ügyeiben a tulajdonos helyett a magyar állam léphessen fel. (Erre vonatkozólag állítólag magyar jogszabály is van, melyet Hernád István osztályvezető dolgozott ki.)

8.) Nem egészen érdektelen az a bukaresti hír, amelyet az Adevărul március 27-i száma közöl:

⁵⁰ Lásd a 36. sz. dokumentumot.

⁵¹ Sérülés miatt olvashatatlan.

„A pénzügyminisztérium törvénytervezetet készített, melynek értelmében a CASBI-t 1947. április 1-jétől kezdődőleg a nemzetgazdasági ügyi minisztérium hatáskörébe utalják.”

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, sokszorosított másolat.

33.

Fáy-Halász Gedeon követségi titkár jelentése Gyöngyösi János külügyminiszternek a Dreher-Haggenmacher Sörgyár esetéről⁵²

Bukarest, 1947. április 10.

*Szigorúan bizalmas!
2 melléklet*

93/biz.-1947.

Fenti tárgyban tisztelettel jelentem a következőket:

A Dreher-Haggenmacher Sörgyár Rt. nagyváradai igazgatója, dr. Friedmann István folyó hó 8-án tudomásomra hozta a következőket:

A fenti vállalatot CASBI-felügyelet alá helyezték, miután részvényei úgyszólván kizárólag magyar tulajdont képeztek. A magyar

⁵² Felzetten az iktatószám: 181/res. A Nagy Ferenc miniszterelnökhöz és Nyárádi Miklós pénzügyminiszterhez írott kísérőket nem közöljük. Nékám Sándor, a Magyar Politikai Misszió vezetője a Nyárádi Miklóshoz írott kísérőben felhívja annak figyelmét „a jelentésben foglaltak elvi jelentőségére, miszerint a Szovjetunió részéről úgy látszik kísérletek történnék a megsemmisített részvényeknek érvényesítése irányában. Egyben közlöm, hogy a bukaresti Politikai Missziótól újabban érkezett jelentés szerint Lázár Andrei, az Erdélyi Bank igazgatója a fenti tárgyú kérdésnek az érdekeltekkel való megbeszélése céljából Budapestre utazott azon szándékkal, hogy a sörgyár részvény-tulajdonosaival azok budapesti megbízottja, Révai Béla segítségével megegyezést kössön, melynek lényege az volna, hogy az újabban felmerült nehézségek elhárítása céljából a román csoportnak további vállalati részesedést engedjenek át. A Dreher-Haggenmacher Rt. vállalattól r. u. nyert értesülés szerint Lázár Andrei a vállalattal még nem vette fel a tárgyalásokat, Révai Béla egyébként sem megbízottja a nevezett cégnek, hanem csupán a vállalat tulajdonát képező nagyváradai sörgyárnak a CASBI alól való felszabadítása ügyében kapott alkalmi megbízatást nevezett vállalattól. A Dreher-Haggenmacher Rt. Lázár Andrei-vel csakis az illetékes magyar hatóságok, tehát elsősorban a Pénzügyminisztériummal való előzetes megbeszélés alapján óhajt egyáltalán beszélgetést folytatni.”

részvényesek Révai Béla budapesti lakosnak adtak megbízást a vállalat feloldására akinek régebben a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank tulajdonát képező, múlt év folyamán romanizált Erdélyi Bank Rt. útján sikerült a vállalatot a zárlat alól feloldani.

Ebben a helyzetben a vállalat közgyűlést hívott össze a változott helyzetnek megfelelő újjászervezésre és az új igazgatóság és felügyelőbizottság megválasztására.

Április hó 6-án vette kézhez Friedmann igazgató a „Societatea Bancară S.A.” bukaresti cég ide pontos fordításba csatolt levelét és mellékletét. Ezen iratok birtokában eljár az illetékes hivataloknál és megállapította a következőket:

A magyar tulajdont képező Dreher-Haggenmacher részvények közül mintegy 70.000 drb. letétbe volt helyezve a Hazai Takarékpénztár budapesti cég főintézeténél. A Budapest felszabadítását követő események folytán ezek a részvények elvesztek, miért is a tulajdonosok a törvényes rendelkezések szerint lefolytatták a megsemmisítési eljárást és részükre új részvényutalványokat állítottak ki. A Societatea Bancară Română cégnél a Szovjetunió javára letétben lévő részvények sorszámai azonosak a Hazai Takarékpénztárnál letétben volt megfelelő számú részvények sorszámaival, tehát kétségtelenül ugyanazon részvények egy részéről van szó melyek Budapest felszabadításával kapcsolatos események következtében vesztek el.

A Societatea Bancară Română bukaresti volt német pénzügyintézet a szovjet-román fegyverszüneti egyezmény és a potsdami határozat értelmében teljes egészében a Szovjetunió tulajdonába ment át, és ez az intézet kezeli letétben a Szovjetunió tulajdonába átszálló romániai vállalati részvényeket.

A fenti tényekből, valamint a Friedmann igazgató által beszerzett információkból megállapítható, hogy a Szovjetunió a felszabadítás alkalmával a birtokába jutott részvények tulajdonát hadizsákmány jogcímén magának igényli és a tulajdonból folyó összes jogokat gyakorolni kívánja. Miután rendkívüli nagyszámú és értékű részvény juthatott ily módon a Szovjetunió birtokába, szükségesnek tartom Miniszter Úr figyelmét felhívni a fenti üggyel kapcsolatosan felmerülő

nagyjelentőségű elvi problémára, az esetleges további intézkedések megtétele végett.

A Magyar Politikai Misszió vezetőjének⁵³ távollétében.

*Fáy-Halász s. k.
követségi titkár.*

Melléklet:

A

SOCIETATEA Bancară Română S.A.

08292-1947. március 21.

T. Dreher-Haggenmacher Sörgyár

Nagyvárad

A romániai Szövetséges Ellenőrző Bizottság 4745/17., 1945. november számú, ide másolatban csatolt rendelete értelmében, melyet nekünk a CASBI küldött el 47.604/1295-1946 számú átíráta kapcsán, van szerencsém Önöket felkérni, hogy részünkre az opció-jogot fenntartani szíveskedjenek az 1944. év augusztus 23-tól kezdődőleg eszközölt összes kibocsájtásaikra vonatkozólag.

29.825 (huszonkilencezernyolcszázhuszonöt) darab gyári részvényükre vonatkozólag, melyek nálunk találhatók a romániai szovjet javak és vállalatunk adminisztrációjának ügycsomójában.

Kérve, hogy jelen levelünk vételét igazolni szíveskedjenek, vagyunk teljes tisztelettel:

Societatea Bancară Română S.A.

Olvashatatlan aláírások

B

---

53 Gyöngyössy István

TG/I.C
CASBI

1946 . április 6.

Az Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Hivatal
Ipari és Kereskedelmi Igazgatóság
Bukarest, Bankosztály D.C.

Van szerencsénk az alábbiakban közölni a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 4745 számú, 1945. november 17-i rendelkezéseit a zárt részvényekre vonatkozó opciós jog gyakorlását illetőleg, amelyeket az új részvényeket kibocsátó társaságokhoz és bankokhoz továbbítottunk.

Az új részvényeket kibocsátó társaságok kötelesek a régi részvényeket illető kvótákat a végleges tulajdonjogi helyzet megállapításáig azok részére fenntartani, kifizetésükre vonatkozó határidő megállapítása nélkül. Kérjük ezen rendelkezéseket figyelembe venni mindazon esetekben, melyeknél zárt számlával bíró ügyfelek számlája javára kell az opciós jogot gyakorolni, figyelembe véve ezeket a rendelkezéseket akkor is, ha maga az önök intézete eszközölné új részvénykibocsátást, és pedig anélkül, hogy hozzánk fordulnának jóváhagyásért az egyes esetekben.

Egyidejűleg kérjük tudomásul venni, hogy újabb rendelkezésig nem adhatunk engedélyt részvényeladásra vagy idegen zárt számlára való terhelésre, miután ezek ellenkeznek a fegyverszüneti egyezmény 8. szakaszának rendelkezéseivel és a zárt letét csökkenését vonják maguk után.

Felvilágosítások nyújtása céljából megkerestük a Szövetségi Ellenőrző Bizottságot és a válasz beérkezte után azokat körlevél útján azonnal közölni fogjuk.

Gr. Dutulescu s.k. igazgató
Gh. Gatulescu s.k. aligazgató

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 20. doboz, 23/d csomó, 41.474/1947. sz., hitelesített másolat, közli: Fülöp-Vincze, 321-323. o.

34.

**A GYOSZ főtitkára, Végh Jenő átirata Bolgár Eleknek,
a budapesti tárgyalódelegáció vezetőjének a magyar
vállalatokat ért sérelmes román eljárások ügyében**

Bukarest, 1947. április 27.

MAGYAR GYÁRIPAROSOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
VÉGH JENŐ főtitkár

Igen tisztelt Követ Úr!

A CASBI-ügyben tárgyaló magyar delegáció tegnapi ülésének egy részén meghívás alapján részt vevén arra méltóztattál felkérni, hogy a magyar iparvállalatokat ért sérelmek közül egyes jellegzetes eseteket röviden ismertessek abból a célból, hogy azokra a magyar delegáció a román delegációval tárgyalások [sic!] során példaként hivatkozhas-sék. Ennek a megbízásnak eleget teendő tisztelettel közlöm az alábbi eseteket:

1.) *Általános panasz:* a tulajdonosoknak *nem engednek betekintést* a vállalat ügyeibe, s így a szükséges intézkedéseket nem teheti meg, sok esetben.

2.) *Alaptőke emelések* alkalmával *nem gyakorolhatták elővásárlási jogukat* (pl. Ady Harisnyagyár Rt.-nál a magyar tulajdonos részesedése ennek folytán 50%-ról 6.5%-ra csökkent, a Globus Nyomdai Műintézet Rt. Budapest, a Helicon S.A., Institut de Arte Grafice, Timișoara cégnél szintén nem gyakorolhatta ezt a jogát s a felértékeléskor kibocsájtott *ingyen részvényeket*, melyek megillették, sem kapta meg.)

3.) *Bérbeadás* történt a tulajdonos megkérdezése nélkül (Magyar Acélárugyár Rt. kolozsvári fióktelepe, Vegyi és Élelmiszeripari Rt. Nagyvárad.)

4.) *Vállalati vagyontárgyaknak* a tulajdonos megkérdezése nélküli *elidegenítése* (számos faipari vállalatnál, Veress Zoltán Tűzálló Üveg-huta Rt. körtvélyfájai telepe, Stühmer Frigyes Rt. fiókjai Kolozsvár, Nagyvárad, Marosvásárhely, Szatmárnémeti, Egercsehi Portlandce-

mentgyár Rt. gäläšeni⁵⁴ és turea-i⁵⁵ gipszköbányái, Széchy Endre mélyépítő vállalata borsafüredi építkezéseinél, stb.)

5.) *Terhes szerződések, igazgatósági elmozdításra, jogtalan birtokbavételre* nézve tipikus eset a Vegyi és Élelmiszeripari Rt. Nagyvárad ügye, melyre vonatkozóan *csatolom* a vállalat tulajdonosai nevében dr. Moskovits Miklós által nekem átadott rövid összeállítást a vállalatot ért sérelmekről.

Fogadd kérélek, igen tisztelt Követ Úr, őszinte nagyrabecsülésem nyilvánítását.

Tisztelő és készséges híved,

Végh Jenő

Melléklet

1.) Magyar Acélárugyár Rt.

Bérlet

Ügyekbe betekintés nincs

A kolozsvári fióktelep 1920-tól 1940-ig mint Kolozsvári Vasöntőde és Gépgyár Rt. működött, majd pedig Corvinus Kolozsvári Vasöntőde és Gépgyár Rt. néven. 1940-ben beolvadt a Magyar Acélárugyár Rt.-ba. Ekkor új telephelyet is vásároltak, amelyen tetemes investíciókat eszközöltek.

1944. augusztus 31-én a fióktelep telek, épület és egyéb berendezés, gépek, felszerelés, anyag- és árukészlete 1938. évi \$ árfolyamon számítva 1,252.000 pengő értékű volt.

A CASBI-zárlattal kapcsolatosan, valamint az ezzel összefüggő intézkedésekről hivatalos értesítést nem kaptak, ügyekbe betekintésük nincs.

Magánértesülés szerint 1946. október 12-i kelettel, valószínűleg antedatálva - kb. 1,300.000 lej évi bérért három évi időtartamra a fióktelepet román részről bérbeadták. Az állítólagos bérlő megbízottja a gyárba bevonult. A bérlő személye ismeretlen.

---

54 Magyar nevén Töttelek.

55 Magyar nevén Türe.

A fióktelep 1943. évi forgalma 3,800.000 pengő volt, átlagos munkáslétszáma 650, tisztviselő-létszáma 60. Ez a forgalom, szembeállítva az 1946. évi lényegesen csökkent értékű lejben megállapított évi bérösszeggel, világosan mutatja a bérleti szerződés hátrányos voltát a tulajdonosra nézve.

2.) *A Vegyi és Élelmiszeripari Rt.*
(*Uzinele Chimice și Alimentare S.A. Oradea*) sérelmei.

Bérbeadás, jogtalan birtokbavétel, terhes intézkedések

1) A részvénytársaság bejegyzett igazgatóságának – annak ellenére, hogy együttműködési készségét az administratornak felajánlotta – 1946 május vagy június havában való elmozdítása és új igazgatóság kinevezése.

2) Az Rt. olaj-, konzerv és ládagyári üzemét magában foglaló telepét (Nagyvárad, Ányos Pál utca 2–6) a munkások által alakított szövetkezet – Olajgyári Munkások Szövetkezete Oradea – birtokba vette, és a mai napig is, a tulajdonos Rt. többszöri tiltakozása ellenére birtokolja.

3) A Szuszajkov-levélnek a CASBI-hoz való érkezése idején⁵⁶ a CASBI az Rt. összes üzemeit, ingó és ingatlan vagyonát 1946. IX. 25-éről kelt 4996. sz. határozatával az Oficiul Interindustrial din București, str. Șepcari No. 10 cégnek évi 120 millió lejért bérbe adta. Ezen bérösszeg nevetségesen kicsiny volta abból is látszik, hogy a vállalat vagyonának tűz elleni biztosításáért fizetendő összeg, melynek felét az administrator az Rt. nevében vállalta, cca. 120 milliót tesz ki. Különben is ezen bérleti ügylet ellen az Rt. részvényesei nevében több ízben tiltakoztam – 1946. okt. 19. előtt, tehát a 802. sz. törvény megjelenéséig, szerződés ezen időpontig nem jött létre, a CASBI iktatójában ilyen határozat található nem volt; a bérlő állítólag az 1946. IX. 28-án expedált határozatban megjelölt 15 napi átvételi határidő ellenére a bérletet csak 1946. nov. 26-ával, mint átvételi határidővel vette át, tehát joggal feltehető, hogy a határozat csak okt. 19. után lett a bérlők tudomására hozva.

---

56 Lásd a 21. sz. dokumentumot.

Különben ez igazgatóságnak, melynek dr. Moskovits Miklós nov. 29-éig tagja volt – október 19. után már joga sem volt haszonbérleti szerződést kötni.

4) 1946. nov. 29-i kelettel dr. Moskovits Miklós a CASBI által az igazgatóság tagjai sorából töröltetett, és azóta az Rt.-vel minden érintkezése megszűnt, és az állítólagos bérleti szerződés megmutatását is megtagadták.

5) A CASBI által kinevezett igazgatóság a collectiv szerződéseken túlmenő terhes szerződéseket kötött meghatározatlan időtartamra (üggyédek, vezető tisztviselők).

6) Úgy hírlík, bár hivatalos helyen ennek nyoma még fellelhető nem volt, hogy az Rt. részvényesei tudta és beleegyezése nélkül alaptőkeemelés hajtatott végre, és az így újonnan kibocsájtott részvényesek idegen személyeknek adattak át.

7) Nem ismervén az Rt. és a bérlő társaság közötti viszonyt, az utóbbi által esetleg az Rt.-t is terhelő terhes szerződések (kölcsön, személyzeti ügyek) is sérelmezendők.

3.) Globus Nyomdai Műintézet Rt. Budapest

Alaptőkeemelés Ügyekbe betekintés nincs

A vállalatnak tőkeérdekeltsége van a Helicon S.A. Institut de Arte Grafice Timișoara nyomdaipari vállalatnál. Az 1946. március 21-én végrehajtott alaptőkeemeléskor az új részvények elsősorban a régi részvényeseknek ajánlottak fel, a Globus Rt. azonban az öt megillető részvényeknek csak egy töredékét (212 db.) kapta meg, az öt megillető többi rész megszerzésének lehetőségétől megfosztották. A Globust megillette volna még ezenkívül bizonyos számú, a felértékelés folytán kibocsátott ingyen részvény is.

A Helicon S.A. ügyeibe való betekintés jogával a magyar részvénytulajdonos (Globus Rt.) ismételt kísérletei ellenére sem tudott ezideig élni.

4.) Budakalászi Textilművek Rt. Budapest

*Elidegenítés
Ügyekbe betekintés nincs*

A cég bérelte 1941 óta Jakabffy József ópalotai (Háromszék megye⁵⁷) kender és lenkikészítő telepét. A cég tulajdona 1943 év december havi pengőben:

gépi és üzemi berendezés	87.500 P.
nyers- és rostanyagkészlet	325.000 P.

Román hatósági intézkedés következtében elidegenítés folytán a nyers- és rostanyagkészlet ellenszolgáltatás nélkül a cég tulajdonából kikerült.

Az üzem élére meg nem felelő vezetőket helyeztek, akik a céget bérleti jogainak gyakorlásában megakadályozták és az ügyekbe betekintést nem engedtek.

5.) Magyar Asphalt Rt. Budapest

Ügyekbe betekintés nincs

Bitumen Asphalt és Általános Burkoló Vállalat névvel a cégnek leányvállalata van Nagyváradon, gyára Tordán működik. A vállalat vagyona, 30%-os háborús kárt feltételezve kb. 1,100.000 forintra becsülhető.

A kirendelt vállalatvezetők a vállalat ügyeibe semmiféle betekintést nem engedtek.

6.) Széchy Endre mélyépítő vállalata Budapest

Elidegenítés, és ügyekbe való betekintés nincs

A Magyar Vallás és Közoktatásügyi Miniszter⁵⁸ meghatalmazása alapján 1942–43 években Borsafüreden, Máramaros megyében síszálló építését végezte. Az építkezés céljából lakótelepet, műhelyeket

---

⁵⁷ Háromszék megyében nem található Ópalota nevű település.
⁵⁸ Hóman Bálint.

és erőműtelepet létesített, melyeket a teljes felszerelés hátrahagyásával hagyott ott. Az egész anyag értéke 465.000 forint.

Elhagyott javai sorsáról semmiféle tájékoztatást nem sikerült szereznie, csupán annyit, hogy azokat részben elidegenítették.

7.) Veress Zoltán Tűzálló Huta Rt. Budapest

Elidegenítés

1943-ban földgáz nagyipari feldolgozására a Nitrokémia Ipartelep Rt.-gal 40 hold telepet vásárolt Körtyvélyfája községben. A telepet 1944. augusztus 1. napján a Nitrokémiától teljes egészében megvette és ez a szászrégeni járásbírósnál mint telekkönyvi hatóságnál jogerősen be is kebeleztetett. A telepre több gépet leszállítottak, ott négy épületet emeltek, többnek építését pedig megkezdték. A gyártelep CASBI-gondnok alatt van. A kész épületeket megdézsmálták (ajtók, ablakok stb.), a félkész épületeket és az építési anyagokat részben a gondnok hozzájárulásával, illetve adásvételi ténykedése folytán elidegenítették, a gépek tekintetében az a helyzet, hogy két darab egyenként 1.500 HP M.A.N. földgázüzemű Diesel-motor a vele egybe épített generátorral együtt (kb. 10.000.000 Ft.) a CASBI-leltár felvétele előtt Marosvásárhely város erőműtelepére szállított és üzembe helyeztetett. Egyéb gépei és tartályai közül néhány a helyszínen, néhány Szászrégenben van, több gép és a gyári raktárban lévő anyagok sorsa ismeretlen.

8.) Stühmer Frigyes Rt. Budapest

Elidegenítés

Ügyekbe betekintés nincs

A cégnek Kolozsvárott, Nagyváradon, Marosvásárhelyen és Szatmárnémetin lévő fióküzleteit hatósági intézkedés folytán lefoglalták és elvették. A berendezés és árukészlet értéke mintegy 360.000 forint + 93.000 pengő (1944 évi pengő).

Minden üzletük idegen személyek birtokában van, és az ügyekbe betekintést a cég nem tudott kapni.

9.) *Ganz és Tsa. Rt. Budapest*

*Elidegenítés
Ügyekbe betekintés nincs*

A cégnek két érdekeltsége van Romániában:

a) Întreprinderile Ganz S.A.R., București, ennek összes részvényeit bírja,

b) Macskamezőn és Magyarlápason (Szolnok-Doboka megye), ingatlanok és gépi berendezések csillámbányászati célokra.

Egyik érdekeltség tekintetében sem sikerült a cégnek pontos helyzetképet szereznie érdekeltségeinek jelenlegi vagyoni és egyéb helyzete tekintetében. Mindkét helyen CASBI-gondnok viszi az ügyeket. A csillámbányában volt csillámkészletet és a gépi berendezés jó részét a cég értesülése szerint eladták, illetőleg ismeretlen helyre szállították.

10.) *Egercsehi Kőszénbánya és Portlandcementgyár Rt.*

*Elidegenítés
Ügyekbe betekintés nincs*

A cégnek Kolozs megyében Türe községben (Turea) és Töttelek (Gălășeni) községben gipszkőbányái vannak. E bányákon a használatba vételhez szükséges munkálatokat elvégeztették, így többek között hidakat, rakodóvágányt, sikló pályát építettek. 1944 őszén – a vállalat értesülése szerint – a C.F.R. a rakodóvágányt szétszedette és elvitette, a talpfákat, vágányzatot és az építményeket azóta ismeretlenek szintén elhordták. A befektetések értéke mintegy félmillió, 1943. évi pengő.

11.) *Furnir- és Lemezművek Rt. Újpest*

Elidegenítés

A cég Erdélyben maradt, s több helyen tárolt faanyaga CASBI-rendelkezés alá került, így Borválaszúton (Crucișor) Szatmármegye 5.000 m³ tölgyrönk és 1.000 m³ bükk rönk, Kallós Béla kolozsvári fakereskedőtől vásárolt tölgyrönk még meglévő része.

A cég a lefoglalás hatálytalanításával együtt a meglévő famennyiség tulajdonbavétele iránt lépéseket tett, s e célból megállapodást létesített a Reisner Eugen temesvári céggel. A CAPS (Állami Erdőüzemek Kezelősége) a lebonyolítás elé akadályokat gördített.

12.) Ady Harisnyagyár Rt. Kolozsvár

*Alaptőkeemelés
Ügyekbe betekintés nincs*

A magyar tulajdonoknak a vállalat ügyeibe betekintése nincs. 1947 elején végrehajtott alaptőkeemelés következtében a vállalat magyar részvényeseinek korábbi 50%-os aránya 6,12%-ra csökkent.

13.) Zsolnay-porcelángyár, Kolozsvár

*Elidegenítés. Bérlet.
Ügyekbe betekintés nincs*

EMLÉKEZTETŐ

Alulírott Mattyasovszky Zsolnay András Péter a Kolozsvár, Chintáului utca 86. szám alatt székelő Zsolnay Porcelángyár Kft. képviselője, a hozzám érkezett és a gyár egyszeri meglátogatása során személyesen szerzett információk alapján megkísérlem röviden felvázolni, hogy milyen állapotban volt a vállalat a nagyra becsült CASBI szerveinek való átadásakor és milyen állapotban van most, a nagyra becsült CASBI képviselőinek adminisztrációja folytán.

1945-ben, a gyár átadásakor a következő anyagok álltak rendelkezésre:

1. Készáru, lejtékben:	25.467.662
2. Félkészáru, lejtékben:	236.294
3. Feldolgozatlan áru, lejtékben:	266.998
4. Alapanyagok, lejtékben:	8.264.697
5. Tüzelőanyagok, lejtékben:	1.301.467
6. Segédanyagok, lejtékben:	1.138.619
7. Raktári anyagok, lejtékben:	278.619

8. Gépek, berendezések, lejtértékben: 481.550

Összesen, lejtben: 39.942.323

Az átadáskor a gyárban 26 vagonnyi legyártott termék: 16 vagon kályha és 10 vagon porcelán volt található; ma már a gyárban semmiféle késztermék sem lelhető fel.

A félkésztermékek és alapanyagok egykori mennyiségének már csak egy igen kicsiny hányada van meg.

A hiány mértékének illusztrálására összesítő táblázatba foglalom az átadáskor meglévő alapanyagok mennyiségét:

72.000 kg	gyéresi kaolin
95.000 kg	Seoc kaolin
196.000 kg	zettlitzzi kaolin
4.500 kg	hollóházi kaolin
40.000 kg	habera földpát
33.000 kg	ströbel földpát
53.000 kg	mandt földpát
7.200 kg	q. hohlenbocker homok
18.900 kg	gyéresi homok
12.000 kg	dolomit
4.000 kg	mész
125.000 kg	agyag Petényből
19.000 kg	agyag Schönhaiderből
14.000 kg	wild. steingutton agyag
82.000 kg	wild. F-ton agyag
50.000 kg	wild, blauton agyag
30.000 kg	görögországi kaolin
1.860 kg	tonerdehzdrat
2.000 kg	alumíniumoxid
745 kg	mosószóda
1 hordó	nehésvíz
750 kg	amoniákszóda

Ebből a jelentős alapanyag-mennyiségből alig maradt kb. 9 vagonnyi külföldről származó kaolin és mintegy 5.000 kg-nyi földpát. Az átadáskor meglévő masszából viszont semmi sem maradt.

A tüzelőanyagok mennyisége átadáskor:

95.000 kg	gyéresi szén
30.000 kg	sziléziai szén
20.000 kg	szurduki szén
824.000 kg	tűzifa

Ebből a mennyiségből ma már a gyár területén semmi sem található.

A 70.000 rajzlapból, amit a porcelán festésére használnak, alig maradt meg vagy 30.000, s az is a leggyengébb minőségű.

Az 1.235.708 lejértékű nagymennyiségű segédanyagokból mára valójában semmi sem maradt.

A gyárban tett egyetlen látogatásom során szerzett információk alapján megállapítottam, hogy mind az alapanyagok és a legyártott áruk, mind pedig a félkészárúk egésze elfogyott, miközben a vállalat vezetősége nem gondoskodott ezek pótlásáról.

Tudomásomra jutott, miszerint a jelenlegi vállalatvezetés 1 milliárd lejnyi kölcsönt vett fel. Megjegyzem, hogy a gyár átadásakor a vállalatnak semmilyen adóssága sem volt.

Információim szerint a gyár komoly összegekkel finanszírozott más vállalatokat és intézményeket.

Azt is mondják, hogy a gyárat alvállalkozóknak adták volna bérbe, amit az IRIS-szel kötött bérleti szerződésünk kimondottan tilt. Én magam nem láttam a gyárban semmiféle alvállalkozót.

Az előzőekben foglaltakat a gyárban tett, ismétlem, egyetlen látogatásom során, egyes alkalmazottakkal folytatott beszélgetésekből tudtam meg, ugyanis a gyár mostani vezetősége nem engedélyezte számomra a Társaság könyvelésének ellenőrzését, ami lehetővé tette volna azt, hogy pontos adatokhoz jussak.

Véleményem szerint a gyárban tapasztalt igen jelentős hiányosságok a nagyra becsült CASBI által kinevezett vállalatvezetés szakmai hozzá nem értésének tulajdoníthatók.

A termelés jelenlegi csökkenésének feltételei között a vállalat vezetősége ahelyett, hogy takarékoskodott volna, felélte anyagi forrásait anélkül, hogy azok pótlásáról gondoskodott volna és bár hónap-számra szünetelt a termelés, az adminisztratív személyzet számát mégis a duplájára, a dolgozók létszámát pedig 25%-kal növelte.

Úgy vélem, hogy a gyár siralmas állapotáról és az elszenvedett hatalmas károkról csak igen hozzávetőleges képet tudtam felvázolni beadványomban.

Bukarest, 1947. május 5.

Mattyasovszky Zsolnay András Péter
A Kolozsvár, Chintăului utca 86. szám alatt székelő
Zsolnay Porcelángyár Kft. képviselője

14.) Budapest Székesfőváros borszéki üdülője

Eredeti tárolási helyükről elhurcolt ingóságok

Ezen kategóriához tartozó sérelmeknek klasszikus példája ez az eset. (11.537/1947. ügyszám). A Székesfőváros borszéki villáját 1945. augusztus 25-én foglalta le Borszék község, mint CASBI megbízott és leltárt vett fel az átvett ingóságokról.

Ezt követően megérkezett Marosvásárhelyről két fiatalember és a községi eljárás engedélyével, anélkül azonban, hogy magukat igazolták volna, elszállította úgyszólván a legértékesebb ingóságokat, melyeknek értéke 1944. szeptember 12-i értékű cca. 4 millió lejre van becsülve.

*15.) Erdélyi Magyar-Olasz Ásványolajipar,
dési petroleumfinomító*

Felügyelő gondnokok felelőssége

A vállalatot, melynek részvényeiből 50% magyar, 50% pedig olasz tulajdon képez, és a magyar tulajdonból 25% a magyar kincstár birtokában van, CASBI-felügyelet alá helyezték és kinevezték gondnoknak Weinberger Emanuel ügyvédet.

Ezt a vállalatot a jelenlegi tulajdonosok 1941-ben vásárolták meg, és vételárban 1,100.000 pengőt fizettek, mely szakértői vélemények szerint teljesen megfelelt az akkori napiáraknak, és a vétel időpontjában mintegy 220.000 dollár értéket képviselt.

A régi tulajdonosok a 806/1946. sz. törvény alapján pert indítottak az adásvételi ügylet megsemmisítése iránt, melyben a tulajdonosokat

a CASBI gondnok képviselte. Miután azonban a CASBI-tulajdonos a volt tulajdonosokkal legközelebbi rokoni viszonyban állott, a pert úgy vezette, hogy az alperesek azt elvesztették és az elsőfokú bírói ítéletet a gondnok nem fellebbezte meg. Ennek következtében a volt tulajdonosok visszaszerezték a vállalatot cca. 30 millió, 1946. évi értékű lejjért, aminek akkori dollárértéke maximum 300 dollár volt.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, sz. n., „Példatár”, Végh Jenő aláírásával hitelesített gépiratok. (Mattyasovszky-Zsolnay András Péter román nyelvű Emlékeztetőjét V. András János fordította magyarra.)

35.

A CASBI-igazgatás alatt álló magyar javak kérdésének rendezéséről szóló magyar-román diplomáciai jegyzőkönyv⁵⁹

Bukarest, 1947. május 16.

A magyar kormánybizottság és a román kormánybizottság attól az óhajtól vezérelve, hogy a két ország közötti kapcsolatokat a kölcsönös megértés és barátság szellemében kifejlesszék, az alábbi rendelkezésekben állapodott meg, amelyeket a két kormánynak elfogadásra ajánl:

ELSŐ CIKK

I. A CASBI ellenőrzés alól felszabadítandó javak két csoportra oszlanak:

---

⁵⁹ A jegyzőkönyv előtt található Ion Cristu meghatalmazott miniszter átírata Bolgár Elek rendkívüli követnek, amelyben közli, hogy: „Az 1947. évi május hó 16-i magyar-román jegyzőkönyv szövegének parafálása alkalmával, amely olyan pontokat is tartalmaz, melyekben nem tudtunk megegyezni... nem fogom elmulasztani megtenni a szükséges lépéseket a célból, hogy a román kormány e tárgyban igen rövid időn belül (hat hét) határozhasson.”

1.) természetes vagy jogi személyek tulajdonában lévő ingatlanok és ingóságok;

2.) természetes vagy jogi személyek tulajdonában lévő kereskedelmi és ipari vállalatok.

Az első csoportba tartozó javak tárgyában benyújtott kérelmekre az illetékes román hatóságok harminc nap alatt kötelesek határozatot hozni. Ez a határidő a jelen Jegyzőkönyvben megállapított előírásoknak megfelelő mellékletekkel ellátott kérelem benyújtásának napján veszi kezdetét.

A 2.) csoportba tartozó javak tárgyában ez a határidő hatvan nap.

Ha a CASBI a kérelem tárgyában az igazoló okiratok vagy a feltétlenül szükséges felvilágosítások hiányában nem tud határozatot hozni, vonatkozó nyilatkozatában köteles az iratok hiányainak pótlása céljából szükséges felvilágosításokat megadni.

Amennyiben az iratok hiányait a fent említett intézkedés értelmében pótolták, a véghatározatot az ettől az időponttól számított harminc nap alatt meg kell hozni.

Ha a kérelmeket a bukaresti Magyar Politikai Misszió (bukaresti Magyar Követség) útján terjesztették elő, akkor a véghatározatot és egyéb közléseket is közvetlenül ennek a missziónak kell megküldeni.

II. A véghatározatot a román törvényekben megállapított büntető jogkövetkezmények terhe alatt harminc napon belül közzé kell tenni és végre kell hajtani.

III. A zár alól való feloldás iránti kérelmet a tulajdonos vagy annak képviselője a magyar jog szerint jogosult személy terjesztheti elő.

Abban az esetben, ha a magyar állampolgárok javaira vonatkozólag hatályban lévő törvényes rendelkezések alapján maga a magyar Állam terjeszteni elő a kérelmet, a kérelemnek magában kell foglalnia a magyar állam nyilatkozatát arra nézve, hogy az esetleg felmerülő minden igény tekintetében felelősséget vállal.

MÁSODIK CIKK

I. A természetes személyek tulajdonát képező javak zár alól való feloldása céljából a következő tanúsítványokat kell előterjeszteni.

1.) A tulajdonos jelenlegi magyar állampolgárságát, valamint azt a tényt igazoló okiratot, hogy az illető az 1944. évi szeptember hó 12. napján nem volt sem német, sem olasz állampolgár;

2.) A tulajdonjogot – harmadik személyek jogainak mindennemű sérelme nélkül – a következő tanúsítványokkal kell bizonyítani:

A) Az ingatlan javak tekintetében telekkönyvi kivonattal, vagy adásvételi szerződéssel, vagy telekkönyvi bekebelezés alapjául szolgáló más okirattal, amelyekből a „data certă”⁶⁰ kitűnik és az 1944. évi szeptember hó 12-ik napját megelőző kelettel vannak ellátva. A két utóbbi esetben a közjegyzői hitelesítést, vagy pénzügyi hatóság által történt záradékolást „data certă”-nak kell tekinteni.

Szükség esetén a bukaresti Magyar Politikai Misszió igazolja, hogy az illető magyar hatóság illetékes volt a „data certă” tanúsítására.

B) Az ingó javak tekintetében a tulajdonjog semmiféle különleges igazolására nincs szükség, és a feloldást a zár alá vétel alkalmával felvett leltár alapján kell teljesíteni.

Abban az esetben, ha harmadik személy a jelen jegyzőkönyv létrejöttének időpontjáig a CASBI leltárba felvett ingó javakra nézve igényt jelentett be, a zár alól feloldott javakat jegyzőkönyvileg a leltárban szereplő kérelmezőre kell bízni, aki azokat – a román törvényekben megállapított jogkövetkezmények terhe alatt – a bíróság döntéséig megőrizni tartozik. Ez a kötelezettség megszűnik, ha az igénylő három hónapon belül nem nyújt be a bíróságnál keresetet.

C) A kereskedelmi társaságok tekintetében:

a) a bemutatóra szóló részvényekkel rendelkező részvénytársaságokra és a szövetkezetekre vonatkozólag a magyar érdekeltség tulajdonában lévő részvények számát és névértékét, illetőleg az üzletrészekben való részesedést igazoló tanúsítványt;

b) más kereskedelmi társaságokra vonatkozólag a magyar részesedés arányát igazoló tanúsítványt.

II. A jogi személyek tulajdonát képező javaknak a zár alól való feloldása céljából a következő tanúsítványokat kell előterjeszteni.

---

60 Egyértelmű dátum, kelet.

1/a) Amennyiben a tulajdonos kereskedelmi társaság, olyan tanúsítványt, amely bizonyítja, hogy az illető társaság a Magyarországon hatályban lévő törvényes rendelkezéseknek megfelelően be van jegyezve, és ezeknek megfelelően működik, hogy székhelye magyar területen van, valamint, hogy a társaságban sem nyílt, sem burkolt alakban semmiféle német vagy olasz részesedés nincs.

b) Amennyiben a tulajdonos nem kereskedelmi jellegű jogi személy, olyan tanúsítványt, amely bizonyítja, hogy a Magyarországon hatályban lévő törvényes rendelkezéseknek megfelelően alakult meg, ezeknek megfelelően működik, székhelye magyar területen van és hogy a társaságban sem nyílt, sem burkolt formában semmiféle német vagy olasz részesedés nincs.

2.) A tulajdonjogot az I/A–C bekezdésekben felsorolt tanúsítványokkal kell bizonyítani.

III. A CASBI hatóságokhoz benyújtandó összes bizonyítványokat, mind a természetes, mind a jogi személyek számára a bukaresti Magyar Politikai Misszió állíthatja ki.

A magyar kormány teljes felelősséget vállal azokért a magánjogi jogkövetkezményekért, amelyek abból a tényből származhatnak, hogy az állampolgársági bizonyítványok alapján tett intézkedések a Romániával kötött békeszerződés 26. cikkében foglalt rendelkezésekkel, vagy az Olaszországgal kötött békeszerződés vonatkozó rendelkezésével nem összeegyeztethetők.

HARMADIK CIKK

A.

1.) Az ingó és ingatlan javak visszaadásakor a CASBI által kirendelt gondnok – a tulajdonosnak (vagy megbízottjának) közreműködésével – a román törvényekben foglalt büntető jogkövetkezmények terhe alatt jegyzőkönyvet köteles felvenni és ahhoz leltárt köteles csatolni.

A tulajdonosnak (megbízottjának) joga van a jegyzőkönyvben észrevételeit megtenni és a gondnok köteles ezeket az észrevételeket a jegyzőkönyvbe felvenni.

A gondnok köteles a leltárban felvett javak tárgyában általa létesített jogviszonyokra vonatkozó összes okiratokat a leltárhoz csa-

tolni és azokat a jegyzőkönyvben felsorolni. Amennyiben a visszaadott javakra vonatkozó jogcselekmények nem írásbeli szerződésen alapulnak, a gondnok köteles a szóban forgó jogcselekményekre vonatkozó összes felvilágosításokat megadni.

A tulajdonosnak (megbízottjának) kérelmére a leltárt azon a helyen kell felvenni, ahol a visszaadandó javak vannak.

A tulajdonos jogosult megbízottja nevét és lakcímét – a törvényes formában kiállított meghatalmazás csatolása mellett – a zár feloldása iránti kérelemben megjelölni. Ebben az esetben a megbízott nevét a zár alól való feloldás tárgyában hozott véghatározatban fel kell tüntetni.

2.) A kereskedelmi és ipari vállalatok visszaadását illetően az 1.) pontban megállapított eljárást kell alkalmazni a következő kiegészítésekkel:

a) A tulajdonosnak (megbízottjának) kérelmére a gondnok a leltárt vagy a társaság székhelyén, vagy azon a helyen veszi fel, ahol a vállalat van.

b) A vállalat kereskedelmi könyveiben fel kell jegyezni a leltár felvételének időpontját.

3.) Azoknak a részvényeseknek a megbízottja, akiknek a vállalatban való részesedése miatt a vállalatot zár alá helyezték, részt vehet a leltár szerkesztésében és a tulajdonosnak a jelen cikk 1) pontjában meghatározott jogait gyakorolhatja.

4.) Amennyiben a CASBI igazgatóságot (gondnokot) nevezett ki, ennek megbízatása az ellenőrzést megszüntető véghatározat meghozatal napján minden külön intézkedés nélkül megszűnik.

Addig is, amíg újabb igazgatóságot (gondnokot) nem jelölnek ki, a korábbi igazgatóság (gondnok) köteles, ha a tulajdonos vagy a részvényesek megbízottja azzal megbízza:

a) a halasztást nem tűrő ügyek intézését ellátni,

b) az ellenőrzést megszüntető véghatározat keltétől számított hatvan napon belül rendkívüli közgyűlést összehívni, amelynek napirendjére fel kell venni az új igazgatóság megválasztását.

Abban az esetben, ha a felmentett igazgatóság (gondnok) ennek a kötelezettségének nem tesz eleget, a részvényesek az illetékes törvényszéktől kérhetik a rendkívüli közgyűlés összehívását.

B.

A zárt feloldó véghatározatot követően a meglévő és a CASBI szerveinek ellenőrzése alatt lévő ingó javakat abban az állapotban a tulajdonosnak visszaadni, amilyen állapotban vannak; az ingóságok jelenlegi bírálója azokat harminc napon belül köteles visszaadni.

A CASBI meg fogja tenni a szükséges intézkedéseket, hogy a zár alatt lévő ingóságokat azok jelenlegi bírálója a vonatkozó román törvényekben meghatározott jogkövetkezmények terhe alatt ugyanazon a helyen szolgáltatassa vissza, mint ahonnan azt elszállította.

C.

Az ingóságok Magyarországra szállításához szükséges engedélyt, kiviteli engedélyt, a tulajdonos (megbízottja) még a javak visszaadása előtt meg fogja kapni.

A kiviteli tilalom alól kivételnek a keleti szőnyegek, varrógépek, házi használatra szolgáló ezüstdíszek, zongorák, egyéb házi használatra szolgáló tárgyak, valamint a foglalkozás vagy mesterség gyakorlásához szükséges tárgyak, amennyiben azok a kérelmező berendezéséhez tartoznak.

Amennyiben az ingóságok között olyan javak vannak, amelyekre nézve a kiviteli tilalom alól fontos nemzetgazdasági és termelési érdekből nem lehet kivételt engedélyezni, a tulajdonos (megbízottja) részére biztosítani kell azt a jogot, hogy ezeknek a javaknak ellenértékét árucikkekben vagy más alakban a magyar-román kereskedelmi megállapodásban később megállapítandó feltételek mellett Magyarországra szállíthassa.

NEGYPEDIK CIKK

1.) A CASBI hatóságok, vagy a CASBI által kirendelt szervek által foganatosított minden olyan intézkedés és az általuk létesített minden olyan jogviszony, amely a tulajdonosnak a javaira vonatkozó szabad rendelkezési jogát a zár alól való felszabadítást követő időben korlátozná, az 1947. évi augusztus 31. napján megszűnik, kivéve:

a) a háztulajdonosok és a bérlők közötti jogviszony szabályozása tárgyában az 1946. évi május 4-ik napján kelt 330. számú törvény hatálya alá tartozó lakbérleti szerződéseket,

b) a kollektív szerződések hatálya alá tartozó szolgálati szerződéseket.

2.) A jelen cikk 1/a/ pontjában nem említett bérleti szerződések a tulajdonos kívánságára az 1947. évi november 30-ik napján megszűnnek, kivéve ha már ez időpont előtt lejárnak.

MAGYAR JAVASLAT

A több mint 20 munkást foglalkoztató vállalatok bérlői, amennyiben szerződésük az előző bekezdésben foglaltak értelmében megszűnik a visszaadott vállalat tulajdonosától jogosultak kártalanítást kérni, annak a tényleges gazdagodásnak (beruházások és hasznos kiadások) erejéig, amely a vállalatnak a bérleti szerződés időpontjában fennállott helyzetéhez képest megállapítható.

ROMÁN JAVASLAT

A bérlőt azonban természetesen kártalanítás illeti meg az általa eszközölt beruházásokért és az üzem vitelére fordított hasznos kiadásokért.

3.) A részvénytársaságoknál lehetőséget kell adni arra, hogy a régi részvényesek a társaságban való részesedésük tekintetében az 1945. évi február 15. napján fennállott arányt meghatározandó módzatok mellett de a jelenlegi részvényesek érdekeinek épségben tartásával, visszaállítsák.

Addig is, amíg a fent említett művelet megtörténik, a zár alá vételt megelőző utolsó közgyűlés jegyzőkönyvének igazolt korábbi részvényesek

ugyanolyan arányú szavazattal rendelkeznek, mint a CASBI igazgatás alatt végrehajtott alaptőke-emelést megelőzően rendelkeztek.

ÖTÖDIK CIKK

MAGYAR JAVASLAT

Gyorsított eljárást kell bevezetni abból a célból, hogy természetes személyek ezen az úton érvényesíthessék kártérítési igényüket CASBI gondnokok, valamint minden más személy ellen, aki a CASBI szervei által szándékosan, valamint azok vétkes gondatlansága által előidézett károsodás révén vagyonát hátrányukra növelte.

ROMÁN JAVASLAT

A tulajdonos a CASBI leltárba felvett és a zár feloldásakor vissza nem adott javait jogcím nélkül bírlaló személyek ellen a köztörvények szerint visszakövetelési keresettel élhet, hűtlen kezelés esetén pedig bünvádi eljárást indíthat később megállapítandó gyorsított eljárás útján.

HATODIK CIKK

1.) Az Észak-Erdélyben szolgálatot teljesített és jelenleg Magyarországon lakó magyar köztisztviselők ezidőszerint még Romániában lévő házi berendezési tárgyaikat Magyarországra szállíthatják függetlenül attól, hogy ezek a javak CASBI kezelés alatt vannak-e vagy sem, a következő feltételek mellett:

a) az alábbi könnyítések minden közalkalmazottat, szolgálatban nem álló közalkalmazottat, valamint azok özvegyeit és árváit megilletik;

b) az illetékes magyar minisztérium tanúsítja, hogy a kérelmező közalkalmazott volt és Észak-Erdélyt az 1945. évi január hó 20. napján kötött Fegyverszüneti Egyezményben foglalt rendelkezések értelmében hagyta el, valamint azt, hogy jelenleg Magyarországon lakik;

c) a szolgálatot teljesítő közalkalmazottak nem tartoznak állampolgárságukat külön igazolni, a többi közalkalmazott, valamint azok

özvegyei és árvái magyar állampolgárságát az illetékes magyar minisztérium igazolja.

d) a kiviteli engedély iránti kérelmekhez leltárt, valamint a b) és c) pontokban megállapított tanúsítványt kell csatolni;

e) ezeket a kérelmeket a bukaresti Magyar Politikai Misszió továbbítja a megyefőnökökhöz;

f) a megyefőnök vagy megbízottja megállapítja, hogy a berendezés CASBI ellenőrzés alatt volt és azt a kérelmezőnek visszaadták. Más ingó javak tekintetében csupán azt vizsgálja, hogy azok az 1944. évi szeptember 12. napján vagy ezt megelőzően a kérelmező birtokában voltak-e.

A fentiek megállapítása után a megyefőnök vagy megbízottja a vonatkozó leltárt láttamozza, ez a láttamozás pótolja a kiviteli engedélyt.

A román hatóságok minden tekintetben közreműködnek abban, hogy az ingó javak elszállítása késedelem nélkül lebonyolódjék.

g) a 3. cikk C) pontjában foglalt rendelkezések a jelen cikk első bekezdésében meghatározott javakra nézve is alkalmazást nyernek.

A két kormány elvileg egyetért abban, hogy teljes mozgási szabadság és útlevel-könnyítés engedélyeztessék azoknak a magánszemélyeknek, akik ingó javaik Magyarországra való szállítása végett Romániába jönnek.

2.) A román kormány kijelenti, hogy a CASBI-ellenőrzés alól feloldott javak, valamint a jelen cikk 1) pontjában meghatározott javak tulajdonosaira nézve hajlandó a Magyarország és Románia között a polgári eljárás valamint a magánjog egyes kérdéseire vonatkozólag az 1924. évi április hó 16. napján Bukarestben kötött egyezmény 2. cikkében, valamint 4–10. cikkeiben foglalt rendelkezéseket alkalmazni.

3) A zár alól feloldott magyar javak tulajdonosainak joguk lesz a Romániában lévő egyéb javaik eladásából származó összegeket belföldön vállalataikban közvetlenül felhasználni. Ezeket az összegeket a társasági tőke növelésére, az adóságok fizetésére, valamint forgótőke gyanánt lehet felhasználni.

Ezeknek az összegeknek a felhasználását, a Román Nemzeti Bank ellenőrizni fogja.

4) Az igazságügyi és pénzügyi hatóságok előtt újabb eljárásra való jog biztosítatik abban az esetben, ha a tulajdonos érdekeit a CASBI-igazgatás szervei komolyan megsértették azáltal, hogy a törvényes jogorvoslat útját elmulasztották igénybe venni.

5.) A tulajdonosok javaiknak a CASBI-kezelés idejéből származó hátralékos adóterhének kifizetésére harminc napos halasztást kapnak. A folyó adókra nézve a halasztás 60 nap.

Ezek a határidők a javak tényleges visszaadásának napján kezdődnek.

A tulajdonosok ezen határidő alatt az adókat bírság nélkül fizethetik.

Hátralékos adónak az 1944. évi szeptember 1. napjától az 1947. évi március hó 31. napjáig esedékessé vált adókat kell tekinteni.

Parafálva magyar részről:
Bolgár

román részről:
Christu

Bizalmas záradék.

A román kormány kijelenti, hogy jóakarattal fogja elbírálni azoknak a magyar állampolgároknak a helyzetét, akiknek a mezőgazdasági ingatlanát a CASBI zár alól feloldották és lehetőséget fog nyújtani nekik, hogy ezeknek az ingatlanoknak az ellenértékét megkaphassák, a zár alól való feloldástól számított hat évi határidőt állapítva meg, hogy ez alatt az idő alatt az elidegenítés méltányos feltételek mellett történhessék.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia XIX-J-I-j, 20. doboz, 23/g, csomó, 186/res/pol-1947., tisztázat. Közl: Fülöp-Vincze, 326-331. o.

36.

Gyöngyössi István bukaresti ügyvivő jelentése Gyöngyösi János külügyminiszternek a volt ONCSA-vagyon helyzetéről

Bukarest, 1947. május 17.

Az április hóban Bukarestben megindult kormányközi CASBI-tárgyalások az észak-erdélyi magyar javak kérdésével kapcsolatban fölvetették – egyelőre csak intern viszonylatban, a magyar bizottságon belül – egy olyan vagyónkomplexum helyzetét, amelynek jellege bizalmas tisztázásra szorul, s éppen ezért nem lehetett a román tárgyalóbizottság elé vinni.

A népjóléti minisztérium kiküldöttje, Benedek Jenő miniszteri tanácsos terjesztette a magyar bizottság elé a volt Országos Nép- és Családvédelmi Alap (ONCSA) Észak-Erdélyben maradt javainak kérdését. Az ONCSA 1941–44. években a mellékletben részletezett házakat, vállalatokat és üzemeket létesítette a lent felsorolt vármegyékben. Benedek tanácsos álláspontja szerint, mivel az ONCSA nem kimondottan állami jellegű, állami pénzekkel dolgozó közület volt – mely esetben háramlásnak lenne helye, – hanem tőkéje adományokból és alapítványokból tevődött össze, zár alá vétel esetén a tárgyalások rendjén az egész, rendkívül nagy értéket képviselő komplexum feloldását kellene kérni. Az akció sikere esetén Benedek tanácsos kilátásba helyezte az értékes javaknak a Magyar Népi Szövetség használatába való bocsajtását.

Tekintettel egyfelől az ONCSA-javak nagy értékére, s arra a nagy jelentőségre, amely ezeknek az erdélyi magyarság rendelkezésére bocsajtásából származnék, másfelől viszont az ONCSA állami vagy alapítványi jellege miatti tisztázatlan helyzetére, ami a kérdésnek kellő előkészítés nélkül való felvetése esetén a román szervek azonnali igénybejelentését vonhatta volna maga után, a Misszió bizalmas tájékozódásra szólította fel a Magyar Népi Szövetség egyik vezetőségi tagját, hogy a szóbanforgó ingatlanok az illetékes megyei CASBI-hivataloknál teljes számban vagy részben nyilván vannak-e tartva s ha igen, mint ONCSA-javak szerepelnek-e, továbbá függetlenül a zárlat jogcímétől, mi a javak jelenlegi helyzete, kik vagy milyen szervek birtokolják azokat.

A Magyar Népi Szövetség embere körútjáról azzal tért vissza, hogy a javak helyzetét megállapítania nem sikerült, mert benyomása szerint a legkisebb érdeklődés is gyanút ébresztett volna, és a románok azonnali akcióba lépését eredményezné.

Fentiekre való tekintettel tisztelettel javasolom, hogy a CASBI-tárgyalások eredményeképpen a zárlat alól felszabaduló javak tényleges visszabocsajjtásának lebonyolítása végett felállítandó 2 vidéki bizottság összeállításánál fentebbi szempont figyelembevételére is szíveskedjék gondot fordítani olyan formán, hogy ezen vidéki bizottságok a helyszínen a mellékletben felsorolt javak felkutatását végezzék el és a lehetőségekhez mérten fölszabadításuk érdekében a szükséges lépéseket tegyék meg.

Gyöngyössy
követségi tanácsos

Melléklet:

*Kimutatás
az Országos Nép- és Családvédelmi Alap által 1941/44 években létesítet
tett vállalatokról, üzemekről és házakról*

Beszterce-Naszód vármegye

Beszterce

a) Húsüzem teljes felszereléssel és berendezéssel, valamint raktári készlettel.

b) Húsüzem követelése a Regnánál 50.000 P.

c) Téglauzem.

d) Téglauzem.

Nagyilva

Fűrésztelep teljes felszereléssel és raktárral.

Szeretfalva és Déda

Vasútépítésnél 200 drb. ház.

Vármegye különböző részein 97 drb. ONCSA-ház.

Vármegye különböző részein cca. 200 kat. hold házhely.

Bihar vármegye

Nagyvárad

a) 40 vagon épület és asztalos faanyag.

b) 80 ház kész asztalosmunkája.

c) 2 traktor ekével és tartozékai.

d) 2 traktoreke.

e) 4x1 szoba-konyha lakás.

- f) 9x30 mt. raktárépület „Devich” telken.
  - g) 3.500.000 drb. téglá és cserép.
  - h) 390 q cement, szeg és kence.
  - i) 4 q pamut.
  - j) cipőanyagok.
- A vármegye területén 79 ONCSA-ház.
A vármegye területén cca. 300 kat. hold föld házhely céljaira.

Csik vármegye

Csiksomlyó

Gyapjúfonóüzem. Üzemkapacitás 15.000 kg.

Csikmenaság

Lenkidolgozóüzem. Üzemkapacitás 2.000 q lenszál.

Csikszereda

Háziipari bolt. Évi 64.000 P. forgalommal 20% haszon mellett.

Csikszentgyörgy

Gyümölcsfaiskola, 4. kat. holdon 256.000 drb. facsemetével.

Háromszék vármegye

Réty

Lenfeldolgozó és fonóüzem. Lenfeldolgozó és fonóüzem kapacitás 2.000 q lenszál. Lenfonó teljes kapacitás 4.000 q fonaltermelés.

*Makfalva*⁶¹

Gyapjúfonóüzem. Üzemkapacitás 15.000 kg gyapjúfonal.

Sepsiszentgyörgy

1.) Háziipari bolt. Évi 64.000 P. forgalommal, 20% haszon mellett.

2.) Angóra nyúltelep. 1.800 drb. nyúl, 212 kg gyapjú.

3.) Baromfitelep. 1.000 drb. tyúk.

A vármegye különböző részein 28 drb. ONCSA-ház.

Máramaros vármegye

Máramarossziget

120 drb. ONCSA-ház.

Bárdfalva

8 drb. ONCSA-ház.

---

61 Makfalva Maros-Torda vármegyéhez tartozott. Talán Maksáról van szó.

Aknasugatag
12. drb. ONCSA-ház.

Krácsfalva
17 drb. ONCSA-ház.

Hosszúmező
12 drb. ONCSA-ház.

Felsőróna
4 drb. ONCSA-ház.

Petrova.
8 drb. ONCSA-ház.

Leordina
14 drb. ONCSA-ház.

Felsővisó
6 drb. ONCSA-ház.

Majszin
6 drb. ONCSA-ház.

Borsa
4 drb. ONCSA-ház.

Borsafüred
12 drb. ONCSA-ház.

Borsaháza
2 drb. ONCSA-ház.

Borsaszéplak
6 drb. ONCSA-ház.

A vármegye területén 100 kat. hold föld házhely céljaira.

Kolozs vármegye

Bánffyhungar
Téglagyár. Idénykapacitás 1,000.000 drb. tégl.
A vármegye területén 92 drb. ONCSA-ház.

Maros-Torda vármegye

Nyárádszereda
Lenfeldolgozó üzem. Lenfonóüzem teljes kapacitása 4.000 q fonal.
A vármegye különböző részein 59 drb. ONCSA-ház.

Szatmár vármegye

Nagybánya

Kosárfonóüzem, teljes felszereléssel.

Nagykároly

Játéküzem, teljes felszereléssel.

Apa

Kertgazdaság és gyümölcsös 1 kastéllyal, 12 kat. holdon.

Nagysomkút

Kertgazdaság és gyümölcsös 16 holdon.

Kővárhosszúfalu

Barlafalu, Nagysomkút, Avasfelsőfalu, Avasújfalu: fenti falvakban
25 drb. útőrház.

A vármegye különböző részein 75 ONCSA-ház.

A vármegye különböző részein cca. 350 kat. hold házhely céljaira.

Szilágy vármegye

Zilah

Téglagyár 1,000.000 drb. téglá idénykapacitással.

Szilágysomlyó

Téglagyár 300.000 drb. téglá idénykapacitással.

Alsószopor

Téglagyár 300.000 drb. téglá idénykapacitással.

Kraszna

Faárugyár gépekkel, teljesen felszerelve.

Debren

Míntagazdaság 240 kat. holdon.

A vármegye különböző részein 800 drb. ONCSA-ház.

A vármegye különböző részein cca. 80 kat. hold házhely céljaira.

Szolnok-Doboka vármegye

Dés

1.) Tejüzem, teljes felszerelés és berendezés. Tehergépkocsi.

2.) 42. kat. hold.

Magyarláros

Tetőcserép és téglavető, berendezés és felszerelés.

Domokos

Míntakertészet teljes berendezéssel és felszereléssel.

A vármegye területén 152 drb. ONCSA- és útórház.

Udvarhely vármegye

Székelyudvarhely

- a.) Gyapjúfonó és lenfonó. Lenfeldolgozó és fonókapacitás 2.000 q lenszál. Lenfonó üzem teljes kapacitása 4.000.
  - b.) Háziipari bolt évi 64.000 P. forgalommal 20% haszon mellett.
- A vármegye különböző részein 180 kat. hold föld házépítésre.

Kolozsvár

- 1.) ONCSA-házak:
  - a.) Monostori út 30, 15 ikerház 30 lakással.
  - b.) Méhes u. 40, 14 ikerház 28 lakással.
- 2.) Árvizes házak, 6 ikerház 12 lakással.
- 3.) Háziipari bolt és műhely felszerelés.
- 4.) 50 vagon tűzifa.
- 5.) 10 vagon deszka.
- 6.) 2 vagon ruházati cikk.
- 7.) 5 traktor.
- 8.) Tehenészet, teljes felszereléssel (25 tehén, 4 ló).
- 9.) Tégláüzem céljaira házas belsőség a Szentgyörgy hegy alatt.
- 10.) Asztalosüzem.

Marosvásárhely

- 1.) Háziipari bolt. Évi 64.000 P. forgalommal 20% haszon mellett.
- 2.) 14 drb. traktor.
- 3.) 60 drb. ONCSA-ház.

Szováta.

Háziipari bolt. Évi 64.000 P. forgalommal 20% haszon mellett.

Összesítés

az Országos Nép- és Családvédelmi Alap által az 1941-44 években létesített vállalatok, üzemek, házak és kintlévőségeinek értékeléséről*

- 1.) Lakóházak: 2.000 darab, á. 20.000 pengő 120.000.000 forint

2.)	Házhelyek: 1.252 kat. hold, á. 5.000 pengő	18,780.000 forint
3.)	Üzemek: Téglauzem (8 darab, felerészben gépi, felerészben kézi berendezéssel).	15,000.000 forint
	Húsüzem	1,650.000 forint
	Traktorüzem (21 drb. traktor)	775.000 forint
	Szövő-fonóüzem (5 drb.)	27,000.000 forint
	Fűrészüzem	3,000.000 forint
	Tejüzem	600.000 forint
	Kosárfonóüzem	60.000 forint
	Üzlet (5 drb. háziipari bolt)	450.000 forint
4.)	Mintakertészet és faiskola (280 kat. holdon és egy kastély)	212,000.000 forint
5.)	Vegyes: (40 vagon épület és asztalos faanyag, 80 ház kész asztalosmunkája, 4x1 szoba konyhás lakás, 9x30 méter hosszú raktár épület, 3.500.000 drb. téglák és cserép, 390 q. cement, szeg és kence, 4 q pamut, cipőanyagok, angóra nyúltelep, baromfitelep, gyermekjáték készítő, faáru készítő, műhely, 50 vagon tűzifa, 10 vagon deszka, 2 vagon ruházati cikk, asztalos műhely, tehenészet)	685.000 forint
6.)	Juttatottak, cégek és egyéb meg nem állapítható adósokkal szemben fennálló követelések összege	100,000.000 forint
	<i>Összesen:</i>	500,000.000 forint

* Az értékelés alapja az 1938. évi pengőben történt kifizetés, ennek az összegnek háromszorosa a forintban történt megállapítás.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, 2298/pol., sokszorosított másolat, valamint bukaresti TŰK, XIX-J-33-a, 41. doboz, CASBI Felszámoló Bizottság csomó, 53–68. o.

37.

**Torday Lajosnak, a Magyar Nemzeti Bank szakértőjének
feljegyzése az 1946. május 16-i
diplomáciai jegyzőkönyvvel kapcsolatban**

Budapest, 1947. június 3.

Az 1944. évi szeptember hó 12-én megkötött román fegyverszüneti szerződés 8. cikke a következő rendelkezést tartalmazza:

„A román kormány és Főparancsnokság kötelezi magát, hogy nem engedélyezi Németország, Magyarország, ezek állampolgárai, vagy azok területén vagy az általuk elfoglalt területeken lakóhellyel bíró személyek tulajdonát képező bármilyen természetű vagyonnak (beleértve értéktárgyakat és pénzt is) a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság engedélye nélkül történő kivitelét vagy kisajátítását. A román kormány és Főparancsnokság ezeket a vagyontárgyakat a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság részére megállapítandó feltételek mellett fogja megőrizni.”

A fegyverszüneti egyezmény fenti rendelkezése alapján a román kormány a magyar vagyontárgyakat – beleértve azokat a részvénytársaságokat is, amelyekben a magyar érdekeltség a 20%-ot meghaladta – zár alá helyezte és azok kezelésére a Casa de Administrare și Supraveghere a Bunurilor Inamice, röviden CASBI elnevezésű szervezetet létesítette.

A különböző kormányrendeletek alapján működő CASBI a magyar vagyontárgyak kezelésében messze túlment azon a kereten, amelyet a román fegyverszüneti egyezmény 8. cikke megállapított és amely lényegében a „megőrzés” fogalmában jelentkezik. Sorra következtek a zárlat alá helyezett magyar vagyontárgyak tekintetében az elidegenítések,

különbéféle terhes szerződések vállalása, amelyek között a legsérlembb volt a hosszú időre szóló bérleti szerződések kötése, továbbá egyes esetekben – részvénytársaságokkal kapcsolatban – olyan alaptőke-emelések, amelyek folytán, minthogy a magyar érdekeltek az újonnan kibocsátott részvényekre vonatkozóan elővásárlási jogukat gyakorolni nem tudták, a magyar majoritás lényegtelen minoritássá alakult át.

1946. évi október hó 12-én Szuszajkov vezérezredes a bukaresti Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke, Groza miniszterelnökhöz levelet intézett, melyben elrendelte a CASBI zárlat alá helyezett magyar javaknak a zárlat alól való feloldását.⁶² Midőn a magyar kormány Szuszajkov leveléről néhány hét múlva tudomást szerzett, kezdeményező lépéseket tett a román kormánynál a CASBI-kezelés alá vont magyar javak felszabadítása tekintetében. A román kormány hajlandónak nyilatkozott a kérdés felől közvetlen tárgyalásokat folytatni és kérte a tárgyalás anyagának megjelölését. Ezen az alapon a magyar kormány feljegyzést adott át a román kormánynak és abban 6 pontban sorolta fel a tárgyalni kívánt kérdéseket.

Ilyen előzmények után utazott a magyar kormánydelegáció Bukarestbe, ahol folyó évi április hó 21-én kezdődtek meg a tárgyalások, amelyek során a magyar kormány „base de discussion”-ába⁶³ foglalt 6 pont volt a kiindulási alap és ezért foglalta a záró-jegyzőkönyv a letárgyalt anyagot ugyancsak 6 cikkben össze.

***

A CASBI-kezelés természetesen érintette az erdélyi magyarság vagyonát is. Ezekre létesítette a román jogalkotás „a vélelmezett ellenség” fogalmát és ezen a címen került az erdélyi magyarság vagyona szintén zárlat alá.

A magyar delegáció felkészült arra, hogy ezeket a kérdéseket is alkalmas időpontban a tárgyalás anyagává tegye, azonban azt közvetlenül nem vetette fel, mert a románok ennek az anyagnak a tárgyalása elöl arra való hivatkozással, hogy itt román állampolgárokról van szó, elzárkózhattak volna. Végül is ennek a kérdésnek a tárgyalására nem

---

⁶² Lásd a 21. sz. dokumentumot.

⁶³ Tárgyalási alapjába.

került sor, miután időközben az erdélyi magyarságnak ezt a sérelmét túlnyomó részben orvosolták és Groza miniszterelnök a többi sérelem sürgős orvoslását is kilátásba helyezte. (Erre vonatkozóan Groza miniszterelnök levelet intézett Bolgár követhoz.⁶⁴)

***

A magyar és román delegációk között külön megbeszélés tárgyát képezte, hogy a létrejött megállapodás konvenció vagy pedig jegyzőkönyv formájában rögzíttessék-e. Végül a jegyzőkönyv-formát találta a magyar delegáció is megfelelőnek, miután valószínűnek látszott, hogy a konvenció – minthogy annak parlamenti tárgyalása is szükséges – a kérdés elhúzására nagyobb lehetőséget nyújtana.

A román delegáció vezetője, Christu miniszter az utolsó ülések egyikén bejelentette, hogy a maga részéről csak „ad referendum” tárgyalásokra van feljogosítva és a megállapodást minisztertanács elé kell terjeszteni. Ezek után a magyar delegáció vezetője, Bolgár követ is, nem élve a minisztertanács által részére adott felhatalmazással, szintén csak parafálta a jegyzőkönyvet azzal, hogy azt a magyar minisztertanács elé fogja terjeszteni.

A jegyzőkönyv aláírásával egyidejűleg egyébként a román delegáció vezetője Ion Christu meghatalmazott miniszter levelet intézett Bolgár követhoz, melyben kilátásba helyezte, hogy nem fogja elmulasztani a szükséges lépéseket a célból, hogy a román kormány e tárgyban „igen rövid időn belül (6 hét) határozhasson”. Kijelentette továbbá, hogy CASBI ezen idő alatt nem tagadhatja meg az érdekeltek kérelmének átvételét és elbírálását, vagyis, hogy a CASBI ezen idő alatt is működni fog.

***

A magyar és a román delegációk tárgyalásai alapján felvett jegyzőkönyv ismertetése:

I. Cikk

A zárlat alóli felszabadítás iránt előterjesztett kérelmekre vonatkozó általános rendelkezéseket tartalmazza, valamint a kérelmek elintézésére vonatkozó határidőket állapítja meg. A jegyzőkönyv sze-

---

⁶⁴ Petru Groza 1947. május 16-i levelének lelőhelye: MOL-JGY, román admin. XIX-J-1-k, 38. doboz, 12353. sz.

rint a román hatóságoknak a természetes vagy jogi személyeknek a tulajdonában lévő ingatlanok és ingóságok tekintetében előterjesztett kérelmükre legkésőbb 30, a kereskedelmi és ipari vállalatokkal kapcsolatos kérelmekre pedig legkésőbb 60 nap alatt nyilatkozni kell, illetőleg határozatot kell hozni. A véghatározatot a törvényes szankciók kilátásba helyezése mellett 30 napon belül közzé kell tenni és végre kell hajtani.

A kérelmek előterjesztése általában a magyar külügyminisztérium, illetőleg a bukaresti Magyar Politikai Misszió útján történik, ahol ezeknek az ügyeknek az intézésére külön szervezet fog létesülni.

A kérelmeket meghatalmazott is előterjesztheti. A meghatalmazás a magyar jog rendelkezései szerint adható. Prevideál a megállapodás arra is, ha magyar állampolgár romániai vagyont a magyar állam örökölte volna, kimondván, hogy ilyen kérelmek előterjesztésénél a kérelemnek magában kell foglalnia a magyar állam nyilatkozatát arra nézve, hogy az esetleg felmerülő minden igény tekintetében felelősséget vállal.

II. Cikk

Szabályozza azt a kérdést, hogy a felszabadítás iránti kérelmekkel kapcsolatban milyen bizonylatokat kell előterjeszteni. Eszerint a tulajdonosnak, amennyiben természetes személy, igazolnia kell magyar állampolgárságát és a tulajdonjogot.

Itt merült fel először az állampolgárság kérdése, amelyről a tárgyalások során hosszú viták folytak. A románok ragaszkodtak ahhoz az álláspontjukhoz, hogy a román fegyverszünet időpontját követően Romániából eltávozott személyek magyar állampolgároknak nem tekinthetők, s így vagyonuknak a CASBI zárlat alóli felszabadítása nem is lesz kérelmezhető. A magyar delegáció hivatkozott arra a román törvényre, amely szerint ezek, az Erdély területéről eltávoztak, mint az ellenséggel szolidaritást vállalók, román állampolgárságukat elvesztik, tehát ezek román állampolgároknak sem tekinthetők. – A románok célja kétségkívül az volt, hogy ezeket nem ismerik ugyan el román állampolgároknak, azonban az érvényes törvényeik alapján vagyonukat el fogják kobozni. Ezekből az elgondolásokból a románok a tárgyalások során következetesen ragaszkodtak ahhoz, hogy a

természetes személyek felszabadítás iránti kérelmével kapcsolatban a kérelmező jelenlegi állampolgárságán kívül igazolni kell azt is, hogy az illető az 1944. évi szeptember hó 12-én (a román fegyverszünet megkötésének napján) milyen állampolgár volt. Végül Groza miniszterelnök közbelépésére a román delegáció ezt az álláspontot feladta és a jegyzőkönyv szerint a kérelmező csak a jelenlegi állampolgárságot köteles igazolni és azt, hogy 1944. évi szeptember hó 12-én sem német, sem olasz állampolgár nem volt.

A tulajdonjog igazolása ingatlanoknál telekkönyvi kivonatokkal, vagy bekebelezésre alkalmas okiratokkal, ingóságoknál a zár alá vétel alkalmával felvett leltárakkal történik. Az ingóságokra a harmadik személyek által bejelentett igény abban az esetben bír a döntés szempontjából jelentőséggel, ha azt az 1947. évi május hó 16-ig (a jegyzőkönyv aláírásának napja) bejelentették.

Amennyiben a felszabadítandó vagyon kereskedelmi társaság és a tulajdonos természetes személy, igazolni kell a részesedés arányát is.

A jogi személyek tulajdonát képező vagyontárgyak esetében igazolni kell, hogy a tulajdonos kereskedelmi társaság a magyar törvények szerint a cégjegyzékben be van jegyezve és hogy a társaságban semmilyen formában német vagy olasz részesedés nincs.

Lényegileg ugyanezt kell igazolni abban az esetben is, ha a tulajdonos nem kereskedelmi társaság, hanem más jogi személy. (Pl. alap, alapítvány).

Fontos rendelkezése ennek a cikknek az, hogy a CASBI hatóságokhoz benyújtott összes igazolványokat a bukaresti Magyar Politikai Misszió állítja ki. Ennek a rendelkezésnek az indoka az, hogy a magyar delegáció ki akarta zárni annak lehetőségét, hogy a román hatóságok a különböző magyar hatóságok által kiállított igazolások érvényességét esetenként vizsgálják és tegyék esetleg kifogás tárgyává. A bukaresti Magyar Politikai Misszió az igazolványokat természetesen az illetékes magyar hatóságok határozatai (igazolásai) alapján állítja ki. A felszabadítási kérelmek gyors és zavartalan elintézése ily módon előreláthatólag inkább biztosítható.

A második cikk utolsó bekezdése szerint a magyar kormány kifejezetten garanciát vállal azokért a magánjogi következményekért,

amelyek abból a tényből származhatnak, hogy utóbb az derülne ki, hogy valamely felszabadítást kérő vállalatban német vagy olasz érdekeltség volt és így a román hatóságoknak a magyar igazolások alapján hozott határozata beleütközik Romániának valamely nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettségébe.

III. Cikk. A/pont

Részletesen szabályozza a román hatóságok határozata alapján a zárlat alól felszabadított magyar vagyontárgyaknak a tulajdonosok részére való visszaadása módját. A magyar delegáció főcélja itt az volt, hogy a tulajdonos részére mód biztosíttassék arra, hogy a CASBI-kezelés alatt beállott károkat megállapíthassa és azt jegyzőkönyvbe vétethesse. Ezért a visszaadás alkalmával a megállapodás szerint a CASBI gondnoknak jegyzőkönyvet és leltárat kell készíteni. A jegyzőkönyvben a tulajdonos vagy meghatalmazottja észrevételeit megteheti, a visszaadás alkalmával a CASBI gondnoknak a tulajdonos rendelkezésére kell bocsátania mindazokat az okiratokat és adatokat, amelyek a visszaadott vagyontárgyak jogi sorsa tekintetében a jövőre vonatkozóan jelentőséggel bírhatnak.

Kereskedelmi és ipari vállalatok esetében az üzleti könyvekben fel kell tüntetni a visszaadás időpontját.

A CASBI által kinevezett igazgatóságok megbízatása az ellenőrzést megszüntető véghatározat alapján megszűnik. Addig azonban, amíg az új igazgatóság meg nem alakul, a régi igazgatóság a halasztást nem tűrő ügyeket elintézi és 60 napon belül köteles az új igazgatóság megválasztása céljából rendkívüli közgyűlést összehívni.

B/pont

A beszerzett értesülések szerint igen gyakran előfordult, hogy a CASBI kezelése alá vont ingóságokat a CASBI-gondnok használatra harmadik személynek engedte át. Ez a pont ezeknek a vagyontárgyaknak a visszaszerzését kívánja előmozdítani.

C/pont

Biztosítja a CASBI-zárlat alól felszabadított ingóságoknak Magyarországra való kiszállítását. Előzékeny elbánásban részesíti a kiviteli tilalom alatt álló ingóságokat is és kilátásba helyezi a kiviteli tilalom

nak ezekre nézve való feloldását. Arra az esetre, ha a kiviteli tilalom alól egyes esetekben nemzetgazdasági és termelési érdekből kivétel még sem volna engedélyezhető, a megállapodás a tulajdonos részére biztosítja azt a jogot, hogy a kivinni nem engedélyezett javak ellenértékét árucikkekben vagy más alakban a magyar-román kereskedelmi megállapodásban később megállapítandó feltételek mellett Magyarországra szállíttassa.

IV. Cikk

A tárgyalási anyag igen élénk vitákra okot adó része volt a CASBI-kezelés alatt kötött jogügyletek kérdése. A magyar delegáció e tekintetben az érvényben lévő román jogszabály alapján arra az álláspontra helyezkedett, hogy az 1944. évi szeptember hó 12. után a CASBI-szervek által kötött jogügyletek, amelyek „kurrens ügyleteknek” nem tekinthetők, semmiesek. Természetesen itt a „kurrens ügylet” fogalmának meghatározása volt a vita tárgya és a román delegáció ezt a lehető legtágabb keretek között kívánta magyarázni. Hosszas tárgyalások eredményeként született meg az a megállapodás, amely a IV. cikk 1. pontjában, mint generális rendelkezés vétegett fel és amely szerint a CASBI-hatóságok vagy a CASBI által kirendelt szervek által foganatosított minden olyan intézkedés és az általuk létesített minden olyan jogviszony, amely a tulajdonosnak a javakra vonatkozó szabad rendelkezési jogát a zár alól való felszabadítást követő időben korlátozná, az 1947. évi augusztus 31. napján megszűnik.

Az általános rendelkezés alól természetesen a magyar delegáció által is elfogadott elvek szerint is ki kellett venni a lakbérleti szerződéseket s a kollektív szerződések hatálya alá eső szerződéseket, amelyekre Romániában is külön jogszabályok vannak hatályban.

A bérleti szerződések tekintetében teljes megállapodás nem jött létre. A tekintetben – bár csak hosszas viták után – egységes volt a magyar és a román álláspont, vagy a bérleti szerződések 1947. évi november hó 30-án megszűnnek, feltéve, hogy a tulajdonos azt kívánja. A román álláspont azonban messzemenően kívánta védelemben részesíteni – túlnyomó részben politikai okokból – a román bérlők érdekeit, kimondván, hogy a tulajdonos a bérlőt az általa eszközölt beruházásokért és az üzem vitelére fordított hasznos kiadásokért kártalanítani

köteles. A magyar javaslat a tulajdonos kártalanítási kötelezettségét csak nagyobb (több mint 20 munkást foglalkoztató) vállalatok esetében kívánja elismerni és ebben az esetben is csak akkor, ha a vállalat a bérleti szerződés időpontjában fennállott status quo-hoz képest gazdagodott. A beszerzett információk szerint ugyanis gyakran az volt a helyzet, hogy a bérlő vagy a CASBI-szerv a vállalat egyes vagyontárgyait elidegenítette, a vételár egyrészét beruházta és így a román álláspont elfogadása esetén az a veszély forog fenn, hogy amíg a román bérlő azokért a beruházásokért, amelyeket részben a vállalat vagyontárgyainak csökkentésével eszközölt, kártalanítást kap, míg a magyar tulajdonos a vállalatban keletkezett hiányokért – legalább is egyelőre – semmiféle kártalanításban nem részesül.

Az alaptőke-emeléssel elkövetett visszaélések legkirívóbb esete a Kolozsvári Takarékszövetkezet és Hitelbank ügye, ahol a végrehajtott alaptőke-emelés után a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület több mint 80%-os érdekeltsége 14%-ra zsugorodott össze. Ennek a kérdésnek a megoldását a IV. cikk 3. pontja tartalmazza, amely szerint lehetőséget kell adni a régi részvényeseknek arra, hogy a korábbi részesedési arány alaptőke-emeléssel vagy leszállítással később meghatározandó eljárás útján helyreállíthassák, az új részvényesek érdekeinek épségben tartásával. Addig is azonban, amíg ez megtörténik, a zár alá vételt megelőző utolsó közgyűlési jegyzőkönyvben igazolt korábbi részvényesek ugyanolyan arányú szavazattal rendelkeznek, mint a CASBI igazgatás alatt végrehajtott alaptőke-emelést megelőzően rendelkeztek. Ezzel a régi részvényesek jelenlegi rendelkezési joga biztosított.

V. Cikk

A tárgyalás legnehezebb kérdése volt a kártérítés. A magyar bizottság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a CASBI szervek által okozott károkért a román állam tartozik felelősséggel. A román delegáció ezt az álláspontot következetesen és teljesen elutasította és az első tárgyalástól kezdve arra az álláspontra helyezkedett, hogy az okozott károk a háborús eseményekkel vannak kapcsolatban, a román állam csak mint mandatárius járt el, a magyar tulajdonosokkal és magyar kormánnyal ebben a tekintetben semmiféle jogviszonyban nincs, tehát kártérítési felelősséggel nem tartozik.

A magyar delegáció részletes jogi indokolást terjesztett elő, amelyben elismerte a román delegáció ama álláspontját, hogy Románia csak mint mandatáriu⁶⁵ szerepelt. Ezen az alapon azonban arra az álláspontra helyezkedve, hogy az excessus mandati esete forog fenn, mert hiszen a Szovjetunió éppen a javak megőrzését bízta a román kormányra, fenntartotta a kártérítési igényt.

A tárgyalások e tekintetben holtpontra jutottak. Ezért Groza miniszterelnök mindkét delegációt tárgyalásra hívta meg és az ő elnökletével megtartott ülésen azt a véleményt fejezte ki, hogy jöllehet elvileg minden kártérítési igényt kénytelen elutasítani, mégis az 1946. évi október hó 12. (Szuszajkov-levél keltének időpontja) után keletkezett károkért hajlandó a felelősséget vállalni. Hasonlóképpen hajlandónak nyilatkozott a kis egzisztenciák részére a CASBI-gondnok ellen kártérítési lehetőséget biztosítani, amelyre a román igazságügy-minisztérium által kidolgozandó gyorsított eljárást kívánt alkalmazni.

A magyar delegáció a Groza miniszterelnök által megjelölt irányelvek alapján új javaslatot készített azzal az elgondolással, hogy a jegyzőkönyv függelékeként olyan nyilatkozat felvételét fogja kérni, amelyben a magyar kormány minden egyéb kártérítési igényét későbbi időpontra fenntartja.

A román delegáció a Groza miniszterelnök elnökletével tartott ülés után a Groza miniszterelnök által megjelölt irányelvek alapján kidolgozott javaslatot kategorikusan elutasította, majd az ezt követő ülésen kisebb engedmények megtételére hajlandó volt, azonban olyan szöveg felvételét javasolta, amelyben a román állam kártérítési felelősségét generálisan kizárta volna. Újabb tárgyalások következtek, amelyeknek során a kérdés szűkebb keretek között való érintése mellett sem sikerült egységes álláspontot kialakítani. Ezért az V. cikk kettős szöveget tartalmaz, amelyben a magyar javaslat most már csak a CASBI-szervek, valamint a jogtalanul gazdagodó ellen kívánt a szándékosan vagy vétkes gondatlansággal előidézett károkért gyorsított eljárás útján kártérítési lehetőséget biztosítani a tulajdonos javára.

A román javaslat még ezt a minimumot sem tartalmazza és gyorsított eljárást kizárólag a zár feloldásakor vissza nem adott javakat

⁶⁵ Megbízott, meghatalmazott.

jogcím nélkül bírláló magánszemélyek ellen, tehát lényegében a jogtalan gazdagodó ellen enged gyorsító eljárást. Itt tehát a CASBI-szervek elleni fellépés lehetősége ebből a keretből ki van zárva.

Kétségtelennek látszik, hogy – elsősorban román belpolitikai okok miatt – a kártérítés kérdésében megegyezés nem várható, úgyhogy itt legfeljebb arra lesz lehetőség, de ez viszont feltétlenül szükséges is, hogy a magyar kormány a kártérítési igényt későbbi tárgyalásokra fenntartsa.

A kártérítés kérdése – véleményem szerint – bár igen lényeges és nehéz kérdésnek látszik, nem tekinthető olyanak, amely miatt az egész tárgyalás eredményét érdemes volna veszélyeztetni, illetőleg az ezzel kapcsolatos tárgyalások miatt a zárlat alól való feloldási lehetőséget meghíúsítani.

A szakértők előtt ugyanis nem volt kétséges, hogy még ha jegyzőkönyvben sikerülne is a románoktól bizonyos engedményeket kicsikarni, a gyakorlatban kártérítésre alig kerülne sor. A kérdés gyakorlati jelentőségét csökkenti az is, hogy a legnagyobb érdekeltek (az iparvállalatok) általában véve a kártérítés kérdésére nem helyeznek súlyt, és egyéb engedmények fejében ezekről az igényekről szívesen le is mondanának. A kis egzisztenciák kártalanítása a Groza miniszterelnök által bejelentett irányelvek alkalmazásával valamilyen módon elérhető lesz és valószínűnek látszik, hogy e tekintetben a későbbi tárgyalások során a románokkal sikerülni fog megegyezésre jutni.

VI. Cikk

Ez a cikk azokat a CASBI-zárlattal gyakran szorosan össze nem függő kérdéseket tartalmazza, amelyek inkább a romániai magyar vagyoni későbbi helyzetét érintik.

Az 1.) pont az Észak-Erdélyben szolgálatot teljesített közalkalmazottak ingóságainak kérdését szabályozza, előzékeny és feltehetőleg gyors eljárást állapítván meg ezeknek az ingóságoknak a kiszállítására nézve.

A 2.) pont lehetőséget nyújt az 1924. évi jogsegély-egyezmény 4–10. cikkeinek alkalmazására, amely eljárásjogi és okirathitelesítési kérdéseket tartalmaz.

A 3.) pont lehetőséget biztosít a magyar tulajdonosoknak arra, hogy Romániában lévő egyes vagyontárgyaiknak eladásából származó

összegeket más romániai vállalataikban közvetlenül felhasználhassák. Ennek biztosítására azért volt szükség, mert feltehetőleg néhány hónapon belül nem lesz arra lehetőség, hogy a CASBI kezelés alól felszabadult vállalatok a működésükhöz szükséges tőkéket Magyarországról történő transzferálás útján biztosíthassák.

A 4.) pont a jogvesztő határidőket hosszabbítja meg abban az esetben, ha a CASBI-igazgatás szervei ezeket elmulasztották és ennek következtében a tulajdonost károsodás érte.

Az 5.) pont a hátralékos és folyó adók tekintetében 30, illetőleg 60 napos határidőt állapít meg. Ez a rendelkezés egyes vállalatoknál igen nagy jelentőséggel bír, mert pl. a nagybányai Phönixnek az információk szerint kb. 30 milliárd lejt kitevő adóhátraléka áll fenn, tehát ezen a réven a magyar vállalatokat nagy veszély fenyegeti.

***

A jegyzőkönyvhöz fűzött bizalmas záradék az 1931. évi sinaiai egyezménybe foglalt kedvezményt kívánja a mezőgazdasági ingatlanok tulajdonosainak biztosítani, kimondván, hogy a román kormány jóindulattal fogja elbírálni azoknak a helyzetét, akiknek a mezőgazdasági ingatlanait a CASBI-zár alól feloldották és lehetőséget fog nekik nyújtani arra, hogy ezeknek az ingatlanoknak az ellenértékét megkaphassák, 6 éves határidőt állapítva meg, hogy ez alatt az idő alatt az elidegenítés méltányos feltételek mellett megtörténhessék. – Erre a rendelkezésre azért van szükség, mert a román jogszabályok szerint külföldinek mezőgazdasági ingatlana Romániában nem lehet, tehát nyomatékos veszély áll fenn a tekintetben, hogy a CASBI zárlat alól feloldott magyar mezőgazdasági ingatlanokat a feloldás után az agrár-reform végrehajtásaként azonnal ki fogják sajátítani.

***

Külön figyelmet érdemel az a körülmény, hogy a CASBI kezelés alá vont magyar mezőgazdasági ingatlanok egy részét, sőt valószínűleg a tekintélyesebb részét, a román hatóságok agrár-reform címén már eddig is kisajátították. Ezt a kérdést a román delegáció nem kívánta tárgyalni, arra hivatkozva, hogy ez annyira kényes kérdés, hogy annak

tárgyalása külön tanulmányozást igényel. Hivatkoztak továbbá arra is, hogy Magyarországon e tekintetben teljesen hasonló helyzet áll fenn.

Groza miniszterelnök az elnöklete alatt tartott ülésen azonban hajlandónak nyilatkozott arra, hogy e tekintetben a magyar sérelmeket orvosolja és kilátásba helyezte, hogy a még rendelkezésre álló tartalék földekből a magyar károsultak kárpótlást fognak kapni. Ezt a kérdést tehát a magyar kormánynak evidenciában kell tartani és alkalmas időpontban arra megfelelő adatokkal felszerelve visszatérni.

A magyar delegáció a román–magyar vállalatok érdekében a jegyzőkönyvben olyan rendelkezést kívánt felvételni, hogy a román kormány a romániai magyar vállalatok részére a legnagyobb kedvezmény elvét biztosítja, vagyis kijelenti, hogy a magyar vállalatok nem fognak hátrányosabb helyzetbe kerülni, mint bármelyik más külföldi tulajdonában álló román vállalat. A román delegáció ez elől a kívánság elől elvileg nem zárkózott el, azonban arra hivatkozott, hogy ilyen rendelkezés ebbe a jegyzőkönyvbe nem vehető fel, hanem azt a későbbi magyar–román kereskedelmi szerződésbe kell felvenni. Ezzel kapcsolatban merült azután fel a magyar–román kereskedelmi szerződés megkötésének szükségessége, amit a román delegáció ismételten hangsúlyozott.

***

A jegyzőkönyvben foglalt megállapodás az adott körülmények között kielégítőnek tekinthető. Arra a két pontra vonatkozóan amelyben a két delegáció között egyetértés nem jött létre, megjegyzem, hogy véleményem szerint a bérleti szerződésekkel kapcsolatos rész pillanatnyilag a magyar érdekek szempontjából fontosnak látszik, miután a kártérítés kérdése az V. cikként javasolt magyar szöveggel nem tekinthető megközelítőleg sem megoldottnak. Tehát a kártérítés kérdését mindenképpen későbbi tárgyalások anyagának kell tekinteni és e tekintetben csak az látszik feltétlenül szükségesnek, hogy a magyar kormány a román kormányhoz intézett jegyzékkel a kártérítésre való jogát kifejezetten tartsa fenn. Ezen a téren – amint azt már az előzőkben is említettem – Groza miniszterelnök által megjelölt irányelvek szerinti megállapodás valószínűleg már most is elérhető volna, ha e tárgyban újabb tárgyalások indulnának meg.

Dr. Torday Lajos

Fülöp Mihály gyűjtése a Pénzügyminisztérium irattárából. SZTE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény, CASBI-másolatok, Ms. 7220.

38.

Iklódi Dezső követségi tanácsos jelentése Mihályfi Ernő megbízott külügyminiszternek az A. Joja vezértitkárral történt megbeszélésről

Bukarest, 1947. július 10.

136/pol.-1947

Korábbi jelentéseimben már közöltem, hogy Oeriu miniszter úr felkérésére folyó hó 5-én felkerestem Athanase Joja vezértitkárt, aki a CASBI felettes hatósága, a SZEK-ben Összeköttetést Tartó Román Bizottság részéről, a CASBI-ügyek vezetésével van megbízva. A vezértitkár arra kért, hogy folyó hó 8-án jelenjek meg egy értekezleten, melynek tárgya a magyar javak feloldására irányuló kérések elintézésének újbóli felvétele.

Az értekezleten történetekről tisztelettel jelentem a következőket:

Az eredeti tervtől eltérően az értekezleten csak Joja és Haim⁶⁶ jogügyi tanácsos, a román CASBI-tárgyalóbizottság egyik delegáltja vett részt. Részletesen ismertettem sérelmeinket, főleg azt, hogy a bizottsági tárgyalások megkezdése óta a CASBI a magyar javak feloldására vonatkozó kéréseket nem intézi el és a jogügyi bizottságban éppen Haim tanácsos véteti le azokat napirendről.

Joja erre felkérte Haimot, hogy ismertesse a helyzetet.

Több mint két óra hosszát tartó vita és érvelés következett ezután, melynek rezüméjeként megállapítottuk a következőket:

A mezőgazdasági ingatlanok feloldása a tárgyalások megkezdése után is automatikusan tovább folyt, miután erről egy általános érvényű

---

66 Corneliu Heim CASBI-tanácsosról van szó.

rendelet intézkedett, melynek intern célja a mezőgazdasági termelés folytonosságának biztosítása volt.

A városi ingatlanok feloldása csak néhány kivételes esetben történt meg, Haim szerint azért, mert erre vonatkozó kérések nem érkeztek be.

Magyar vállalatot – az Indumin kivételével, – melynek feloldását, mint a vállalat felügyelő gondnoka, maga Joja szorgalmazta – négy hónap óta egyetlen más esetben sem oldottak fel a zárlat alól. Ennek okát puhatolva hosszas kerülgetés után Haim végre a következő magyarázattal állott elő:

A román–szovjet fegyverszüneti egyezmény és a Szuszajkov-levél⁶⁷ értelmében Románia teljes felelősséggel tartozik azért, hogy nem old fel oly magyar javakat, melyekben nyílt vagy burkolt, német vagy olasz érdekeltség van. A kérésekhez csatolva vannak ugyan az illetékes magyar hatóságok vagy a misszió igazolásai arról, hogy a feloldani kért vállalatokban ily érdekeltség nincsen, de amennyiben később mégis kiderülne, hogy azokban burkolt német vagy olasz érdekeltségek vannak, úgy beáll a román állam kártérítési felelőssége, anélkül, hogy a magyar állammal szemben visszkereseti joggal élhetne, miután e jogot a magyar állammal szemben csak egy államközi egyezmény alapján érvényesíthetné. Miután pedig ily veszély főleg a vállalatoknál áll fenn, a CASBI jogi tanácsa arra az álláspontra helyezkedett, hogy a magyar vállalatok feloldására vonatkozó kéréseket érdemleges elbírálás alá mindaddig nem veszi, amíg e kérdés szabályozva nincs.

Haim előadására azt válaszoltam, hogy a magyar állam ily felelősségének kérdését a bizottsági tárgyalások során már felvetették, arról a Protocole-ban is szó esik. De ha e kérdést nem látták kellőképp tisztázottnak, akkor miért vártak négy hónapig annak szóhozásával? Nyomatékosan sérelmeztem e késedelmet és azt, hogy most is csak a misszió számtalan sürgetésére hozták elő a magyarázatot, és kifejezést adtam annak a véleményemnek, hogy a Haim által felhozottak inkább minősíthetők ürügynek, mint oknak. Végül megállapítottam, hogy a Haim által közölt indok döntő módon támasztja alá azt a magyar álláspontot, hogy

---

67 Lásd a 21. sz. dokumentumot.

a CASBI feloldások kérdése nem rendezhető egyoldalúlag román törvénnyel, hanem csakis a két állam között kötendő megállapodás útján.

Haim minderre válaszolni nem tudott, Joja vezértitkár viszont kifejezetten az én álláspontomhoz csatlakozott. Megígérte, hogy a kérdést legsürgősebben letárgyalja Pătrășcanu igazságügy-miniszterrel és a maga részéről javasolni fogja a Protocole-ra vonatkozó tárgyalások sürgős befejezését.

Bár ez az eredmény kedvezően befolyásolhatja a CASBI-kérdés államközi tárgyalások útján való rendezését, mégis fennmaradt az a helyzet, hogy a CASBI a magyar vállalatok kéréseit egyelőre nem intézi el. Egyetlen kivételt a Székelyföldi Villamosművek ügye⁶⁸ képezi, melynek CASBI alóli feloldását Joja vezértitkár a közérdekre való tekintettel nyomatékos kérésemre elrendelte.

Tisztelettel kérem Miniszter Urat, hogy fentieket a magyar CASBI-tárgyaló bizottság tudomására hozni és engem a Haim-féle álláspont tekintetében utasításokkal ellátni szíveskedjék.

Iklódi Dezső
követségi tanácsos

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, 3033/pol. sz. gépirat.

39.

Ismeretlen személy feljegyzése az Erdélyi Bank ügyéről⁶⁹

Budapest, 1947. július 14.

Az Erdélyi Bank a magyarság legelső, legjobb hírnevű intézete volt. A CASBI alá vétel alól a pénzügyintézetek és vállalatok menekülni akartak, mert azt hitték, hogy a zár alá vont javakat a jóvátételre veszik

⁶⁸ Erről bővebben lásd: Fülöp-Vincze: 324-325. o.

⁶⁹ A felzeten: „Bizalmas!” A feljegyzést megküldték Nyáradi Miklós pénzügyminiszternek is.

igénybe. A hiedelemmel szemben a Szovjetunió nagyszerű gesztussal lemondott ezen javakra vonatkozólag minden jóvátételi igényéről.

Mivel pedig ezen jelentős értékű magyar javakat hihetetlen olcsón azért adták át román érdekeltségeknek, mert azok összeköttetések révén a zár alól feloldották e javakat, a causa data causa non secuta⁷⁰ elve alapján a magyar tulajdonosok, sőt azok jogán a magyar államnak jogában áll az ily kényszerhelyzetben történt átírásokat, részvényátruházásokat nullifikáltatni.

A magyar-román CASBI-egyezményben van is rendelkezés arra, hogy a háború előtti tulajdoni arányt megváltoztató intézkedések semmisek, sőt, ha a fellebbezési határidő lejárt, gyorsított eljárás szerint lehet az ily átruházásokat és vagyonszerzéseket megtámadni.

A magyar kormány tehát a CASBI-egyezményben külön kösse ki, hogy az Erdélyi Bank részvényátruházásai semmisek annál is inkább, mert az eredetileg 40% átruházás után állítólag teljes csöndben már további 21% is átruháztak a románokra, így azok abszolút többségben vannak.

Megfontolandó volna, hogy az Erdélyi Bank anyaintézete, a Kereskedelmi Bank államosításával kapcsolatban ne tegye-é rá a kezét a magyar állam ezekre a részvényekre, és követelje vissza – a fizetett ellenérték valorizált megtérítése mellett – a kényszer alatt átruházott részvényeket és ezzel megmentse az erdélyi magyarság egyetlen komoly pénzintézetét.

Figyelembe kell venni, hogy az erdélyi magyarság sehol hitelt nem kap. A CASBI alól feloldandó mintegy 100 millió dollár értékű vagyon pótlására, helyreállítására, üzembehelyezésére indítási hitelekre lesz szüksége, ezt a románok nem adják meg érthető okokból, hogy így jóformán ingyen hulljanak ölükbe a magyar vállalatok.

A CASBI-vezetés alatt nem fizetett köztartozások is nagy összegekre rúgnak. Már ezért is kell, hogy a magyarságnak legyen hitelintézete, mely a többi román állampolgárokhoz hasonló jogokat: hiteleket nyújthasson az erdélyi magyarságnak.

---

⁷⁰ Az ügy létezik, de nem fejeződött be.

Ez az egyenlő elbánás elve nyilvánul meg Szuszajkov altábornagy, a romániai SZEB elnöke egész magatartásában és ő bizonyára támogatni fogja a jogos magyar igényeket.⁷¹

MOL Jelenkori Gyűjtemény, miniszterelnökségi általános iratok XIX-A-1-j, 128 doboz, 8933. sz. gépirat.

40.

Takácsy Miklós külügyminisztériumi segédtitkár átirata Gyöngyössy István bukaresti ügyvivőnek a Hungária Rt. esetéről

Budapest, 1947. augusztus 21.

Magyar Politikai Missio, Bukarest.

Melléklet 2 drb⁷²

Tájékoztatásul megküldöm Tanácsos Úrnak⁷³ az Iparügyi Miniszter úr,⁷⁴ valamint a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége által a Hungária Rt., illetve a romániai magyar iparvállalatok ügyében hozzám intézett megkeresések másolatát. Felkérem Tanácsos Urat, szíveskedjék a romániai magyar érdekeltségek sorsát figyelemmel kíséreni és engem erről folyamatosan tájékoztatni. Egyúttal kívánatosnak tartanám, ha Tanácsos Úr afelől is tájékoztatna, hogy milyen magatartást tanúsítanak az illetékes román tényezők egyéb Romániában lévő külföldi érdekeltségekkel (pl. csehekkel) szemben.

A Hungária Rt. megbízottainak kiutasítása ügyében szíveskedjék az annak idején átadott jegyzékre⁷⁵ vonatkozó választ a Külügyminisztériumban megsürgetni.

71 Az irat végén ismeretlen személy autográf megjegyzése olvasható: „A Casbi egyezményt a román kormány *nem* hagyta jóvá!” (Eredeti kiemelés – V. G.)

72 Blénessy Erzsébet összefoglalóját, valamint a GYOSZ beadványát nem közöljük, mindkét dokumentum megtalálható: Fülöp-Vincze: 358–359. o.

73 Gyöngyössy István követségi tanácsos.

74 Bán Antal.

75 A jegyzéket nem találtuk.

Ami az ottani magyar érdekeltségek kérdését általában illeti, felkérem, hangsúlyozza több ízben, illetékes tényezők előtt, hogy a magyar kormánynak tudomása van azokról a sérelmekről, amelyek a magyar vállalatokat a CASBI-tárgyalások óta – és az akkor kifejezésre juttatott jóindulat ellenére is – állandóan érik. Egyúttal említse meg, hogy a magyar kormány a legélénkebb figyelemmel kíséri⁷⁶ sorsukat és sejtse az, hogy szükség esetén a Szovjetunióhoz fogunk fordulni.

Takácsy

Melléklet

Veisz Dezsőnek és Csavinszky Lajosnak, a Hungária Rt. bukaresti, illetve nagybányai érdekeltségeihez delegált igazgatóinak jelentése a Romániából történő kiutasításukról⁷⁷

Budapest, 1947. július 7.

A Hungária Vegyi és Kohóművek Rt. Romániában levő és jelenleg a CASBI kezelése alatt álló nagybányai telepe és bukaresti központi eladási iroda vezetésére igazgatósági határozat alapján bizalmi embereként VEISZ DEZSŐ igazgatót f. é. III. 6-án, CSAVINSZKY LAJOS igazgatót f. é. IV. 28-án leküldte Romániába, VEISZ igazgatót bukaresti, CSAVINSZKY igazgatót pedig nagybányai rendeltetéssel.

Nevezetteket f. hó 2-án a bukaresti prefektúra őrizetbe vette és 3-án detektív kísérettel Kürtösön, a határon áttette. Romániai tartózkodásukról a nevezettek az alábbiakban számolnak be.

---

⁷⁶ Kézírással beszúrva: „további”.

⁷⁷ A melléklet felzetén található iktatószám: 2867/pol. A Hungária Rt. vezetőségének részéről Deutsch Sándornak és Wenczler Rezsőnek a külügyminisztériumhoz írott levelét nem közöljük. Ebben nevezett személyek azt kérik a külügyminisztériumtól, hogy: „bucaresti képviselete útján tiltakozását fejezze ki a történetek ellen, mert vállalatunk két megbízottja semmivel sem vétett az ottani törvények és rendelkezések ellen, így tehát *jogellenesen* toloncoltattak ki. Kérjük továbbá a Külügyminisztériumot, hogy a tiltakozáson kívül a *jogorvoslatot* és nevezett két úrnak az újbóli delegáláshoz való *előzetes hozzájárulást* is kieszközölni sziveskedjék. Úgy véljük és célszerűnek is mutatkoznék, ha a Külügyminisztérium bucaresti képviselete vállalatunk nevében a CASBI-nál is hasonló tiltakozást jelentene be. Tekintettel az ügy *sürgősségére*, tisztelettel kérjük jelen beadványunk *soronkívüli* elintézését.” (Eredeti kiemelés. V.G.)

VEISZ DEZSŐ előadja, hogy a cégtől nyert megbízatása alapján, leérkezése után jelentkezett a bukaresti eladási irodában a CASBI által kirendelt adminisztrátornál, VASILE BARBU mérnöknél, aki kijelentette, hogy nincs módjában engedélyezni működését, miután arra a felettes hatóságtól nincs utasítása. Április 4-én végre is, erélyes fellépésre összehívták a CASBI által korábban kinevezett igazgatósgot és ezen ülésen eleget tettek a részvénytulajdonos Hungária Vegyi és Kohóművek Rt. kivánságának és ügyvezető igazgatóként installálták. Az ugyanakkor elkészített ügyrend szerint ellenjegyzési jogát biztosították minden jogcselekményhez és eseményhez.

Ez természetesen csak névleges volt, miután a CASBI által kirendelt adminisztrátornak vétőjoga volt s ez már eleve meggátolt minden, a Hungária, illetve a cég érdekében eszközölt eredményes működést. Gyakorlatilag is és a fentiek miatt is az ügyvezetést tehát az adminisztrátor és annak ugyancsak CASBI által kinevezett helyettese, MÁRKUS HENRIK gyógyszerész végezte s az ő szerepe csupán abból állott, hogy a folyó ügyek elintézésénél és a régi terhes ügyek likvidálásánál közreműködjön.

Az adminisztrátor üzleti gesztiója nem a vállalat érdekeit szolgálta s emiatt minden esetben tiltakozott, a legfontosabb kérdésekben azonban ezzel célt nem ért el, mert azoknál felsőbb utasításra hivatkozva lettek a döntések foganatosítva. Természetes, hogy ezek az elvi tiltakozások és az a tény, hogy tisztán látta, hogy ezeknek a vállalat érdekeivel ellentétes intézkedéseknek mi a célja, terhessé tették jelenlétét és idézték elő július 2-i kiutasítását.

Július 2-án d.e. 10 órakor az irodában egy detektív jelent meg, s úgy őt, mint Csavinszky Lajos igazgatót előállította a prefektusra SZTOJKA komisszárhoz. Ott igazolta, hogy július 12-ig a prefektúra által érvényes tartózkodási engedélye van. Ennek dacára d.u. 2 óráig várárták őket, WEISZ kvesztor telefonutasítására hivatkozva közölte vele, hogy 24 órán belül el kell hagynia Romániát és addig őrizetben marad. Tiltakozására és arra a megjegyzésre, hogy ez az eljárás jogtalan, mert érvényes tartózkodási engedélye van, SZTOJKA komisszár kijelentette, hogy az engedélyt tévesen adták ki, a minisztérium másként határozott s ő csupán utasítást hajt végre s tiltakozását

nem veheti figyelembe. Jelezte, hogy d.u. 5 órakor az intézkedő WEISZ kvestor bejön irodájába s akkor eléje fogja vezetni.

Ezután lekísérte a fogda-ügyeletes tiszthez és annak őrizetbe végett írásbeli utasítással átadott. Itt értékeimet jegyzék kíséretében átvették és nyilvántartásba, valamint őrizetbe vettek.

Délután 6 órakor előállítottak a kvestorhoz, akinél ugyancsak tiltakoztam őrizetbe vételem ellen és kértem, hogy helyezzen szabadlábba s ha a minisztérium intézkedése végleges, úgy az országot akár a legrövidebb időn belül is hajlandó vagyok elhagyni. Tiltakozásom eredménytelen maradt, a kvestor indoklás nélkül kijelentette, hogy őrizetben kell maradnom és másnap kíséret ad mellém, aki a határig fog kísérni. Természetesen költségemre. Beleegyezett abba, hogy kívánságom szerint jegyet vegyek a másnapi Alberg-expresszre. Másnap detektív kíséretében holmimat lakásomon összecsomagoltam, jegyemet megváltottam és d.u. a 2.55 órai vonattal Csavinszky kollégámmal elutaztam Budapestre. A kísérő Kürtös állomáson az útlevelemet átadta a határrendőrségnek, amely azt nekem a vonat indulásakor kiszolgáltatta.

CSAVINSZKY Lajos igazgató előadja, hogy április 28-án elutazott Bukarestbe azzal, hogy ott bevárja DEUTSCH vezérigazgató urat s ezután iktatják be nagybányai beosztásába. Miután a vezérigazgató utazása hosszabb halasztást szenvedett, utasítása szerint május végén felkérte az adminisztrátort, hogy a Hungária kívánságának megfelelően járuljon hozzá ahhoz, hogy az igazgatóság őt installálja és mivel 30 napos tartózkodási engedélye május 29-én lejár, adassék be a cég részéről munkavállalási és tartózkodási engedély iránti kérelem.

Az adminisztrátor közölte, hogy nincs módjában ehhez aláírását adni, még akkor sem, ha az igazgatóság ezt elhatározná. Indokul azt hozta fel, hogy a CASBI korábban, mikor Veisz kollégám ügyéről határozott, az én ügyemben akkor már így döntött. Kődös magyarázatként oly politikai momentumokra hivatkozott, miszerint a nagybányai román és magyar sovén erők miatt ottani működésem nem kívánatos. Ismert volt előtte a felszabadulás utáni időben itthon teljesített működésem és a legilletékesebb szervektől (Szakszervezeti Tanács, Magánalkalmazottak Szabad Szakszervezete, vállalatom össz-

munkásságát képviselő 4 üzemi bizottság és kommunista és szociáldemokrata üzemi szervezetek) legitimációi, de ennek dacára is fenntartotta elutasító álláspontját s csupán újabb tartózkodási engedélyem iránt volt hajlandó a cég nevében a minisztériumhoz benyújtott kérelmemet szignálni.

Így tehát bár bejártam a központi irodába, s ott mint szemlélő jelen lehettem a ügyek vitelének, semmiféle tevékenységet ott tartózkodásom alatt nem fejtettem, illetve nem fejthettem ki.

Benyújtott tartózkodási engedély iránti kérelmemre június 6-án behívtak a prefektúrára SZTOJKA kommiszárhoz, aki közölte, hogy a Belügyminisztériumból írásbeli végzés érkezett, mely szerint 3 napon belül el kell hagynom az országot. Indoklást nem közölt. Ezt útlevelembé beírták.

Azonnal jelentettem az esetet a bukaresti misszió vezetőjének, GYÖNGYÖSSY tanácsos úrnak, aki nyomban egy igen erőteljes átíratot intézett a román belügyminisztériumhoz, amit csatoltan az ügyvédem útján másnap, tehát június 7-én a belügyminisztériumhoz benyújtott azon kérelmemhez, hogy kiutasításom semmítessék meg és 90 napos tartózkodási engedélyt kapjak. Ugyanezt kérte a misszió átíratában is. Ezen beadványt a külügyminisztérium útján nyújtottam be, ahol 7-én kérelmem átvételekor egy írásbeli végzést kaptam, mely szerint kérelmem még aznap azonnal továbbították a belügyminisztériumhoz és annak döntéséig a kiadott igazolás szolgál részemre személyazonossági, illetve rendőri igazolásul. GYÖNGYÖSSY tanácsos úr még aznap érintkezést talált BUNACIU államtitkárral, aki a kiutasítást elrendelte és felvilágosítást kért, illetve a kiutasítás visszavonását. BUNACIU úr formai okokra hivatkozott indoklásul, nevezetesen arra, hogy a budapesti [Szövetséges] Ellenőrző Bizottság által kiadott engedélyem április 30-án lejárt és e miatt történt kiutasításom. Jelzem, hogy megérkezésem napján április 29-én, a misszió útján azonnal kértem telefonon a magyar külügyminisztériumtól ezen engedélyem meghosszabbítására közbenjárását és cégem az engedély megadását állandóan sürgette. Ezen körülményt egyébként a misszió a misszió átírataiban igazolta és ki is hangsúlyozta.

Egy magánérdeklődésre még ugyanaznap közölte az államtitkár, hogy személyem felől igen rossz információkat kapott, nyilván politikai vonalon és ezért utasított ki. Természetesen ez csak ürügy volt, hiszen GYÖNGYÖSSY úrnak ezen érvet fel sem hozta. A misszió jelzett átiratában is bemutatott igazolásaim alapján értem teljes felelősséget vállalt.

Vártam kérelmem elintézését. Ez július 2-ig nem történt meg, amikor VEISZ kollégámmal teljesen azonos elbánásban részesültem. A kvesztor kihallgatásom alkalmával kiutasításom okául azt közölte, hogy tartoztam volna eleget tenni a június 6-i kiutasító „Végzés”-nek s őt nem érdekli a külügyminisztérium útján a belügyminisztériumhoz benyújtott revízió iránti kérelmem és a bemutatott külügyminisztériumi igazolás.

Azon megjegyzésemre, hogy kiutasításom indoka – miszerint a budapesti [Szövetséges] Ellenőrző Bizottsági engedélyem lejárt – elesik, mert cégem időközben megküldte az új engedélyt, amely július 15-ig szól, s amelyet azonnal bemutattam, láthatólag meglepte, de elhatározásában nem ingatta meg. Jeleztem, hogy én az elintézését vártam a maga és a misszió kérelmére és tiltakoztam a megszegényítő és teljesen felesleges őrizetbe vételem ellen. Közöltem, hogy hajlandó vagyok holnap elutazni, de ridegen elutasított az előírásokra való hivatkozással. A továbbiakban VEISZ kollégámmal azonosan jártak el velem szemben is.

Szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy az intézkedést végrehajtó fogdaszemélyzet és a kísérő detektív az egész eljárás alatt kifogástalan magatartást tanúsítottak velünk szemben.

*Csavinszky Lajos
Veisz Dezső*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TŰK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 20. doboz, 23/d csomó, 366/pol/res., hitelesített gépirat. Közlő: Fülöp-Vincze, 353–358. o.

41.

**A 333. sz. CASBI-törvény az 1946/826. és 1946/998. sz.
törvény kiegészítéséről és módosításáról**

Bukarest, 1947. október 11.

Nr. 217.

1. cikkely. Azon kérelmeket, amelyeknek tárgya a CASBI ellenőrzés alá vont, idegen személyek tulajdonában levő javak visszaadása s ezek a javak az 1946. évi 826. és 1946. évi 998. sz. törvény rendelkezései alá esnek, az iktatástól számított legtöbb 45 nap alatt kell megoldani, kivéve azon eseteket, amikor a kérelem tárgya kereskedelmi vagy ipari vállalat, mely esetben a terminus 30 nap lesz.

Ha a kérelemhez nem csatoltak minden szükséges bizonylatot, a CASBI felhívja a kérelmezőt, hogy pótolja az okmányokat. Ez esetben, az előbbi bekezdésben meghatározott terminus a hiányzó okmányok beadásától számítódik.

A határozatokat 10 napon belül közzéteszik a Hivatalos Közlönyben (Monitorul Oficial), s a közzétételt követő 30 nap alatt kell végrehajtani.

A visszaadási kérelmeket a tulajdonos személyesen állítja össze [vagy] törvényes képviselője, a kérelmező honi törvényének megfelelően, vagy pedig rendkívüli meghatalmazással felruházott meghatalmazottja.

2. cikkely. A kérelmezők igazolni tartoznak:

1. Jelenlegi állampolgárságukat [naționalitate], valamint azt is, hogy 1944. szeptember 12-én nem voltak német vagy olasz állampolgárok [cetățeni];

2. Tulajdonjogukat, amelyet – más személyek jogsérelme nélkül – a következő módon tartoznak bizonyítani:

A. Az ingatlan javakat hitelesített telekkönyvi kivonattal vagy olyan tulajdonszerzési bizonylattal, amelynek biztos kelte van s ez 1944. szeptember 12. előttről való.

B. Az ingó javakat a CASBI által kiállított átvételi jegyzőkönyvvel, amely ellenbizonyítékig igazolja a kisajátított személy tulajdonjogát.

Ha egy harmadik személy kérelmet nyújt be arra nézve, hogy visszaadjanak neki olyan ingóságot vagy ingatlant, amelyet a CASBI más név alatt vett kezelésbe, de a kérelmező nem csatol hozzá hiteles tulajdonosi vagy birtoklevelet, amely szembeállítható azon személy jogosultságával, akitől az illető javakat kezelésre átvették illetőleg általános örökösei jogosultságával, e javakat annak adják vissza, akitől elvették, ezt a személyt azonban arra kötelezik, hogy a mondott javakat a Polgári Törvénykönyv 1635. és 1634. [sic!] szakasza által előírt módon őrizze.

C. Kereskedelmi társaságokra és szövetkezetekre nézve az illetékes magyar hatóságok által hivatalosan kiadott és a kérelmezők részese-dését, részvényeiknek számát és névleges értékét igazoló bizonylatot kell beadni.

3. *cikkely.* Ha a kérelmező magyarországi jogi személy, a 2. szakaszban említett, tulajdonigazoló okmányokon kívül be kell mutatnia a következő bizonylatokat:

a) kereskedelmi társaságok esetén: hogy a társaság törvényesen létesült és Magyarországon bejegyzett, hogy magyarországi telephelye szerinti törvényes szabályok szerint működik, s nincsen benne semmiféle német vagy olasz részesedés sem nyíltan, sem rejtetten;

b) a nem kereskedelmi jellegű jogi személyek esetén a bizonylatokat az a) bekezdésben említetteknek megfelelően kell benyújtani.

4. *cikkely.* A javak visszaadásakor jegyzőkönyvet vesznek fel, amelyet aláír a CASBI által kinevezett adminisztrátor és az a tulajdonos, akire a visszaadást bízták vagy az a személy, aki a tulajdonos jogait képviseli. A jegyzőkönyvhöz leltárt csatolnak, s ezt is aláírják a fentebb említett személyek.

Az ingó javak visszaadását illetően, a CASBI-szervek a meglevőket és az ellenőrzésük alattiakat úgy bocsátják a tulajdonos rendelkezésére, amilyen állapotban az átadás pillanatában vannak.

A jegyzőkönyvbe felveszik az aláíróknak az átadás alkalmával tett minden észrevételét.

A javak átadásával egyidejűleg az átvevőnek kiadják mindazokat az okmányokat és dokumentumokat, amelyek e javakra vonatkozó jogügyletek során, a gondnokság idején keletkeztek, s ezekről említést tesznek a jegyzőkönyvben, amely megfelelő magyarázatokat is tartalmaz olyan okmányokra és jogügyletekre nézve, amelyekre vonatkozóan nincsenek írásos bizonyítékok.

Az átvevő kérésére a jegyzőkönyvet a javak helyszínén is fel lehet venni. Ha a visszaadás tárgya kereskedelmi vagy iparvállalat, az átvevő kérheti, hogy a jegyzőkönyvet a vállalat telephelyén vegyék fel, a leltár összeállításának dátumát pedig, az átadó és átvevő aláírásával, bejegyezhetik a vállalat könyvviteli nyilvántartásába. Ha a vállalat kereskedelmi társaság, bármelyik résztulajdonosnak vagy részvényesnek joga van részt venni az átadásban s aláírni a jegyzőkönyvet és a leltárt.

A CASBI által kinevezett adminisztrátorok megbízatása jogilag megszűnik a visszaadási határozat Hivatalos Közlöny-beli közzététele pillanatában, de új igazgatótanács létesüléséig köteles.

a) teljesíteni a halasztást nem tűrő igazgatási teendőket;

b) a visszaadási határozat közzétételét követő 60 napon belül összehívni rendkívüli közgyűlést új igazgatótanács választására.

5. cikkely. A magyar állampolgárságú tulajdonosoknak visszaadott javak közül Magyarországra kivihetők az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium esetről esetre kiadott engedélyével a közönséges háztartási tárgyak, valamint a hivatás vagy mesterség gyakorlásához szükséges eszközök, a nemzetgazdaságnak abszolút szükséges dolgok kivételével.

6. cikkely. A CASBI vagy annak szervei által kötött jogügyletek, amelyek a visszaadott javakat illetően a tulajdonos szabad rendelkezését a zár alá helyezést követő időre korlátozzák, megszűnnek a visszaadási határozat Hivatalos Közlöny-beli közzétételét követő 30 nap után.

A fenti rendelkezés alól kivételek:

1. Azok a bérleti és albérleti szerződések, amelyek a tulajdonos és a bérlő viszonyát rendező 1946. évi 330. sz. törvény hatálya alá tartoznak.

2. A szolgálati lakásokra vonatkozó szerződések, amelyekről a kollektív munkaszerződés rendelkezik.

3. Ha a visszaadási kérelem tárgya olyan bérlakás, amely nem tartozik az 1946. évi 330. sz. törvény hatálya alá, a kérelmező tudtul adhatja a lakónak kérelmét, olyan nyilatkozattal, hogy megadott időponttól felbontja a lakásszerződést. Ez az időpont nem lehet három hónapnál rövidebb a közlés dátumától. Mindenesetre: a lakás átadását nem lehet követelni a visszaadási határozat Hivatalos Közlöny-beli közzétételétől számított 45 napnyi terminus letelte előtt.

7. *cikkely.* A kereskedelmi társaságok CASBI-rendszer alatti részvényjegyzései érvényben maradnak.

A régi részvényesek azonban, akiknek visszaadták részvényeiket, kérhetik azon közgyűlési döntések semmissé nyilvánítását, amelyek az alaptőke-emelési határozatukkal megváltoztatták az ellenőrzés alá helyezés előtti részvételi arányt – ha a többség összetételében részt vettek azok a részvények is, amelyek a visszaadás tárgyai, és ha ezek szavazata nélkül nem érték volna el a statútum által megkívánt többséget.

Ilyen döntések semmissé nyilvánítása esetén az igazgatótanács új közgyűlést hív össze a semmissé nyilvánítási határozat érvényben maradását követő 15 napon belül, hogy napirendre tűzze a megsemmisített döntést.

Az új részvényeknek a jelen cikkely értelmében való semmissé nyilvánítása esetén a társaság visszaadja a megsemmisített részvények tulajdonosainak a befizetéseket, stabilizált lejben átszámított értékben, a részvénytársaságok vagyonának átszámításáról szóló törvénynek megfelelően.

8. *cikkely.* Annak érdekében, hogy felszámolják a visszaadott ingatlanok lakói és tulajdonosai közötti ellentéteket, ami a befektetéseket, valamint a szükséges és hasznos költségeket illeti, minden ítéletábra mellett döntőbíróóság létesül, az ítéletábra egyik bírójának elnökletével, akit az Igazságügyi Minisztérium nevez ki, mellette működik a mindkét fél által beküldött szakértő, s ez a bizottság a méltányosság alapján ítéli meg az ellentéteket, figyelembe véve minden konkrét körülményt, az ügyet köztörvény szerinti eljárásban

tárgyalva. A kölcsönös követelések kiszámításában figyelembe veszik a jelen értékeket.

A bizottság határozatait többséggel hozza.

A döntőbíróvási határozat ellen a Semmitőszékhez lehet fellebbezni, köztörvényi úton.

9. cikkely. Az ellenőrzés alól kivett javak tulajdonosai visszakövetelhetik az *A cikkely* szerint vissza nem adott ingóságaikat bárkitől, akinél jogcím nélkül találhatók, köztörvénynek megfelelően.

Indokolatlan elutasítás esetén a tulajdonos panasszal élhet a vissza nem adó ellen, a büntetőeljárás szerint, a mondott ingóság visszatartója pedig a Büntető Törvénykönyv 537. cikkelye szerint büntetendő.

A jelen cikkely alapján indított pereket gyorsított eljárásban és soron kívül kell tárgyalni.

10. cikkely. Azok a volt magyar állami tisztviselők, akik a magyar megszállás alatt Észak-Erdélyben szolgáltak és jelenleg Magyarországon laknak, oda kivihetik szokott használatú háztartási javaikat, az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium esetről esetre kiadott engedélyével, függetlenül attól, hogy CASBI-ellenőrzés alatt voltak, vagy nem.

E rendelkezést élvezhetik azok a volt tisztviselők is, akik most nyugdíjasok, valamint az elhunytak özvegyei és kiskorú leszármazottai.

A kérelmezők kérelmükhöz csatolják magyar állampolgárságuk igazolását, a magyar szakminisztérium megerősítő okmányát, hogy a megszállás idején köztisztviselők voltak Észak-Erdélyben, ezt a területet a Magyarország és az Egyesült Nemzetek között létrejött, 1945. január 30-i fegyverszüneti szerződés rendelkezései értelmében hagyták el, s hogy jelenleg Magyarországon van állandó lakhelyük.

11. cikkely. Románia Nemzeti Bankja engedélyezheti a CASBI-ellenőrzés alól felszabadult javak magyar állampolgárságú tulajdonosainak, hogy Romániában levő vállalataikban hasznosítsanak bizonyos itteni javaik eladásából származó összegeket, de csakis újabb befektetésekre, vállalati bérek kifizetésére vagy vállalataik forgóalapjára.

12. cikkely. Mindazok a polgári, büntetőjogi vagy pénzügyi eljárásra vonatkozó törvényes eljárás módok, amelyeket, amíg a vagyon CASBI-ellenőrzés alatt állott, a CASBI vagy szervei nem vettek figyelembe, visszaadási ügyekben a kérelmeket semmissé nyilvánították, elkésztett

terminus, elégtelen bélyeg, elégtelen indoklás, téves előterjesztés vagy más alaki hiba miatt, a tulajdonos perújítást kérhet a visszaadási jegyzőkönyv keltétől számított törvényes terminus alatt.

13. cikkely. A magyar állampolgárságot a Magyarország Belügyminisztériuma által kiadott okmánnyal kell igazolni. Azok a román állampolgárok, akik magyar állampolgársági bizonyítványt használnak, jogilag és minden más formáság nélkül elvesztik román állampolgárságukat [cetățenie], a CASBI-szerveknek feladata lévén, hogy hivatalból értesítsék az illetékes elöljáróságokat, hogy az illetőket töröljék állampolgári nyilvántartásukból [registrele de naționalitate].

14. cikkely. A CASBI-ellenőrzés alá vont javakat nem lehet visszaadni az esetben, ha az ügyiratok között olyan bizonylat van, hogy a kérelmező háborús bűnök miatt vizsgálat alatt áll vagy köröztetik. Ez esetben e javakat illetően azokat a biztonsági intézkedéseket kell alkalmazni, amelyeket az ország romlásában vagy háborús bűnökben részes személyek felkutatásáról és megbüntetéséről szóló törvény előír.

15. cikkely. A visszaadott javak tulajdonosai a tényleges visszaadástól számított 30 nap haladékot kapnak, hogy felemelés vagy bírság nélkül kifizethessék a visszaadott javak után járó adókat azon időszakra, amíg azok CASBI-igazgatás alatt voltak, közvetlenül vagy harmadik személy révén, és 60 napot a javak tényleges visszaadását követő évnegyedre járó adók kifizetésére.

16. cikkely. A jelen törvény rendelkezéseit alkalmazzák azokra a jelen törvényt megelőzően közzétett határozatok alapján korábban történt visszaadásokra is, mindazon vonatkozásban, amelyekre visszaadási döntés rendelkezett.

17. cikkely. A jelen törvénnyel ellentétes minden rendelkezés hatályát veszti és hatálytalan marad.

Mihály [király]

Gh. Tătărescu külügyminiszter

L. Pătrășcanu igazságügyminiszter

A 236. számú, 1947. október 13.-án megjelent Monitorul Oficial I/A részében megjelent törvény fordítása. Fordította: András V. János.

42.

**A Magyar Általános Hitelbank vezetőinek Nyárádi Miklós
pénzügyminiszterhez intézett bedványa
a romániai érdekeltségeik helyzete ügyében**⁷⁸

Budapest, 1947. október 29.

Miniszter Úr!

A romániai infláció az ottani pénzüintézeteket saját tőkéiktől úgyszólván teljesen megfosztotta s az intézetek kezelésére bízott idegen tőkék is olyan jelentéktelenné zsugorodtak, hogy azok – még ha szabadon rendelkezésre állnának is – az intézetek működését egyáltalán nem biztosítanák. Életfontosságúvá vált tehát a romániai pénzüintézetek számára, hogy a Román Nemzeti Banktól visszleszámitolási hitelkereteket kapjanak.

Romániai fiókjaink és pénzüintézeti érdekeltségeink fennmaradását tehát döntően befolyásolja az, hogy a Román Nemzeti Bank felveszi-e őket azok közé a pénzüintézetek közé, amelyeket visszleszámitolási hitelkeretben óhajt részesíteni, illetve amelyektől ezt a kedvezményt megvonja. A Román Nemzeti Bank döntése ebből a szempontból ottani érdekeltségeinkre igen kedvezőtlen volt, amennyiben kolozsvári és nagyváradi fiókunkat, az Általános Hitelbank Rt. temesvári fiókját, továbbá a Szatmárvármegyei Takarékpénztár Rt.-t nem volt hajlandó visszleszámitolási hitelkeretben részesíteni s csupán az Általános Hitelbank Rt., Brassó, központja és a Marosvásárhelyi Takarékpénztár Rt., részére engedélyezett visszleszámitolási hiteleket.

Újabb értesülésünk szerint a Román Nemzeti Bank a visszleszámitolási hitelkeretet a Marosvásárhelyi Takarékpénztár Rt.-től utólag megvonta, ami egyértelmű azzal, hogy az intézet fennmaradása is veszélyeztetve van.

A fent vázolt helyzetben lévő romániai pénzüintézeti érdekeltségeink ügyében a közeljövőben az illetékes román hatóságokkal személyes tárgyalásokat óhajtunk folytatni. Ezen tárgyalások sikerét azonban

---

⁷⁸ A bedvány 1-1 másolatát megküldték Molnár Erik külügyminiszternek és Dinnyés Lajos miniszterelnöknek is.

csak az esetben látjuk biztosítottnak, ha jelenlegi pénzügyi hálózata érintetlenül meg tudjuk tartani és esetleg valamely romániai, illetőleg Romániában működő érdekeltséggel való együttműködés révén a román illetékes hatóságok hozzájárulását a továbbműködéshez, illetőleg a visszszámítási kedvezményhez meg tudjuk szerezni. Ahhoz azonban, hogy bármilyen szerv, tőkecsoport, vagy érdekeltség részére az erdélyi hálózatunkba való bekapcsolódás attraktív legyen, az szükséges, hogy ezen hálózat az említett tárgyalások finalizálásáig érintetlen legyen. Ha ugyanis ezen hálózatunkból valamely rész, különösen pedig a Marosvásárhelyi Takarékpénztár Rt. központja és székelyföldi fiókhálózata kiesnék, úgy az erdélyi hálózatunkat annyira megbontaná, hogy az abba való bekapcsolódás a romániai csoport részéről eleve érdektelenné válnék és így az a reményünk, hogy érdekeltségeinkben valamely csoportot bizonyos minoritás-pakettben részesítve elnyerjük a román körök támogatását, meghiúsulna.

Ennélfogva tisztelettel kérjük Miniszter Urat, szíveskedjék az illetékes fórumoknál olyan irányban interveniálni, hogy romániai érdekeltségeink visszszámítási kedvezménye a Román Nemzeti Banknál fennmaradjon mindaddig, amíg ezen hálózat rendezése intézetünk részéről meg nem történik. Különösképpen pedig abban az irányban kérjük Miniszter Úr közbenjárását, hogy a Román Nemzeti Bank helyezze hatályon kívül a Marosvásárhelyi Takarékpénztár Rt.-nek, Marosvásárhely, már megadott visszszámítási kedvezmény visszavonását célzó intézkedését.

Befejezésül legyen szabad még rámutatnunk arra, hogy erdélyi érdekeltségeink fennmaradása és vagyonának megőrzése nemcsak intézetünk szűkebb érdeke, hanem azok elvesztése az egyetemes magyar gazdasági érdekek szempontjából is súlyos veszteséget jelentene. Bátrak vagyunk Miniszter úr figyelmét ismételten felhívni arra a körülményre is, hogy romániai pénzügyi hálózatunk jelenlegi kiterjedésében képvisel komoly értéket és megbontása után értékben jelentékeny veszteséget szenvedne.

Meg kell még emlékeznünk arról is, hogy romániai érdekeltségeinket az erdélyi magyarság minden időben a saját intézeteinek

tekintette s gazdasági boldogulásában ezekre az intézkedésekre bizto-
sanszámított.

Ismételten kérve Miniszter úr nb. intervencióját,
kiváló tisztelettel

[Makai
Jankó]

*MOL Jelenkori Gyűjtemény, miniszterelnökségi általános iratok XIX-A-1-j,
128 doboz, 13.225. sz., hitelesített másolat.*

43.

Hernád István pénzügyminisztériumi osztályvezető átirata Molnár Erik külügyminiszternek a 333. sz. CASBI-törvénnyel kapcsolatban

Budapest, 1947. november 20.

*Külföldön Károsultak üo.
214.602/1947. K.K.*

*Előadó: Dr. Konderth Elemér
pénzügyi titkár*

Miniszter Úr!

A folyó évi május 16-án Bukarestben aláírt CASBI-protokoll és az 1947. évi október 13-án a román hivatalos lapban közzétett 333/1947. számú román törvény⁷⁹ között – mint Miniszter Úr előtt is ismeretes – lényeges eltérések vannak.

Ezeknek az eltéréseknek kiértékelésére az 1947. évi április és május hó folyamán a CASBI-tárgyalásokon résztvett tárcaközi kiküldötteket értekezletre hívtam össze.

---

⁷⁹ Lásd a 35. és 41. sz. dokumentumokat.

Az értekezlet tagjainak véleménye alapján az eltérések részletes megvizsgálása után észrevételeimet a következőkben hozom Miniszter Úr szíves tudomására, azzal, hogy ezen átiratom tartalmának lényegét a közeljövőben Bukarestbe utazó⁸⁰ kormányférfiaknak a tudomására hozni szíveskedjék.

Tekintettel arra, hogy a román törvényen esetleg már változás nem eszközölhető, a kormányférfiak talán odahathatnának, hogy a magyar kormány ama felfogásának, miszerint a 333/1947. számú törvény nem kielégítő, kifejezést adva a végrehajtási utasítások során az érdekeinkre sérelmes intézkedések enyhít[het]ők legyenek. Egyébként is diplomáciai úton kellene odahatni, hogy a magyar érdekek védelme a törvényen túl biztosítható, és a törvénybe foglalt, és a még remélt román intézkedések eredményeképpen a romániai magyar vagyonok visszajuttatása megtörténhessenek.

Az egyezmény (1947. V. 16-án parafált CASBI-jegyzőkönyv) és a 333/1947. számú törvény közötti eltérésekre általánosságban a következő észrevételeket teszem:

1.) A törvény nem vette át a jegyzőkönyv 1. cikkének I. pontjában és 2. cikkének I. és II. pontjában a bukaresti magyar külképviseleti hatóság részére biztosított jogkört. Ennek hátrányai nem annyira érdemi, mint inkább technikai szempontból igen nagy jelentőségűek. Minthogy a magyar külképviseleti hatóságoknak a CASBI-ügyekkel kapcsolatos teendők lebonyolítása céljából külön tárcaközi bizottsággal való megerősítése van tervbe véve, nézetem szerint a tárcaközi bizottság kiküldetése előtt annak jogkörét a román kormánnyal előzetesen tisztázni kellene, nehogy a tárcaközi bizottság működését a román hatóságok akadékoskodó magatartása gátolja vagy megghiúsítsa.

2.) A felszabadított javak visszabocsátásával kapcsolatban a jegyzőkönyv 1. cikkének II. pontjában, 3. cikkének A/1.) pontjában és B) pontjában foglalt büntető jogkövetkezményekre való utalások a törvényi vonatkozó 1., illetve 4. §-aiból hiányoznak, minek folytán a visszaadásra vonatkozó rendelkezések be nem tartása nem esik külön-

---

80 A Dinnyés Lajos miniszterelnök-vezette magyar delegáció 1947. november 22-én érkezett Bukarestbe.

leges szankció alá. A törvény 9. §-ában foglalt rendelkezés egyenértékű az eredeti szankcióval.

Részleteiben észrevételeim a következők:

A törvény 1. §-ában hatósági határozatra megszabott határidőnek 30, illetve 60 napról 45, illetve 90 napra kitolása nem látszik jelentősnek. Lényegesebb az, hogy a jegyzőkönyv szerint a CASBI köteles az iratok hiányait tüzetesen megjelölni, míg a törvény szövegéből nem tűnik ki világosan, hogy ezt megtenni köteles. Így tehát esetleg többször is visszaadhatja az iratokat hiánypótlás végett. A véghatározat végrehajtásának 10 napos eltolódása nem jelentős.

A törvény 2. §-ának B) pontjából hiányzik a jegyzőkönyv 2. cikkének B) pontjába foglalt az a két megkötés, mely szerint harmadik személynek a felszabadított ingóságra vonatkozóan csak a jegyzőkönyv (törvény) létrejötte előtt bejelentett jogigényei jönnek tekintetbe, másfelől, hogy a leltárban szereplő egyének őrzési kötelezettsége megszűnik, ha az igénylő 3 hónapon belül nem nyújt be a bíróságnál keresetet. Ez a két megkötés a magyar állampolgárok alaptalan igényekkel való zaklatását kívánta megelőzni.

A törvény 4. §-ából hiányzik a jegyzőkönyv 3. cikkének A) pontjában foglalt azon rendelkezés, hogy a tulajdonos jogosult megbízottja nevét, lakcímét – a törvényt szabta alakban kiállított meghatalmazás csatolása mellett – a zár feloldása iránti kérelmében megjelölni. Ebben az esetben a megbízott nevét, a zár alóli feloldás tárgyában hozott véghatározatban fel kell tüntetni. Nézetem szerint a tulajdonosnak ez a joga az általános jogszabályoknál fogva, kifejezett rendelkezés nélkül is megvan, az eltérés legfeljebb az, hogy a jogszabályi rendelkezés hiányában a román hatóság nem köteles a megbízott nevét a véghatározatban feltüntetni. A CASBI-gondnok megbízásának megszűnése tekintetében a jegyzőkönyvvel szemben csak 10 napos eltérés mutatkozik.

A törvény 5. §-a nagymértékben szűkíti a jegyzőkönyv 3. cikkének C) pontjában foglalt rendelkezéseket. Míg a jegyzőkönyv szerint az ingóságok Magyarországra szállítására a tulajdonosnak az engedélyt – természetesen a megfelelő előfeltételek fennforgása esetén – minden esetben még előzetesen meg kell kapnia, addig a törvény diszkrecionális elbírálástól teszi függővé. Hiányoznak a törvényből bizonyos tág

csoportoknak kiviteli tilalom alól való általános kivételére vonatkozó rendelkezések, és a kiviteli tilalom alá eső ingóságok tulajdonosai részére biztosítandó az a jog, hogy ezeknek a javaknak az ellenértékét más módon vihessék át Magyarországra. Ezekre még külön tárgyalások lefolytatását fogom javasolni.

A törvény 6. §-ában a CASBI, vagy szervei által visszabocsátott javakra vonatkozólag létesített, és a zár alól való felszabadítást követő időre is kiható jogviszonyok megszűnése határideje elfogadható. Eltérést jelent a 330/1946.[?] számú törvény hatálya alá nem eső bérleti szerződések megszűnésének ideje, mely nem lehet rövidebb, mint az értesítéstől számított 3 hónap. Azáltal, hogy a törvény ebben a tekintetben nem állapít meg fix határidőt, tág teret ad a tulajdonosok befolyásolására.

A törvény 7. §-a az 1947. május 16-i jegyzőkönyv 4. §-ának 2. pontja utolsó két bekezdésének nem felel meg. Kívánatos volna, ha a magyar külügyminisztérium külképviselete útján odahatna, hogy a végrehajtási utasítás során a Protokole-ban lefektetett elvek jussanak kifejezésre. Nem elég ugyanis, hogy a törvény csak akkor ad jogot az alaptőke-emelést kimondó közgyűlési határozat megsemmisítésére, ha abban a CASBI-zár alá vont magyar részvények birtokosai is részt vettek. A gyakorlatban rendszerint az alaptőke-emelés úgy jött létre, hogy a magyar részvénybirtokosok közgyűlési jogaikat nem gyakorolhatták, és az alaptőke-emelő határozat a kisebbségi román részvénytulajdonosok birtokában lévő részvények szavazataival jöttek létre.

Kívánatos volna a végrehajtás során a Protokole 4. cikkének utolsó bekezdésében foglalt átmeneti rendelkezéseket is hatályba léptetni.

A törvény 8. §-a lehetőséget nyújt a CASBI-kezelés alól felszabadult javak bérlőinek arra, hogy a beruházásokra, valamint a szükséges és hasznos kiadásokra vonatkozó igényeiket gyorsított eljárás során érvényesítsék. Ezzel szemben semmiféle rendelkezést sem tartalmaz arra nézve, hogy a CASBI-kezelés alatt kárt szenvedett magyar tulajdonosok mily igényeket és mily úton érvényesíthetnek. Amint emlékeztetes, ezekben a kérdésekben a két kormánybizottság már a bukaresti tárgyalások alkalmával sem tudott megegyezni. Dr. Petru Groza miniszterelnök a két kormánybizottság előtt kijelentette, hogy

a kártérítést általánosságban sem politikailag, sem gazdaságilag nem vállalhatja, azonban hajlandó [támogatni] az 1946. évi november hó 30. napja (a CASBI alá vont magyar javak felszabadítását lehetővé tevő törvény kelte) után létrejött mindennemű károk megtérítését, továbbá hajlandó kisemberek részére a CASBI-szervek által szándékosan vagy mulasztás folytán előidézett károk megtérítését is vállalni, és mindezen igények érvényesítésére különleges, gyorsított eljárást megállapítani.⁸¹ Véleményem szerint feltétlenül arra kellene törekednünk, hogy a bérlő által eszközölt beruházások kérdése a tulajdonos kárigényével junktimba hozassék, és a miniszterelnök fenntebb ismeretett kijelentéseinek érvény szereztessek.

Az iparügyi minisztérium kiküldöttje a fent említett tárcaközi értekezleten aggályosnak tartotta, hogy a vállalatok ügyvitelében a CASBI-igazgatás okozta károk megtérítéséről bármely részről lemondjunk, és ezért ennek a kérdésnek további felvetését és a károk megtérítését tartja szükségesnek. A Magyar Nemzeti Bank kiküldöttje az iparügyi minisztérium kiküldöttjének álláspontjához csatlakozott. A többi tárcák kiküldöttjei a külügyminisztérium álláspontjától teszik függővé a követendő magatartást.

A törvény 10. §-a a jegyzőkönyv 6. cikke 1. pontjának a köztisztviselők használati tárgyainak egyszerűsített eljárás útján való felszabadítására és kivitelének megkönnyítésére vonatkozó rendelkezéseit nagyrészt elhagyta. Így az állampolgárságot a közalkalmazott is igazolni köteles, kiviteli engedélyeket nem a megyefőnök, hanem az ipari- és kereskedelmi miniszter⁸² adja meg, továbbá nem tartalmaz rendelkezést az útlevel-könnyítésekről és mozgási szabadság biztosításáról, amelyek pedig a jelenlegi romániai viszonyokra tekintettel, különösen fontosak lennének.

A törvény 14 §-a szerint a CASBI-felügyelet alá vont javakat nem lehet feloldani abban az esetben, ha az ügycsomóban bizonyítékok

---

81 A május 13-i ülésen Groza többek közt kijelentette: „Azért sem mehetek bele a kártérítés kérdésébe, mert mi románok sem támasztottunk semmiféle kártérítési igényt a bécsi döntés után.” MOL-JGY, román admin. XIXI-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, sz. n. (Feljegyzés a magyar-román delegációk Petru Groza elnöksége alatt tartott május 13-i együttes üléséről.) Lásd még a 37. sz. dokumentumot.

82 Gheorghe Gheorghiu-Dej, az RKP főtitkára.

vannak arra nézve, hogy a kérelmező ellen háborús bűncselekmény miatt eljárás folyik. Ez a rendelkezés lehetőséget nyújt arra, hogy a román hatóságok nekik tetsző esetben a CASBI alá vont javak feloldását megtagadják. Az ismeretes gyakorlatnál fogva ez a rendelkezés rendkívül sérelmes, és lehetőséget nyújt arra, hogy a törvény egy részében adott kedvezményeket az esetek esetleges nagy részében hatálytalanítsa. Éppen ezért ennek a rendelkezésnek hatályon kívül helyezését kellene elérni, ami természetesen nem gátolná a háborús bűncselekmény miatt a törvény hatályba lépése előtt (1947. október 13.) elítéltek vagyonára vonatkozóan más jogszabályokban megállapított jogkövetkezmények érvényesülését.

A jegyzőkönyv bizalmas záradéka az 1931. évi augusztus hó 12. napján Sinaiában kelt, letelepedési, kereskedelmi és hajózási egyezmény bizalmas zárójegyzőkönyvekbe foglalt rendelkezés[einek] mintájára 6 évi haladékot kíván biztosítani arra, hogy a CASBI-zár alól feloldott mezőgazdasági ingatlan tulajdonosai földbirtokaikat szabadkézből értékesíthessék. Ez a megállapodás - bizalmas jellegére tekintettel - a román törvényben önként értetődően nem volt felvehető. Azonban abból, hogy a rendelkezésre álló értesülések szerint gyakran előfordul az, hogy magyar állampolgárok CASBI-zár alól felszabadított, és a birtokmaximum alatti terjedelmű földjeit földreform címén felszabadításuk után azonnal ellenérték nélkül igénybe veszik, az következik, hogy a román kormány ezt a megállapodást nem hajlandó magáévá tenni. Biztosítani kell tehát ennek a megállapodásnak a végrehajtását, és az eddigi igénybevételek felülvizsgálatát.

Értesülésem szerint ebben a tárgyban a földművelésügyi miniszter úr⁸³ külön is megkeresést intézett Miniszter Úrhoz.

Tekintettel arra, hogy a minisztertanács a CASBI-protokoll végrehajtásával kapcsolatos teendőket az 1947. évi július hó 17. napján tárcám hatáskörébe utalta, kérem Miniszter Urat, hogy a jelen átiratomban foglaltakra vonatkozó megjegyzéseit, és a tett intézkedéseit velem közölni szíveskedjék.

---

83 Szabó Árpád kisgazdapárti politikus.

*A miniszter⁸⁴ rendeletéből:
Dr. Hernád István
ügyosztályvezető*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 37. doboz, 23/g csomó, 4490/pol. sz., Hernád István aláírásával hitelesített gépirat.

44.
Gyöngyössy István bukaresti ügyvivő jelentései
Molnár Erik külügyminiszternek a magyar érdekeltségű
pénzintézetek és iparvállalatok helyzetéről⁸⁵

Bukarest, 1948. január 10., 19.

A

A magyar érdekeltségű pénzintézetek helyzete Romániában

Bukarest, 1948. január 10.

Bizalmas!

4/pol.-1948.

Hiv. szám: 44791/4. 1948.

Fenti tárgyban tisztelettel jelentem a következőket:

---

⁸⁴ Nyárádi Miklós pénzügyminiszterről van szó.

⁸⁵ Takácsy Miklós külügyminisztériumi segédtitkár a fenti két jelentéshez csatolt január 29-i belső feljegyzésében a Gazdasági Főtanács főtájkárának, Vas Zoltánnak azt javasolja, hogy „gyors és egységes kormányzati beavatkozásra volna szükség a romániai magyar érdekeltségek ügyében. Felhívom Miniszter Úr szíves figyelmét arra, hogy adott helyzetben legjobb megoldásnak mutatkoznék a romániai magyar érdekeltségek felajánlása a Szovjetuniónak a jóvátételi tartozások törlesztésére. Felkérem Miniszter Urat, szíveskedjék mielőbb a szükségesnek mutakozó intézkedéseket megtenni és engem a továbbiakra nézve megfelelően tájékoztatni.”

A Magyar Általános Hitelbanknak 1947. november 3-án a t. Külügyminiszter Úrhoz benyújtott és hozzám fenti számú rendelettel továbbított kérelme szerint Iklódi Dezső követségi tanácsos eljárta a Román Nemzeti Bank kormányzójánál annak érdekében, hogy a Jegybank engedélyezzen visszleszámitolási hitelt a Hitelbank azon fiókja és érdekeltsége számára is, melytől e kedvezményt a beadvány szerint megvonták.

Vijoli kormányzó megígérte e kérelem felülvizsgálását, közölte azonban azt is, hogy a visszleszámitolási hitelek elbírálása és engedélyezése egy általános, magasabb síkon mozgó meggondolás és terv alapján történik.

Tekintettel arra, hogy már hosszabb idő óta ismeretes a román kormánynak a pénzügyi hálózat újjászervezésére vonatkozó szándéka, melyet a Jegybank kormányzójának fenti közlése is megerősített, igyekeztem részletes információkat szerezni e tervre vonatkozólag. Jólinformált személyektől származó értesüléseimet tisztelettel jelentem a következőkben:

Amint azt már korábban jelentettem, a román kormány a pénzügyi intézetek fuzionáltatását és néhány nagybank keretébe való tömörítését tervezi. E terv most már a megvalósítás stádiumába jutott és informátorom szerint illetékes körök már meg is állapították azokat a pénzügyi intézeteket, amelyeket a kormány továbbra is fenntartani kíván és melyeknek kereteibe olvasztja be a többi bankokat. Ezek a következők volnának:

A fővárosban:

1) A román-szovjet vegyes érdekeltségű Sovrombanc, melynek 50%-a újabban a román állam tulajdonába ment át. E bank fuzionálna a Banca de Credit Român-nal, ezidőszerint a legaktívabb román pénzügyi intézettel, melynek 15%-a ugyancsak a román állam tulajdonát képezi.

2) A korábban német, most teljesen szovjet érdekeltségű Societatea Bancară és Banca Comercială Română fuzionáltatásából létesítendő pénzügyi intézet.

3) Az ezideig oliverális érdekeltségű Banca Românească, melyhez a kormány ügyvezető gondnokot (administrator unic) nevezett ki és

mely magába olvasztaná a Banca Urbană jelentős középbankot és több más kisebb pénzüintézetet.

4) A Banca Ardeleană mely valószínűleg magába olvasztja a kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbankot.

5) A részben csehszlovák érdekeltségű Banca de Credit din Praga, mely magába olvasztana néhány kisebb pénzüintézetet.

6) Több közép és kisebb bank összeolvasztásából létesítendő egy további pénzüintézet.

Az okirályságbeli vidéki bankhálózatra vonatkozólag végleges elgondolások még nincsenek, de azt valószínűleg a fővárosi pénzüintézetek fiókjából fogják kiépíteni.

Erdélyben a Transylvania Bankot kívánják fenntartani az illetékes hatóságok. E pénzüintézet historikumát és jelenlegi részvényelosztását korábbi jelentéseimben már ismertettem.⁸⁶ Az alábbiakban beszámolok majd e pénzüintézet folyamatban lévő átalakításáról és érdekeltségvállalásáról.

A Bánátban valószínűleg a Banca din Timișoara (Temesvári Bank) pénzüintézetet fogják fenntartani és fúziókkal kifejleszteni. – E pénzüintézet az Angol–Magyar Bank érdekeltségéhez tartozott, a részvénytöbbséget azonban még az Antonescu-vasgárdista éra alatt erőszakkal magához ragadta egy román csoport, melynek részvénytöbbségét 1944. augusztus 23. után a Casa Autonomă de Finanțare și Amortizare (C.A.F.A.) elnevezésű állami pénzüintézet vette át.

E kormánytervvel kapcsolatosan szükségesnek tartom ismertetni a romániai magyar pénzüintézeti érdekeltségeket és a tervezett átszervezés várható hatását azokra.

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank érdekeltségei:

1) Erdélyi Bank Rt. (Banca Ardeleană) Bukarest. – E pénzüintézet romanizálási módjáról már több jelentésben számoltam be.⁸⁷ Ezekhez csupán annyit fűzhetek hozzá, hogy a tranzakció alkalmával kötött „gentleman agreement” ellenére a Kommercet a bank irányításából teljesen kikapcsolták és delegált igazgatói (Révai, Pilis) Romániát, sőt talán Magyarországot is elhagyták. A pénzüintézet viszont ezidő szerint

⁸⁶ Lásd a 28. sz. iratot.

⁸⁷ Lásd a 27. és 36. sz. iratokat.

a kormány legteljesebb támogatását élvezi és a piac egyik legjelentősebb pénzintézete.

- 2) Pesti Magyar Kereskedelmi Bank nagyváradai fiókja.
- 3) Erdélyi Kereskedelmi Bank Kolozsvár.
- 4) Székelyföldi Kereskedelmi Bank Kolozsvár.
- 5) Szatmári Kereskedelmi Bank Szatmár.

A 2–5) alatti pénzintézetek ezidőszert a CASBI felügyelete alatt állanak, Észak-Erdély visszacsatolása óta bankszerű tevékenységet alig fejtenek ki és csendesen liquidálásban lévőknek tekinthetők.

A Magyar Általános Hitelbank érdekeltségei:

1) Banca Generală de Credit Brassó. A Román Nemzeti Banktól visszleszámitolási hitelt élvez. A stabilizációig⁸⁸ komoly üzleti tevékenységet fejtett ki, azóta erősen csökkenő tendenciát mutat és működése főleg a Hitelbank érdekeltségét képező cukorgyárak finanszírozására szorítkozik.

- 2) Banca Generală de Credit Temesvár.
- 3) A Magyar Általános Hitelbank fiókja Kolozsvár.
- 4) A Magyar Általános Hitelbank fiókja Nagyvárad.
- 5) Szatmármegyei Takarékpénztár, néhány kisebb helyen levő fiókkal.

6) Marosvásárhelyi Takarékpénztár, néhány kisebb helyen fekvő fiókkal.

A 2–6) alatti pénzintézetek Erdély visszacsatolásától a stabilizációig szűk keretekben dolgoztak, azóta csendes liquidálásban vannak.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület érdekeltségei:

1) Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank Rt., több kisebb helyen lévő fiókkal. A CASBI kezelés alatt alaptőkét emelt, melynek következtében az anyaintézet eredeti majorizáló érdekeltsége egy jelentéktelen minoritásra csökkent. Annak dacára azonban, hogy az új részvényeket a romániai kommunista párt gazdasági szervei vették át, e pénzintézet teljesen jelentéktelen szerepet játszik és tisztviselői karát is leépítette a minimumra.

---

88 Az 1947. augusztus 15-i pénzügyi stabilizációról van szó.

2) Nagyvárad Agrártakarékpénztár (Észak-Erdély visszacsatolása előtt Nagyvárad Takarékpénztár) fiókkal Nagyszalontán. A CASBI kezelés alatt ugyancsak alaptőke emelést hajtott végre, mely a részvényérdekeltséget 49%-ra csökkentette. Az új részvényeket egy politikailag kevésbé exponált csoport vette át. Üzleti tevékenysége teljesen jelentéktelen.

3) Szatmármegyei Gazdasági Takarékpénztár, főintézet Szatmár-[németi], fióktelep Nagykároly. A CASBI által elhatározott tőkeemelést – ezen egyetlen esetben – a követségnek sikerült megakadályoznia. Az intézet az utóbbi napokban került ki CASBI-felügyelet alól. Üzleti tevékenysége teljesen jelentéktelen.

Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank érdekeltségei:

1) Banca de Scont Spa. Temesvár, fiókkal Bukarestben. A felszabadulás óta üzleti tevékenységet alig fejt ki, csendes liquidálásban van.

2) Erdélyi Leszámítoló és Pénzváltó Bank Kolozsvár – fiókokkal Szatmáron, Nagyváradon és Marosvásárhelyen. Észak-Erdély visszacsatolása óta a nagyvárad fiók kivételével üzleti tevékenységet nem fejtenek ki. Tisztviselőiket csak a legnagyobb nehézségek árán tudják fizetni.

Angol–Magyar Bank érdekeltségei:

1) Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Kolozsvár, fiókkal Aradon, Szatmáron és Zilahon.

2) Biharmegyei Takarékpénztár Nagyvárad, fiókteleppel Nagykárolyban.

Mindkét pénzüintézetnek nemzetibanki visszleszámítolási hitele és kezességi-levél kiállítási joga van. Élénk üzleti tevékenységet fejtenek ki.

3) Marosvásárhelyi Leszámítoló Bank, Marosvásárhely, fiókteleppel Szászrégenben. Vidéki viszonylatban élénk tevékenységet fejt ki, visszleszámításait a Mezőbank útján helyezi el.

E pénzüintézetek aránylag előnyös helyzete és jelentékeny szerepe főleg azzal magyarázható, hogy az Angol–Magyar–Bank érdekeltségei közül egy sem volt CASBI felügyelet alatt, miután az anyaintézet részvényei megbízható román személyek nevére szerepeltek.

A fentiekből kitűnőleg a magyar érdekeltségű pénzüintézetek közül csupán az Erdélyi Bank, a Banca Generală de Credit Brassó, a

Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár és a Biharmegyei Takarékpénztár Nagyvárad élveznek visszleszámitolási hitelt a Román Nemzeti Banktól, ezen kedvezmény nélkül pedig minden pénzügyintézet liquidálásra kényszerül.

Ettől eltekintve is azonban a fenti információk szerint a bankfúziós kormányprogram alapján csupán az Erdélyi Bankot kívánják fenntartani, melynek magyar érdekeltisége több mint illuzórikus. Magyar vonatkozásban rendkívül érdekes azonban a következő, már teljesen letárgyalt és a megvalósítás stádiumában lévő tranzakció:

Az Angol-Magyar Bank romániai megbízottai 1947. év szeptemberében kollaborációs megállapodást kötöttek a romániai szoc. dem. párt kolozsvári tagozatával és átengedték a párt gazdasági szervének romániai pénzügyintézeti érdekeltiségük 25%-át. Ezzel szemben a párt a Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár, valamint a Biharmegyei Takarékpénztár részére nemzeti banki visszleszámitolási hitelt és kezességi-levél kiállítási jogot eszközölt ki.

Mintegy négy héttel ezelőtt a szoc. dem. párt közölte a pénzügyintézetek vezetőivel, hogy feltétlenül szükségesnek látszik egy kollaborációs megállapodás létesítése a Román Kommunista Párttal is, mivel csak így módon biztosítható a pénzügyintézetek további működése. Az ezt követő tárgyalások, melyeket a párt részéről dr. Negrea Aurel pénzügyi pártfelelős folytatott, a következő megállapodást eredményezték:

A Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár továbbra is megmarad ugyan mint keret, de átviszi teljes üzleti volumenjét a Transylvania Bankba, mely pénzügyintézet viszont átveszi teljes személyzetét és bérbeveszi a tulajdonát képező banképületet is. Átadják továbbá a Marosvásárhelyi Leszámitoló Bank tulajdonát képező Meggyesfalvi Gőztéglagyár és Marosvásárhelyi Üveggyár részvényeinek 50%-át. Ezzel szemben a Mezőbank megkapja a Transylvania részvényeinek 25%-át és effektív szerepet biztosítanak részére utóbbi pénzügyintézet vezetésében, amennyiben 9 igazgatósági tagsági helyből 3-at részére biztosítanak, beveszik a Mezőbank megbízottját a végrehajtó bizottságba és a vezérigazgató helyettesi, valamint több vezető tisztviselői állást két éves szerződéssel biztosítják részére.

Ezzel – legalább egyelőre – az Angol–Magyar Bank érdekeltségeinek helyzete Romániában biztosítva van és pedig az eddig kötött hasonló tranzakciókhoz képest eléggé előnyös feltételek mellett.

A fentiekből megállapítható, hogy a romániai magyar pénzügyi érdekeltségek helyzete általában rendkívül kritikus és sürgős, nyomatékos beavatkozás nélkül ezen most már állami érdekeltségek értéke rövid időn belül teljesen megsemmisül. Megállapítható azonban az is, hogy ezen nagyfontosságú gazdasági érdekek megóvása ezideig egységes terv és irányítás nélkül történt, annak dacára, hogy – mint a fenti példája mutatja – kellő rugalmassággal és körültekintéssel a körülményeknek megfelelő megoldási módok kínálkoztak, sőt talán még mindig kínálkoznak.

*Gyöngyössy s.k.
követségi tanácsos*

B

Magyar érdekeltségű iparvállalatok helyzete Romániában
Bukarest, 1948. január 19.

1 melléklet

Folyó hó 10-én kelt 4/pol.-1948. számú jelentésemben részletesen beszámoltam a romániai magyar érdekeltségű pénzügyi intézetek helyzetéről. Szükségesnek tartom az alábbiakban a Romániában lévő magyar érdekeltségű iparvállalatok helyzetét is ismertetni:

Az iparvállalatok helyzete Romániában általában rendkívül súlyosnak minősíthető. Ennek főbb okai a következők:

1) A gépi berendezéseknek a forszírozott háborús termelés következtében előállított nagyarányú elhasználódása. A román külkereskedelmi politika elsőrendű feladatának tekinti ugyan a hiányosság pótlását, egyelőre azonban még a legfontosabb termelési ágban, a kőolajtermelésben mutatkozó aggasztó mérvű csökkenést sem volt képes a szükséges technikai berendezések behozatalával megállítani és még hosszú időn keresztül minden technikai behozatali lehetőséget a kőolaj és széntermelés növelésére kénytelen fordítani.

2) Nyersanyaghiány. A külföldi nyers- vagy segédanyagokkal dolgozó vállalatok a román külkereskedelemnek a stabilizáció után

beállott fokozódó pangása következtében általában a legnagyobb nehézségekkel küzdenek. Kivételt csupán a nagy nehézipari vállalatok képeznek, melyek az illetékes kormányhatóságok intézkedései folytán megkapják a külföldről, főleg a Szovjetunióból érkező nyersanyagok nagy részét.

3) Forgótőkehiány. A stabilizáció előtt átvett árukészletek ellenértékét a Szövetkezeti Központ zárolt számlára fizette be, amelyről kiutalások csak igen lassú ütemben és nehézkesen folynak. Új hiteleket csak kivételesen és kizárólag munkásfizetésekre és nyersanyagbeszerzésre folyósítanak. A hatóságok részére zárolt készáru ellenértékét hosszú idő múltán fizetik, az aránylag kis mennyiségű szabad áru elhelyezése a magánkereskedelem fokozatos kikapcsolása következtében rendkívül lassú.

4) Az engedélyezett árkalkuláció sok esetben nem fedezi a tényleges előállítási költségeket, miután több termelési kiadást (pl. hitelkamatok, természetbeni élelmezési hozzájárulások hivatalos és tényleges ár közötti különbözete) nem szabad felszámítani és kikerülhetetlen némely nyersanyagoknak a termelés fenntartása érdekében a fekete-piacon való beszerzése.

5) Rendkívül súlyos adóterhek. Az új, szociális adóztatási rendszer rendkívül megnövelte az iparvállalatok adóterheit, a legújabb adókihágási törvény pedig 10 évre visszamenőleg kötelez mindenkit az eltitkolt adók bejelentésére és kifizetésére, szabadságvesztés büntetés terhe mellett. Tekintettel az eddigi romániai úgyszólván rendszeresített adóeltitkolásokra, ezen rendelkezés számos iparvállalatnál megoldhatatlan pénzügyi helyzetet teremt.

6) Az Oficiul Industrial-ok (Ipari Hivatalok) működése. Ezek az irányított tervgazdálkodás szempontjából szükséges és elméletileg helyesen konstruált hivatalok, melyeknek hatáskörébe tartozik a nyersanyagbeszerzéstől a készáru exportjáig minden termelési, áruelesztési és értékesítési fázis, hosszú hónapok óta még mindig csak a szervezés állapotában vannak és feladatukat egyelőre csak igen vonatottan képesek teljesíteni.

A fenti körülmények ez idő szerint az ipari termelés általánosnak tekintethető lényeges visszaesését eredményezik. Sok kisebb vállalat

beszűntette űzemét, másokat, közöttűk a munkások százait foglalkoztató vállalatokat, a tulajdonosaik elhagyták és a következményektől való félelműkben külföldre szűktek. Számos esetben a politikai pártok részére való érdekeltség-átengedéssel igyekeztek a tulajdonosok vállalataikat életképessé tenni, ily módon remélve hitel és nyersanyagszerzési lehetőségeket. Újabban azonban a kétségtelenűl domináló kommunista párti gazdasági szervek még ellenérték fizetése nélküli tranzakciók elől is elzárkóznak.

A magyar iparvállalatokat természetesen egyformán sújtják mindezek a nehézségek, melyeket még lényegesen növelnek a CASBI-kezelés által okozott károk. Ezen kezelés első szakaszában kevés kivétellel a meglevő értékek elpazarlásában merűlt ki: először a készpénzkészleteket használták fel, azután a készárúkat, nyersanyagokat értékesítették. Ezen források kimerűlése után számos vállalatnál a gondnokok hiteleket vettek igénybe, sőt műszaki berendezéseket adtak el. A legtöbb esetben szakértelem és gyakorlat nélküli CASBI vezetők az űzemeket elhanyagolták, a termelési rendet felborították, az adókat nem fizették és így a vezetésűk alatt álló vállalatokat oly katasztrofális helyzetbe hozták, hogy a tulajdonosok már nem is merik a CASBI alóli feloldást kérni és ezáltal a felelősséget magukra vállalni.

Ebben a helyzetben kizárólag egységes, államilag elhatározott és irányított elgondolás és akció szerint lehetne még megmenteni a magyar érdekeltségű iparvállalatokat, vagy legalább azokat, melyek különleges szempontokból különösen fontosnak minősíthetők. Ily szempont elsősorban is az, hogy a magyar bankok egy részének államosítása folytán ezen pénzintézetek romániai iparvállalati érdekeltsége is a magyar állam tulajdonába ment át és így azok további sorsa az államra nézve nem lehet közömbös. Egy másik szempont azon vállalatok jövendő helyzetébe való beavatkozás, melyek nagy jelentőségű vagy közszűkségletet képező termelvényeikre való tekintettel közérdekűeknek minősíthetők.

A megoldási mód eldöntésére természetesen a magyar kormány politikai és szakértő szervei hivatottak, miután csak azok ismerhetik a szem előtt tartandó legfőbb irányelveket és meggondolásokat. Ennek dacára bátor vagyok az alábbiakban felsorolni azokat a lehetőségeket,

melyek a fenti iparvállalatok helyzetének végleges megoldására véleményem szerint számba jöhetnek:

1) Az iparvállalatok felajánlása a Szovjetunió részére, az ellenértéknek a fegyverszüneti szerződésben előírt kötelezettségeink csökkentésére való beszámításával, a Petroşani-tranzakció mintájára.⁸⁹ Meggyőződésem, hogy még a magántulajdont képező azon iparvállalatok tulajdonosai is örömmel fogadnának ily kellőképpen előkészített megoldást, melyek a múltban még az adatszolgáltatástól is elzárkóztak ezen lehetőségtől való félelmükben.

2) Magyar-szovjet-román vegyes érdekeltségű társaságok létesítése a dr. Iklódi Dezső követségi tanácsos által a külügyminisztériumnak 1946. május 15-én 1102/pol. 1946. sz. a. előterjesztett terv⁹⁰ szerint.

3) Érdekeltségek átengedése olyan román gazdasági csoportok részére, amelyek hitel és nyersanyag szerzése útján a vállalatok további fennállását és a magyar érdekeltségnek a vállalat szakszerű vezetésébe való kellő befolyását biztosítják.

A 3) megoldási mód a legkésőbb február hó folyamán megalakítandó magyar-román vegyesbizottság hatáskörébe volna utalandó, mely bizottság e feladat rendkívül nagy fontosságára való tekintettel magyar részről kellő súllyal bíró személyiségekből állítandó össze. Ugyancsak ezen bizottság feladata kell legyen a többi, nem állami érdekeltségű, vagy közérdekű iparvállalat jövődó helyzetének általános elvek alapján való szabályozása is.

A mellékletben csoportok szerint felsorolom a fontosabb magyar érdekeltségű romániai iparvállalatokat és ismertetem azok jelenlegi helyzetét. Miután azonban a magyar érdekképviselői szervek részéről még ezideig sem bírtuk beszerezni a romániai magyar iparvállalati érdekeltségek teljes jegyzékét, kénytelen vagyok az itt beszerzett

---

89 A 2. világháború után a Petroşényi Kőszénbánya Rt. részvényeinek 19,2 százaléka (mintegy 2,272 ezer db. részvény) a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt., és az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt. tulajdonában volt. 1947 februárjában az államkincstár megvásárolt a két cégtől 1,732 ezer db. részvényt, és továbbadta a Szovjetunióknak a jóvátételi tartozások törlesztéseképpen. MOL-GL, XIX-L-1-k, PüM Nk. 109. doboz, 0.02344/62/1.

90 Lásd a 16. sz. dokumentumot.

adatokra és információkra támaszkodni, miért is a felsorolás és helyzetjelentés hiányos lehet.

Bátor vagyok felhívni Miniszter Úr és az illetékes szakhivatalok figyelmét a melléklet Erdő és faipari vállalatok c. csoportjára. A román adatok szerint itt rendkívül nagy értékű vagyontárgyakról van szó. Ennek ellenére a tulajdonosok egyetlen egy esetben sem vették igénybe a követség (misszió) segítségét a CASBI alóli feloldás érdekében és tudomásom szerint ezen vállalatok feloldását magánvonalon sem kísérelték meg. Mindezekből azt következtetem, hogy legnagyobb részt a háború alatt létesült oly konjunkturális vállalatok javairól van szó, amelyek tulajdonosai vagy nyugatra menekültek, vagy félve a kollaboracionalizmus vádjától, vagy pedig más hasonló meggondolásból nem mernek jelentkezni. Miután feltevésem beigazolódása esetén állami tulajdonba szálló, az elmúlt évek gazdátlansága folytán előállott értékcsökkenések dacára is még igen nagy értékekről van szó, szükségesnek tartanám e kérdés alapos megvizsgálását és a szükséges intézkedések megtételét.

Végül mint ehhez a tárgykörhöz tartozót, tisztelettel jelentem a romániai iparvállalatok általános közeli államosítására vonatkozó következő információimat:

Az Ipari Hivatalok központi vezetőségétől és az UGIR-től (romániai GYOSZ) származó hírek szerint a román kormány bolgár mintára az összes iparvállalatok államosítását határozta el. Ennek megtörténte előtt azonban még be óhajtja fejezni öt további Ipari Hivatal felállítással ezen állami szerv teljes kiépítését, melynek aztán az ország teljes ipari vezetése képezné feladatát. A munkálatok elvégzése szakkörök szerint mintegy három hónapot igényel, az államosítás szerintük tehát folyó év május havában várható.

A romániai magyar állami ipari érdekeltségek helyzetének elbírálásánál és az azokra vonatkozó eljárási mód megállapításánál a fenti hitelt érdemlő forrásból származó információ is feltétlenül figyelembe veendő.

*Gyöngyössy s.k.
követségi tanácsos, id. ügyvivő*

Melléklet

Romániában lévő jelentős magyar ipari érdekeltségek kimutatása
a Bukarestben beszerezhető hiányos adatok alapján

I. Államosított pénzintézetek érdekeltségei

1.) Pesti Magyar Kereskedelmi Bank

a) Carmen Cipőgyár Rt. Nagyvárad. A CASBI-tól beszerzett kimutatás szerint a vállalat teljes egészében magyar érdekeltség. Ez idő szerint is CASBI felügyelet alatt áll. Az üzemben lévő vállalat vezetését a Kommerc megbízásából az Erdélyi Bank végzi. A Szovjetunió bejelentett egy hadizsákmányként szerzett jelentéktelen részvénypakett tulajdont, további igényeket azonban nem támasztott.

b) Phönix Vegyipari és Kohóművek Nagybánya, kereskedelmi teleppel Bukarestben. CASBI kimutatás szerint a vállalatnak mintegy 50%-a magyar érdekeltség. A részvénytulajdonért a budapesti Hungaria Művek és a korábbi részvénytulajdonos Weiser család között per van folyamatban. A Kommerc és a Hungaria megbízásából megállapodás létesült egy, az Erdélyi Bank érdekkörébe tartozó gazdasági csoporttal 51%-os részvényérdekeltség átengedése mellett a CASBI-alóli feloldására és a vállalat közös vezetésére vonatkozólag, mely megállapodást azonban a román csoport nem tartotta be. Ily módon a vállalat ez idő szerint is CASBI-felügyelet alatt áll, és azt az általa kinevezett igazgatóság vezeti, mely úgy a Hungariát, mint a Weiser családot teljesen kizárta a vállalat vezetéséből. Románia ezen legjelentősebb nehézipari és ólom-, ón-, cink- és piritbányászati vállalatai közül a vezető vezetés hiánya miatt ez idő szerint önmagát emészt fel.

c) Ólom- és Cinkbányászati Rt. Nagybánya. A b) alatti cég leányvállalata, 7.800.000 pengő alaptőkével, mely CASBI kimutatás szerint teljes egészében magyar érdekeltség. Helyzete azonos a „Phönix”-ével.

d) Molibden S.A.R. bányaiipari vállalat Bukarest székhellyel. Állítólag Kommerc érdekeltség CASBI-felügyelet alatt, és kimutatása szerint 99%-ban magyar tulajdonban. Jelentős bányaiipari vállalat.

e) Orsovai és Telegdi Nyersolajfinomítók. CASBI kimutatásban nem szerepelnek és közelebbi adatok nem állnak rendelkezésre.

2.) Magyar Általános Hitelbank

a) Indumin Cukoripari Rt. Bukarest, keretébe tartoznak a botfalusi és marosvásárhelyi cukorgyárak. CASBI-kimutatás szerint teljes egészében magyar érdekeltség, CASBI-felügyelet alól feloldva. Az egyetlen magyar vállalat, mely az ármegállapítási nehézségektől eltekintve normális üzemmél dolgozik. Ezévi cukortermelése mintegy 30.000 tonna (Románia 8 cukorgyárának ezévi összes termelése 73.000 tonna), a kampány lebonyolítására egymilliárd lej hitelt kapott nagyrészt a Credit Industrial állami szervén, csekély hányadban pedig a Magyar Általános Hitelbank brassói leányintézetén keresztül. Termelési önköltsége cca. 45 lej/kg hivatalosan megállapított ár 36 lej. A vállalatot a régi vezetőség irányítja.

b) Pannonia Len és Kenderfeldolgozó Gyár Börvely, a budapesti Pannonia Kender és Lenipari Rt. leányvállalata. CASBI-kimutatás szerint teljes egészében magyar érdekeltség CASBI-kezelés alatt. A régi vezetőséggel együttműködő CASBI-gondnok kellő hitelkeretet biztosított Románia ezen legnagyobb len- és kenderfeldolgozó vállalatának, mely ilyformán az általános nehézségektől sújtva teljes üzemmél dolgozik.

c) Dermata Bőrárugyár Kolozsvár. CASBI-kimutatás szerint mintegy 33%-a magyar érdekeltség. A Hitelbank érdekeltségét az eredeti részvénytulajdonosok visszaperelték és egy romániai kom.[munista] párti csoport bekapcsolásával átvették az üzem vezetését. Állítólag most újabb tárgyalások vannak folyamatban a magyar részvénytulajdonosokkal a vállalat tulajdonjogi helyzetére vonatkozólag. Románia legjelentősebb bőrripari vállalata, mely nagyrészt jóvátételi szállításokra dolgozik, részben pedig típusárut készít a hivatalos árelosztási szervek részére. CASBI-felügyelet alól feloldva.

d) Első Bánáti Cipőgyár Rt. Temesvár. CASBI-kimutatás szerint 98%-ban magyar érdekeltség. A legjelentősebb cipőgyári üzemek közé tartozik, főleg típusárut állít elő. Tudomásom szerint CASBI-felügyelet alatt van.

e) Acélárugyár Rt. Kolozsvár. A Magyar Acélárugyár Rt. Budapest fiók vállalata. CASBI-kimutatás szerint teljes egészében magyar érdekeltség. Helyzetét több folyamatban lévő tulajdonjogi per és az üzemi bizottságnak a vállalat megszerzésére irányuló akciója komplikálják,

miértis a tulajdonos nem szorgalmazza az egyébként komoly jelentőségű vállalat CASBI alóli feloldását.

f) Debreceni Kefeárugyár Rt. fióktelepe Nagyvárad. CASBI-kimutatás szerint teljes egészében magyar érdekeltség. CASBI-felügyelet alatt.

3.) *Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület*

a) Dreher-Haggenmacher Sörgyár Rt. Nagyvárad. CASBI-kimutatás szerint 90%-ban, ténylegesen teljes egészében magyar érdekeltség, melyből 50% fenti pénztintézeté, 50% pedig a budapesti Dreher-Haggenmacher Sörgyár Rt.-é. A Szovjetunió circa 29%, hadizsákmány címén szerzett részvénytulajdont jelentett be, mely részvénytulajdonosi vonatkozóan azonban megsemmisítési eljárás van folyamatban.⁹¹ Ezen CASBI kezelés alatt álló nagyjelentőségű vállalat súlyos pénzügyi és anyagbeszerzési nehézségekkel küzd.

b) Arovit Konzervgyár Rt. Érmihályfalva. CASBI-kimutatás szerint teljes egészében magyar érdekeltség, mely a Debreceni Első Takarékpénztáron keresztül tartozik fenti pénztintézet érdekeltségéhez. A CASBI-kezelés alatt bérbeadták egy román csoportnak, mely azonban ezen kitűnően felszerelt vállalat üzemét még nem indította meg.

4.) *Angol-Magyar Bank Rt.*

a) Meggyesfalvi Gőztéglagyár Rt. és

b) Marosvásárhelyi Üveggyár Rt.

Mindkét vállalat a fenti pénztintézet érdekkörébe tartozó Marosvásárhelyi Leszámítoló Bank Rt. tulajdonát képezi. Egy legújabb tranzakció alapján a két vállalat 50%-át átengedték a Transylvania Banknak. (Vesd össze 4/pol. 1948. számú jelentést). Nem voltak CASBI-felügyelet alatt.

II. Magyar vállalatok érdekeltségei:

Ganz Villamossági és Gépgyár Rt.

---

91 Lásd a 33. sz. iratot. Folián, István a nagyváradi Dreher-Haggenmacher Sörgyár igazgatója 1948. február 11-i jelentése szerint a Pesti Hazai Első Takarékpénztár, a Dreher-Haggenmacher Első Magyar Részvény-szövetkezet és a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank Rt. a bukaresti Legfelsőbb Bíróságnál megsemmisítési eljárást kezdeményezett, amit a bíróság januárban jóváhagyott, és a váradi sörgyárat új részvények kibocsájtására utasította. Lásd: MOL-JGY, bukaresti TÜK. XIX-J-33-a, 40. doboz, CASBI általános iratok csomó, 511-512. o.

a). Bukaresti Kereskedelmi Kirendeltség. CASBI alatt álló jelentéktelen értéket képviselő iroda.

b). Ganz Bányavállalati Rt. Magyarláros. CASBI-kimutatás szerint teljes egészében magyar érdekeltség, ez idő szerint is CASBI-kezelés alatt, értékes bányaiipari felszereléssel és bánya-jogosítványokkal.

Weiss Manfred Művek

Metaloglobus Rt. Vas- és Fémárugyár Bukarest. CASBI-kimutatás szerint 25%-ban magyar érdekeltség. CASBI-kezelés alatt a régi vezetőséggel egyetértőleg redukált üzemmél dolgozik.

Magyar Ruggyantaárugyár Rt.

a) Gumigyár Brassó. CASBI-kimutatás szerint 45%-ban, ténylegesen azonban teljes egészében magyar érdekeltség, CASBI alól feloldva. A Szovjetunióra szállt át mintegy 30% volt német érdekeltség. Az orosz és magyar csoportok teljes egyetértésben működnek együtt, de a rendkívüli árkalkulációs és pénzügyi nehézségeket leküzdeni nem tudják és így ezen – Romániában második helyet elfoglaló – gumiipari vállalat önmagát emészti fel.

b) Palma Cauciuc Gumigyár Rt. Bukarest. CASBI-kimutatás szerint 45%-ban magyar érdekeltség, CASBI alól feloldva. Helyzete azonos a fentivel.

Salgótarjáni Kőszénbánya és Tokodi Üveggyár

Feketeerdői Üveggyár Rt., Feketeerdő. CASBI-kimutatás szerint teljes egészében magyar érdekeltség. CASBI-felügyelet alatt. A gondnok a vállalatot a nagyváradi szakszervezeti tanácsnak adta bérbe, mely azonban az üzemet fenntartani nem tudta. Ezidőszerint a Derna-Tatarosi Aszfaltbánya Rt. kezeli a vállalatot.

Magyar Vasúti Forgalmi Rt.

a) Auxiliara Bukarest. CASBI-kimutatás szerint 45%-ban magyar érdekeltség. CASBI-felügyelet alatt. Kelet-Európa legnagyobb vagonkölcsönző vállalata, mintegy 1700 drb. tartálykocsi-parkkal, mely ez idő szerint is üzemben van. A volt osztrák érdekeltséget – melynek végleges helyzete még tisztázatlan –, a Szovjetunió vette át. A vállalat régi vezetését eltávolították és azt a CASBI-gondnok irányítja a vállalat érdekeit mélyen sértő módon.

b) Városi Vasút Rt., Nagyvárad. CASBI-kimutatás szerint mintegy 45%-ban magyar érdekeltség. CASBI-kezelés alatt. A régi vezetőségnek az ügyvitelre befolyása nincsen, az üzemet a közérdekre való tekintettel nagy veszteséggel folytatják.

c) V.A.V. Autóbuszforgalmi Vállalat, Kolozsvár. CASBI-kimutatás szerint teljes egészében magyar érdekeltség, CASBI-felügyelet alatt. A CASBI-gondnok a mobilizálható vagyont értékesítette, a kolozsvári nagy autógarázst és javítóműhelyt pedig a Román Államvasutaknak adta bérbe teljesen jelentéktelen összegért.

Magyar–Olasz Olajipar Rt.

a) Petróleumfinomító Rt., Dés. Észak-Erdély legnagyobb nyersolajfinomítója, CASBI-kimutatás szerint mintegy 18%-ban, ténylegesen 50%-ban magyar érdekeltség. A korábbi tulajdonos pert indított a vállalat visszabocsájtása iránt, a CASBI-gondnok pedig, a tulajdonos sógora, a perben nem védekezett. Ilyformán a törvényszék jogerősen visszaitélte a vállalatot a régi tulajdonosnak, aki azt birtokba is vette. Az új CASBI-törvény lehetőséget nyújt a per újrafelvételére.

b) Petróleumfinomító Rt., Marosvásárhely. CASBI-kimutatás szerint 18%-ban, ténylegesen 50%-ban magyar érdekeltség. CASBI-kezelés alatt. A telep súlyos háborús károkat szenvedett, a vállalat nincsen üzemben.

III. Különböző magánszemélyek érdekeltségei

1.) Üveggyár, Borgószéplak. CASBI-kimutatás szerint magyar tulajdon.

2.) Vegyi és Élelmiszeripari Rt. Nagyvárad. Teljes egészében magyar érdekeltség, a Moskovics család tulajdona. CASBI-kezelés alatt, a gondnok a vállalatot 10 évre bérbe adta.

3.) Bârzava Gipszgyár, Egeres. CASBI-kimutatás szerint 20%-ban magyar érdekeltség, CASBI-kezelés alatt, a Koch család tulajdona. A vállalat üzemben van.

4.) Dávid János Gyógyszerárugyár, Marosvásárhely. CASBI-kimutatás szerint mintegy 50%-ban magyar érdekeltség, CASBI-kezelés alatt, jelentős gyógyszeripari vállalat.

5.) Koling Testvérek Malom és Olajütő, Érmihályfalva. CASBI-kimutatás szerint 50%-ban magyar érdekeltség.

6.) Ady Harisnyaárugyár, Kolozsvár. CASBI-kimutatás szerint 50%-ban magyar érdekeltség.

7.) Industria Lânei, Temesvár. CASBI-kimutatás szerint 90%-ban magyar érdekeltség. CASBI alól feloldva, a Hatvany család tulajdona. Elsőrendű fontosságú vállalat, teljesen a román kom. párt befolyása és vezetése alatt.

8.) Industria Textilă, Lugos. CASBI-kimutatás szerint mintegy 40%-ban magyar érdekeltség, CASBI alól feloldva, az Oberschall család tulajdona. Elsőrendű fontosságú vállalat, mely a legnagyobb nehézségekkel küzd annak dacára, hogy a svájci részvénytulajdonosok pakettjükből 50%-os érdekeltséget úgyszólván ingyen engedtek át a Sincomin kom. párti gazdasági szervnek.

9.) Aurum Bányaiipari Vállalat, Nagybánya. CASBI-kimutatás szerint 20%-ban magyar érdekeltség, melynek tulajdonosa ez ideig nem tett lépéseket a CASBI alóli feloldás érdekében. Különleges helyzetére való tekintettel 194/pol.-1947. sz. jelentésben⁹² külön beszámoltam e vállalatról.

10.) Elektromos Művek, Kolozsvár. – CASBI-kimutatás szerint 20%-ban magyar érdekeltség, Kolozsvár város erőműtelepe.

11.) Erdélyi Üveggyár Rt., Dicsőszentmárton. CASBI-kimutatás szerint mintegy 20%-ban magyar érdekeltség. Legjelentősebb üvegipari vállalatok egyike.

12.) Nagymalom, Temesvár.

13.) Múmalom, Apatin.⁹³

14.) Múmalom, Sucutard.⁹⁴

15.) László és Hunyadi Egyesült Malmok, Nagyvárad.

CASBI-kimutatás szerint [fentiek] teljes egészében magyar érdekeltségű jelentős malomvállalatok.

IV. Erdő és faipari vállalatok

A CASBI-által kimutatott és minden tételnél feltüntetett magyar tőkeérdekeltség 1940. évi értékű lebben van feltüntetve. A vállalati

⁹² A jelentést nem közöljük.

⁹³ Elírás, ugyanis Apatin a Bácskában (Vajdaságban) található.

⁹⁴ Vasasszentgotthárd.

érték azonban a CASBI-felügyelet alá való vétel időpontjában legtöbb esetben lényegesen meghaladta a tőkeérdekeltség feltüntetett összegét.

1.) Andruch Árpád Fűrészárugyár, Romuli (Naszód m.)	1.890.000 lej
2.) Makos és Marotti Fűrészárugyár, Máramarossziget	7.606.170 lej
3.) Dombegyházi Ödön Furnír és Bútorgyár, Kolozsvár	1.350.000 lej
4.) Erdőbirtokosok Erdőkitermelési Üzem, Crucişor (Naszód m.) ⁹⁵	46.000.000 lej
5.) Erdőbirtokosok, Erdőkitermelési Üzem, Szatmár	52.800.000 lej
6.) Furnír Erdőkitermelési Üzem, Crucişor	51.801.000 lej
7.) Favágó Kft. Erdőkitermelési üzem, Beszterce	45.200.000 lej
8.) Fischer Henrik Erdőkitermelési Üzem, Borsa	8.000.000 lej
9.) Földváry György Erdőkitermelési Üzem, Certeze ⁹⁶ (Szatmár m.)	11.056.000 lej
10.) Fischer Lajos Fűrészárugyár, Alsóvisó	20.400.000 lej
11.) Fischer Lajos Erdőipari Üzem, Aranyosbeszterce (Naszód m.)	54.800.000 lej
12.) Katona Lajos Fűrészárugyár, Zágon	4.500.000 lej
13.) Lippai Imre Erdőkitermelési Üzem, Erdőszent- györgy (Naszód m.) ⁹⁷	17.600.000 lej
14.) Lueger Kamillo Erdőkitermelési Üzem, Radnales (Naszód m.)	43.000.000 lej
15.) Laris Erdőkitermelési Üzem, Ilva (Naszód m.)	12.000.000 lej
16.) Simonfi Lajos Erdőkitermelési Üzem, Oroszborgó (Naszód m.)	4.280.000 lej
17.) Szederjessy és Társa Erdőkitermelési Üzem, Felsőbánya	262.458.000 lej
18.) Titz Reinhardt Fűrészárugyár, Borsa	13.000.000 lej
19.) Teleki József Erdőkitermelési Üzem, Sepsiszentgyörgy	40.000.000 lej

⁹⁵ Crucişor magyar neve Borválaszút, azonban nem Naszód, hanem Szatmár megyében található, a volt színérváraljai járásban.

⁹⁶ Ávasújfalu.

⁹⁷ Erdőszentgyörgy Maros-Torda megyében volt. Valószínűleg Oláhszentgyörgyről van szó.

- 20.) Veréb Erdőkitermelési Üzem, Rebra (Naszód m.) 8.000.000 lej
 21.) Gyimesvölgyi Fűrészárugyár, Gyimesközéplak 2.400.000 lej
 22.) Vesta Erdőkitermelési Üzem, Certeze (Szatmár m.) 15.000.000 lej
 Külön említem a
 23.) Resina Erdőipari Vállalatot, Habsburg Antal volt főherceg tulajdonát Petrozsény székhellyel, melyről 10.354/1946 sz. jelentésemben⁹⁸ a különleges helyzetre való tekintettel már beszámoltam.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 36. doboz, 23/g. csomó, 373/pol-1948, gépiratok.

45.

Gyöngyössy István bukaresti ügyvivő jelentése Molnár Erik külügyminiszternek a drasztikus romániai pénzügyi intézkedésekről⁹⁹

Bukarest, 1948. február 2.

9/pol.-1948.

Romániában, főleg a történelmi országrészben (hogy ne használjam az immár idejét múlt okirályság kifejezést) az adómorál eddig úgyszólván ismeretlen fogalom volt. A hivatalos ügyek intézésében többé-kevésbé járatos elemek késve és alig fizettek adót és mindig adódott mód arra, hogy bizonyos anyagi áldozatok árán a páratlanul korrupt pénzügyi tisztviselők javára és az állam kárára az adóösszegek tekintetében „magánegyezséget” létesítsenek. Erdélyben is inkább csak a kisemberek és főleg a kisebbségek fizettek adót.

Luca László pénzügyminiszterre való kinevezése és az általa azonnal foganatosított intézkedések óta ez a helyzet gyökeresen megváltozott. Az adóbehajtásra vonatkozó – egyébként drákói szigo-

⁹⁸ A jelentést nem találtuk.

⁹⁹ A jelentést megküldték a miniszterelnökségnek, a pénzügyminisztériumnak és a Gazdasági Főtanácsnak is.

rúságú – intézkedések eredménnyel jártak és a felek valósággal tülekednek az adóhivatalokban, hogy adójukat befizethessék, miután a nem-fizetés szabotázsnek minősül és 25 évig terjedhető fegyházzal büntetettik. A közönség körében valóságos adózási pánik tört ki, a pénzügyi tisztviselői kar pedig, amelynek nagy hányadát kicserélték és amely különben is retteg attól, hogy esetleges visszaéléseire rájöhetnének, a megvesztegetési kísérletekkel szemben elzárkózik, úgy-hogy az állampénztár nemcsak, hogy már nem kong az ürességtől, hanem olyan mérvű adóbevételekkel rendelkezik, amilyenekre eddig Romániában még nem volt példa.

Jelentettem már, hogy ezek a rendkívül erélyes adóbehajtási intézkedések nemcsak a jelenlegi folyamatos adókra, hanem a múltra is vonatkoznak. Mindenki köteles ugyanis (főleg a vállalatok) bizonyos igen kedvezőtlen átszámítási kulcs szerint mindazt az adót befizetni, amellyel a kincstárt az utóbbi 10 esztendőben megrövidítette. Ha ezt február elsejéig nem teszi meg, úgy ez szintén a szabotázs-törvény rendelkezései alá esik. Mindezekért igazgatósági tagjai teljes személyes vagyonukkal egyetemlegesen felelősek.

Felesleges kiemelni, hogy ez a rendelkezés mit jelent gyakorlatilag Romániában, különösen a vállalatok esetében, ahol az adóalapul szolgáló nyereségek kimunkálása egyébként is mindenkor vita tárgyává tehető. Az érdekeltek egy része a rendeletet úgy értelmezi, hogy az abban foglalt intézkedések célja lényegesen túlmegy magán a szövegen és arra irányul, hogy az állami vagy egyéb védelmet nem élvező vállalatokat és azok vezetőit hivatalos, vagy éppen egyéni elgondolások alapján megfélemlíthessék, vagy éppen a gazdasági életből kikapcsolhassák. Jellemző az e felfogás alapján kialakult pánikhangulatra, hogy számos ismert nagy-adózó, de több közép-vállalkozó is beadvánnyal fordult a pénzügyi hatóságokhoz, küldjenek ki saját költségére hozzá az utóbbi 10 év könyveinek átvizsgálása céljából könyvszakértőt és ő hajlandó azt az adósösszeget azonnal befizetni, amelyet a könyvszakértő megállapít. Miután az illetékes hatóságok e beadványokat válasz nélkül hagyták a pánik még csak növekedett, mert a vállalkozók és vállalati vezetők hajlamosak ezt a magatartást arra magyarázni, hogy eredeti félelmük valóban indokolt volt. Az érdekelt gazdasági körök e

bizonytalansági érzetük indokolásaként gyakran hivatkoznak a készletbejelentések helyességének ellenőrzésével kapcsolatban a közelmúltban lezajlott kampányra, amelynek során állítólag tüzetesebb vizsgálat és megfontolás nélkül több száz proeminens gazdasági vezetőembert tartóztattak le, akiknek egy részét később néhány napi vagy heti – az itteni börtönviszonyok között fölöttébb kellemetlen – lefogás után bűncselekmény hiányában ismét szabadon engedtek.

Kétségkívül hozzájárul a kapitalista körökben kialakult eme pánikhangulathoz a Control Economic (a Kereskedelem és Iparügyi Minisztérium kebelében létesített gazdasági ellenőrző szerv) működése is. Ez a szervezet, amelynek célja a gazdasági természetű visszaélések kinyomozása és megakadályozása, nagyszámú detektívet foglalkoztat és kétségkívül alaposan hozzájárult a gazdasági dzsungel annyira szűkséges megtisztításához. Működésével kapcsolatban mégis sok a panasz. E panaszok azzal kapcsolatosak, hogy a Control Economic állítólag a letartóztatottakat gyakran csak napok elteltével hallgatja ki és ha nem is tud valamely konkrét ügyben az illető ellen bizonyítékokat produkálni, csak akkor hajlandó az illetőket szabadon engedni, ha azok rendszerint igen tekintélyes összeg átengedésével mintegy megváltják magukat. Ezek a „megváltási összegek” állítólag az elkobzott valutákból létesített alapot gyarapítják, egyszóval nem személyes zsákmányként kezeltek. Érthető, hogy az amúgy is megijedt érdekeltek néha túlságosan is pittoreszk történeteket terjesztenek mindezekkel kapcsolatban maguk és a magukhoz hasonlók további rémítésére, mégis azonban ezek a történetek úgy látszik nem teljesen alaptalanok. Így a közelmúltban megjelent a követségen Sebestyén Márk nyugalmazott bankigazgató, aki a magyar belügyminisztérium által kiállított visszahonosítási okiratát kevéssel azelőtt vette kezébe és előadta, hogy a Control Economic szervei nála házkutatást tartottak, melynek során semmi tiltott dolgot nem találtak. Őt mégis előállították a kérdéses hatósághoz és ott elzárták, anélkül, hogy kihallgatták volna. Erre csak másodnap került sor. Amidőn hiába faggatták valutakészlete és külföldi követeléseit felől, végülis közölték vele, hogy csak akkor engedik szabadon, ha ékszereit az államnak átengedi. Amikor kijelentette, hogy nincsenek ékszerei, megállapították, hogy van Bukarestben egy háza

és ennek az ingyenes átírását követelték. Nevezett végülis magyar állampolgári mivoltára hivatkozott és a követség értesítését követelte. Erre visszavezették cellájába és circa 24 óra múlva szabadon engedték.

Visszatérve az adózás kérdésére megállapítható, hogy nemcsak a behajtás, hanem maga az adókövetés is igen keményen történik. A hatóságok nincsenek tekintettel arra, hogy az adóalany folyó jövedelméből, vagy bevallott vagyonából fedezni tudja-e a kivetett adóösszeget és minden olyan előterjesztésre, amely ennek az ellenkezőjét óhajtana bizonyítani azt válaszolják: közömbös, hogy miből, de fizetni kell, aki nem fizet, szabotál és ennek megfelelően bűnhődik. Sajátságos különben, hogy gyakran az az ügyfél, aki a legmeggyőzőbben bizonyította, hogy nincs neki miből, e döntés hallatára bizony mégis fizet. Ez azt bizonyítja, hogy a pénzügyi hatóságoknak az az elgondolása, hogy a nagyobb adózók általában be nem vallott tartalékokkal rendelkeznek, az esetek többségében helyes és így az általuk alkalmazott eljárás voltaképpen nem más, mint egy közvetett vagyondezsma.

Voltaképpen a Control Economic által kieszközölt átengedések is ezt a célt szolgálják és ehhez azt is hozzá kell fűzni, hogy mindezek az akciók többnyire persze olyanok ellen irányulnak, akiknek életmódja és körülményeik túlságosan nagy ellentétben vannak bevallott és ismert jövedelmi forrásaikkal.

Mégis sokak véleménye az, hogy a fent ismertetett módszerek, amelyek talán e sajátos talajon az egyetlen célravezetőek, nemcsak hogy erősen túlszaladnak a fejlődés jelenleg jogilag rögzített stádiumán (Romániában vagyonváltság eddig nem vezetett be és államosítás sem történt, a Nemzeti Bankot kivéve), hanem bizonyos vonatkozásban helytelen irányban is éreztetik hatásukat. Főleg a rendelkezések alkalmazása során mintegy céltudatosan megteremtett jogbizonytalansági érzés az, amely a már említett pánikhangulatot előidézve bizonyos gazdasági pangást eredményez és azt a helyzetet, hogy sokan bármely áron is azonnal szabadulni igyekeznek vállalataiktól vagy vezető pozíciójuktól. A tőke, mely természeténél fogva a profitot keresi, az alkalmazott módszerek minőségétől eltekintve is menekülni igyekszik Romániából, hiszen tudja, hogy a gazdasági rendszer folyamatban lévő átszervezése, ha egyelőre a profitot teljesen ki nem is kapcsolja, de azt legalább is erősen

korlátozni fogja. A tőke és főleg a tőkéskek eme menekülése természetesnek mondható és nem is jelent veszélyt. E nehézségek azonban – e csak nagyon csendesesen megszólalni merő ellenvetések szerint – abból fakadnak, hogy az alkalmazott módszerek folytán támadt pszichózis visszahúzódnásra készítet a termelésből olyanokat is, akik egyébként használható elemek lennének a gazdasági átszervezés alatt, esetleg közvetlenül azután is. Ugyanezekre a módszerekre vezethető szerintük vissza az is, hogy a magánkezdeményezés időnek előtte, tehát jóval a messzemenő gazdasági reformtervek megvalósulása előtt visszavonulván bizonyos légtüres periódus áll be a gazdasági élet nem egy területén, ami azután erősen érezteti hatását a termelési és ellátási processzusban.

Annyi bizonyos, hogy az illetékes román kormánykörök annyira meg vannak győződve arról, hogy az adott körülmények között csak ezek a radikális módszerek a célravezetőek, hogy minden más elgondolást polgári gyávaságnak minősítenek és vállalják az e módszerekkel járó, nyilván általuk is észlelt nehézségeket. Mi több – kissé talán túlzott önelégültséggel is – úgy érzik, hogy minden olyan ország, amely más módon halad a hasonló kérdések megoldása irányában ezáltal messze mögöttük marad a szocializmus megvalósítása felé vezető úton. Éppen nekünk magyaroknak ezt különben elég gyakran nem is mulasztják el értésünkre adni azzal, hogy bennünket nemcsak a politikai akció, hanem a gazdasági átállítás terén is túlzottan a jogi formások és a legalitással kapcsolatos megfontolások vezetnek.

*Gyöngyössy
követségi tanácsos, id. ügyvivő*

*MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia,
XIX-J-1-j, 20. doboz, 23/d csomó, 526/pol-48. sz., gépirat.*

46.

A Pénzügyi Központ feljegyzései az államosított magyarországi bankok romániai érdekeltségeiről

Budapest, 1948. február 27., március 8.

A

PÉNZINTÉZETI KÖZPONT
REVIZORI OSZTÁLY

A. 26/1948.
Készült 6 példányban.

A Magyar Nemzeti Banknál az erdélyi magyar javak ügyében 1948. február 14-én tartott bizottsági ülés felkérte a Pénzintézeti Központot, hogy az államosított bankok erdélyi magyar reál-vagyon-tárgyaira vonatkozólag az 1943. évi pengő státuszt a Bankiroda és az érdekelt pénzintézetek bevonásával készítse el.

Az intézetünknel elfekvő revizori jelentésekből megbízásunkhoz képest az ingatlanoknak részletes leírása mellett összeállítottuk azoknak az 1943. december 31-i könyv szerinti és hozzávetőleges forgalmi értékeit pengőben. Tekintettel arra, hogy ezen pengőértékek az akkori hivatalos dollárjegyzés hiányában dollárértékre reális alapon nem voltak átszámíthatók, ezért e helyett az érdekelt pénzintézetek útján beszereztük az ingatlanok 1939. évi könyv szerinti és fogalmi értékét lejben. Ezenkívül az érdekelt bankok rendelkezésünkre bocsátották az érdekkörükbe tartozó pénzintézetektől az ingatlanokról telefonon beszerzett legújabb becslési adatokat lejben, amelyeknél az elszenvedett háborús károk is tekintetbe vannak véve. Miután az 1939. évi és a jelenlegi lej-érték összehasonlítási alapul nem szolgálhatott, a lej-értékeket dollár értékekre számítottuk át, 1939-ben a Román Nemzeti Bank akkori jegyzése szerint 143, jelenlegi jegyzése szerint pedig 150 kulcsszámmal.

Az államosított magyar bankok tulajdonában levő, vagy érdekeltségébe tartozó erdélyi magyar reál-vagyontárgyakat két csoportban állítottuk össze. Az első csoportban a budapesti bankok érdekkörébe tartozó erdélyi pénzintézetek ingatlanait és a Magyar Általános Hitelbank Erdélyben lévő ingatlanait, a második csoportban pedig az államosított bankok vállalati érdekeltségeinek tiszta vagyonát vagy az azokban való részesedésüket számszerűsítettük.

Az államosított bankok tulajdonában lévő erdélyi magyar ingatlanoknak az ismertetett értékelési elvek szerinti összeállítását és azok leírását mellékletként csatoljuk.

Az alábbiakban feltüntetjük az egyes pénzüintézetek erdélyi ingatlanvagyonának 1939. évi, valamint a jelenlegi lej/dollár forgalmi értékét, továbbá az 1943. évi pengő forgalmi értéket. Számszerű adatainkat ezer lej, dollár, illetve pengőben közöljük.

	Forgalmi érték				
	1939. dec. 31-i		Jelenlegi		1943
	lej	\$	lej	\$	pengő
<i>Angol-Magyar Bank érdekkörében</i>					
Mezőgazd. Bank és Takarékpénztár Rt., Kolozsvár	18.600	130	11.500	77	1.252
Marosvásárhelyi Leszámitoló Bank Rt., Marosvásárhely	10.200	71	6.000	40	570
Biharmegyei Tkptár., Nagyvárad	11.400	80	3.900	26	1.120
Arad-Csanádi Gazd. Tkptár., Arad	13.000	90	7.500	50	-
	53.200	371	28.950	193	2.942
<i>Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank érdekkörében:</i>					
Erdélyi Leszámitoló és Pénzváltó Bank Rt., Kolozsvár	23.000	158	12.750	84	776
Leszámitoló Bank Rt., Temesvár	15.000	100	10.000	66	-
	38.000	258	22.750	150	776
<i>Pesti Hazai Első Takarékpénztár érdekkörében:</i>					

Kolozsvári Tkptár. és Hitelbank Rt., Kolozsvár	71.150	498	48.500	321	966
Nagyvárad Tkptár. Rt. Nagyvárad	59.000	413	49.700	332	2.090
	130.150	911	98.200	653	3.056
<i>Magyar Általános Hitelbank érdekkörében:</i>					
Általános Hitelbank Rt., Brassó	10.000	70	8.000	56	-
Marosvásárhelyi Tkptár. Rt., Marosvásárhely	32.500	227	24.400	162	785
Szatmárvármegyei Takarékpénztár Rt., Szatmárnémeti	14.200	98	6.650	45	501
	56.700	395	39.050	263	1.286
<i>Magyar Általános Hitelbank ingatlanai</i>					
(központ könyvei szerint)	2.565	500	4.660	401	-
<i>Összesítés:</i>					
Angol Magyar Bank érdekkörében	53.200	371	28.950	193	2.942
Magyar Leszámitoló és Pénztóbank érdekkörében	38.000	258	22.750	150	776
Pesti Hazai Első Tkptár. Egyesület érdekkörében	130.150	911	98.200	653	3.056
Magyar Általános Hitelbank érdekkörében	56.700	395	39.050	263	1.286
	278.050	1.935	188.950	1.259	8.060
Magyar Általános Hitelbank ingatlanai	2.565	500	4.660	401	-
Összes ingatlanok	280.615	2.435	193.610	1.660	8.060

Ezen összeállításban nincsenek figyelembe véve a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank érdekkörébe tartozó erdélyi pénzüintézetek (Erdélyi Bank Rt., Kolozsvár; Erdélyi Kereskedelmi Bank Rt., Kolozsvár; Szatmárnémeti Kereskedelmi Bank Rt., Szatmárnémeti és a Székelyföldi Kereskedelmi Bank Rt., Szatmárnémeti és a Székelyföldi Kereskedelmi Bank Rt., Marosvásárhely) ingatlanai, amelyeknek 1939. évi könyv szerinti és forgalmi értékei nem voltak beszerezhetők, jelenlegi forgalmi értékük viszont 46.000 USD-re becsülhető. Ezek az ingatlanok egyébként sem vehetők számításba, mert a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank ezeknél, valamint a Máramarosmegyei Kereskedelmi Bank Rt.-nél, Máramarossziget fennálló érdekeltségét a Banca Ardeleană S.A. bukaresti cégnek eladta 41%-os érdekeltségéért.

Az államosított bankoknak erdélyi affiliált pénzüintézeteivel kapcsolatos részvényérdekeltségére vonatkozólag megjegyezzük, hogy a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesületnek a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank Rt. 1943-ban 23,4%-os, a magyar kincstárnak pedig 60%-os érdekeltsége volt, ami a CASBI által kinevezett igazgatóság vezetése alatt több ízben végrehajtott alaptőkefelemelés során 3,9% illetve 10%-ra csökkent. Hasonlóképpen a Nagyvárad Takarékpénztár Rt.-nél, amely jelenleg Nagyvárad Agrárbank Rt. néven működik, az egyesület eredeti 31%-os érdekeltsége 6,1%-ra zsugorodott össze.

A többi budapesti államosított bank erdélyi affiliált pénzüintézeteinél részvényérdekeltségi eltolódás nem volt. A fennálló részvényérdekeltségek a következők:

<i>Angol–Magyar Bank részvényérdekeltsége:</i>	
Mezőgazdasági Bank és Tkptár. Rt.-nél, Kolozsvár	70%
Marosvásárhelyi Leszámítoló Bank Rt.-nél, Marosvásárhely	73%
Biharmegyei Takarékpénztárnál, Nagyvárad	52%
<i>Magy Leszámítoló és Pénzváltó Bank részvényérdekeltsége:</i>	
Erdélyi Lesz. és Pénzváltó Bank Rt.-nél, Kolozsvár	93%
Leszámítolóbank Rt., Temesvár	67%
<i>Magyar Általános Hitelbank részvényérdekeltsége:</i>	
Általános Hitelbank Rt.-nél, Brassó	84%
Marosvásárhelyi Tkptár. Rt.-nél, Marosvásárhely	61,8%
Szatmárvármegyei Tkptár. Rt.-nél, Szatmárnémeti	52,8%

Az ingatlanok értékeléséről közölt előbbi kimutatásunkban az Angol–Magyar Bank érdekkörébe tartozó Arad-Csanádi Gazdasági Takarékpénztár Rt., Arad székháza külön cím alatt szerepel, a részvényérdekeltségi összeállításunkból viszont azért hagytuk ki ezen intézetet, mert 1946. évben a Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt.-vel fuzionált s azóta annak fiókjaként működik.

A *vállalati érdekeltségek* tiszta vagyont, mivel ezekre vonatkozólag intézetünknel csak hiányos adatok álltak rendelkezésre, az érdekelt bankoktól beszerzett adatok alapján 1943. dec. 31-én ezer pengőben, jelenleg pedig ezer dollárban a következőkben közöljük:

	1939. dec. 31-i			Jelenleg		
	A bank rv. érd. %-ban	A vállalat tiszta vagyonának értéke ezer pengőben		A bank rv. érd. %-ban	A vállalat tiszta vagyonának értéke ezer pengőben	
		össz.	int. érd.		össz.	int. érd.
Angol-Magyar Bank érdekkörében						
<i>Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt., Kolozsvár</i>						
Calcit Művek Rt., Egeres	26,1	700	183	51	150	76
<i>Marosvásárhelyi Leszámitoló Bank Rt., Marosvásárhely</i>						
Meggyesfalvi Gőztégla és Cserépgyár Rt., Marosvásárhely	99	2.000	1.980	50	100	50
Marosvásárhelyi Üveggyár Rt. (1947-ben létesült)	n. a.	n. a.	n. a.	100	20	20
<i>Közvetlen érdekeltség</i>						

Hungária Vegyi és Kohóművek Rt. Bp., nagybányai telepe és a Hungária Bp. 100%-os érdekelttségét képező Ólom és Cinkbánya Rt., Nagybánya	9,48	100.000	9.480	9,48	20.000	1.896
<i>Pesti M. Ker. Bk. érdekkörében:</i>						
Hungária Vegyi és Kohóművek Rt., mint előbb	11,3	n. a.	11.300	11,3	n. a.	2.260
Carmen Cipőgyár Rt., Nagyvárad	100	3.000	3.000	100	500	500
<i>Pesti Hazai Első Tktár. érdekkörében:</i>						
Dreher-Haggenmacher Sörgyár Rt., Nagyvárad	50,1	2.139	1.070	43,2	1.147	495
<i>Magyar Ált. Hitelbank érdekkörében:</i>						
Dermata Művek Bőr és Cipőgyár Rt., Kolozsvar	31,5	45.000	14.175	31,5	2.000	630
Egyesült Kefegyárak Rt., Debrecen, fióktelepe Nagyvárad	75	175	134	75	100	75
Magyar Acélárugyár Rt., fióktelep Kolozsvar	100	2.500	2.500	100	600	600
Pannonia Kender- és Lenipari Rt. fióküzeme, Börvely	100	1.150	1.150	100	200	200

Interrexim Nemzetk. Kiv. és Beh. Rt., Nagyvárad	100	103	103	100	20	20
<i>Szatmárvármegyei Ttkptár. Rt. Szatmárnémeti</i>						
Szatmári Első Cse- rúp és Téglagyár Rt., Szatmárnémeti	82.5	905	746	82.5	34	27
		157.672	45.821		24.871	6.849

Az egyes vállalatokra vonatkozólag a következő megjegyzéseket tesszük:

Az Angol-Magyar Banktól szerzett értesülésünk szerint a közvetett érdekeltségébe tartozó három vállalatot háborús kár nem érte. A Calcit Művek Rt., Egeres helyzetében változás nem állott be. Az affiliált intézetnek a Meggyesfalvi Gőztégla- és Cserépgyár Rt.-nál fennállott 100%-os részvényérdekeltségnek, valamint az 1947. évben 40%-ban román tőkével létesült Marosvásárhelyi Üveggyár Rt. 60%-os részvényérdekeltségnek felét az Erdélyi Magyar Népi Szövetségnek¹⁰⁰ engedték át, ezen Szövetség központi bankjának (Transylvania Rt., Kolozsvár) 25%-os részvényérdekeltségéért. E tranzakció során az Angol-Magyar Bank átengedte a kolozsvári, nagyváradai és marosvásárhelyi affiliált pénzügyintézetek banküzletét, az üzlethelyiségek bérbeadása és a tisztviselők átvétele mellett. A szóbanforgó affiliált intézeteknek csak az ingatlan vagyona maradt meg.

A Hungária Vegyi és Kohóművek Rt. Budapest, nagybányai telepének és a Hungária Budapest, 100%-os érdekeltségét képező Ólom- és Cinkbánya Rt. budapesti céggel kapcsolatban a következőket jegyezzük meg:

A nagybányai telep eredetileg Phónix Kénsav és Vegyitermékek gyára Rt.-ként működött 1941. december 20-ig. Ez, valamint az Ólom és Cinkbánya Rt. eredetileg 2/3 részben a Weiser család, 1/3 részben Bedő Rudolf tulajdona volt. Erdélynek Magyarországhoz történt csa-

100 Helyesen: Romániai Magyar Népi Szövetség.

tolása után a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank megvásárolta Bedő 1/3 részét és a Weiser családtól a vállalat 1/6 részét és így a vállalatok 50%-os tulajdonosa lett. A vállalatok az említett időpontban a Hungária Vegyi és Kohóművek Rt. budapesti cégbe olvadtak be. A Hungária Vegyi és Kohóművek Rt. részvényei jelenleg a következőképpen oszlanak meg:

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank érdekeltsége	11,31%
Angol Magyar Bank	9,48%
Iparügyi Minisztérium	9,25%
Péti Nitrogénművek Rt.	1,00%
<i>Összes állami érdekelttség</i>	31,04%
Salgótarjáni Kőszénbánya	10,07%
Chemicolor Rt., Budapest	4,34%
Pátria Rt., Budapest	0,76%
<i>Egyéb:</i>	
Weiser-család	10,00%
Chemischer Verein Aussig és Solvay Chur	40,00%
Apró kezekben	3,79%
	100,0%

A volt Phönix, valamint az Ólom és Cinkbánya Rt. tiszta vagyónából, jöllehet az 100%-ban a Hungária Vegyiművek Bpest. cég tulajdona, a kimutatásban csak az Angol–Magyar Banknak és a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknak a Hungáriánál fennálló részvényérdekeltsége arányában eső 20,79%-ot állítottuk be. Megjegyezzük azonban, hogy az említett vállalatok teljes egészükben magyar tulajdonnak számíthatók, bár az eredeti tulajdonosok (Weiser-család, Bedő Rudolf) igénypert indítottak.

A Carmen Cipőgyár Rt., nagyváradi cégre vonatkozólag a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank közölte, hogy az eredeti tulajdonos Steiner

Miklós 100%-os részvényérdekeltségét nem kívánja visszaigényelni. A vállalat, amely 1.000 munkást foglalkoztat napi 2.000 pár cipő átlagos kapacitással, az ostrom alatt háborús kárt nem szenvedett.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület az érdekkörébe tartozó Dreher-Haggenmacher Nagyvárad Sörgyár Rt.-vel kapcsolatosan közölte, hogy nemzetközi szokások szerint a sörgyár értékét az általa gyártható hl-ek szabják meg, hl-ként 20 Sv.fr.-kal számítva. Ezen az alapon a 100.000 hl-t gyártó nagyvárad gyár értéke 2 millió Sv.fr.-nak felel meg. Ezzel szemben a biztosítási előbecslések szerint a vállalat jelenlegi értékét 172 millió stabilizált lejre, illetve 1.146.667 USD-re becsülték, amiből a 43,15%-os érdekeltség alapján az intézetre 494.784 USD esik.

A Magyar Általános Hitelbanknak a Dermata Művek Bőr és Cipőgyár Rt.-vel szemben fennálló részvényérdekeltségét 31,5%-ban állítottuk be, amelyhez 1941. március 11-én történt alaptőkeemelés útján jutott. Ezen alaptőke-emelés jogérvényességét a régi tulajdonosok egy csoportja (Anhauch család) Erdélynek Romániához történt elcsatolása után a kolozsvári román bíróságnál perrel megtámadta, amely a közgyűlésnek az alaptőke felemelésére vonatkozó határozatát érvénytelennek mondta ki és így a Magyar Általános Hitelbank érdekeltsége a jelenleg érvényes 160.000 db részvényből csupán 2%. Az említett bírói ítélet ellen a MÁH-nak módjában áll alaptalan gazdagodás címén jogorvoslással élni. Errevaló tekintettel a MÁH-nak az eredeti 31,5%-os érdekeltségét vettük figyelembe.

Az Egyesült Kefegyárak Rt., Debrecen nagyvárad fióktelepének jogelődje Falk Ármin és Társa Kefe és Celluloid Gyár Rt., Nagyvárad volt, amely cég 1941 áprilisában a debreceni cégben csak 74,9%-os érdekeltsége volt, ezen az alapon a nagyvárad fióktelepből is, amely egyébként 100%-ig magyar vagyont, csak 74,9%-ot vettünk figyelembe.

A Magyar Acélárugyár Rt. kolozsvári fióktelepe korábban Corvinus Kolozsvári Vasöntőde és Gépgyár Rt. cég alatt működött. Az 1848-ban alakult céget 1940 novemberében a Magyar Acélárugyár Rt. magába olvasztotta és az mint kolozsvári fióktelep működött. Erdély visszacsatolása után a telep a CASBI-ellenőrzése alá került, amely 1946. évben a vállalatot Bergner Zoltánnak bérbeadta, aki a bérletet a kommunista

párt érdekeltségét képező bukaresti Carbometall részvénytársaságra cedálta.¹⁰¹ Az új vezetés alatt felgyülemlett adó és bírsági terhek következtében a vállalat állami kézbe kerülhet.

A Pannonia Kender és Lenipari Rt. törvényi üzemét 1913-ban létesítette. A két világháború között Georgia Kendergyár Román Rt. cég alatt önálló román részvénytársaság formájában működött. 1941. évben anyavállalatához került vissza. 1944 novemberében CASBI-kezelésbe vettek, azóta az anyavállalattal minden kapcsolata megszűnt.

Az Interrexim Kiviteli és Behozatali Rt.-nél a MÁH nagyváradi fiókjának 100%-os részvényérdekeltsége volt. A cég 1922-ben alakult a MÁH romániai exportüzleteinek lebonyolítására. A visszacsatolás után vas-nagykereskedői jogosítvány alapján különféle vasárúk, mezőgazdasági és vegyi cikkek forgalombahozatalával foglalkozott. Ingatlana nem volt.

A Szatmárvármegyei Takarékpénztár Rt., Szatmárnémeti érdekkörébe tartozó Szatmári Első Cserép és Téglagyár Rt.-nél a MÁH közvetett érdekeltsége 82,5% volt. A gyár erősen bombasérült, az értékelés ennek a körülménynek figyelembevételével történt. Bérlelményként működik.

Budapest, 1948. február 27.

*Thamó Lajos
Fekete Dezső*

B

ÁLLAMI BANK KÖZPONTI IRODÁJA

Előadó: Dr. Simon Gyula.

Összefoglaló feljegyzés

Romániában 1948. február 3-án megjelent egy törvényrendelet, amely a romániai pénzüzetek helyzetét és jogviszonyait szabályozza. Ezen új banktörvény főbb pontjai a következők:

1.) A Banktanács átalakul a Román Nemzeti Bank mellett működő Bankkúriává.

---

¹⁰¹ Átadta, átengedte.

2.) Minden bankot törölnék a cégjegyzésekből a törvény erejénél fogva, kivéve azon bankokat, amelyeknél az elhelyezett betétekért a Román Nemzeti Bank kezességet vállal.

3.) A cégjegyzékből törölt bankok tovább működnek, ha 20 napon belül új kérvényt nyújtanak be bejegyzésük érvényesítése végett.

4.) Azon bankok, amelyek a törvény megjelenésétől számított 45 napon belül nem kapják meg az engedélyt az újra való bejegyzéshez, felszámolnak. A felszámoláshoz a bankkúria nevez ki felszámolót, ez elrendelhet fúziót is. A kisztrésvényesek részvényeikért kártalanításban részesülnek.

A Román Nemzeti Bank eddig 33 pénzüintézetnél elhelyezett betétekért vállalt kezességet, ennél fogva ezen pénzüintézetek működése biztosítottnak látszik. Ezen pénzüintézetek között csupán egyetlen olyan bank szerepel, amely bizonyos mértékig még magyarországi érdekeltségnek tekinthető: a Banca Ardeleană (Erdélyi Bank), amelynél a részvények egy része a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank tulajdonában van. A többi magyarországi érdekeltségű pénzüintézetek eddig betétgaranciát a Román Nemzeti Banktól nem kaptak és így csak az esetben nyerhetnének működési engedélyt, ha folyó évi március 19-ig ezen betétgaranciavállalás utólag megtörténnék.

Magyar szempontból a tennivaló két részre oszlik:

1.) Mindent el kell követni, hogy a magyar érdekeltségű pénzüintézetek – vagy legalább azok egyike-másika – működésüket tovább folytathassák.

2.) A nemzeti szempontból is jelentős reálvagyon – iparvállalatokat és ingatlanokat – a magyar állam részére lehetőleg megóvni és biztosítani kell.

A banküzlet folytatása kérdésében az a nézet alakult ki az érdekelt fővárosi intézetek – a Magyar Általános Hitelbank, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, a Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület, a Magyar Leszámlító és Pénzváltó Bank és az Angol–Magyar Bank Rt. – között, hogy a működési lehetőség előreláthatólag a legjobb esetben is csak egyetlen intézet számára lesz megszerezhető, ebben az esetben pedig azt a megoldást kell választani, hogy a többi intézet fennálló folyó üzletével ebbe a megmaradó intézetbe olvadjon bele.

Az intézetek folyó banküzletének egyesítése anélkül is történhetnék, hogy maguk a fennálló társaságok jogilag is egyesítették; ebben az esetben elképzelhető egy oly megoldás, hogy a fennálló bankvállalatok a banküzlet folytatásáról lemondanának, alapszabályait és esetleg cégüket is megváltoztatják, ehhez képest nem is esnek a banktörvény rendelkezései alá, más-más meglévő vagy ezután megszerzendő iparjogosi tvány segítségével más (pl. közraktári, beraktározási, ingatlankezelői – vagy közvetítő stb.) foglalkozást űznek, de megmaradnak reálvagyonuk (ingatlanaik, iparvállalataik) birtokában.

Ennek a megoldásnak a révén nem kerülne sor a vállalatok kényszerfelszámolására, ami pedig a törvény értelmében egyébként elkerülhetetlen volna és nem kellene a bankok értékes vagyontárgyait jóformán elkótyavetyélni. Kényszereladás esetén ugyanis – mivel vevőként bizonyára csak maga az állam, vagy annak valamely szerve jelentkezhethetne – az értéknek csak egy kis töredéke volna elérhető; a javasolt megoldás esetén pedig kellő idő állana rendelkezésre a szabad kézből történő, nyugodt értékesítésre. Ha pedig a részvénytársasági keretek – ha részben más, nem a banküzletre utaló cégszöveggel is – megmaradnának, egy későbbi, esetleg barátságosabb légkörben könnyebben lehetne a banküzlet újra felvételére gondolni, mintha már most szétverjük, vagy szétverni engedjük összes kereteinket.

A bankok további működésének lehetővé tételére irányuló tevékenységnek nem kell szükségképpen egybeesni a reálvagyon megmentését célzó eljárásokkal, mert félő, hogy az első veszélyezteteti a másodikat.

Figyelemmel kell lenni az erdélyi bankokban alkalmazott munkavállalók kérdésére is. A legelőnyösebb megoldás ezek számára természetesen az volna, ha a beolvasztó intézet őket átvinné szolgálatába; ott, ahol ez nem lesz lehetséges, a munkavállalókat végelbánás alá kell vonni és a felmondási időre járó illetményeket, a végkielégítést és a nyugdíjat a vagyon hozadékából, szükség esetén egyik-másik vagyontárgy értékesítése útján kell előteremteni.

A Pénzügyi Központ a rendelkezésére álló, valamint az érdekelt intézetek részéről vele közölt adatok alapján összeállította az állami bankok érdekköréhez tartozó erdélyi pénzügyi intézetek reálvagyonáról szóló kimutatást, ezt a kísérő feljegyzéssel együtt mellékeljük.

Budapest, 1948. március 8.

Szemenyei János

Melléklet

Magyar érdekeltségbe tartozó erdélyi pénzüintézetek

Pénzüintézetek	Érdekeltség %-a
<i>Pesti Magyar Kereskedelmi Bank</i>	
Erdélyi Kereskedelmi Bank Rt., Kolozsvár	100
Máramarosmegyei Kereskedelmi Bank Rt., Máramarossziget	100
Szatmárnémeti kereskedelmi bank Rt., Szatmárnémeti	96,16
Székelyföldi kereskedelmi bank Rt. Marosvásárhely	100
<i>Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank</i>	
Leszámítoló bank Rt., Temesvár	32,5
Erdélyi Leszámítoló és Pénzváltó Bank, Kolozsvár	92
<i>Angol-Magyar Bank</i>	
Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt., Kolozsvár, fiókok: Szatmárnémeti, Szilágycseh, Zilah és Zsibó	70
Biharmegyei Takarékpénztár, Nagyvárad, fiókok Nagykároly és Érmihályfalva	52
Marosvásárhelyi leszámítoló bank Rt., Marosvásárhely fiókok Szászrégen, Maroshévíz és Medgyes	71,5
Temesvári Bank és Kereskedelmi Rt., Temesvár	11,5
<i>Magyar Általános Hitelbank</i>	
Magyar Általános Hitelbank fiókja, Kolozsvár	100
Magyar Általános Hitelbank fiókja, Nagyvárad	100
M. Ált. Hitelbank vezérképviselősege f.a., Temesvár	100
Általános Hitelbank Rt., Brassó	84
Marosvásárhelyi Takarékpénztár Rt., uo.	61,8
Szatmármegyei takarékpénztár Rt., Szatmárnémeti	52,8
<i>Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület</i>	
Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank Rt. Kolozsvár	83,7
Nagyvárad Tkp. Rt., u.o.	31,0

Szatmárvármegyei Gazdasági Bank, Szatmárnémeti	25,5
Udvarhelymegyei Tkp., Székelyudvarhely	23,0

*Romániában lévő jelentős magyar
ipari érdekeltségek kimutatása*

Pénzintézetek	Érdekeltség %-a
<i>I. Államosított pénzintézetek érdekeltségei</i>	
<i>Pesti Magyar Kereskedelmi Bank</i>	
Carmen Cipőgyár Rt., Nagyvárad	100
Phónix Vegyipari és Kohóművek, Nagybánya	50
Ólom és Cinkbányászati Rt. Nagybánya	100
Molibden S.A.E. Bányaiipari Vállalat, Bukarest	99
Orsovai és Telegdi Nyersolajfinomítók	n. a.
<i>Magyar Általános Hitelbank</i>	
Indumin Cukoripari Rt., Bukarest	100
Pannónia Len és Kenderfeldolgozógyár, Börvely, a budapesti Pannónia Kender és Lenipar Rt. leányvállalata	100
Dermata Bőrárugyár, Kolozsvár	33
Első Bánáti Cipőgyár Rt., Temesvár	98
Acélárugyár Rt., Kolozsvár	100
Debreceni Kefeárugyár Rt., Nagyvárad	100
Celluloid Kefeárugyár Rt., Nagyvárad	100
<i>Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület</i>	
Dreher-Haggenmacher Sörgyár Rt., Nagyvárad	100
Arovit Konzervgyár Rt. Érmihályfalva	100
<i>Angol-Magyar Bank</i>	
Meggyesfalvi Góztéglagyár Rt.	n. a.
Marosvásárhelyi Üveggyár Rt.	n. a.
<i>II. Magyar vállalatok érdekeltségei</i>	
Ganz Bányavállalat Rt., Magyarláros	100
<i>Weis Manfréd művek</i>	
Metaloglobus Rt. Vas- és fémárugyár, Bukarest	25
<i>Magyar Ruggyantaárugyár Rt.</i>	

Gumigyár Brassó	
Palma Cauciuc Gumiárugyár Rt.	45
<i>Salgótarjáni Kőszénbánya és Tokodi Üveggyár</i>	
Feketeerdői Üveggyár Rt., Feketeerdő	100
<i>Magyar Vasúti Forgalmi Rt.</i>	
Auxiliara Bukarest (Vagonkölcsönző vállalat)	45
Városi Vasuti Üzem Rt. Nagyvárad	45
V.A.V. Autobuszforgalmi vállalat Kolozsvár	100
<i>Magyar-Olasz Olajipar Rt.</i>	
Petróleumfinomító Rt., Dés	50
Petróleumfinomító Rt., Marosvásárhely	50
<i>III. Különböző egyéb érdekeltségek</i>	
Név	Érdekeltség
1.) Üveggyár, Borgószéplak	100 %
2.) Vegyi és Élelmiszeripari Rt., Nagyvárad	100 %
3.) Bärzava Gipszgyár, Egeres	20 %
4.) Dávid János Gyógyszerárugyár, Marosvásárhely	50 %
5.) Koling Testvérek Malom és Olajütő, Érmihályfalva	50 %
6.) Ady Harsinyaárugyár, Kolozsvár	50 %
7.) Industria Lânei, Temesvár	
(Temesvári Gyapjúipar Rt.)	90 %
8.) Industria Textilă, Lugos	40 %
9.) Aurum Bányaiipari vállalat, Nagybánya	20 %
10.) Elektromos Művek, Kolozsvár	20 %
11.) Erdélyi Üveggyár Rt., Dicsőszentmárton	20 %
12.) Nagymalom, Temesvár	100 %
13.) Múmalom, Apatin ¹⁰²	100 %
14.) Múmalom, Sututard ¹⁰³	100 %
15.) László és Hunyadi Egyesült Malmok, Nagyvárad	100 %
<i>IV. Erdő és faipari vállalatok</i>	

¹⁰² Elírás, ugyanis Apatin a Bácskában (Vajdaságban) található.

¹⁰³ Valószínűleg elírás, ugyanis ilyen település nincs Erdélyben. Esetleg Sucutard - Vasasszentgotthárd?

- 1.) Andruch Árpád Fűrészárugyár, Romuli (Naszód vm.)
- 2.) Bakos és Marotti Fűrészárugyár, Máramarossziget
- 3.) Dombegyházi Ödön Furnír és Bútorgyár, Kolozsvár
- 4.) Erdőbirtokosok Erdőkitermelési Üzem, Crucişor¹⁰⁴
- 5.) Erdőbirtokosok, Erdőkitermelési Üzem, Szatmár
- 6.) Furnir Erdőkitermelési Üzem, Crucişor
- 7.) Favágó Kft. Erdőkitermelési üzem, Beszterce
- 8.) Fischer Henrik Erdőkitermelési Üzem, Borsa
- 9.) Földváry György erdőkitermelési üzem, Certeze¹⁰⁵ (Szatmár m.)
- 10.) Fischer Lajos Erdőipari Üzem, Aranyos-beszterce¹⁰⁶ (Naszód m.)
- 11.) Fischer Lajos Fűrészárugyár, Alsóvisó
- 12.) Katona Lajos Fűrészárugyár, Zágón
- 13.) Lippai Imre Erdőkitermelési üzem, Radnales (Naszód m.)
- 14.) Lueger Kamillo Erdőkitermelési üzem, Radnales (Naszód m.)
- 15.) Laris Erdőkitermelési üzem, Ilva
- 16.) Simonfi Lajos Erdőkitermelési üzem, Oroszborgó (Naszód m.)
- 17.) Szederjessy és Társa Erdőkitermelési üzem, Felsőbánya
- 18.) Titz Reinhardt Fűrészárugyár, Borsa
- 19.) Teleki József Erdőkitermelési üzem, Sepsiszentgyörgy
- 20.) Veréb Erdőkitermelési Üzem, Rebra (Naszód m.)
- 21.) Gyimesvölgyi Fűrészárugyár, Gyimesközéplek
- 22.) Vesta Erdőkitermelési Üzem, Certeza Szatmár m.

Bukarest, 1948. január 19-én.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TŰK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 20. doboz, 23/d csomó, 915/pol/48 sz., hitelesített másolatok.

47.

Ideiglenes megállapodás és aktajegyzet a romániai magyar bankok helyzetének rendezéséről

¹⁰⁴ Borválaszút.

¹⁰⁵ Ávasújfalu

¹⁰⁶ Ilyen nevű település nincs, csak folyó.

Bukarest, 1948. április 14.

A
IDEIGLENES MEGÁLLAPODÁS

A Román Népi Köztársaság és a Magyar Köztársaság kormányai ideiglenes módon rendezni óhajtván azon Romániában lévő bankok helyzetét, melyek részvényeit 50%-ot meghaladó arányban a Magyar Állam tartja birtokban, - megállapodtak a következőkben:

1.) *Szakasz.* A brassói Általános Hitelbank, melynek részvényei 84%-os arányban vannak a Magyar Állam birtokában, temesvári fiókintézetével, valamint a Kolozsváron, Nagyváradon, Marosvásárhelyen és Szatmáron létesítendő fiókintézeteivel együtt, hitelintézetként fog továbbra is fenntartani és a Romániában érvényben lévő törvényes intézkedéseknek megfelelően működni (a banküzlet szervezésére és szabályozására vonatkozó 1934. május 8-án kelt román törvény, utólagos módosításaival és kiegészítésével, valamint a hitelek irányítására és ellenőrzésére szolgáló érvényben lévő törvények[szerint]) megilletvén a bankot:

- visszleszámitolási jog a Román Nemzeti Banknál,
- kezességi levelek kibocsátásának joga,
- oly takarékbetétek elfogadásának joga, melyekért a Román Állam vállal felelősséget a román Monitorul Oficial 1947. december 2-i 279. számában közzétett 1947. november 18-án kelt 1585. számú minisztertanácsi határozat értelmében.

2.) *Szakasz.* Az összes többi, Romániában lévő bankok, amelyek részvényei 50%-os arányt meghaladóan a Magyar Állam birtokában vannak, fuzionálni fognak a legfelsőbb Bankbíróság határozata alapján. Ez a fúzió oly módon viendő keresztül, hogy ezen bankok valamelyike - a brassói Általános Hitelbank kivételével - magába olvasztja az összes többieket.

A fúzió útján megalakítandó intézet nem fogja a Román Nemzeti Bank visszleszámitolási jogát élvezni és nem lesznek fióktelepei.

A jelen szakasz ez idő szerint a következő bankokra vonatkozik:
Szatmármegyei Takarékpénztár a fiókintézeteivel együtt

Marosvásárhelyi Takarékpénztár a fiókintézeteivel együtt
Szatmármegyei Közgazdasági Bank és Takarékpénztár a fiókintézeteivel együtt
Erdélyi Leszámitoló és Pénzváltóbank, Kolozsvár a fiókintézeteivel együtt

Leszámitolóbank Rt., Temesvár a fiókintézeteivel együtt

3.) *Szakasz.* A Magyar Állam kötelezi magát arra, hogy a lehető legrövidebb idő alatt bemutatja a fenti 1. és 2. szakaszokban említett bankokban való részesedést bizonyító okiratokat.

Kiállított Bukarestben 1948. április 14-én, két eredeti példányban, mindkettő román és magyar nyelven, mindkét szöveg hitelesnek minősítettvé.

*A Román Népi Köztársaság
kormányának nevében:
Vasile Luka s. k.*

*A Magyar Köztársaság
kormányának nevében:
Kemény György s. k.*

B

Aktajegyzet

A Bukarestben 1948. április 14-én, a román és a magyar kormány közt aláírt, a Romániában lévő magyar állami érdekeltségű pénzüzetek helyzetének rendezésére vonatkozó „ideiglenes megállapodás” elnevezésű okmány tárgyalása alkalmával és aláírásakor román részről elhangzott elvi jelentőségű kijelentésekről:

1.) Arra a magyar részről elhangzott megjegyzésre, hogy Luca pénzügyminiszter úr kijelentette, miszerint a magyar érdekeltségű vállalatokhoz, tekintet nélkül az érdekeltség arányára, az illetékes román hatóság felszámolókat csak a magyar követséggel egyetértőleg fog kinevezni, S. Mihnea, a Román Nemzeti Bank helyettes kormányzója kijelentette, hogy személyében vállal felelősséget azért, hogy a felszámolókat ily pénzüzetekhez csak azok személyében a magyar követséggel előzetesen lefolytatandó megbeszélés után fog kinevezni.

2.) A Magyar Általános Hitelbank kolozsvári, nagyváradi fiókja és brassói valamint temesvári vezérképviselőire vonatkozóan Mihnea h. kormányzó a következő kijelentéseket tette:

Tekintettel arra, hogy ezek az intézetek tévedés folytán kimaradtak a felszámolási határidő meghosszabbítását élvező bankok sorából, igyekeznek odahatni, hogy a Banktanács ezt a rendelkezését módosítsa. Amennyiben ez nem sikerülne és így ezek a fiókok vagyონukat az Általános Hitelbanknak nem adhatnák át, úgy nem lesz akadálya annak, hogy a fiókok vagyóna a fuzionáltatásra kerülő bank állományába vitessék át.

3.) Vasile Luca pénzügyminiszter úr, Kemény államtitkár úr ezirányú kérdésére a megállapodás „ideiglenes” jellegére vonatkozóan a következő magyarázatot adta: a román kormány az új alkotmánytörvény alapján egy nagyarányú szocializálást kíván és fog végrehajtani, melynek időpontja megállapítva még nincsen. E szocializálás folyamán bizonyára általános és átfogó intézkedések fognak történni a pénzintézetekre vonatkozóan is, esetleg tekintet nélkül arra, hogy azok általában valamely külföldi személy, vagy pedig speciálisan valamely külföldi állam tulajdonát képezik-e. Ebben az esetben természetesen az új általános törvényes rendelkezések fogják szabályozni a megállapodásban említett pénzintézetek helyzetét is, amelyekre vonatkozólag azonban a román kormány Magyarország érdekeit mint baráti állam fogja figyelembe venni és esetleg előzetesen letárgyalni.

4.) A CASBI alatt alaptőkét emelt két pénzintézet jövődó helyzetére vonatkozólag a román tárgyaló felek a következőket jelentették ki: ez idő szerint e két pénzintézetet a megállapodásba kifejezetten belevonni tőkeérdekeltségük jelenlegi aránya miatt nem lehet. Román részről azonban a megállapodásban lévő felsorolást nem tekintik kizáró jellegűnek abban az esetben, ha a 333/1947. számú törvény alapján a magyar állam ezen pénzintézetek részvénytöbbségének birtokába fog jutni, úgy azokra is kiterjesztetnek az egyezmény rendelkezései.

5.) A magyar tárgyalófelek ezirányú kérdésére Luca pénzügyminiszter kijelentette, hogy a megállapodás szövegében a „Magyar Állam” tulajdona kifejezés mindenütt a magyar állam közvetlen vagy közvetett tulajdonára vonatkozik, tekintet nélkül arra, hogy az érdekelt intézetek részvényei a magyar állam, vagy pedig államosított, vagy állami érdekeltségű vállalat birtokában van-e.

6.) A magyar tárgyalófelek azon kívánságára, hogy lehetőleg a magyar érdekeltségű Általános Hitelbank Rt. brassói ügyfeleinek kijelölése során elsősorban a magyar érdekeltségű vállalatokat osszák be a bankhoz Mihnea h. kormányzó kijelentette, hogy az ügyfélbeosztás a Román Nemzeti Bankhoz tartozván, e kívánságok teljesítését a Nemzeti Bank útján feltétlenül a magyar javaslat értelmében fogja eszközölni.

Dr. Kemény György s. k.
pénzügyminisztériumi államtitkár

Dr. Iklódi Dezső s. k.
követségi tanácsos

Dr. Tauszk György
a Gazdasági Főtanács titkárságának
előadója

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 35. doboz, 23/d csomó, sokszorosított másolatok.

48.

Iklódi Dezső követségi tanácsos jelentése Molnár Erik külügyminiszternek a romániai államosításokról

Bukarest, 1948. június 12.

*2 melléklet*¹⁰⁷

62/gazd.pol.-1948.

Fenti tárgyban tisztelettel jelentem a következőket:

A Román Népi Köztársaság Nagy Nemzetgyűlése a tegnapi összehívott ülésén egyhangúan szavazta meg „az ipar-, bank-, biztosítási-, bányászati és szállítmányozási vállalatok államosításáról szóló törvényt”, mely a román népi demokráciának ezideig legfontosabb gazdasági rendelkezése.

A Román Munkáspárt Központi Bizottsága a folyó hó 9. és 10-én megtartott plenáris gyűlésein tárgyalta le a törvénytervezetet, melyet a Minisztertanács folyó hó 11-én 10,30 órakor megnyitott és 11 órakor

¹⁰⁷ A mellékleteket nem közöljük, megtalálhatóak a jelentés mellett.

már be is fejezett ülésén hagyott jóvá. A nemzetgyűlés 10.30 órakor nyitotta meg ülését, melyet már 15 órakor fejezett be.

A törvény közzétételével az államosított vállalatok igazgatóságai feloszlottaknak tekintendők.

A 2.) szakasz rendelkezései szerint államosítás alá vonatnak a vállalatok kiegészítő vállalatai, valamint a működésüket állandóan szolgáló üzemek (berendezések) is, utóbbiak, még ha harmadik személyek tulajdonát képezik is.

A 3.) szakasz rendelkezései szerint államosítatik valamely vállalat valamennyi üzemi egysége abban az esetben, ha csupán egyetlen egység is a törvényes kritérium alá esik.

Az 5.) szakasz rendelkezései szerint „nem esnek jelen törvény rendelkezései alá és nem államosítatnak az Egyesült Nemzetek közé tartozó valamely állam tulajdonát képező vállalatok vagy azok tőkerészei, melyeket ezen állam a békeszerződés végrehajtásának következményeként vagy pedig a hadiállapotból folyó valamely kártérítési kötelezettség teljesítéseként szerzett meg.” E rendelkezés szerint csupán a Szovjetunióknak a potsdami határozat értelmében átadott német és esetleg még átandandó német, vagy olasz érdekeltségű vállalatok vétetnek ki az államosítás alól, az összes többi külföldi tőkeérdekeltségű vállalatok kivétel nélkül államosítatnak.

A 6.) szakasz értelmében a vállalatokat az állam összes jogaikkal és kötelezettségeikkel veszi át.

A 8.) szakasz értelmében a törvény hatályba léptével az illetékes szakminisztériumok igazgatókat neveznek ki a vállalatok vezetésére, akik a régi vezetőségek (tehát igazgatóságok és közgyűlések is) jogkörét gyakorolják.

A 11.) szakasz rendelkezései szerint az állam a vállalatok tulajdonosait kártalanítani fogja, és e célból felállítja „Az Államosított Ipar Alapja” elnevezésű szervet. Ez az alap obligációkat bocsájt ki a kártalanítási értékekre és azokat az illető államosított vállalat tiszta jövedelméből vásárolja majd vissza.

A 13.) szakasz szerint a kártalanítási összeget az ítéletáblák mellett működő, az igazságügy-miniszter által kinevezendő 3 bíró tagból álló bizottságok fogják véglegesen és jogérvényesen megállapítani.

A 16.) és 17.) szakaszok értelmében csupán az állam létesíthet új vállalatokat az államosított vállalati csoportokban, azon kivételes esetektől eltekintve, melyekben minisztertanácsi határozattal engedélyezik magánszemélyeknek új vállalatok létesítését.

A 24.) szakasz értelmében a tulajdonosok által vállalataiknak nyújtott hitelek nem érvényesíthetők.

A 27.) szakasz szerint az államosítástól számított egy hónapon belül esedékes váltók az esedékesség napjától számított 30 napi törvényes halasztást nyernek.

A fentiekből kitűnően a magyar állami és magántulajdont képező vállalatok államosítás alá esnek, ami egyébként világosan kitűnik a törvény mellékletét képező csoport-jegyzékekből is, melyek a magyar érdekeltségű vállalatokat is tartalmazzák. Ezzel a CASBI problémának az iparvállalatokra vonatkozó része általánosságban megoldást nyer, fennmarad azonban a CASBI kezelés által okozott károk esetleges megtérítésének kérdése.

A pénzüzetek tekintetében a helyzet részleteiben még nem világos. Bár az államosítási törvény úgy nevében, mint első szakaszában kifejezetten az államosítandó vállalatok közé sorolja a bankvállalatokat is, mégsem közli sem az államosított pénzüzetek jegyzékét, sem pedig az államosításnak a pénzüzetekre vonatkozó kritériumait. Felvilágosításokat kértem e tekintetben a Román Nemzeti Bank alkormányzójától,¹⁰⁸ aki azonban csak annyit tudott, vagy volt hajlandó közölni, hogy a pénzüzetek tekintetében még kialakítandó álláspontot néhány napon belül egy kiegészítő rendelkezésben fogják közzétenni. Hivatkozom itt az első szakasz azon rendelkezésére, mely szerint a külön államközi egyezményvel létesített vállalatok nem esnek államosítás alá (2. oldal első bekezdés), ezt a rendelkezést azonban nem igen lehet alkalmazni az 1948. április 14-i pénzüzeti megállapodásra, miután már annak elnevezése is mutatja ideiglenes jellegét, és a tárgyalások során román részről több ízben hangsúlyozták, hogy az csupán a pénzüzetek helyzetének végleges törvényi rendelkezéséig marad érvényben.

---

108 Mihnea, Stroe

A fentiek dacára kívánatos és talán lehetséges volna a magyar állami érdekeltségű vállalatok államosításával kapcsolatosan a román kormánnyal külön megállapodást létesíteni, tekintettel arra, hogy a magyar államnak abszolute és a többi államokhoz viszonyítva is rendkívül nagy az érdekeltsége. Ezt a kérdést azonban, annak esetleges precedenst képezhető jellegére való tekintettel, csupán legfelsőbb kormányzati vonalakon és a legdiszkrétebb formában lehetne felvetni, és esetleg letárgyalni.

*Iklódi
követségi tanácsos*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, a bukaresti követség TÜK-iratai, XIX-J-33-a, 40. doboz, magyar érdekeltségű CASBI-vállalatok csomó, Iklódi Dezső aláírásával hitelesített másolat.

49.

Szell Jenő bukaresti követ jelentése Molnár Erik külügyminiszternek a romániai iparvállalatok államosításáról

Bukarest, 1948. június 26.

Bizalmas!

65/pol.-1948.

Miniszter Úrnak jelentem, hogy az ideérkezésem óta eltelt néhány nap alatt nem állott módomban vezető román személyiséggel a magyar igények kérdésében közvetlenül érintkezésbe lépnem, részint mert Ana Pauker és Luca miniszterek nem tartózkodtak Bukarestben, részint mert az itt-tartózkodókat még nem sikerült elérnem.

Van azonban néhány momentum e kérdéssel kapcsolatban, melyre Miniszter Úr szíves figyelmét szeretném felhívni.

Az államosítás igen érezhetően és igen éles formában össze van kapcsolva a román burzsoázia elleni harccal. Tőkés körökben a pánik a lehető legnagyobb. Egymás után hallani többé-kevésbé szenzációs

szökdősésekről. (Repülőgépen, hajón stb.) Ugyanakkor a magángazdaság vezető embereinek letartóztatása, mely már az államosítás előtt is folyamatban volt, tovább folyik. Az államosítással egyidőben minden vállalat könyveit felülvizsgálják és azt kutatják, hogy 10 évre visszamenően történt-e adócsalás. Ezzel kapcsolatban természetesen nagyon sok embert vettek őrizetbe. Állítólag sok azoknak a száma, akiket preventív őrizetbe vettek addig, míg a könyvek átvizsgálása folyik, tekintve, hogy ez a vizsgálat hosszú időt igényel és nehogy az illető közben kereket oldhasson. E célból Bukarestben két mozhelyiséget átalakítottak, hogy ott az őrizetbe vettek tarthatassák. Információim szerint egyedül a Petroșeni Művek¹⁰⁹ kereskedelmi és műszaki vezetői közül állítólag 250 embert tartóztattak le, részint olyanokat, akik már hosszabb rövidebb ideje kiváltak a vállalat vezetéséből, részint olyanokat, akik ma is az utóbbi napokig a vállalat vezetésében tevékenykedtek. Az ilyen és ehhez hasonló számokat természetesen megbízhatóan ellenőrizni nem tudom, de az kétségtelen, hogy a román burzsoázia elleni harc sokkal élesebb formában folyik, mint az nálunk az államosítás idején történt. Ugyanakkor, mint érdekességet megemlíthetem azt is, hogy a dollár feketeárfolyamában alig érezhető változás állott be. (300-ról mintegy 324-re emelkedett). Ami annak tudható be, hogy a tőkés körök már az államosítás előtt is érezhető pánikban voltak és az államosítás ebből a szempontból lényegesebb változást nem jelentett.

Az államosítási törvény 4. fejezetének 14. szakasza arról intézkedik, hogy a kártérítési összegből levonandó az utólag megállapított adócsalás összege, valamint a tulajdonosnak a vállalattal szemben fennálló adósságai. Erre nézve két példával szolgálhatok: a sepsiszentgyörgyi Klinger textilgyárnál 200 millió lej adócsalást állapítottak meg, mely kiteszi a vállalat egész kártérítési összegét, vagyis ez esetben befejezett tény, hogy további kártérítésnek helye nincs.

A medgyesi tükörgyár, mely francia érdekeltség, 12 millió adóhátalékot jelentett be (és ki is fizette) annak idején, mikor a kormány a vállalatokat a múltban elkövetett adó-letagadások bevallására szólította fel. A vállalatnál ezt e célból szerződtetett szakemberek állapították

¹⁰⁹ A Petroșeni Kőszénbányák Rt.

meg. Most azonban a vállalat két francia igazgatója sürgősen bevonult a francia követségre, attól való félelmükben, hogy az új, hivatalos vizsgálat ennél nagyobb adóeltitkolást fog visszamenőleg megállapítani. A múltban elkövetett adóeltitkolások felderítése valójában igen rugalmas valami. Ma még nem tudom megállapítani, hogy azt a rugalmas eszközt a magyar vállalatokkal szemben milyen mértékben fogják nyújtani.

Magyar szempontból, mint halvány pozitívumot meg lehet említeni, hogy az erdélyi magyarság szövetkezeteit kisebb-nagyobb kapkodás és bizonytalanság után meglehetősen kíméletesen kezelték. A Kaláka Szövetkezeti Központ pl. benne volt az államosított vállalatok jegyzékében, minthogy marosvásárhelyi tejfeldolgozó üzeme jóval nagyobb kapacitású a törvény által államosítandó minimumnál. A kirendelt vállalatvezetőt azonban hivatalból visszavonták, a kézdivásárhelyi fiók tejjüzem élén azonban még mindig ott van a kirendelt állami vezető.

A Csíki Magánjavak egy része átcsatoltatott még régebben Maros-Torda megyébe, és ennek a maros-tordai résznek (Ratosnyán) van egy tekintélyes faipari vállalata, melybe a SOVROMLEMN (Szovjet-Román Vegyes Faipari Vállalat) betársult. Ezt a vállalatot államosították, majd a kirendelt vezetőt visszahívták.

Megállapítható tehát bizonyos kapkodás, de az a benyomásom, hogy ez a bizonytalanság hamarosan meg fog szűnni azzal, hogy a községi vállalatokat (és községi igényeket kielégítő vállalatokat) inkább községesítenek, mint államosítanak, a szövetkezeti javakat pedig mint amúgy is nem magánkapitalista szektorokhoz tartozókat a szövetkezetek kezén hagyják.

Magyar szempontból említésre méltó, hogy az új vállalatvezetők közül (akiknek többsége munkás) igen sok a magyar nevű,¹¹⁰ nem csak a színmagyar vidékeken, de a vegyes nemzetiségű területeken is, ott a túlnyomó többségű román vidékeken is gyakran találni magyar nevű munkásigazgatókat. Ez a magyar nemzetiségű szakmunkások

---

110 Katona Szabó István egykorú számítása szerint a Kolozsváron és Kolozs megyében államosított 44 nagyvállalat élére kinevezett munkásigazgatók közül 32 volt magyar, és csak 7 román. Lásd: Vincze Gábor: *A romániai magyar kisebbség történeti kronológiája 1944–1953*. TLA - JATE, 1994. Szeged - Budapest, 68. o.

magas színvonalából következnek. A legnagyobb román textilvállalat, az aradi UTA igazgatója pl. Békás István.

A külföldi diplomáciai képviselők körében, azt hiszem nem kell hangsúlyozni, igen nagy a megütközés és a zűrzavar. Hallottam olyan hangokról, melyek párhuzamba állítják a román államosítást a magyar, csehszlovák és bolgár államosítással. Megállapítják, hogy míg Csehszlovákia fizet (eddig állítólag 25.000 svájci frankot elsősorban svédeknek és angoloknak) míg Magyarország, sőt a többenél sokkal haladottabban népi demokratikus Bulgária nem állította befejezett tény elé a külföldi érdekeltségeket, addig Románia ezt tette. Hallottam, kijelentéseket esetleges retorziókról (pl. Hollandia részéről, hogy nem fogják az ősszel a Romániában lekötött kukoricát átvenni), benyomásom azonban az, hogy a nyugati államok képviselői nem táplálnak különösebb illúziókat ami állampolgáraik veszteségeinek kártérítését illeti. A baráti országok közül eddig a lengyelekkel érintkeztem, akik enyhén szólva nem a legkitörőbb örömmel fogadták ezt a tényt, hogy a román államosítás őket, velünk együtt az imperialista államokkal egy fazékba dobtak. Kialakult álláspontjuk azonban a követendő magatartásról még nincs.

*Széll s.k.
követ*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 18. doboz, 16/b csomó, 422/pol/res/1948. sz., Gyallay-Pap Domokos követségi titkár által hitelesített másolat.

50.

A külügyminisztérium politikai osztálya feljegyzése a magyar-román államközi kapcsolatokban meglévő függő kérdésekről

Budapest, 1948. július 5.

Ismeretes, hogy a magyar kormánydelegáció bukaresti látogatása alkalmával még a múlt év november havában jegyzőkönyv jött létre, amely 11. pontban foglalta össze a Magyarország és Románia között fennálló függő kérdéseket és megállapodást tartalmazott arra vonatkozólag, hogy ezek a kérdések sürgősen le fognak tárgyalatni.

A román kormánydelegáció budapesti látogatása alkalmával¹¹¹ viszont az irányban történt megállapodás, hogy a letárgyalásra hivatott magyar–román vegyes bizottság az anyagot 10 albizottságra osztja ki, amelyek március hó folyamán össze is ültek. Az elgondolás az volt, hogy amennyiben az albizottságok a rájuk bízott kérdésekben nem tudnának mindenben megállapodásra jutni, a nyitva maradt kérdéseket majd a főbizottság elé terjesztik, amely azokban véglegesen dönteni fog.

A tapasztalat azt mutatta, hogy a 10. számú albizottság kivételével, amely a határkövek felállításával foglalkozott, a többi albizottságok lényeges kérdésekben alig tudtak megállapodásra jutni. Magyar részről éppen ezért komoly várakozással tekintettünk az április hó végén Budapesten összeült főbizottság működése elé, mely hivatva lett volna az összes kérdésekben megállapodást létrehozni. A román delegáció azonban nem tette magáévá az erre vonatkozó és a február 12-i jegyzőkönyven alapuló magyar felfogást, hanem azt kívánta, hogy mindazok a kérdések, amelyek az albizottságok tárgyalási anyagát képezték, utaltassanak újból e, most már teljhatalommal felruházott szaktanárság elé. A magyar delegáció miután a románok másba belemenni hajlandók nem voltak, kénytelen volt végül magáévá tenni ezt a javaslatot. A szaktanárságok feladatköre a következőképpen állapítottatott meg:

I. számú igazságügyi és közigazgatási szaktanárság. Kishatárforgalmi, határbiztosítási, utasforgalmi, állampolgársági és egyéb belügyi kérdések. (Ide tartozik az 1940–44 között Észak-Erdélybe költözött magyar állampolgárok ügye). A kettős adóztatás elhárítására kidolgozott egyezmény valamint a polgári jogsegély-egyezmény tervezet felülvizsgálása, bűnügyi jogsegély-egyezmény kidolgozása, iratcsere kérdések.

---

111 A P. Groza-vezette delegáció 1948. január 12-én érkezett Budapestre.

II. számú közlekedési szakbizottság, közlekedési kérdések.

III. számú kereskedelmi- és pénzügyi szakbizottság. Régi külkereskedelmi ügyletekből eredő differenciák liquidálása, új kereskedelmi egyezmény, valamint kereskedelmi- és nem kereskedelmi fizetési egyezmény megalkotása. A két állam által kölcsönösen elismert és elismerendő követelések fizetési módozatainak rendezése, magán nyugdíjak rendezésének kérdése.

IV. számú CASBI és restitúciós szakbizottság. A magyar javaknak CASBI-kezelésével kapcsolatos kérdések megoldása, a Romániában lévő magyar...¹¹²

A magyar állampolgárokat ért földreform-sérelmek kérdését az eredeti megállapodástól eltérően a román főbizottság szakbizottság elé utalni hajlandó nem volt.

A teljhatalmú szakbizottságoknak folyó évi június hó 13-ig kellett volna összeülniök. Ez azonban csak a III. számú kereskedelmi- és pénzügyi albizottság esetében történt meg, mert a Romániában közbejött államosítások folytán román részről arra hivatkoztak, hogy ezeknek lebonyolítása az állami szerveket annyira igénybe veszi, hogy nem tudnak delegációt kiállítani, ezért a tárgyalások megkezdésére halasztást kérnek. Úgy a bukaresti magyar követség, mint a magyar Külügyminisztérium már többször sürgette azóta a tárgyalások megkezdését, fix időpontot azonban a román illetékesektől még nem kapott. Úgy látszik, hogy az I. számú jogi- és belügyi szakbizottsági tárgyalásokat a románok már hajlandók volnának felvenni, viszont elhúzni igyekeznek a IV. számú szakbizottság tárgyalásait.

A III. számú szakbizottság időközben munkálatait befejezte. Egy esztendei érvénnyel megkötötte az árucsereforgalmi megállapodást, valamint a clearing-egyezményt. Ugyancsak megkötötte a nem-kereskedelmi fizetési egyezményt is. Nem tudott azonban megegyezésre jutni a III. számú szakbizottság néhány olyan kérdésben, amelyet a főbizottság eléje utalt. Ezek: a magyar posta tartozása a román postával szemben, itt az összecszerűség vitás, a román telefonigazgatóság tartozása a magyar postával szemben (elszámolási differenciák), a magán-nyugdíjasok kérdése és máramarosi mezőgazdasági munká-

112 A mondat nincs az iraton befejezve.

sok 1944-ből magyarországi nagybirtokosokkal szemben fennálló munkabér követelésének kérdése, valamint átszámítási differencia a Metalloglobus cégnek a Weiss Manfréddal szemben fennálló devizaadóssága tekintetében.

Ezeknek a megoldatlan kérdéseknek vagy újból egy összeümlendő főbizottság elé kell kerülniök, vagy diplomáciai úton kell majd öket megoldani.

Magyar-román vonatkozásban a legnagyobb jelentőségű függőkomplexum azonban a Romániában a közelmúltban államosított magyar érdekeltségű vállalatok ügye, amely a fentebb ismertetett tárgyalásoknak természetesen nem képezte részét. Röviddel a román államosítások megtörténte után a magyar külügyminisztérium jegyzékkel fordult a budapesti román követséghez és kérte a román kormányt, tegyen javaslatot az államosítás folytán Magyarországot ért kár megtérítésére vonatkozóan. Hangsúlyozta a jegyzék, hogy ebben a kérdésben a magyar kormányt fait accompli elé állították, holott az a romániai érdekeltségek dolgában többször folytatott tárgyalásokat a román illetékesekkel, valamint azt is, hogy a vonatkozó törvényben megállapított kártérítési elveken túlmenő kártérítést öhajjt. Erre a jegyzékre válasz még nem érkezett.

Külön kérdés az államosított magyar bankok romániai pénzüzeteti érdekeltségeinek ügye. Erre vonatkozólag ez év márciusában a magyar kormány külön megegyezést létesített a románokkal. Ez a megegyezés még most is érvényes, mert bár a törvény erre módot adott, Romániában a bankokat nem államosították. Megfelelni látszik azonban a valóságnak az az értesülés, hogy rövidesen a bankok központi szerv által történendő kényszerfelszámolására fog sor kerülni. A bukaresti magyar Követség eljárta román illetékeseknél az irányban, hogy míg a két kormány a pénzüzeteti érdekeltséggel kapcsolatban fel nem veszi az érintkezést, addig ezek tekintetében román részről ne teremtsenek fait accomplit.

Nem vitás, hogy a fentebb ismertetett gazdasági kérdések rendezése elsősorban magyar érdek, miután nyilvánvaló, hogy követeléseink nagymértékben túlhaladják tartozásainkat. Talán helyes volna, ha a rendes kereskedelmi forgalom körén kívül eső tartozásaink transzfe-

rálását (pld. posta tartozása, a Petrozsényi [Kőszénbányák Rt.] illeték-
ügy, Nemzet Bank tartozása) bár ezek volumenüknél fogva aligha
számítanak komoly ellentételnek, felfüggeszteniük mindaddig, amíg
a románokkal szembeni követeléseink tekintetében tisztán nem látunk.

Politikai vonalon a határforgalom legalább némi megkönnyítése
volna rendkívül kívánatos, különösen a kettős-birtokosokkal kapcsolo-
latban. A románok merevsége ebben a vonatkozásban a határvidéken
kellemetlen recenzust vált ki. Ugyancsak fontos az 1940–44 között a
trianoni területről Észak-Erdélybe költözött egyének ügye is, akiket a
románok nem ismernek el román állampolgárnak. Mintegy 10.000
ilyen egyénről van szó, akiknek hazatelepítésére a román álláspont
szerint hova-tovább sor kell kerüdjön. Más vonatkozásban viszont a
románok úgyszólván áthághatatlan akadályt gördítenek a magyar
állampolgárok Romániából való távozása elé, akár most visszahonosí-
tást nyert magyar állampolgárokról van szó, akár olyanokról, akik
szabályszerű magyar útiokmányok birtokában tartózkodtak hosszabb
idő óta Romániában. Ezeknek a politikailag is fontos kérdéseknek a
tisztázása az igazságügyi és közjogi szakbizottság hatáskörébe kell
hogy tartozzon.

*MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Ro-
mánia, XIX-J-1-k, 34. doboz, 23/d csomó, sz. n., gépirat.*

51.

Széll Jenő bukaresti követ jelentése Molnár Erik külügyminiszternek a V. Luca pénzügyminiszterrel folytatott megbeszéléséről

Bukarest, 1948. július 10.

BIZALMAS!

81/pol.-1948.

Július hó 2-án felkerestem hivatalában Luca László pénzügyminisz-
tert és megbízatásomhoz híven átadtam neki a magyar kormánynak

a román kormányhoz intézett jegyzékének egy másolati példányát. Egyben szóban is kifejezésre juttattam az illetékes magyar tényezők megütközését azon, hogy a román kormány többszöri ígérete ellenére e kérdésben Magyarországot befejezett tények elé állította és az államosítás időpontjától beszélgetésünk napjáig nem tartotta érdemesnek, hogy a magyar kormányt értesítette volna arra nézve, hogy a kártalanítás kérdésében nem kezeli egyenlő mértékkel az imperialista országokkal.

Luca László pénzügyminiszter összes eddig ismert érveit elismételte. Nem tehetek kivételt román és idegen tőke-érdekeltség között, tekintve, hogy Romániában túlnyomó többségben idegen tőkés vállalatok működtek. Kártalanításról csak a törvény szabta korlátok között lehet szó, kivételt senkivel nem tehetnek. Romániában levő ipari vállalatokat kizárólag a román állam államosíthat, más állam nem. (Ezt nem is vonta senki kétségbe). Az erdélyi magyar tőke-érdekeltségű vállalatok közönséges kapitalista vállalatok voltak, melyek a román nép kizsákmányolásából szerezték profitjukat. A felszabadulás óta rablópolitikájukat folytatták, azonkívül a vállalatok az állammal szemben nyakig eladósodtak. Példaképp a nagybányai Phónix vegyiműveket hozta fel.

Ellenérveimet röviden a következőkben foglalhatom össze: a magyar kormány elvárja, hogy ne kezeljék ugyanazzal a mértékkel mint az imperialista tőke-érdekeltségeket. Ne folytassanak kisémmiző taktikát abból a szempontból, hogy igyekeznek majd a könyvvizsgálatkor annyi, az állammal szemben fennálló adósságot a kérdéses iparvállalatoknál kimutatni, hogy az az esetleges kártalanítási összeget teljesen ellensúlyozza. Legfőképpen pedig nem tekinthető a román állammal szemben fennálló adósságnak és nem vonható le a kártalanítási összegből az, ami a magyar vállalatokhoz kirendelt gondatlan, korrupt vagy céltudatos züllesztő politikát folytató CASBI-adminisztrátorok működésének következménye.

A pénzügyminiszter magatartása az egész kérdésben meglehetősen merev volt. A jegyzékben foglaltakat tudomásul vette, választ nem adott, hanem arra hivatkozott, hogy a kérdéssel más tényezőkkel megbeszélést kell folytatnia.

Valamivel barátságosabb magatartást tanúsított a magyar érdekeltségű pénzintézetek liquidálásának kérdésében. A magánbankokat

a román kormány nem akarja államosítani. Azáltal, hogy visszleszámitolási hiteleket a magánbankok többé nem kapnak, egyszerűen meg fognak fulladni. Megígérte, hogy a magyar bankérdekeltségek számára lehetővé fognak tenni egy elfogadható liquidálást. Megígérte azt is, hogy a Bukarestben összeülni esedékes két albizottság munkájának megindítását sürgetni fogja. Erre azért van szükség, mert az egyik albizottság vezetője, Kemény György államtitkár úr ez alkalommal a bank liquidációs kérdéseket is letárgyalhatja.

Meg kell még jegyeznem, hogy ez utóbbi kérdésben (a budapesti határozatoknak megfelelően a négy román–magyar vegyesbizottság munkájának megkezdése) a román külügyminisztériumtól többszöri sürgetésemre a mai napig nem kaptam választ.

Széll Jenő követ

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 20. doboz, 23/d csomó, 466/pol/res. sz. Széll Jenő aláírásával hitelesített tisztázat.

52.

Aktajegyzet és Tauszk György feljegyzései a romániai magyar pénzügyintézetek kérdéséről folytatott tárgyalásokról¹¹³

Bukarest, 1948. augusztus 7., 9.

A

Aktajegyzet

A dr. Kemény György pénzügyminiszteri államtitkár úr vezetése alatt álló magyar delegáció és V. Luca román pénzügyminiszter úr, illetve Stroe Mihnea úr, a Román Nemzeti Bank helyettes kormányzója és G. Rădulescu úr, a Román Nemzeti Bank jogtanácsosa közt Bukarestben 1948. augusztus 5. és 6. napjain folytatott megbeszélések

---

¹¹³ Tauszk György egy levél kíséretében megküldte az összefoglaló jelentést és az aktajegyzéket Antos Istvánnak, a Gazdasági Főtanács titkárnak is.

eredményeképpen a romániai magyar állami érdekeltségű pénzüintézetek tárgyában a következő megállapodás jött létre:

1.) A Román Népköztársaság kormánya és a Magyar Köztársaság kormánya között 1948. április 14-én a romániai magyar bankok ügyében létrejött ideiglenes megállapodás a közzététel előtt álló új román banktörvényre való tekintettel módosításra szorul. Ennél a módosításnál elvül szolgál, hogy egyrészt a magyar kormány a román kormány által a romániai bankszervezet átalakítása terén elhatározott intézkedések megvalósítását a maga részéről nem kívánja nehezíteni, másrészt a román kormány kifejezi azt az elhatározását, hogy a romániai bankokban lévő magyar állami tőkeérdekeltségekhez fűződő magyar érdekeket mindenképpen biztosítani fogja.

2.) Az 1.) pontban lefektetett elvek gyakorlati megvalósítása céljából a részleteket illetően:

a) V. Luca pénzügyminiszter úr tudomásul vette a magyar kormány részéről kifejezett kívánságot az április 14-i megállapodás első szakaszában megjelölt Általános Hitelbank Rt. Braşov további működési lehetőségének egy részére biztosítandó különleges ügkör útján való engedélyezését illetően. Tekintettel azonban arra, hogy a kérdés általános román politikai szempontokat is érint, ezirányú döntését a román kormány elvi állásfoglalása után fogja közölni a magyar kormánnyal a bukaresti magyar követség útján.

b) Amennyiben az Általános Hitelbank Rt. Braşov további működése nem lenne biztosítható, úgy ez az intézet is a többi magyar állami érdekeltségű, és az április 14-i megállapodásban foglalt bankokkal egyező módon az új román banktörvény rendelkezései szerint kerül felszámolásra.

c) A felszámolásra kerülő magyar állami érdekeltségű pénzüintézetekre vonatkozóan a román banktörvénynek a felszámolás végső időpontjára és az intézetek egyes vagyontárgyainak értékesítési, illetve értékelési módozataira vonatkozó esetleges rendelkezései nem nyernek alkalmazást.

d) Amennyiben a romániai pénzüintézeteknél fennálló magyar állami érdekeltségi hányadnak megfelelő ingatlanokat a román kormány a felszámolási eljárás során az általános normákon felüli

méltányos áron szervei útján meg nem vásárolja, úgy az érdekeltség mérvének megfelelő ingatlanhányad a magyar államnak természetben adandó ki.

3.) A román kormány a magyar kormány ezirányú kívánságának megfelelően az április 14-i megállapodásban megjelölt intézetekhez, amennyiben azok a román banktörvény értelmében felszámolandók lesznek. Czitrom László urat, az Általános Hitelbank Rt. Braşov igazgatóját fogja felszámolóul kirendelni. Nevezett köteles a felszámolást az érvényes román jogszabályok és a két kormány közt létrejött jelen aktajegyzetben lerögzített megállapodás alapján az illetékes román hatóságok által írásban vagy szóbelileg adandó utasítások értelmében vezetni. Jogában áll, és kötelessége a felszámolás menetéről és módzatairól a magyar kormányt a bukaresti magyar követség útján folyamatosan tájékoztatni. A magyar államnak jogában áll 1948. augusztus 15-ig bezáróan Czitrom László úrnak a fentiekben hasonló értelemben a Marosvásárhelyi Leszámitoló Bank Rt. marosvásárhelyi pénzügyintézet felszámolójául történő kirendelését is kívánni.

4.) A Román Nemzeti Bank az április 14-i ideiglenes megállapodás második szakaszában foglalt pénzügyintézetek egyesülésére vonatkozó és a Legfelsőbb Román Bankbíróság által 1948. május 18-án hozott 22. sorszám alatti határozatával elrendelt intézkedések végrehajtását a maga részéről a lehető legrövidebb idő alatt eszközölni fogja, és a szóbanforgó intézetek kötelező egyesülésére vonatkozó engedélyt a mai nap megadta. A román kormány a magyar kormány által ezen fúzió illetékmentességére vonatkozólag már korábban előterjesztett kérést tudomásul veszi és az illetékmentesség megadásának módzatait megvizsgálja.

5.) Az egyesülő intézetek kötelezettségeinek zavartalan teljesítése céljából a Román Nemzeti Bank az intézetek összesen 6 millió lej összegű pénzügyi szükségletének fennállását tudomásul veszi és annak kiegyenlítéséről gondoskodik. Ennek módzatait illetően magáévá teszi azt a javaslatot, hogy lehetőleg az egyenlő intézetek tulajdonában levő egy-egy nagyváradi, szatmári, illetve besztercei ingatlanok a jelzett összértékben való megvásárlása útján történjenek a szükséges összeg folyósítása. A felajánlott ingatlanok ezidőszert is a Román

Nemzeti Bank használatában vannak. Amennyiben pedig az Általános Hitelbank Rt. Braşov felszámolásánál jelentkezik átmeneti pénzsűkséglet, a Román Nemzeti Bank a szükséges összegeket rendelkezésre bocsátja.

6.) A Román Nemzeti Bank tudomásul veszi a magyar delegáció által kifejezett kívánságot, hogy a Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt. kolozsvári pénzüintézethez a lehetőség szerint Erős Lajos kolozsvári lakos kerüljön fészámolóul kirendelésre. Tudomásul veszi továbbá azt a körülményt, hogy a magyar kormány a Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt. kolozsvári székházát a kolozsvári magyar konzulátus céljaira megszerezni kívánja. Hozzájárul ezért ahhoz, hogy az ingatlant a magyar külképviseleti szervek azonnali hatállyal bérbe és használatba vegyék, kijelenti, hogy sem maga, sem más román állami szerv az ingatlant illetően igénybevételt felsorolni nem kíván, végül a maga részéről minden segítséget megad ahhoz, hogy az ingatlant az intézet fészámolása során a magyar állam a számára legelőnyösebb áron és feltételek mellett szerezhesse meg tulajdonul.

7.) A Magyar Általános Hitelbank Budapest nevén álló romániai ingatlanok nem tartozván romániai pénzüintézetek vagyonállagába, a román banktörvény által nem érintetnek és azok tekintetében az ingatlantulajdonos szabad rendelkezési joga változatlanul fennmarad.

8.) A román kormány megismétli az április tárgyalások során tett azon kijelentését, hogy a magyar állami érdekeltségű pénzüintézetek felszabaduló tisztviselőit és egyéb alkalmazottait, amennyiben személyük ellen szakmai, vagy politikai szempontból kifogás nem merül fel, a román bankszervezetbe átveszi.

A jelen aktajegyzetbe foglaltakat a Román Nemzeti Bank [képviselői] által készített aktajegyzet szövegével egybevetettük és a két szöveget egyezőnek találtuk.

*Dr. Iklódi Dezső,
követségi tanácsos*

*Dr. Kemény György,
államtitkár,
a magyar delegáció vezetője*

*Dr. Tauszk György,
a Gazdasági Főtanács titkárságának
előadója*

B

Feljegyzés

A következő ügyekben szükségesnek mutatkozik, hogy további intézkedések megtétele tekintetében illetékes kormánytényezők állást foglaljanak.

1.) Banca Ardeleană (Erdélyi Bank) Románia második legnagyobb pénzüszintézete, amely magába olvasztotta a Kereskedelmi Bank erdélyi affiliációit oly módon, hogy a Kereskedelmi Bank, ezen keresztül tehát a magyar állam 48% részvényérdekeltséget kapott a Banca Ardeleană-ból. Mindaddig ennek a banknak kérdését, lévén hogy nem tartozott az április 14-i megállapodás hatálya alá, a román szervekkel szemben nem érintettük. Tekintettel azonba arra, hogy a most megjelenő román banktörvény értelmében az Ardeleană is felszámolásra került, kérdésessé válik, hogy a magyar állami részesedés mily módon lesz megoldható. Különösen aktuálissá teszi a kérdést, hogy most kapott értesüléseink szerint a bank még a liquidálás megkezdése előtt nagyértékű¹¹⁴ kolozsvári, bukaresti és brassói ingatlanait ajándék címén ellenérték nélkül a Román Munkáspárt és annak vállalatai javára átíratva. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy az intézet felszámolása esetén a magyar állam, mint részvényes, semmiféle ellenértéket nem kap. Kérünk állásfoglalást abban az irányban, hogy a bukaresti követség útján ez ügyben történjék-e és ha igen, milyen lépés.

2.) Kolozsvári Takarékszövetkezet és Hitelbank kolozsvári pénzüszintézetnél lényegében szintén az 1.) pont alatti helyzet áll fenn azzal a különbséggel, hogy ennél a banknál eredetileg több mint 80%-os magyar állami tőkeérdekeltség állott fenn, amelyet a CASBI alatt magyar szempontból jogfosztó alaptőke-emeléssel 8%-ra csökkentettek. A román CASBI-törvény módot ad arra, hogy az eredeti alaptőke-arányt

¹¹⁴ Egy 1948. augusztus 10-i belső feljegyzésben az olvasható, hogy az ingatlanok összértéke 410 millió lej. Lásd: MOL-JGY román TŰK, XIX-J-1-j, 20. doboz, 23/d csomó, 172/res.-4/1948.

per útján kérhessük visszaállítani, azonban egy sikeres per befejezése után is – az ingatlanok információink szerint történt elajándékozása folytán – az Erdélyi Bank pillanatnyi helyzetéhez hasonló helyzet előtt állanánk. Kérdés az előadott körülmények közt megindítsuk-e a CASBI pert, ami nézetünk szerint a perre fordítandó költséget is csak akkor érné meg, ha a pernyerés esetén változatlan vagyonú intézettel állhatunk szemben.

C

Feljegyzés

A romániai magyar bankok ügyében dr. Kemény György pénzügyminiszteri államtitkár és dr. Tauszk György a Gazdasági Főtanács Titkárságának előadója Bukarestben 1948. augusztus 5–7-ig tárgyalásokat folytattak V. Luca román pénzügyminiszterrel és a Román Nemzeti Bank vezetőjével. A tárgyalások eredményét a következőkben foglaljuk össze:

1.) Előzmények

1948. április 14-én a két kormány „ideiglenes megállapodás”-t kötött az 50%-ot meghaladó magyar állami érdekeltségű romániai bankok ügyében, mely szerint az Általános Hitelbank Rt., Brassó, bank működését tovább folytathatja, a többi 50%-on felüli magyar állami érdekeltségű bank pedig vagyonkezelés céljából fuzionál. A megállapodás hatálya az általános román bankrendezésig terjedt és az 50%-on aluli magyar állami érdekeltségekre (így pld. Angol-Magyar Bank) nem vonatkozott.

2.) A tárgyalások célja

A román ipari államosítást követően a bukaresti magyar követség jelentései alapján nyilvánvaló volt, hogy a román bankszervezet átalakítására vonatkozólag a közeljövőben generális intézkedésekre kerül sor és szükségessé vált, hogy az érintett magyar állami vagyon megóvása érdekében lépések történjenek. Ugyanakkor gondoskodni kellett a most már magyar többségű Angol-Magyar Bank érdekeltségeiről, végül perfektuálni kellett a kolozsvári magyar konzulátus céljaira megvásárolandó ingatlan ügyét, mely vásárlásra a magyar kormány 20.000 USD összeget utalt ki.

3.) A tárgyalások lefolyása és eredménye

Luca pénzügyminiszter úr közölte, hogy a küszöbön álló román banktörvény a Román Nemzeti Bank kivételével valamennyi romániai pénzügyintézet kötelező felszámolását írja elő. Egyedüli kivétel a szovjet-román vegyesvállalként működő Sovrombank, amely azonban további működését csak saját tőkéjével, visszszámítolási lehetőség kizárásával folytathatja. Az intézetek felszámolását a román kormány által kinevezett likvidátorok bonyolítják le és figyelembe véve az egyes bankok helyzetét, köz- és egyéb tartozásaikat, gyakorlatilag a bankok vagyontárgyai árverés útján mélyen leszorított árakon kerülnek majd a különböző állami szervek részéről átvételre és természetesen a részvényesek kielégítésére a befolyó vételárból fedezet nem áll majd rendelkezésre. A likvidátorok gyakorlatilag a Román Nemzeti Bank utasításait fogják követni és a likvidációt a törvény intenciói szerint maximális gyorsasággal fogják lebonyolítani. Ez volt román részről a kiindulási helyzet, Luca pénzügyminiszter úr azonban már a bevezető tárgyalások során kijelentette, nem ellenzi, ha a likvidációt a magyar intézeteknél a magyar államnak is megfelelő személyek végzik. A részletes tárgyalások során román részről, mint politikai nehézséget hangoztatták egyrészt azt a szempontot, hogy míg a likvidáció befejezése után a román részvényesek semmit sem fognak kapni, addig – ha kívánságunknak eleget tesznek – a magyar állam más elbírálásban részesülne. Másrészt pedig az általunk az áprilisi egyezményben megállapított fúziók végrehajtása érdekében előterjesztett kívánságokat azzal igyekeztek elhárítani, hogy román bankoknak fúziós kérelmét egyetlen esetben sem teljesítették. Végül is a mellékelt aktajegyzetben foglaltak szerint jött létre a megállapodás, amelynek lényege a következő:

a) Azok a pénzügyintézetek, amelyeknél a magyar állami érdekeltség 50%-ot meghalad, az új román banktörvénytől eltérően úgy számolandók fel, hogy a magyar állami érdekeltségi hányadnak megfelelő tiszta vagyon – gyakorlatilag ingatlanok – vagy a két kormány megbízottjai által együttesen megállapított méltányos áron kerül a román állami szervek részéről átvételre, vagy ha ilyen megegyezés nem jön létre, a magyar államnak természetben adandó ki.

b) Annak biztosítása céljából, hogy a magyar állam érdekei mindenképpen megóvassanak, a román kormány a szóbanforgó intézetekhez az általunk megjelölt Czitrom Lászlót a brassói Hitelbank igazgatóját nevezi ki felszámolóul.

c) A kolozsvári konzulátus céljaira szolgáló ingatlant azonnal használatba vehetjük, az ingatlan megvétele a tulajdonos Mezőgazdasági Bank kényszerfelszámolása során árverésen fog megtörténni, előreláthatólag 1–1 1/2 millió lejnél nem drágább áron, így tehát a már Romániában rendelkezésre bocsátott 20.000 USD szükségtelenné válik és az Budapestre visszairányítható.

d) A felszámoló intézetek pénzsükségletét a Román Nemzeti Bank egyelőre 6 millió lejes keretben biztosítja, mégpedig úgy, hogy az összeg ellenében számunkra igen előnyösen értékelt ingatlanokat vesz át.

e) A megszűnő bankok alkalmazottait a Román Nemzeti Bank szakmai és politikai szempontból való ellenőrzés után átveszi.

4.) Nyitva maradt kérdések

Az Erdélyi Bank (41%-os Kereskedelmi Bank-érdekeltség) és a Kolozsvári Takarékos Hitelbank (a CASBI alatti jogtalan alapító emelés előtt 80%-os Pesti Hazai érdekeltség) nagyértékű ingatlanait az elmúlt napokban elajándékozták. Ezáltal a magyar államot ezeknél az intézeteknél érdekeltségének realizálási lehetőségétől fosztották meg. A követség megbeszélésünk alapján távirati úton kérdést intézett a magyar kormányhoz, hogy ez ügyben illetékes román szerveknél bejelentse e tiltakozásunkat. Az iparvállalatok ügyében a kérdés felemlítésekor Luca miniszter úr a konkrét állásfoglalás elöl azzal tért ki, hogy ez idő szerint a kártérítés módozatainak megállapítását végző román szervek kisürgetése szintén feladatunk volt, előreláthatólag a jövő hét folyamán megtörténhetik.

Budapest, 1948. augusztus 9.

dr. Tauszk György

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 34. doboz, 23/d csomó, sz. n., Tauszk György által hitelesített másolatok.

53.

**Antos István pénzügyminisztériumi államtitkár
feljegyzése a CASBI-kérdésről**

Bukarest, 1948. szeptember 15.

A CASBI-kezelés alatt állt vállalatok a román államosítási törvény értelmében túlnyomó többségükben a román állam tulajdonába mentek át. Ennek következtében ezeknek a vállalatoknak a CASBI-felügyelet alól való felszabadítása és visszabocsátása érdektelenné vált.

A IV. számú szakbizottság tehát nem tárgyalhat a vállalatok CASBI-problémáiról, hanem csupán az új helyzet következtében előállt kártalanítás kérdéséről.

A magyar külügyminisztérium 112/1948. számú szóbeli jegyzéke rámutatott arra, hogy a Magyarországon már előbb bekövetkezett államosítások folytán a romániai magyar vállalati érdekeltségek túlnyomó többsége a magyar állam tulajdonává vált.

A magyar kormány a Romániában levő érdekeltségek tekintetében – melyek a magyar társadalmasított termelőszektor vagyonának részét képezik – elfogadhatatlannak tartja a kártalanítás olyan módját, mely a magyar népvagyont a kapitalista tulajdonnal egy tekintet alá veszi.

A magyar kormány a Román Népköztársaság érdekeit messzemenően szem előtt tartva, javasolja tárgyalások megindítását:

a) az államosítási törvény által a Román Népköztársaság tulajdonába átment volt magyar vállalatok tőkeértékének – mint kártérítési bázisnak – méltányos megállapítására; továbbá

b) a kártérítési összegnek hosszabb idő alatt (10 év) való megfizetésére vonatkozó fizetési egyezmény megkötésére.

*Antos s. k.
pü. államtitkár*

*MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TÜK-iratok, Románia,
XIX-J-1j, 18. doboz, 16/b csomó, 219/res-4/48 sz., sokszorosított másolat.*

54.

**A Magyarország és Románia közt megkötött
CASBI-egyezmény, valamint a IV. sz. magyar-román
vegyes szakbizottság jegyzőkönyve**

Bukarest, 1948. szeptember 21.

A

Egyezmény

a Magyar Köztársaság és a Román Népköztársaság között a magyar javak CASBI-kezelésével, és a magyar állampolgárok ingó javainak kivitelével, valamint a két állam állampolgárainak ingatlancseréjével kapcsolatos kérdések szabályozása tárgyában.

A Magyar Köztársaság Kormánya és a Román Népköztársaság Kormánya abban a kölcsönös meggyőződésben, hogy mindkét nép érdeke a jószomszédi viszony, és az együttműködés szellemében minél inkább megerősíteni a két népi demokrácia között fennálló baráti kötelekeket, elhatározták, hogy a magyar javak CASBI-kezelésével, és a magyar állampolgárok javainak kivitelével, valamint a két állam állampolgárainak ingatlancseréjével kapcsolatos kérdéseket egyezmény útján szabályozzák,

és ebből a célból Meghatalmazottaikká kinevezték:

a Magyar Köztársaság Kormánya:

Dr. Antos István államtitkárt,

a Román Népköztársaság Kormánya:

Jacob Alexandru miniszterhelyettest,

akik jó és kellő alakban talált meghatalmazásaiknak kölcsönös közlése után az alábbiakban állapotok meg:

I. Fejezet

A magyar javak CASBI kezelésével kapcsolatos kérdések

1. cikk A CASBI kezelés alól való feloldás

1) Azokat a feloldás iránti kérelmeket, amelyeket az érdekeltek a CASBI-szervekhez már a 228/1948. számú elnökségi rendelet kihir-

detését megelőző időben benyújtottak, a 228/1948. számú elnökségi rendelet X. cikkének rendelkezései szempontjából joghatályosan benyújtott kérelmeknek kell tekinteni. Az ilyen kérelmeket tehát nem kell ismét előterjeszteni.

2) A CASBI-szervek a hozzájuk benyújtott, és még el nem intézett kérelmeket érdemi elintézés céljából hivatalból átteszik a CASBI Felszámoló Bizottsághoz.

3) A Magyarországon lakó érdekeltek javainak a CASBI-kezelés alól való feloldása iránt a magyar pénzügyminisztérium a bukaresti magyar követség útján a 228/1948. számú elnökségi rendelet X. cikkében megállapított határidőn belül együttes kérelmet fog benyújtani a CASBI Felszámoló Bizottsághoz.

Az együttes kérelemben a magyar belügyminisztérium igazolni fogja, hogy az abban felsorolt érdekeltek magyar állampolgárok, illetőleg magyar jogi személyek, valamint azt, hogy azok az 1944. évi szeptember hó 12. napján nem voltak sem német, sem olasz állampolgárok (érdekeltségek). Ennélfogva ezeknek a körülményeknek egyénenkénti igazolása nem szükséges.

A magyar kormány az együttes kérelem alapján feloldott javak tekintetében teljes felelősséget vállal a román állammal szemben a román békeszerződés 26. cikke és az olasz békeszerződés 74. cikke alapján támasztható igényekért.

A magyar pénzügyminisztérium az együttes kérelemhez csatolni fogja az ingatlan javak tulajdonjogára nézve a 333/1947. számú törvény¹¹⁵ 2. cikke 2. pontjának A) bekezdésében meghatározott igazolást, az ingó javakra nézve pedig az érdekeltek által összeállított leltárt. További igazolások nem szükségesek.

Az együttes kérelem átadásával az abban felsorolt érdekeltek a 228/1948. számú elnökségi rendelet X. cikkében foglalt rendelkezéseknek eleget tettek.

4) Ha a magyar pénzügyminisztérium együttes kérelmére felvett, valamely érdekeltre vonatkozó igazolás vagy adat hiányzik, továbbá, ha valamely, a CASBI-szervekhez, vagy a CASBI Felszámoló Bizottsághoz közvetlenül benyújtott kérelem hiányos, a CASBI Felszámoló

¹¹⁵ Lásd a 41. sz. dokumentumot.

Bizottság a hiány pótlására, annak tüzetes megjelölésével, legalább 90 napos határidőt tűz ki. Az erre vonatkozó határozatot a CASBI Felszámoló Bizottság a magyar pénzügyminisztérium együttes kérelmébe felvett érdekelték ügyében a bukaresti magyar követségnek, más esetekben közvetlenül az érdekeltéknek küldi meg. Ez a határidő a határozat kézbesítésének napján veszi kezdetét.

5) A fenti feltételek mellett felszabadított javak CASBI-gondnokainak megbízása akkor szűnik meg, amikor a javakat a tulajdonos, vagy a megbízottja átveszi.

Az átvételnek a CASBI-kezelés alól való feloldásról szóló értesítés kézbesítésétől számított 90 nap alatt kell megtörténnie. Abban az esetben, ha az átvétel a fenti idő alatt nem történik meg, a felszabadított javak CASBI-kezelése megszűnik és azokért a román hatóságok semmiféle felelősséggel nem tartoznak.

2. cikk

A feloldott javak visszaszolgáltatásának módja

A CASBI-kezelés alól feloldott ingó javaknak a tulajdonos, vagy a megbízottja részére való átadása ott történik [meg], ahol azok vannak. Ha azonban ezek az ingóságok a CASBI-kezelés alá vétel helyétől számított 150 km-nél nagyobb távolságra vannak, a tulajdonos vagy megbízottja kívánságára a bíráló a CASBI-kezelés alá vétel helyére való visszaszállítás költségeit viselni tartozik.

A CASBI-kezelés alól feloldott javak átadása olyan állapotban történik, amilyenben azok vannak.

A román állam vagy szervei az esetleges károkért vagy hiányokért felelősséggel nem tartoznak. Ez a rendelkezés a magánszemélyek felelősségét nem érinti.

3. cikk

A bérlő által eszközölt beruházások megtárártése

Ha a CASBI kezelés alá vett javakra a CASBI-szervek által létesített bérleti szerződés a CASBI-kezelés alól való feloldás folytán a bérleti idő lejárta előtt megszűnik, és a tulajdonos fenntartani nem kívánja, a bérlő a tulajdonostól megtérítést követelhet beruházásaiért, abban az esetben, ha azok folytán a javak értéke a bérbevétel időpontjában fennállott állapothoz képest növekedett.

II. Fejezet

A magyar állampolgárok ingó javainak Romániából való kivitele

4. cikk

A kivitel engedélyezésének módja

A) A magyar állampolgárok tulajdonát képező ingó javak kivitelét egyedül a kereskedelemügyi minisztérium engedélyezi, az alábbi rendelkezéseknek megfelelő kérelmek benyújtásától számított 7 napon belül. Amennyiben a kérelem nincs a szükséges okiratokkal felszerelve, a kereskedelemügyi minisztérium azt hiánypótlás végett a kérelmezőnek visszaadja és határozatában pontosan megjelöli a pótlandó okiratokat.

Ezt a határozatot a kérelem benyújtásától számított 7 napon belül közölni kell a kérelmezővel. A kereskedelemügyi minisztérium a kiegészített kérelem tárgyában az újabb benyújtástól számított 7 napon belül határoz.

B) A kivitel engedélyezése iránti kérelmekhez a következő okiratokat kell csatolni:

a) Hazatérés esetében a kérelmező által kiállított típusleltárt.

Abban az esetben, ha a tulajdonos nem tartózkodik a Román Népköztársaság területén, és ingó javait a CASBI-kezelés alól felszabadították, elegendő a CASBI-szervek által a 333/1947. számú törvény 4. cikkének 1. bekezdése értelmében kiállított leltárt csatolni.

Ha a tulajdonos nem tartózkodik a Román Népköztársaság területén, azokra a javakra nézve, amelyek nem voltak CASBI-kezelés alatt, csatolni kell a tulajdonos megbízottja által elkészített, és a helyi hatóság által a tulajdonjog igazolására alkalmas bizonyítékok alapján láttamozott leltárt. A helyi hatóság a láttamozást nem tagadhatja meg, ha a javak bírlalója, és két, állandóan Romániában lakó román

állampolgár tanú a helyi hatóság előtt büntetőjogi felelősségének tudatában igazolja, hogy a kivinni szándékolt ingóságok a kérelmező magyar állampolgár tulajdonát képezik.

b) Abban az esetben, ha a tulajdonos a Román Népköztársaság területén tartózkodik, a kérelem benyújtásával egyidejűleg be kell mutatni a román belügyminisztérium kiutazási engedélyével ellátott magyar útlevelet vagy a magyar hazatérési igazolványt. A román belügyminisztérium meg fogja tenni a megfelelő intézkedéseket, hogy a kiutazási engedélyt a hatályban lévő jogszabályok keretében a lehető legrövidebb időn belül adják ki.

Ha a tulajdonos nem tartózkodik a Román Népköztársaság területén, igazolni kell, hogy állandó lakhelye Magyarországon van.

A jelen B) pontban felsoroltakon kívül további igazolások nem szükségesek.

C) A kiviteli engedélyek 90 napig érvényesek.

5. cikk

A kivihető javak megállapítása

a) A Szerződő Felek a kivihető javak körére vonatkozólag külön megállapodást kötnek.

b) Ha a közös háztartásban élők közül egy vagy több személy a Román Népköztársaság területét már korábban elhagyta, a visszamaradt családtag a hátrahagyott ingóságokat a hazatérők számára megállapított feltételek mellett viheti ki magával.

c) A magyar hazatérők és hazatértek egyéni kérelem alapján engedélyt kapnak képesítéshez kötött mesterség vagy foglalkozás gyakorlásához feltétlenül szükséges műszereik, illetőleg szerszámaik kivételére. A kérelmező igazolni tartozik, hogy mesterségét vagy foglalkozását az 1940. és 1945. évek között bármely időpontban gyakorolta. Oly kérelmezőnél, aki mestersége vagy foglalkozása gyakorlásában antifasiszta politikai magatartása miatt, vagy faji megkülönböztetés okából a fent említett időben akadályozva volt, a mesterség, vagy foglalkozás az 1940. év előtt történt igazolása is elegendő.

A kérelmező ezen felül igazolni tartozik azt is, hogy mestersége, vagy foglalkozása gyakorlásához szükséges ugyanaz a képesítés ezidőszerint is megvan. Ezt az igazolást a kérelmező jelenlegi lakhelye szerint illetékes hatóság, éspedig Romániában az illetékes felügyelő hatóság, Magyarországon az illetékes szakszervezet vagy az elsőfokú ipari közigazgatási hatóság állítja ki.

6. cikk

A Romániában értékesített ingók ellenértékének kezelése

Az 5. cikk értelmében kivihető ingóságok körén kívül eső, továbbá a bármely más okból kiszállításra nem kerülő ingóságok a Román Népköztársaság hatályban lévő jogszabályainak keretei között szabad kézből értékesíthetők. Az értékesítésből befolyó összeggel [sic!] az erre a célra a Román Nemzeti Banknál, a Magyar Köztársaság bukaresti követségének nevére nyitandó zárolt gyűjtőszámlára fizethetők be.

A gyűjtőszámlára befizethető összeg nem haladhatja meg a 20 millió lejt.

A gyűjtőszámlán lévő összegek csak a Magyar Köztársaság bukaresti követségének rendelkezése alapján szabadíttatnak fel, a kivitelre kerülő ingóságok összegyűjtésével és kiszállításával kapcsolatos költségekre, továbbá a kivitellel kapcsolatos illetékekre, végül az ingóságok összegyűjtését és kiszállítását intéző magyar állami megbízottak Romániában felmerülő költségeinek fedezésére.

7. cikk

Megbízottak

A magyar hazatérők és hazatértek ingóságaik kivitelével kapcsolatos ügyeik intézésére megbízottat állíthatnak.

Megbízott lehet román állampolgár, Romániában lakó magyar állampolgár, a romániai magyar diplomáciai vagy konzuli hatóság tisztviselője, valamint a magyar államnak ideiglenesen erre a célra kiküldött más tisztviselője.

A meghatalmazás alaki kellékeire nézve a kiállítás helyén hatályban lévő jogszabályok irányadóak.

8. cikk
Illetékkezdmények

A magyar hazatérők vagy hazatértek költözködési ingóságai kiviteli engedélyének illetékei a következők: egyéni engedély esetében 5.000 lej, ha a költözködési ingóságok között bútorok vannak; 2.500 lej, ha a költözködési ingóságok [között] bútorok nincsenek. A legalább 20 főből álló csoportok részére ez az illeték kiviteli engedélyenként 1.000 lej, tekintet nélkül arra, hogy bútorok vannak-e, vagy nincsenek a költözködési ingóságok között.

Munkások, köz- és magánalkalmazottak kiviteli engedélyének illetéke minden esetben 300 lej.

A fentiekén kívül más illetéket nem szednek.

9. cikk
Szállítási kedvezmény

a) A magyar hazatérők és hazatértek Magyarországra szállítandó ingóságai 50%-os fuvardíjkedvezményt élveznek a C.F.R. vonalain.

b) A magyar hazatérők 50%-os menetdíj kedvezményben részesülnek a C.F.R. vonalain.

c) A C.F.R. vezérigazgatósága minden esetben a vasúti állomások rendelkezésére fogja bocsátani a magyar hazatérők és hazatértek ingóságainak szállításához szükséges vasúti kocsikat.

III. Fejezet
Vegyes rendelkezések
10. cikk
Ingó javak visszabocsátása

a) A román hatóságok minden szükséges intézkedést megtesznek abból a célból, hogy a román természetes személyek azokat az ingóságokat, amelyek hatósági határozat alapján kerültek birtokukba,

a magyar természetes személy tulajdonosoknak, vagy megbízottaiknak mielőbb visszabocsássák.

A visszabocsátás módjára nézve a 2. cikk rendelkezései érvényesek.

b) A magyar természetes személy tulajdonosok vagy megbízottaik köztörvényi úton érvényesíthetik azoknak az ingó javaknak a visszakeresésére irányuló jogaikat, amelyek a Román Népköztársaság területén hatósági határozat nélkül természetes személyeknél vannak, és azok visszabocsátását megtagadják. Az ilyen pereket soron kívül fogják tárgyalni.

11. cikk

Illeték és adómérséklés

A Szerződő Felek egyetértenek abban, hogy román állampolgár Magyarországon fekvő ingatlanának magyar állampolgár Romániában fekvő ingatlanával történő elcserelése esetén a csereüggyel kapcsolatos bármilyen illetéket és adót a felére mérséklik, és azt mindkét államban a hatályban lévő jogszabályok szerint szedik be.

12. cikk

Zárórendelkezések

A jelen egyezmény az aláírás napján lép hatályba, és ettől a naptól számított két éven át marad érvényben.

Ennek hitelül Meghatalmazottak ezt az egyezményt aláírták.

Készült Bukarestben az 1948. évi szeptember hó 21. napján, két eredeti példányban, magyar és román nyelven.

Bizalmas kiegészítő jegyzőkönyv

A Magyar Köztársaság és a Román Népköztársaság között a magyar javak CASBI-kezelésével, és a magyar állampolgárok ingó javainak kivitelével, valamint a két állam állampolgárainak ingatlan-cseréjével kapcsolatos kérdések szabályozása tárgyában kötött Egyezmény aláírásával egyidejűleg az alulírott Meghatalmazottak az alábbiakban egyeztek meg:

I.

A 188. számú döntéssel megállapított típusleltár a magyar hazatérők és hazatértek számára az A) alatt mellékelte¹¹⁶ leltárral egészítettnek ki.

A Románia területéről a Moszkvában, az 1945. évi január hó 20. napján aláírt magyar fegyverszüneti egyezmény 2. pontja¹¹⁷ értelmében visszavont magyar közalkalmazottak engedélyt kapnak a kiegészített típusleltárban foglaltakon felül összesen legfeljebb 100 darab zongora, valamint 800 darab varrógép és kerékpár kivételére is.

II.

1. a) A magyar kormány lemond a magyar állam, továbbá a magyar természetes és jogi személyek tulajdonát képező mindazoknak az ingóságoknak visszaszolgáltatásáról, amelyeket a román állam vagy hatóságai, továbbá demokratikus politikai pártok, és demokratikus társadalmi szervezetek jelenleg használnak. A jövőben további igénybevételnek nincs helye.

b) A magyar kormány kijelenti, hogy a magyar jogi személyek jelenleg Románia területén lévő ingóságainak visszaszolgáltatására nem tart igényt.

Ez a kijelentés nem érinti azoknak az ingóságoknak Magyarországra szállítását, amelyekre vonatkozóan külön megállapodás intézkedik.

2. a) A román kormány lemond mindazoknak az ingóságoknak a visszaszolgáltatásáról, amelyeket a magyar kormány, annak szervei, vagy magyar intézmények az 1940–1944. években Észak-Erdély területéről elszállítottak és azok Magyarország területére kerültek vagy fognak kerülni.

b) A román kormány kijelenti, hogy nem tart igényt azoknak az ingóságoknak visszaszolgáltatására, amelyeket az 1944. évben Észak-Erdély területéről nem magyar hatóságok vagy szervek hurcoltak el, de azok Magyarország területére kerültek.

Az 1. pont utolsó bekezdésében foglalt rendelkezés a jelen pontra is vonatkozik.

---

¹¹⁶ A mellékletet nem közöljük.

¹¹⁷ A magyar-szovjet fegyverszüneti egyezmény szövegét lásd: *Orosz-román fegyverszüneti egyezmény /Groza Péter és Sztálin marsall táviratváltása/ Orosz-magyar fegyverszüneti egyezmény*. Józsa Béla Athenaeum kiadása, 1945. Kolozsvár.

Az összes fenti megállapodásokat úgy kell értelmezni, hogy ezek folytán az általuk érintett természetes és jogi személyek sem érvényesíthetik a szóban lévő ingóságokra vonatkozó jogaikat.

Az 1., továbbá 2. pontokban megjelölt vagyontárgyakra vonatkozó minden jogot a két kormány kölcsönösen egymásra ruház át.

Saját természetes és jogi személyek kártalanításának kérdését mindkét kormány saját hatáskörében szabályozza.

A jelen bizalmas kiegészítő jegyzőkönyv az egyidejűleg aláírt Egyezmény szerves részét képezi.

Kelt Bukarestben, az 1948. évi szeptember hó 21. napján.

B

Jegyzőkönyv

A magyar és a román kormány között az 1947. évi november hó 25. napján aláírt jegyzőkönyvben, valamint a magyar–román vegyes főbizottságnak az 1948. évi május hó 13. napján Budapesten aláírt jegyzőkönyvében foglalt megállapodás értelmében alakult IV. számú magyar–román vegyes szakbizottság az 1948. évi szeptember hó 10. napjától 21. napjáig Bukarestben ülésezett az alábbi összeállításban:

Román részről:

Iacob Alexandru elnök,

Joja Athanasie tag,

Ijacu Septimiu tag,

Gonda Nicolae tag,

Weisz Ioan tag,

Morfeiu Victor tag.

Magyar részről:

dr. Antos István elnök,

dr. Hernád István tag,

dr. Iklódi Dezső tag,

dr. Vitányi Béla tag,

dr. Torday Lajos tag,

dr. Solymár Magda tag.

A vegyes szakbizottság a jelen ülészakában megvizsgálta az 1948. évi május hó 13. napján aláírt jegyzőkönyv szerint hatáskörébe utalt kérdéseket és baráti szellemben folytatott tárgyalás után, ezeknek rendezése céljából a mai napon Egyezményt kötött.

A bizottság úgy tekinti, hogy ennek az Egyezménynek a megkötésével a hatáskörébe utalt kérdésekben a két kormány közötti tárgya-

lások befejeződtek és megállapítja, hogy a fenti kérdések mindkét Fél megelegedésére végérvényesen rendezést nyertek, kivéve azokat az ügyeket, amelyek az időközben hozott román jogszabály következtében kikerültek a IV. számú vegyes szakbizottság hatásköréből. Ezekre az ügyekre vonatkozólag a magyar tagozat elnöke a magyar kormány álláspontját tartalmazó feljegyzést adott át, amelyet a román tagozat elnöke a román kormányhoz fog továbbítani.

Készült Bukarestben, az 1948. évi szeptember hó 21. napján, két eredeti példányban, magyar és román nyelven.

*Antos s. k.,
a magyar tagozat elnöke*

*Alexandru Iacob,
a román tagozat elnöke*

*MOL Jelenkori Gyűjtemény, a bukaresti követség TÜK-iratai, XIX-J-33-a,
41. doboz, kimutatás, jegyzőkönyvek, feljegyzések csomó, hitelesített gépirat.*

55.

Szell Jenő követ jelentései Rajk László külügyminiszternek a CASBI-egyezmény kérdéséről

Bukarest, 1948. december 4., 6.

A

*Szell Jenő feljegyzése¹¹⁸
Bukarest, 1948. december 4.*

1948. december 3-án Háy László államtitkár úr kíséretében megjelentem Luca László pénzügyminiszternél. Az igen barátságos beszélgetés végén említést tettem az államosított egykori magyar vállalatok ügyéről. Luca miniszter úr idegesen és rossz hangulatban reagált, újból elismételte már ismert álláspontját, mely szerint az egykori

---

¹¹⁸ Az iraton kézzel: „Vissza a külügybe”. A feljegyzést szignálta Gyöngyössy István és Berei Andor is.

magyar tulajdonban volt vállalatokhoz a román államon kívül senkinek semmi köze nincs. Látva a miniszter merevségét és nem akarván rontani a kereskedelmi kérdésekben kialakult jó hangulatot, az ügyet tovább nem feszegettem.

Szükségesnek tartom azonban az ügy állásáról az illetékes magyar fórumot informálni. A Romániában államosított vállalatok könyveit öt évre visszamenőleg revízió alá vették. Elegendő tapasztalat áll rendelkezésünkre ezen eljárás céljának megállapítására. Kivétel nélkül minden vállalatnál kiderítenek annyi finánckihágást (adótartozások, bélyegilleték-hiányok, szabálytalanságok), hogy ezek összege az államosítás előtt felértékelt vállalati vagyonnál magasabb legyen és ezáltal a román állammal szemben semmiféle kártalanítási igény ne legyen emelhető. Súlyosabb esetekben a szabotáztörvényt is alkalmazzák és már eddig több volt vállalatvezetőt letartóztattak.

Ezt az eljárást alkalmazzák a volt magyar vállalatok ellen is. Nyilvánvaló, hogy a vállalati könyvek ilyenfajta felülvizsgálata azzal az eredménnyel jár, amit a felülvizsgáló közegek eleve ki akarnak hozni. A bélyegilletéket előíró, az adózást rendező szabályok és rendeletek igen komplikáltak, nincs az a tökéletesen vezetett üzemi könyvelés, melyben szabálytalanságokat utólag ne lehessen találni s ezeket különböző fogásokkal addig nyújtani, míg a kívánt eredmény ki nem jön. Tudunk olyan egykori magyar vállalatról, hol a vizsgálóbizottság kétszeri tanulmányozás után sem tudott semmit megállapítani, mire egy harmadik vizsgálat kiderítette a nagyösszegű hátralékokat. A magyar bankok esetében, melyeket liquidálásuk céljából korábbi államközi tárgyalások eredményeképpen A. és B. kategóriába osztottak, szintén folyik a könyvek fentemlített revíziója. Ez az eljárás azzal a veszéllyel jár, hogy a liquidálásból befolyó, amúgy sem nagy összegű vagyon távolról sem fogja fedezni a valószínűleg kiderítendő, a román állammal szemben fennálló tartozásokat. Meg kell említeni ezen eljárás könnyen bekövetkező azon eredményét is, hogy esetleg lakat alá kerül olyan magyar vállalatvezető, aki a magyar államosítás után a magyar anyaintézet bizalmával az erdélyi vállalat ügyeit loyálisan intézte.

Ez az eljárás Magyarországgal szemben nyilvánvalóan nem loyális. Közvetlenül a román államosítás után Luca miniszternek kifejeztem azon reményünket, hogy a volt magyar vállalatokat nem fogják ugyanúgy kezelni, mint a kapitalista államok érdekeltségeit. Luca miniszter úr akkor, ugyanúgy mint most, a kérdés elől mereven elzárkózott. Éppen ezért szükségesnek látom, hogy a kérdést román barátainkkal szemben magasabb fórum vesse fel.

B

Szigorúan bizalmas!

131/pol.-1948.¹¹⁹

Midőn november 27-én a CASBI-liquidációban felmerülő egyes technikai problémák megbeszélése végett Luca pénzügyminiszter úrnál voltam (erről 316/gazd.biz.-1948. szám alatt jelentést küldtem¹²⁰) a pénzügyminiszter úr megemlítette, hogy magyarországi tartózkodása alatt vezető magyar személyekkel megegyezett abban, hogy a legutóbb kötött egyezmény szövegén változtatást eszközölnek. Az egyezmény szövegébe, szándékuk ellenére – mondotta – becsúszt az a mondat, hogy a román kormány lemond azon ingóságok visszaszállításáról, melyek Magyarország területére kerültek vagy a jövőben Magyarországra visszakerülnek. A jelenlevő A. Iacob miniszterhelyettes még hozzátette, hogy az ő „figyelmetlensége” folytán „csúszt be” a szövegbe ez a rész. Az egyezményt ezzel a szöveggel – folytatta a pénzügyminiszter – a román kormány nem ratifikálhatja, mert ezzel a román reakciónak fegyvert adna a kezébe, másrészt nincs is semmi indoka annak, hogy Románia a saját javairól lemondjon. Ő meg is egyezett a magyar vezetőkkel, hogy a román kormány a fentemlített mondat nélkül ratifikálja az egyezményt, ennek technikai lebonyolítását kell majd velem, illetve a bukaresti magyar követséggel elintéznie.

---

119 A jelentést megküldték Berei Andor pénzügyminiszterhelyettesnek is.

120 A jelentést nem közöljük, megtalálható: MÖL-JGY, bukaresti TÜK XIX-J-33-a, 41. doboz, kimutatás, jegyzőkönyvek, feljegyzések csomó, 15-16. o.

Válaszom az volt, hogy a szóbeli megállapodásról és tőle hallok először, nekem e kérdésben kormányommal kell előbb érintkezésbe lépnem.

Mielőtt a kérdés érdemi részére térnék, fel kell hívnom Miniszter Úr figyelmét arra, milyen kínos helyzetbe hozza a magyar követet az, ha nincs idejében tájékoztatva az időszerű román-magyar kérdésekről. A magyar és román vezető államférfiak legutóbbi találkozása után a románok úgy beszéltek velem, mint aki az elhatározott dolgokról értesítve van és bizony több ízben kellemetlen helyzetbe kerültem. Háy László államtitkár érkezése felől például állandóan nálam érdeklődtek, én pedig semmit sem tudtam arról, hogy jön-e, és hogy miért. Ilyen esetek ismétlődésével könnyen az a vélemény alakulhat ki a román vezetőkben, hogy a magyar kormány saját követét nem tekinti megfelelő súllyal bíró egyénnek, ami munkámban hátrányos következményeket vonna maga után.

Visszatérve Luca miniszter úr kijelentésére, azt kell mondanom, hogy közülük elfogadható érvekkel egyetlen egy sem támasztható alá.

A folyó évi szeptember hó 21-én kötött egyezményt ratifikálni nem kell, szövege szerint (12. cikk) az egyezmény az aláírás napján lép hatályba. Egyáltalán nem helytálló az a beállítás, mintha a kérdéses mondat („a román kormány lemond kiszállított ingóságairól”) a román reakció által fel lenne használható. A szomszéd ország területén levő ingóságok és az azokról való lemondás ugyanis nem az Egyezményben, hanem a Bizalmas Kiegészítő Jegyzőkönyvben foglaltatik, mely nem kerül nyilvánosság elé.

Leglényegesebb körülmény azonban az ügy érdemi része. A román [fél] a Bizalmas Jegyzőkönyvben nem egyoldalúan mondott le a Magyarországra került ingóságokról, hanem a viszonyosság alapján a magyar kormány is lemondott a magyar jogi személyek tulajdonát képező Romániában levő összes ingó javairól, valamint a természetes és jogi személyek és az állam tulajdonát képező azon ingó javakról, melyeket az egyezmény megkötése előtt a román állam valamely szerve, vagy demokratikus intézmények vettek használatba. Nem egy becűszott mondatról van itt szó, hanem a Bizalmas Jegyzőkönyv

leglényegesebb részéről, Antos államtitkár úr tárgyalásainak egyik legfontosabb eredményéről. A jegyzőkönyv még arról is intézkedik, hogy mindkét kormány maga szabályozza saját természetes és jogi személyeinek kártalanítását. Mindkét fél arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem kutatja tovább, mi van a szomszéd ország területén, hanem fátyolt borít a múlt, letörli a tábláról mindkét fél követelését. Most lehetetlen utólag az egyik követelést, a románokét, újra elővenni, a másikat meg fektetni. Ha pedig mi is törölni akarjuk a Bizalmas Jegyzőkönyv szövegéből azt, ami a magyar kormány igényeiről való lemondást tartalmazza, akkor az egész három esztendő huza-vonát kezdhetjük előlről. Az egyetlen ésszerű eljárás az, ami a Bizalmas Jegyzőkönyvben van lefektetve.

Merem állítani, nem csekélység az, amiről a magyar kormány mond le. A Veress Zoltán Rt. két Diesel motorja pl. kitesz állítólag 800.000 USD-t. Román részről valószínűleg kezdik sajnálni, hogy a nyugatról Magyarországra visszakerülő „zsidó” ékszerekből nem részesülnek. Lehet, hogy a tárgyalások idején még nem tudták, mekkora értékről van szó, most pedig vannak ezirányban értesüléseik. Ez azonban nem lehet indok arra, hogy egy már megkötött, érvénybe lépett, ésszerű és becsületes egyezményt felborítsanak, mint azt néhányszor már tették. Szerencsére semmi lehetőségük nincs az egyezmény megváltoztatására, az ingóságokról való kölcsönös lemondás pedig olyan kérdés, ahol végre nincsenek birtokon belül. Véleményem szerint ki kell tartani az egyezmény szövege mellett. Nem valószínű, hogy retorzióval élnének a CASBI-felszabadítás kérdésében. Az újságok már közölték a CASBI liquidálásáról szóló egyezményt, maga a liquidálás folyamatban van. Ha itt nehézséget gördítenének a befejezés elé, az egész erdélyi magyarság előtt magukra vennék a felelősséget.

A Veress Zoltán Rt. ügyében Miniszter Úrtól telefon-utasítást kaptam. Nem tudok azonban lépéseket tenni, míg az egész fenti kérdésben nem ismerem kormányom álláspontját. Ha szó lehet ugyanis arról, hogy a román kérésnek engedünk és eltekintünk attól, hogy a román kormány lemondjon Magyarországra került

javairól, akkor mi sem kell hogy lemondjunk a Veress Zoltán-féle Dieselmotorokról.

Ha azonban nem eszközlünk semmiféle változtatást az Egyezmény, helyesebben a Bizalmas Kiegészítő Jegyzőkönyv szövegén, akkor sem világos előttem a Veress Zoltán Rt. ügyében kapott utasítás. Kétségtelen, hogy a szóbanforgó ingóságokat jogtalanul, az 1948. szeptember 21-i Egyezmény aláírása után zárolták, holott az egyezmény kimondja, hogy „a jövőben további igénybevételnek nincs helye”. (Bizalmas Kiegészítő Jegyzőkönyv II. 1/a. Ugyanakkor a II. 1/b. pont szerint: „A magyar kormány kijelenti, hogy a magyar jogi személyek jelenleg Románia területén levő ingóságainak visszaszolgáltatására nem tart igényt.”) A visszaszolgáltatás itt nyilván nem azt jelenti, hogy nem óhajtjuk a szóbanforgó ingóságokat Magyarországra szállítani; a román szövegben restituire szó szerepel, jelentése ugyanaz, mint a francia restituer-nek. A II. 1/a. és II. 1/b. pont között tehát ellentmondás látszik, mint arra Iklódi Dezső követségi tanácsos 25.525/1948. számú jelentésében¹²¹ is rámutatott. A II. 1/b. pont alapján tehát nem követelhetjük a szabadon való értékesítést. Az egész ügyet olyan formában tudjuk felvetni, ha bizonyítjuk, hogy a Veress Zoltán Rt. az anyavállalat (Nitrokémia Ipartelep) államosítása után nem jogi személy volt, hanem állami vállalat. Így is a román hatóságokkal bonyolult vitába esünk.

Kérem ezen, valamint az előző elvi kérdésben Miniszter Úr utasítását.

Szell Jenő
követ

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 34. doboz, 23/d csomó, hitelesített gépirat.

---

¹²¹ A jelentést nem közöljük, megtalálható: MOL-JGY bukaresti TÜK, XIX-J-33-a, 40. doboz, magyar érdekeltségű CASBI-vállalatok csomó, 46-49. o.

56.

**Czitrom László jelentése a Magyar Általános Hitelbank
brassói fiókjának helyzetéről**

Brassó, 1949. január 8.

Magyar Általános Hitelbank Titkárság,
Külföldi Csoport,
Budapest

Adóügyek.

Korábbi leveleimben több ízben említést tettem a liquidáció eredményét veszélyeztető körülmények legnagyobbikáról, az ún. „evaziune fiscală”-ról, amely minden banknál és vállalatnál öt évre visszamenőleg, 1944. január 1-ig megejtendő szigorú és minuciózus adóvizsgálatot jelent.

Ez alkalommal már számadatokat is közlök az A-bankkal kapcsolatban, kérem azonban, hogy a számadatokat ne méltóztassanak véglegesenek tekinteni, minthogy a vizsgálat még nem fejeződött be teljesen, jegyzőkönyvet nem kaptunk és csak az iratokba történt betekintés útján szereztünk tudomást a tervezett kivetésekről.

Mint mondtam, a vizsgálat minden érdekeltségünkbe tartozó banknál folyik, közelebbi adatokat azonban a többi bankoktól még nem kaptunk.

A jegyzőkönyvtervezet a következő megállapításokat tartalmazza: apróbb öt tételben nem róttunk le adót cca 8.000-t.

A május 31-i közgyűlés elhatározta, hogy a rekalkulációs veszteség csökkentessék a következőkkel:

tartalékalap felhasználásával	549.115,-
különalap felhasználásával	13.824.258,-
ingatlan felértékeléssel	3.051.676,-
ingóságok felértékeléssel	2.793.850,-

A fenti tranzakció keresztülviteléhez egy felsőbb fórum engedélye lett volna szükséges. Az engedélyt megkértük, megsürgettük, mindazonáltal nem kaptuk meg. Ezért, no meg mert az egész elvesztette a liquidálás bekövetkezésekor sürgősségét, a fenti közgyűlési határozat

könyveinkben sem vitetett keresztül. Ennek dacára a fiskus megró bennünket egy keresztül nem vitt tranzakcióért

(tart. felhasználása)	612.000,-
és további (felértékelések)	417.000,-
adóelvonás összeg	1.037.000,-
30%-os emelés	311.000,-
10-szeres büntetés	10.371.000,-

lépcsőépítési munkálatok elszámolását a munkálatok befejezte alkalmával egyszerre számoltuk el, tehát a számlák keltezésétől számított 30 napon túl, spárgát, egyéb apróságot számla nélkül csak bonra vásároltunk, úgy, mint minden más fogyasztó.

Átvitel: cca 11.719.000,-

Áthozat: cca 11.719.000,-

E két bűnért könyveink nincsenek rendben tartva

és ezért a maximális büntetést,

két évi adónkat vetik ki ránk 2.500.000,-

Összes kivetés: 14.219.000,-

E jegyzőkönyv csak akkor válik véglegessé, ha azt a pénzügyminisztérium Bukarest[ben] jóváhagyja.

Egy második jegyzőkönyv-tervezet is készült, amely el nem fogadott költségekből (utazási költségek, segélyek alkalmazottaknak stb.) továbbá a folyószámlán adott követel-kamatok megadóztatásából

elvont adó címén cca 250.000 lej

30%-os szelés címén cca 75.000 lej

büntetés címén cca 975.000 lej

összesen további cca 1.300.000 lejjel

kíván bennünket megróni, a jegyzőkönyv a helyi Pénzügyigazgatóság-gon fog rectificáltatni, ez már folyamatban is van és csak csökkentett összegekkel fog a pénzügyminisztériumnak felterjesztetni.

Nb. tájékoztatásukra tisztelettel jelentem, hogy fenti delictumok fennmaradása esetén úgy a bank vezetősége, mint annak igazgatósága büntetőjogilag is felelősségre vonható.

Az előzmények és számszerű adatok ismertetése után rátérek az ebben a vonatkozásban Bukarestben folytatott f. h. 4-5-i tárgyalásaimra.

Elsősorban felkerestem Széll Jenő meghatalmazott minisztert a Magyar Köztársaság bukaresti követét, akinek előadtam helyzetünket és aki szíves készséggel ajánlotta fel segítségét.

A követ úr volt szíves Modoran h. pénzügyminiszter úrnál egy audienciát kieszközölni és volt szíves arra személyesen is eljönni. A követ úr vezette be a tárgyalást, rámutatván az augusztusi diplomáciai megállapodásban lefektetett barátságos elvekre és arra az ellentmondásra, ami azzal szemben a gyakorlatban mutatkozik. Majd előadtam sérelmeinket fiscalis vonatkozásban a magyar állam tulajdonát képező összes romániai bankok tekintetében és illusztráltam a helyzetet az Általános Hitelbank fentvázolt adataival.

Modoran miniszter úr látható megértéssel fogadta a mondottakat és kérte, hogy minden egyes esetet hozzunk memorandumban a pénzügyminisztérium tudomására és gondoskodni fog arról, hogy minden túlkapást egy – a pénzügyminisztérium vezető tisztviselőiből álló – bizottság vizsgáljon felül.

Ugyancsak szóba hoztuk a Miniszter Úrnak a 4%-os számla-összevezetési taxa alóli mentesítésünk kérdését, mire a pénzügyminiszter úr¹²² közölte velünk, hogy ezt megadta a beolvasztott bankoknak éppen a beolvasztás ténye alatt, nem adhatja azonban meg nekünk, mert ezzel precedenst teremtene. E tekintetben igazat kellett adjunk a pénzügyminiszternek, de ugyanakkor kértük a mentességnek az Erdélyi Leszámítoló Bankra való kiterjesztését, amit már régóta sürgetünk. Az épp jelenlevő Craiu secretar general azonnal aprobálta a mentességnek az Escompte Clujra való kiterjesztését.

Tisztelettel jelentem továbbá, hogy minden érdekelt banknak megadtam utasításomat a fentiekkel kapcsolatban és remélni merem, hogy a fiscalis ügyek kedvező mederbe fognak terelődni.

Tisztelettel jelentem még a következőket: Széll követ úrral meglátogattam a pénzügyminisztériumban egy közös régi ismerősünket, Luca pénzügyminiszter úr kabinetirodájának igazgatóját, akinél a fiscus eljárása ismét szóba került. Azonnal behívta magához azt az urat, aki jegyzőkönyvek felülvizsgálatával felső fokon foglalkozik és

---

122 Vasile Luca

aki szintén régi ismerős, és a Szatmárvármegyei Takaréék volt tisztviselője. Megállapodtunk, hogy nevezettnek beküldöm az érdekelt bankok listáját, hogy elkerültessék az, miszerint egy jegyzőkönyv váratlan beérkezése esetén sablonosan intéztessék el.

Szóba hoztuk itt, hogy hasonlóan sérti a Magyar Állam érdekeit az a vizsgálat, amely a volt magyar állami tulajdont képezett és a román állam által államosított vállalatoknál folyik és amely vizsgálatoknak nyilvánvaló célja a volt tulajdonosnak fizetendő kártalanítási összeg bírságokkal való elkonzumálása. Megállapodtunk, hogy a volt magyar érdekeltségű iparvállalatok jegyzékét is eljuttatjuk, ugyancsak a fenti céllal.

A fejleményekről jelentéssel fogok szolgálni és vagyok kiváló tisztelettel.

Czitrom s. k.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TŰK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 18. doboz, 16/b csomó, sokszorosított másolat.

57.

Szell Jenő követ jelentése a CASBI-egyezmény végrehajtásáról

Bukarest, 1949. február 14.

Február 9-én közöltem V. Luca pénzügyminiszterrel álláspontunkat, mely szerint a magyar kormány az 1948. szeptember 21-i CASBI-egyezményt érvényben levőnek tekinti és ragaszkodik hozzá, hogy azt román részről is ratifikálják.

Luca miniszter ismét hivatkozott arra, hogy a más ismert szakasz törlését kéri. Mostani beszélgetésünk folyamán azonban egészen őszintén megmondta, miről van szó. Az 1948. szeptember 21-i egyezmény bizalmas kiegészítő jegyzőkönyvének szóban forgó része egyik román bizottsági tag indiszkrécioja következtében a helybeli zsidó szervezet tudomására jutott, mely Luca miniszter szavai szerint az ügyből „nagy tüzet csinált”, egészen a bukaresti szovjet nagykövetségig elment panaszával. Román részről tehát egy kifejezetten baráti

kérés felénk, hogy a szóbanforgó mondatot módosítsuk, az illető javak tényleges átadásának minden kötelezettsége nélkül. A magyarok arra úgy sem számíthatnak, mondotta Luca miniszter, hogy nyugatról a jövőben bármit visszakapnának. Ami azonban a leglényegesebb, a miniszter nyomatékosan, két ízben kijelentette, hogy ez a kérése egyáltalán nem érinti a CASBI-egyezmény végrehajtását, ők azt a maguk részéről igyekeznek minden módon siettetni.

A CASBI-egyezmény végrehajtásában időnkint felmerülő nehézségek technikai jellegűek, melyek kibogozása a nehézkes román közigazgatási rendszer esetében sok türelmet igényel. Virág Mihály p.ü. főtanácsos legutóbbi bukaresti tartózkodása alatt a felmerült nehézségeket megoldotta úgy, hogy e téren személyes közbelépésemre nem volt szükség.

A február 9-én aláírt, az állampolgárság egyes kérdéseit szabályozó egyezmény esetében szintén kaptunk biztosítékot – levél formájában – arra nézve, hogy ez a CASBI-egyezmény végrehajtását nem hátráltatja.

*Szell Jenő s. k.
követ*

MOL MDP-MSZMP-iratok osztálya, az MDP KV Külpolitikai Osztálya iratai, 276. fond, 65/212 ó. e. 233/949. sz., sokszorosított másolat.

58.

Szell Jenő követ újabb jelentése a CASBI-egyezmény végrehajtásáról és Iklódi Dezső ehhez fűzött kiegészítése

Bukarest, 1949. április 21.

A

Szigorúan bizalmas!

45/pol.-1949.

Március 23-án és április 14-én felkerestem V. Luca pénzügyminisztert, hogy a CASBI-egyezmény lebonyolítása körül felmerült nehézsé-

geket és a román–magyar kereskedelmi egyezmény egyes kérdéseit tisztázzam.

Első alkalommal a CASBI-egyezmény kérdésében a következő fontosabb pontok kerültek szóba:

1.) Kértem, hogy a CASBI alól felszabadított tulajdonok eladásával kapcsolatban ne csak az ingókból befolyt lej-összegeket, hanem az ingatlanokból befolyt pénzt is be lehessen fizetni a Román Állami Banknál nyitandó zárolt számlára. Ez azért volna igen sürgős, mert az ingókból befolyó összeg igen alacsony, nem fedezi a szállítási költségeket és a Kolozsváron működő magyar CASBI Felszámoló Bizottság kiadásait. Luca miniszter igen előzékeny volt, azonnal behívatta Stroe Mihnea állami banki főkormányzót, a kérdésre azonban ő nem tudott végleges választ adni, úgy, hogy vele külön egy megbeszélést kellett később tartanom. Ezen későbbi megbeszélésen Mihnea kijelentette, hogy ő saját hatáskörében kérésemnek nem tud eleget tenni, minthogy az Egyezmény ez irányban csak az ingóságok eladásából befolyó összeg felhasználását írja elő, a kérdést a pénzügy-minisztériumban kell eldönteni.

2.) Felvettem Luca miniszternek az Eliwest-Priteg magyar telefonvállalat ügyét. Az Eliwest-Priteg néhány erdélyi gyárban üzemi telefont szerelt fel, mely ma is működésben van. Ezeket a román ipari államosítás nem érintette. Kértem Luca minisztert, vegye meg ezen berendezéseket a román állam. Luca miniszter a kérdést jóindulatúlag fogadta, áttette a közlekedésügyi miniszterhez, második megbeszélésünkön kijelentette, hogy minden valószínűség szerint hajlandók lesznek a szóbanforgó telefonberendezéseket megvenni. Ezzel kapcsolatban igen fontos Budapesten megállapítani, mi ma a helyzet az Eliwest-Priteg céggel, önálló céggé vagy államosítva lett?¹²³ Szükséges a céggel vagy jogutódjával az érintkezést felvenni, hogy ha a román kormánytól pozitív választ kapok, legyen valaki, aki a cég nevében, vagy mint jogutód, az adásvételi ügyet letárgyalja és a szerződést megköti.

---

123 Az irat szélén ehhez kapcsolódóan Berei Andor államtitkár április 28-i megjegyzése olvasható: „Gazd. Pol. állapítsa meg V/3-ig.”

3.) Megemlítettem, hogy a CASBI-likvidálás lebonyolítását erősen akadályozza, hogy a román CASBI Felszámoló Bizottság, többszöri ígéret ellenére, minden érdekeltet rendőrileg felülvizsgáltat és az esetek 10-12%-át háborús bűnösség gyanúja címén visszatartja Luca miniszter ezt teljesen helytelennek tartotta. Az általa sérelmezett rendőrségi felülvizsgálatot meg is szüntették, az egész felülvizsgálat ma már csak abból áll, hogy a helybeli Törvényszék kimutatását megnézik, nincs-e eljárás az illető ellen.

4.) Végül megemlítettem, hogy a román CASBI Felszámoló Bizottság értékesebb ingatlanokat kisipari felszereléseket, midőn az akta kezükbe kerül, átteszi az illetékes szakminisztériumokhoz, mely aztán ezen objektumokat „menet közben” államosítja. Ígéretet kaptam ezen illojális eljárás megszüntetésére.

Midőn a kereskedelmi egyezmény lebonyolítása körüli hiányosságokról beszéltem, Luca miniszter szintén igen előzékeny volt. Azonnal magához hívatta Bárlădeanu külkereskedelmi minisztert és az általam előadottakat hármásban beszéltek meg. Luca nagyon elégedetlen volt azzal, hogy román részről nincs elég rendelkezés, kijelentette, amit egyszer Románia vállalt a szerződésben, azt tartani kell minden körülmény között. Végül a megbeszélésből az jött ki, hogy Bárlădeanu a közeljövőben úgylis Budapestre utazik s ott tisztáznak minden kérdést.

Másodszori, április 14-i látogatásomkor a CASBI-ügyben lényegileg egy fontos kérdés maradt, melyet Luca miniszterrel újólág meg kellett beszélnem: az ingatlanokból befolyó összeg felhasználása. Meglepetésemre Luca minisztert ez alkalommal igen rossz, szinte ellenséges hangulatban találtam. A kérés elől mereven elzárkózott. Ehhez – mondotta – meg kellene változtatni az egyezményt, de ő erre épp úgy nem hajlandó, ahogy mi sem voltunk hajlandók megváltoztatni az egyezményt az ő kérésére.

Ez az álláspont a kolozsvári magyar CASBI Felszámoló Bizottság szempontjából rendkívüli nehézséget jelent. Lej-szükségletüket esetleg fedezhetik az Eliwest-Príteg itteni objektumainak eladásából, amíg azonban erre sor kerül, hosszabb idő telik el. Addig pénzsükségletüket a román-magyar finánc-clearingből kellene fedezni. E kérdésről

Virág Mihály pénzügyminisztériumi főtanácsos felettes hatóságainak részletesen jelentett.

Ezen második megbeszélésem alkalmával ismét felvettem Luca miniszternek a magyar-román kereskedelmi egyezményre vonatkozó néhány olyan kérdést, amely aktuálissá vált Bârlădeanu külkereskedelmi miniszter pesti tárgyalásaitól függetlenül. Meglepett, milyen barátságtalan, mondhatni agresszív módon reagált a miniszter e tárgykörré. Kijelentette, hogy a magyarokkal nem lehet kereskedni, mert rendkívül drágák. Ők most a csehekkkel az árkérdésben megegyeztek, de velünk nem tudnak megegyezni. Általában minden nehézségért minket okolt, amit eddig nem tett, és ami Bârlădeanu miniszternek sem az álláspontja. Igen furcsa kijelentései voltak, szerinte Románia külkereskedelmének túlnyomó részét a Szovjetunió és a népi demokratikus országok felé irányította, ezzel szemben vannak államok, melyek a Nyugatnak hízelegni akarnak is inkább velük kereskednek. Ez a célzás úgy hangzott el, hogy nem lehetett félreérteni. Továbbá kijelentette, hogy vannak a magyar vezetőségben olyanok, akik nem hívei a román-magyar barátságoknak. Midőn erre nézve további felvilágosítást kértem, nem adott választ.

Megemlíteném tartom a gyártási szabadalmak kérdésében elfoglalt álláspontját. Egy magyar iparcikk átvételét a román partner ahhoz kötötte, hogy egyidejűleg adjuk át a gyártási szabadalmat is. Erre nézve Luca miniszter kijelentette, hogy ez magától értetődő és a népi demokratikus országok között nem lehetnek gyártási titkok, majd hozzátette, hogy ezt a kérdést a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa napirendjére tűzi. Nem akartam vele e kérdésben vitába szállni, felettes hatósággal szemben azonban jelentenem kell, hogy a gyártási szabadalmak közlésének véleményem szerint előfeltételei vannak. Az illetékes román hatóságok ugyanis jelentéktelen kérdésben megtagadnak velünk szemben mindenféle felvilágosítást arra hivatkozva, hogy az állami titok.

Végül is Luca miniszter megbeszélésünk folyamán ismét behívatta Bârlădeanu külkereskedelmi minisztert és kívánságaimat pontrólpontra ismét hármashban tárgyaltuk meg. Az egyik kérdésnél, az elmaradt román szódaszállítások kérdésénél, telefonon felhívta

Zeigher tervhivatali vezetőt és felvilágosítást kért tőle. Végeredményben ezen megbeszélésemről két konkrét ígérettel távozhattam. Kereskedelmi ügyekben Donáth Paul, a külkereskedelemlügyi minisztérium szerződésügyi osztályának igazgatóját jelölte meg, mint aki a Magyar Kereskedelmi Kirendeltséggel az állandó kapcsolatot tartja. Megígérte továbbá, hogy a Magyar Kereskedelmi Kirendeltség és az illetékes román hatóságok között rendszeresítik a hetenkénti értekezleteket, úgy, ahogy az Budapesten román–magyar viszonylatban már eredményesen működik.

B

*Iklódi Dezső belső feljegyzése
Budapest, 1949. április 29.*

Széll követ benti jelentése gazdasági, gazdaságpolitikai és főleg tisztán politikai szempontokból is rendkívül nagy jelentőségű közlést tartalmaz.

Kereskedelmi vonatkozásban fontosak a jelentésnek a Luca pénzügyminiszter jelenlétében Bârlădeanu külkereskedelmi miniszterrel folytatott megbeszélésekről beszámoló részei, melynek szakvontkozásai a Ker. Min. hatáskörébe tartozván, itt részletezésre nem szorulnak.

CASBI-vonatkozásban a jelentés szerint V. Luca püm. negatív álláspontot foglalt el az ingatlanjavak eladásából befolyó összegeknek a CASBI-kirendeltség költségeire való felhasználása tekintetében, ezzel azonban csak az eddigi román álláspontot erősítette meg. Miután a költségek fedezése e forrásból nem eszközölhető, Széll követ előterjeszti azt a javaslatot, hogy átmenetileg fedezzék a költségeket a finánc-clearing számláról, közben pedig adják el az ELIWEST-PRITEG budapesti vállalat romániai vagyontárgyait a román hatóságoknak – amihez V. Luca hozzájárult –, és az így befolyó összegekből fedezzék a CASBI-kirendeltség költségeit. Az ügy alapos ismeretében tudom, hogy az eladásból esetleg befolyó összegek megközelítőleg sem lesznek elegendők, a clearing-számlán rendelkezésre álló csekély összegeknek a szociális szempontból fontos nyugdíjfizetésekből való elvonását

pedig javasolni nem tudom. Az ELIWEST-PRITEG cég helyzetének tisztázására a III. alatti átírat küldendő el az iparügyi tárcához.¹²⁴

Jelentése szerint Széll követ sérelmezte tovább Luca püm-nél, hogy az értékeesebb javakat (ingatlanokat; kisipari felszereléseket, stb.) a román hatóságok a CASBI alóli feloldási eljárás során „menet-közben” államosítják és ezen illoyális eljárás megszüntetésére ígéretet kapott. Ugyancsak CASBI vonatkozásban közli Széll követ, hogy a háborús bűnösség megállapítása céljából a román hatóságok által eddig követett rendkívül sérelmes eljárást beszüntették.

Gazdaságpolitikai szempontból igen nagy figyelmet érdemel V. Luca püm.-nek a gyártási szabadalmak kérdésében elfoglalt álláspontja. Egy konkrét esetből kifolyólag ugyanis, melynél a magyar iparcikkek átvételét a román partner a gyártási szabadalom egyidejű átengedésétől tette függővé, a püm. kijelentette, hogy ez természetes, miután „a népi demokratikus országok között nem lehetnek gyártási titkok.” Ezen álláspont azonban szöges ellentétben áll a román hatóságok viselkedésével, amelyek még jelentéktelen kérdésekben s elzárkóznak felvilágosítások nyújtása elől „állami titokra” való hivatkozással.

A szabadalmak kérdését politikai síkra tereli Luca püm. azon kijelentése, hogy a kérdést a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa elé kívánja terjeszteni és pol. szempontokból rendkívül fontosak a püm. alább ismertetett kijelentései valamint az a tény, hogy Széll követ jelentése szerint közben a legfőbb politikai állásba előléptetett V. Luca (A. Paukerrel együtt h. miniszterelnöknek nevezték ki), március 23.–április 14. között feltűnő módon megváltoztatta a magyar kérdésekkel szemben elfoglalt álláspontját és formában és tartalomban egyaránt igen barátságatlan attitűdöt vett fel. Bár V. Luca hangulat-

---

124 A KÜM Gazdaságpolitikai Főosztálya részéről Herendi József május 4-én „Széll követ úr érdeklődésére, Berei elvtárs utasítására” közli, hogy „a vállalat 50%-ban a Vereinigten Telefongesellschaften A.G. Basel és 50%-ban a Magyar Vasútiforgalom Rt. budapesti cég tulajdonában van, mely utóbbi miután belföldi jogi személy, államosítva lett. A helyzet tehát az, hogy 50%-ig magyar állami tulajdonban van az Eliwest-Priteg és egy február 3-i kormányrendelet értelmében, mely szerint mindazok a vállalatok, amelyek telefonkészüléket gyártanak vagy berendezéseket üzemben tartanak, ezeket a magyar posta tulajdonába adják át - a cég jelenleg a Közlekedésügyi Minisztérium hatáskörébe tartozik és a berendezések a Posta tulajdonában vannak.”

változásai ismeretesek, ezen rendkívül súlyos változás okai mégis lehetőleg kiderítendők volnának.

Egyik okául mindenesetre azt kell feltételeznünk, hogy Luca püm. nem bírja elfelejteni a CASBI-egyezmény megváltoztatására vonatkozó kívánságának magyar részről való visszautasítását, miután e tekintetben a jelentés szerint nyilatkozott is.

De legyenhébber is barátságtalannak minősíthető és politikai szempontból meggondolásra készítő V. Luca püm-nek az a formájában is agresszív módon tett kijelentése, melyet a március 23-i megértő álláspontjával ellentétben április 14-én tett, hogy „a magyarokkal nem lehet kereskedni, mert rendkívül drágák” és az a tény, hogy a kereskedelmi szerződés lebonyolításánál mutatkozó összes nehézségért, Bârlădeanu külkereskedelmi miniszter objektív álláspontjával szemben, kizárólag a magyarokat okolja. Legsúlyosabban esnek latba azonban a Széll követ által közölt azon kijelentései, hogy „vannak államok, melyek a Nyugatnak hízelegni akarnak és inkább velük kereskednek”, továbbá, hogy „vannak a magyar vezetőségben olyanok, kik nem hívei a román–magyar barátságnak”.

A kérdés politikai része a Pol. főosztály hatáskörébe tartozván, érdemben csupán a jelentés többi részeivel foglalkozom, és javaslom egy-egy példányának elküldését a Pénzügy- és Kereskedelemügyi Minisztereknek.

Iklódi

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 13. doboz, hitelesített gépiratok.

59.

Csapó Imrének, a Külügyminisztérium Gazdaságpolitikai Osztálya vezetőjének feljegyzése a magyar–román függő pénzügyi kérdésekről

Budapest, 1950. január 3.

Bizalmas!

Berei államtitkár elvtárs kezeihez

Magyarország és Románia között fennállnak bizonyos függő gazdasági, főként pénzügyi kérdések, melyek nagyjából a felszabadulás előtti kapitalista rendszerből maradtak fenn.

Ezek elsősorban a Románia területén lévő magyar eredetű, illetve magyar érdekeltségű vállalatok és eredetileg magyar tulajdont képező objektumok. A különböző fuvardíjakból eredő (posta, vasút) tartozások felszámolására kielégítő megállapodás jött létre 1949 őszén Budapesten lefolyt közlekedés-pénzügyi tárgyalásokon, ahol tulajdonképpen csak a tengeri fuvardíjak jövőbeni fizetési módozatainak kérdése maradt nyitva.

A kártérítés fizetése, megállapítása, vagy meg-nem-állapításával kapcsolatban felmerülhetnek bizonyos általános elvi kérdések, amelyeket magasabb szempontok szerint kellene tisztázni különös tekintettel arra, hogy úgy Magyarország, mint Románia szocializmus felé haladó ország. Szerintem azonban ennek a ténynek nem kell feltétlenül azt jelentenie, hogy erről a kérdéstről ne beszéljünk, ellenkezőleg éppen ez teszi szükségessé azt, hogy minden függő kérdést s így ezt is megnyugtató módon tisztázzuk.

Mint ismeretes, Románia nem hajlandó semmiféle államnak kártérítést fizetni és ebben a kérdésben tárgyalni. Tevékenysége ugyanakkor oda irányul, hogy az államosított objektumok ill. vállalatok felbecsülhető értékét lebecsülje, így pl. a felszámolás alatt lévő erdélyi magyar bankokra eredetileg olyan magas adótartozást és illetékkihágást állapított meg, hogy az nagyobb lett volna, mint a vállalat értéke, ha pedig végül is a fejlődés így is, úgy is odavezetne, hogy lemondanánk az ilyen természetű igényünkről, akkor legalább tudjuk azt, hogy miről mondunk le.

A népi demokráciák között az államosított vállalatokra vonatkozóan pedig két megállapodást ismerek, az egyik az ez év májusában aláírt bolgár-csehszlovák jegyzőkönyv, amelyben Bulgária vállalja a kártérítés fizetését 10 éves idő alatt, a másik pedig az 1949. július 25-én aláírt Csorba-tói jegyzőkönyv, amelyben kölcsönösen lemondunk az államosítással kapcsolatban és egyéb, régebből eredő kb. egyenlő értéket képviselő, egymással szemben álló követeléseinkről.¹²⁵

A román vállalatokban fennálló érdekeltségünkkel kapcsolatos probléma felvetésénél nem lehetünk merevek és nem ragadhatjuk ki az összefüggő dolgok tömegéből. Így felvethetők a következő kérdések:

1.) Annak idején a magyarországi kapitalisták a magyar munkások verejtékéből kizsákmányolt összegekből fektettek be a román vállalatokba, ezzel szemben figyelembe kell fenni azt, hogy ezekkel az összegekkel román vagy erdélyi magyar dolgozókat zsákmányoltak ki az évtizedek folyamán és esetleg egyes magyarországi létesítményeiknél éppen azt az összeget használták fel, lehet az gyár, berendezés, vagy luxusintézmény, amelyeket a magyar munkásság már birtokba vett.

2.) A kártérítési összeg fizetése a román gazdasági életből esetleg olyan összegeket vonna el, amely a szocializmus felé való fejlődésben nagyon fontos tényező lehetne.

A fennálló és eddig rendezetlen kérdések a következők

1.) Az 1948-as államosítási törvény alapján államosított magyar vállalatok illetve érdekeltségek kérdése.

A román kormány érthető okokból nem hajlandó tárgyalni az ilyen javak kártérítésének megfizetéséről még baráti országgal sem.

1949 áprilisában kelt román körjegyzék alapján utasítottuk a követiséget, hogy nyújtsa be a Püm. által összegyűjtött listát és a román előírásoknak megfelelő kérelmeket. Ezek szerint 89 természetes és jogi személy nyújtott be ilyen kérelmet, különböző vállalatokra és részvényekre, melyek 1943-as pengőértékben 330.268.257,26 értéket képviselnek.

Ebben a keretben van a felszámolás alatt álló erdélyi bankok (a brassói Általános Hitelbank és az Erdélyi Leszámitoló és Pénzváltó Bank) tétele is, amelynek felszámolása folyamatban van és kilátás van arra, hogy bizonyos pár millió lej értékű vagyont meg lehet a magyar állam javára menteni.

A két bank könyv szerinti vagyona kereken 70 millió lej.

---

125 A magyar-csehszlovák egyezményt lásd: Balogh Sándor - Földesi Margit: *A magyar jóvátétel és ami mögötte van... (Válogatott dokumentumok 1945-1949)* Napvilág Kiadó 1998., Budapest. 142-154. o.

2.) Az 1948-as törvény alapján nem államosított, illetve az azóta más alapon államosított objektumok. Ide tartozik elsősorban a MOSZK¹²⁶ komplexum, amely kereken 50 millió 1943-as pengőértéket képviselnek, és egyéb kisebb objektumok pl. kollégiumi épületek, üdülők stb.

3.) Nyugdíjasok kérdése: A Püm. közlése szerint Magyarországon csupán 97 olyan nyugdíjas él, akinek Romániából járna a nyugdíj. A nyugdíjuk folyósításának megkezdése még nem történt meg, csupán a Püm.-ben javaslat készült erre vonatkozóan. Ezzel szemben a román kormány szeptember folyamán rendeletet adott ki, mely szerint 96 MFTR-nyugdíjas nyugdíjának folyósítását megkezdték és 1949 évre visszamenőleg meg fogják ezek kapni a nyugdíjukat. Újabb jelentés még nem érkezett arról vajon a teljes évre megkapták-e már a nyugdíjasok a nyugdíjat? Tény azonban az, hogy Széll követ úr kijelentése szerint nem nyaggatják a követséget az utóbbi időben. A Püm.-nek birtokában van kimutató arról, hogy amíg itt ilyen nyugdíjas csupán kilencvenhét van, Romániában viszont 197 ilyen személy van, akiknek innen járna nyugdíj. Miután megkezdtük a folyósítást, a 97 személynek fel kellene venni a tárgyalást olyan irányban, hogy a többi nyugdíjas részére is folyósítva legyen a nyugdíj, a román kormány hivatalos személyek kijelentése szerint ugyanis nem zárkózik el azelől, hogy a területén lakó nyugdíjjogosultaknak nyugdíjat fizessen.

Az itt államosított román vállalatok jelentékenyen kisebb értéket képviselnek (Steaua).

A megoldásra – megítélésem szerint – a következő lehetőségek jönnek számításba:

1.) Az 1948-as törvény alapján államosított javak kérdésében:

a) Miután a románok nem hajlandók ezekkel a javakkal kapcsolatban semmiféle módon a kártérítésről tárgyalni ezek kérdését a KGST elé visszük, mégpedig olyan javaslattal, hogy méltányosan csökkentett követelést méltányosan hosszú idő alatt fizessenek meg.

b) A román építő nagyberuházásokra való, tekintettel a magyar és román kormány megállapítja, hogy nem tartja időszerűnek a kártérítés kérdését felvetni, mert ez Románia gazdasági életében nem kívánatos zavart okozna, ellenben szükségesnek tartja az államosított javak

---

¹²⁶ MOSZK: Magyar Országos Szövetkezeti Központ

közös megállapítását azzal, hogy a kártérítés módját későbbi időpontban – legkorábban X évben – közösen fogják megállapítani, addig is a magyar kormány megállapítja, hogy a társadalom gazdasági törvényszerűségei szerint a román állam, illetve a román nép jogosan használja a kérdéses javakat, s mint ilyen a magyar anyavállalat illetve azok jogutódjainak semmiféle kötelezettségeik és jogaik ezen időre a vállalatokkal, illetve az objektumokkal kapcsolatban nem érvényesülnek.

2.) Azok a javak, amelyeket nem érintett a 48-as törvény, illetve nem ezen törvény alapján államosítottak.

a) felvethető az, hogy a román állam megvásárolja ezeket a javakat, melyek értékét méltányosan hosszú idő alatt fogja a magyar államnak megfizetni. Ez különösen állhat a MOSZK objektumokra. Kérdéses azonban, hogy politikus-e egyáltalán olyan követelést felvetni mint pl. a debreceni kollégium kolozsvári épületének visszaadását, vagy különböző magyar intézmények birtokában volt üdülők visszakeresését. Ezekről a kérdésekről esetleg elsősorban nem mint gazdasági kérdéseket kellene tárgyalni.

3.) A nyugdíjasok kérdése:

Itt szerintem különösebb nehézség nem merülhet fel, tekintve hogy a kb. száz főt kitevő különbség elszámolása nem érinthet nagyobb összeget, így előreláthatólag könnyű lesz megegyezni; itt inkább a különbség elszámolásának módjában kell csak megegyezni, ami nem nagy jelentőségű kérdés.

Az általam összegyűjtött anyag a 11.755/biz.-1949.-Gpol. aktában van.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TŰK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 18. doboz, 16/b csomó, 11.775/49. sz., sokszorosított másolat.

60.

Kálló Iván követ jelentése az ingatlanok államosításáról szóló törvény végrehajtásáról

Bukarest, 1950. máj. 13.

Bizalmas!

339/950.-biz.-pol.

Előadó: Solymár köv. attasé

A múlt hó 20-án megjelent, egyes ingatlanok államosítására vonatkozó 92/1950. számú rendelet végrehajtása következtében állandóan előfordulnak kérések követségünkön olyan magyar állampolgárok részéről, akiket a kisajátítás érint. Mindezek jogvédelmet kérnek a követség részéről és hivatkoznak arra, hogy talán van a két ország között egy olyan megállapodás, amely által a törvényt nem lehet alkalmazni magyar állampolgárokra. Mindezeket a kéréseket elutasítjuk azzal, hogy tudtunkkal ilyen megállapodás nincs. Eddig nem fordult elő ilyen méltányosnak mondható eset.

Fentiekkel kapcsolatos más úton kapott rendeletre jelentem, hogy eddigi tapasztalatok alapján a kisajátítás simán ment végbe. Minden házhoz adminisztrátort küldtek ki a törvény megjelenésének napján. Egyes értesüléseink szerint vidéken történtek visszaélések a néptanácsok részéről, amennyiben két-három szobás kis magánházakat, vagy villákat is kisajátítottak. Egyes konkrét esetek ismeretében úgy látjuk, hogy a kisebb házak kisajátítása főleg olyan esetben történt, amikor volt kereskedő vagy egyéb tőkés elemekkel álltak szemben. A tulajdonosokat meghagyták a nekik kijáró lakásban, azonban a jövőben ők is bért tartoznak fizetni az államnak. Nyugdíjasok kis házait vagy öröklakásait nem sajátították ki. A törvénynek különösebb visszhangja nem volt. Ez valószínűleg annak tulajdonítható, hogy amúgy is igen kevés jövedelmük volt a háztulajdonosoknak ingatlanaiukból, a magas adózás által.

Ami a magyar felszámolás alatt levő bankok ingatlanainak helyzetét illeti, ezekről a következőkben számolok be:

Az Általános Hitelbank Rt. felszámolás alatt, Brassó, valamint az Erdélyi Leszámítoló és Pénzváltó Bank Rt. felszámolás alatt, Kolozsvár, tulajdonát képező összes beépített ingatlanok államosítottak. Az államosított ingatlanok az Általános Hitelbank Rt. könyveiben 4,948.325 lej értékkel szerepelnek, és tekintettel egyrészt arra, hogy a banknak nincsen olyan ingatlana, mely nem került államosításra és így aktívái már csupán a néhány százezer lej értéket képviselő irodai berendezésből állnak, másrészt pedig az Állami Bankkal szemben cca.

1,900.000 lej tartozása áll fenn az intézetnek, az ingatlanok államosítása következtében a bank teljesen elvesztette vagyonát, sőt az Állami Bankkal szemben fennálló említett kötelezettségének sem fog tudni eleget tenni.

Az Erdélyi Leszámítoló és Pénzváltó Bank Rt. államosított ingatlanainak könyv szerinti értéke *54,030.000 lej* tesz ki. Az intézetnek csupán 2 beépítetlen telke nem esik a rendelet hatálya alá, melyek 170.000 lej értékkel szerepelnek a könyvekben. Ezenkívül csupán a 3,200.000 lej könyv szerinti értékben nyilvántartott magyarországi ingatlanok és a csekély értéket képviselő irodai berendezés képezi az intézet megmaradt vagyonát.

Egyben szíves tudomásukra hozom, hogy a fenthivatkozott törvényrendelet I. szakaszában említett, az államosítás alá eső ingatlanokat felsoroló jegyzéknek közzététele még nem történt meg ugyan, azonban abból, hogy az államosított ingatlanok bérlőivel a kiküldött hatósági megbízottak tudomásom szerint mindenütt f. hó 20-án vették fel a jegyzőkönyvet és a Magyar Általános Hitelbank, Budapest, tulajdonát képező házak lakóinál a hatósági megbízottak mai napig nem jelentkeztek ezen jegyzőkönyvek felvétele céljából, arra lehet következtetni, hogy az említett budapesti intézet tulajdonát képező házingatlanok (Brassó, Nagyvárad, Temesvár) nem kerültek államosításra. Egyébként a törvényrendelet nem tesz említést a külföldiek tulajdonában levő beépített ingatlanokról és így magából a törvényrendeletből nem állapítható meg, hogy a külföldiek tulajdonát képező ingatlanok a rendelet hatálya alá tartoznak-e vagy sem.

*Kálló
követ*

Melléklet

*A Külügyminisztérium Konzuli Főosztálya átírata
a bukaresti követségnek
Budapest, 1950. június 9.*

*Tárgy: kinti
Hiv. szám: 339/biz-50.*

Értesítem, hogy fenti jelentésének tartalmáról tájékoztattam az illetékes magyar hatóságokat.

Saját tájékoztatására tudomására hozom, hogy magyar részről a romániai magyar pénzintézetek ingatlanvagyonra államosításának a kérdését a legközelebbi román-magyar pénzügyi tárgyalások során kívánják felhozni. Ezzel kapcsolatban kérem, kísérje továbbra is figyelemmel a törvényrendelet végrehajtását e pénzintézetekkel kapcsolatban. A további fejleményekről a helyzethez képest megfelelő időpontban tegyen jelentést.

A törvényrendelet végrehajtásával kapcsolatban egyes ügyekben beadott kérelmek alapján előzetes engedélyem nélkül ne járjon közben a román hatóságoknál. A törvényrendelet nem tesz különbséget román és idegen állampolgárok közt, alkalmazására vonatkozó kétoldalú román-magyar megállapodás pedig nincs. Kérem, szíveskedjék július 1-ig tüzetes jelentést tenni az előadott és benyújtott egyes kérésekről. Ezek tárgyalásánál különösképpen vegye figyelembe az osztályszempontokat.

Szíveskedjék megszerezni és felterjeszteni a törvényrendelet végrehajtási utasításának két példányát, úgyszintén jelentést tenni a törvényrendelet 2. §-ának végrehajtásáról s általánosságban a törvényrendeletnek a romániai idegen vagyonokkal szembeni alkalmazásáról.

Zehery

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 35. doboz, 23/d csomó, 021730. sz., hitelesített gépiratok.

61.

A Pénzintézeti Központ beadványai a Pénzügyminisztériumhoz a felszámolás alatt lévő romániai magyar pénzintézetek problémáiról¹²⁷

Budapest, 1950. október 25., november 13.

A

BANKRÉSZLEGEK

SY/Se

Előadónk: Dr. Somoskeőy István

Pénzügyminisztérium

IV. Főosztály,

Budapest

Hivatkozunk fenti tárgyú korábbi beadványainkra, valamint a f. hó 20-i, dr. Roóz István csoportvezető elvtársnál megtartott értekezletre és mellékeljük Tompa Sándor, sztálinvárosi¹²⁸ kartársunk f. hó 10-i, másolatban a Pénzügyminisztériumnak már átadott levelének további másolatát. Tekintettel arra, hogy a szóban forgó ügy szoros összefüggésben áll az 1948. évi államközi megállapodásokkal, a jobb áttekinthetőség érdekében csatoljuk továbbá az említett megállapodások egy-egy másolatát.¹²⁹

Értesítjük, hogy a Román Állami Bank tervosztálya vezetőjének bizalmas közlése szerint a román illetékes szervek kívánsága, hogy a magyar kormány mielőbb a bukaresti követség útján javaslatot tegyen a román kormánynak az Általános Hitelbank Rt. f. a., Sztálinváros (A-bank) és az Erdélyi Leszámítoló- és Pénzváltó-Bank Rt. f. a. (B-bank) Kolozsvár, felszámolásának befejezését hátráltató ügyekben.

Erre való tekintettel az alábbiakban röviden összefoglaljuk azokat a korábbi beadványainkban már ismertetett főbb körülményeket és intézkedéseket, amelyek a likvidációt gátolják, illetve késleltetik, vagy sérelmesnek tekinthetők. Ezzel kapcsolatban említésre méltó a román Bankkúria titkárának Tompa kartárs levelében közölt kijelentése, mely szerint a Bankkúria az A és B bankot megkülönböztetéssel kezeli.

1.) *Ingyatlanok államosítása:*

---

127 A beadványok másolatait megküldték a Kállai Gyula külügyminiszternek is. A kísérelben Száberszki József pénzügyminisztériumi főosztályvezető megjegyzi, hogy: „nem a részletkérdések megoldására, hanem a probléma globális rendezésére kellene irányt vennünk”.

128 Brassó.

129 Az ideiglenes megállapodást és az aktajegyzetet nem közöljük. Lásd a 47. és 52. sz. dokumentumokat.

Az A-bank államosított ingatlanainak mérlegértéke 4,948.325 lej
A B-bank államosított ingatlanainak mérlegértéke 52,400.000 lej
Az államosítás májusban a román 92/1950. sz. tvr. alapján történt, mely szerint a tulajdonosnak kártalanítás nem jár. A Bankkúria júliusban elrendelte, hogy az államosított ingatlanok leírandók, mely utasítást affiliációink eddig nem teljesítették, mert a kártalanítás nélküli államosítás ellentmond az 1948. évi augusztusi államközi megállapodás vonatkozó rendelkezéseinek. Erre való tekintettel figyelemreméltó Donescu osztályvezetőnek Tompa kartárs fentidézett levelében közölt megjegyzése, hogy az 1948. évi kormányközi tárgyalások során az ingatlanokra nézve létrejött megegyezés alapján a Magyar Állam igényelheti, hogy részesedésének erejéig kárpótlásban részesüljön a Román Állam részéről.

2.) Elintézetlenek a megfellebbezett, 5 évre visszamenő, sokszoros bírsággal növelt, túlnyomólag indokolatlan *adó- és illetékkiszabások*: Az A-banknál 14,500.000 lej. Bizalmas értesülésünk szerint a pénzügyi ellenőrző szervek megállapítása alapján ezek a kivetések csak cca. 1,200.000 lej erejéig indokolhatók, az A-bank véleménye szerint pedig csupán cca. 200.000 lej helytálló.

A B-banknál 1,520.000 lej, mely összeg - értesülésünk szerint - még 1/10 részben sem indokolt.

3.) A stabilizációs törvény előírásainak megfelelően keletkezett u. n. „Zárolt lej-számlák” állaga:

a) Tartozások: (betétek) az A-banknál	2,746.000 lej
a B-banknál	625.000 lej

b) Követelések: (Állami Banknál, Sovrom-Banknál stb.)	
az A-banknál	2,826.000 lej
a B-banknál	912.000 lej

A követeléseket az Állami Bank eddig nem volt hajlandó folyósítani, ámbar - a kapott információ szerint - más pénzügyintézeteknél ez megtörtént. Ezzel szemben az Állami Bank, illetve a Bankkúria a tartozások (betétek) kifizetését követeli, különösen akkor, ha a hitelező államosított vállalat. Ez a méltánytalan álláspont az A-bankot arra kényszerítette, hogy más diszponibilitások hiányában az Állami Bank-

tól már eddig is cca. 1,932.000 lej összegű előleget vegyen igénybe, annak ellenére, hogy 2,826.000 lej összegű ellenkövetelései vannak.

4.) *Régi visszszámítási kötelezettségek:*

Az A-banknál még cca. 9,000.000 lej összegben nyilvánvtartva.

Az Állami Bank ezen a címen obligóban tartja az A-bankot az államosított vállalatok obligóiért. Azok felett az A-bank immár 2,5 éve ellenőrzést nem gyakorolhat. Az Állami Bank ezen tételnél azt az engedményt tette ugyan, hogy az A-bank csak a hitelek átadásakor fennállott esetleges fedezethiányért felel, ilyen hiány viszont nem is állott fenn.

5.) *Külföldi zárolt követelések* átvétele az Állami Bank által:

Ezen követelések voltak (hivatalos árfolyamon átszámítva)

az A-banknál cca. 500.000 lej ellenértékben,

a B-banknál cca. 1.400.000 lej ellenértékben.

Az átvétel a stabilizáció előtti árfolyamon 1:20.000 átszámítási alapon történt, ami az új hivatalos árfolyam csupán mintegy 1/5 részének felel meg.

Fentieket előrebocsátva, ismertetjük a két affiliáció *vagyonszállagát:*

A-bank: Vagyon:

Ingatlanok (államosítva)	4,948.000 lej
Berendezés	836.000 lej
Zárolt követelés	2,826.000 lej
Összesen	8,610.000 lej

Teher:

Betétek	8,610.000 lej
Román Állami Bank előleg	2,746.000 lej
Egyéb	52,000 lej
Összesen	4,730.000 lej

A 3,880.000 lej számszerű vagyontöbblet valóságos értéke főleg az ingatlanokért elérhető kártalanítástól, valamint a fent említett vitás adóügyek mikénti elintézésétől függ.

Az alaptőke 84%-a a Magyar Általános Hitelbank, 16%-a pedig a Román Állam tulajdona. A fenti számszerű vagyontöbbletből ezek szerint a Hitelbankra 3,260.000 lej (cca. 250.000 Ft.) esik.

A-bank: Vagyon:

Ingatlanok a) államosítva	52,400.000 lej
b) nem “	1,760.000 lej
c) Magyarországon	
fekvő	3,200.000 lej
Berendezés	660.000 lej
Zárt követelések	912.000 lej
Készpénz	271.000 lej
Összesen	59,203.000 lej
Teher:	
Betétek	625.000 lej
Nyugdíjalap (matematikailag kiszámítva, de hatóságilag megállapítva nincs)	5,801.000 lej
Összesen	6,426.000 lej

A 52,777.000 lej számszerű vagyontöbblet valóságos értéke főleg az ingatlanokért elérhető kártalanítástól, valamint az aránylag jelentéktelen vitás adóteher mikénti elintézésétől függ.

Az alaptőke 62,5%-a a magyar pénzügyintézetek tulajdona (Leszámláló- és Pénzváltó-Bank, Hitelbank, Pesti Hazai), 37,5%-a pedig feltehetőleg román érdekeltség. A fenti számszerű vagyontöbbletből a magyar érdekeltségre esik cca. 33,000.000 lej (cca. 2,600.000 Ft.).

Donescu osztályvezető vonatkozó elgondolásával szemben hangsúlyozni kívánjuk, hogy az A-bank és a B-bank két külön jogi személy, mely mind a magyar érdekeltség mérve, mind annak összetétele tekintetében egymástól különbözik, mely egymásért nem szavatol és ennél fogva az A-bank – túlzott és legnagyobb mértékben indokolatlan – adóterhéért a B-bankot igénybevenni nem lehet. Méltánytalan volna az is, hogy az államosított ingatlanokért nyújtandó kártalanításból levonásba kerüljenek az államosított vállalatok felszabadítandó betétkövetelései, mert ezekkel szemben a két intézetnek saját követelései vannak zárt stabilizált lejben.

A romániai magyar érdekeltségű *egyéb pénzüintézetek* felszámolásának befejezésével kapcsolatban felhívjuk a Pénzügyminisztérium figyelmét a következőkre:

Az 1948. április 14-én létrejött „Ideiglenes megállapodás”-sal kapcsolatban magyar részről „Aktajegyzet” készült az akkoriban román részről elhangzott elvi jelentőségű kijelentésekről. Az említett „Aktajegyzet” 4. pontjának szövege a következő:

„A CASBI alatt alaptőkét emelt két pénzüintézet (ez alatt értendő a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank Rt. f. a., Kolozsvár, valamint a Nagyvárad Takarékpénztár Rt. f. a., Nagyvárad) jövődő helyzetére vonatkozólag a román tárgyaló felek a következőket jelentették ki: Ez idő szerint a két pénzüintézetet a megállapodásba kifejezetten belevonni – tőke-érdekeltségük jelenlegi aránya miatt – nem lehet. Román részről azonban a megállapodásban lévő felsorolást (ez alatt értendő az A és B-bank) nem tekintik kizáró jellegűnek és abban az esetben, ha a 333/1947. sz. törvény alapján a Magyar Állam ezen pénzüintézetek részvénytöbbségének birtokába fog jutni, ami azonban azóta nem sikerült, úgy azokra is kiterjesztetnek az egyezmény rendelkezései.”¹³⁰

A szóbanforgó „két pénzüintézet” a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület affiliációja, éspedig: a Kolozsvári Takarékpénztár eredetileg 23,7%-os, mely arányszám a CASBI alatt mesterséges tőkeemelés folytán 3,9%-ra csökkent, a Nagyvárad Takarékpénztár pedig eredetileg 31%-os érdekeltségű, mely a CASBI alatti egyoldalú tőkeemelés folytán 6,3%-ra csökkent.

A fentemlített, magyar szempontból sérelmes, mert egyoldalú tőke-emelés azóta sem nyert orvoslást, ami részben abban leli magyarázatát, hogy a szóbanforgó kérdés elintézését a magyar hatóságok nem sürgették. Miután az egyoldalúan csökkentett magyar érdekeltség tisztázatlan, a szóbanforgó két intézet nem képezte az államközi megállapodás tárgyát és a magyar ellenőrzés alól kikerült. Abból kiindulva, hogy az említett két affiliáció ingatlan-vagyonának reális

---

130 Lásd a 47. sz. dokumentumot.

értéke megmaradt, annak 1948. júniusi forgalmi árát alapul véve, az eredeti magyar érdekeltségű hányad a

kolozsvári affiliációnál	cca. 8,400.000 lejre, a
nagyváradai affiliációnál	cca. 15,400.000 lejre tehető,
tehát összesen	cca. 23,800.000 lejt tenne ki,
ami	cca. 1,860.000 Ft-nak felelne meg.

A rend kedvéért megemlítjük, hogy – amint a Pénzügyminisztérium előtt ismeretes – a kormányközi megállapodások alkalmával nem kerültek szóba az *Angol-Magyar Bank* érdekeltségei:

- a) Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt. f. a. Kolozsvár, (eredetileg 70%-os magyar érdekeltség)
- b) Marosvásárhelyi Leszámitolóbank Rt. f. a., Marosvásárhely, (eredetileg 71.54%-os magyar érdekeltség)

Fenti két affiliáció az Angol-Magyar Banknak tartozik 39.779 £ és 102.624 \$ bruttó összeggel.

- c) Biharmegyei Takarékpénztár f. a., Nagyvárad, (eredetileg 51,93%-os magyar érdekeltség).

Ezeknek az intézeteknek is jelentős ingatlanvagyonra volt, vagyona állaguk tekintetében azonban tájékozva nem vagyunk.

Kérjük a Pénzügyminisztérium értesítését jelen beadványunk tárgyát képező ügyben való döntéséről, valamint utasítását arra nézve, milyen értelemben válaszoljon Tompa kartárs Donescu osztályvezetőnek.

Tisztelettel
BANKRÉSZLEGEK
nevében:

Látta:
PÉNZINTÉZETI KÖZPONT
Pogácsás s. k. Galló s. k.

B

PÉNZINTÉZETI KÖZPONT
Bankrészlegek, Fé

Pénzügyminisztérium
IV. Főosztály,
Dr. Róz István csoportvezető
elvtárs kezeihez!

Előadónk: Dr. Somoskeőy István

Budapest

Hivatkozással a pénzügyminisztérium Stoll Alfréd elvtárs útján múlt hó 25-i beadványunkkal kapcsolatban felvetett egyes kérdéséhez, a Pénzügyminisztérium kívánságának megfelelően említett jelentésünket a következőkben egészítjük ki:

Előljáróban megismételjük, hogy az 1948. évi kormányközi megállapodások lényege tudvalevőleg az volt, hogy azokat a magyar pénzügyintézet érdekeltségeket, amelyeknél a magyar érdekeltségi hányad az igazolt 50%-ot meghaladta, román részről kényszerfelszámolás alól mentesítik, minél fogva azok – a román bankok államosítása folytán – szükségessé vált felszámolása szabadon, illetőleg kölcsönös meg egyezés alapján kinevezett felszámoló által történhetett.

Vonatkozott ez az A- és B-bankra, ezzel szemben a többi magyar affiliációt román szervek által eszközölt felszámolás alá vonták. Ez az eljárás tehát alkalmazást nyert:

1.) A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület két affiliációjára és pedig

a) a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank Rt.-ra, Kolozsvár, valamint

b) a Nagyváradi Takarékpénztár Rt.-ra, Nagyvárad.

Erre a két pénzügyintézetre vonatkozik a múlt hó 25-i levelünk harmadik oldalán idézett, csupán a magyar hivatalos kiküldöttek által lefeketett „Aktajegyzet” 4. pontja. Megjegyzendő, hogy a magyar érdekeltségi hányad a szóbanforgó két intézetnél még a CASBI által egyoldalúan és ezért kifogás alá eső módon végrehajtott alaptőke-emelés előtt sem érte el az 50%-ot. Az említett „Aktajegyzet” megfogalmazása ennyiben helytelen és félreértére ad alkalmat, aminek egyik oka az, hogy a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület egy szindikátusi megállapodáson keresztül a számszerű kisebbségének többségi jogot vélt biztosíthatni, amire azonban nem került sor. A CASBI által eszközölt alaptőke-emelést azóta sem hatálytalanították. Mindazonáltal

tal méltányosnak látszik, egy globális elintézés alkalmával lehetőleg ezt a kérdést is szőnyegre hozni.

2.) az Angol-Magyar Bank Rt. érdekeltségeire, és pedig:

a) a Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt. f. a., Kolozsvár (eredetileg 70,05%-os érdekeltség)

b) a Marosvásárhelyi Leszámitolóbank Rt. f. a., Marosvásárhely, (eredetileg 71,54%-os magyar érdekeltség)

c) a Biharmegyei Takarékpénztár f. a., Nagyvárad, (eredetileg 51,93%-os magyar érdekeltség).

Fenti három affiliáció az 1948. évi államközi megállapodásnál azért maradt figyelmen kívül, mert az Angol-Magyar Bank Rt., Budapest, abban az időpontban még angol többségű érdekeltségnek számított. Miután a magyar kincstár időközben az Angol-Magyar Bank 93%-át szerezte meg, a fenti három affiliációt – a kormányközi egyezmény szellemében – szintén megkülönböztetett elbánásban kellett volna részesíteni. Erre a Pénzügyminisztérium figyelmét annakidején fel is hívtuk, annak érvényesítésére azonban – kapott értesülések szerint – technikai okokból mindeztidáig nem került sor.

Minden kísérletünk, hogy az affiliáció gestiójáról, vagyonállagáról és a felszámolás menetéről közvetlen tájékoztatást nyerjünk, meghiúsult, úgyhogy ezekre vonatkozólag pontos információkkal nem szolgálhatunk.

Abból kiindulva, hogy – értesüléseink szerint – a szóbanforgó három intézet vagyonából az – időközben államosított – ingatlanok megmaradtak, közöljük ezeknek utolsó tudomásunkra jutott forgalmi értékét (stabilizált lej).

Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt. f. a., Kolozsvár, Kolozsvári, zilahi és szatmárnémeti székházak és 3 kisebb bérház cca.

11,550.000 lej,

Marosvásárhelyi Leszámitolóbank Rt. f. a., Marosvásárhely, székház és raktárház, valamint 2 kisebb ingatlan cca.

6,000.000 lej,

Biharmegyei Takarékpénztár f. a., Nagyvárad,

Nagykárolyban raktár és telek, Érmihályfalván egy raktár és 2 kisebb ház (román hatósági limit szerint)

8,000.000 lej.

Az egyéb aktívákra nézve információink nincsenek.

A könyv szerinti passzívák, bizalmas és általunk ellenőrizhetetlen magánközlések szerint:

a Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt. f. a., kolozsvári intézetnél állítólag csak 700-800.000 lej,

a Biharmegyei Bank nagyváradi

fiókja	5,000.000 lej
román kincstár	1,000.000 lej
folyószámlabetét	3,000.000 lej
összesen	9,000.000 lej

úgyhogy ennél az affiliációnál egy esetleges vagyontöbblet netaláni egyéb aktíváktól függne,

a Marosvásárhelyi Leszámitolóbank Rt. f. a., marosvásárhelyi intézet passzíváira nézve információink nincsenek, alant megemlített, az Angol-Magyar Bank, budapesti intézettel szemben fennálló tartozástól eltekintve.

Amint a Pénzügyminisztériummal már több ízben közöltük, az Angol-Magyar Banknak részvényérdekeltségén kívül romániai affiliációival szemben még folyószámlakövetelései vannak L-ben és \$-ban éspedig a következők:

Mezőgazdasági Bank és Takptr. Kolozsvár, btto.

88.884 \$ és 30.883 L,

Marosvásárhelyi Lesz. Bank, Marosvásárhely,

13.740 \$ és 8.883 L,

Összesen:

102.624 \$ és 39.766 L,

aminek forintellenértéke kerekén 2,500.000 Ft. volna. Hangsúlyozni kell, hogy ezek a követelések hitel-természetüknél fogva a tőkeérdekeltségért járó kártalanítási igényt ennek rangsora tekintetében megelőzik. Különbösen a szóbanforgó követelések, jelenlegi árfolyamokon átszámítva, az ingatlanok forgalmi értékét jóval meghaladják. Ezért az érdekeltségért járó kártalanítási igény nem is jönne számításba. Tisztázandó volna tehát, milyen értékkel vették figyelembe az

Angol–Magyar Bank fenti \$ és £ követeléseit és mennyit tesznek ki az egyéb hitelezők igazolt és jogos követelései.

A fentiekkel kiegészített beadványunk ügyében a Pénzügyminisztérium döntését kérve, vagyunk

tisztelettel
BANKRÉSZLEGEK
nevében:
[az aláíró hiányzik]

Melléklet:

Tompa Sándor levele a felszámolás alatt lévő
romániai magyar bankok problémájáról
Oraşul Stalin – Sztálinváros [Brassó], 1950. október 10.

ÁLTALÁNOS HITELBANK RT. Magyar Általános Hitelbank
BRAŞOV Titkárság, külföldi csoport,
Budapest.

Szíves tudomásukra hozom, hogy a közelmúltban látogatást tettem a Legfelsőbb Bankkúriánál. A Bankkúria titkárával folytattam megbeszélést, aki az iránt érdeklődött, hogy milyen utasításaim vannak Budapestről a két bank felszámolásának befejezését illetően. Közöltem a titkárral, hogy az ingóságok értékesítésén és a B-bank tulajdonában megmaradt ingatlanok eladásán kívül, melyek lebonyolításával foglalkozunk, illetve megkísérlünk, olyan kérdések – államosított ingatlanok régi lejből származó tételek, kincstári kihágási ügy – hátráltatják a befejezést, melyek lehetőségeimet meghaladják és amelyekre vonatkozólag éppen ezért Budapest nem is adhat nekem utasítást.

A titkár és a Bankkúria egyik főtisztviselője, aki a beszélgetésben szintén részt vett, annak kijelentése mellett, hogy a Bankkúria megkülönböztetéssel kezeli a két bankot, tudomásomra hozták, hogy tekintettel arra, miszerint a bankok felszámolása jórészt már befejeződött, vagy kincstári végrehajtás révén befejezés előtt áll, az A- és B-bank felszámolásának befejezése iránt is érdeklődtek illetékes helyről. (Az illetékes hely az Állami Bank „planifikálási osztálya” –

tervhivatala – mely a bankok felszámolását a Bankkúria útján irányítja.) A beszélgetés alatt a titkár felhívta telefonon Donescu igazgatót, az említett tervhivatal vezetőjét, aki közölte, hogy kész engem fogadni.

A titkár kíséretében felkerestem Donescu igazgatót, akivel előbb ugyanazon kérdésekről volt szó, mint azt megelőzőleg a Bankkúriánál. A továbbiakban az igazgató azt tanácsolta – kérve azonban, hogy személyére hivatkozás ne történjen –, hogy forduljak Budapesthez és kérjem, hogy a Magyar Kormány tegyen a bukaresti követség útján javaslatot a Román Kormánynak a két bank felszámolásának befejezését hátráltató ügyekben.

Donescu igazgató annak a véleményének adott kifejezést az államosított ingatlanok ügyében, hogy az ingatlanoknak a két bank tulajdonába történő visszajuttatására semmi esetre sem lesznek az illetékesek hajlandók, ellenben az 1948. évi kormányközi tárgyalások során az ingatlanokra nézve létrejött megegyezés alapján – szerinte – igényelheti a Magyar Állam, hogy részesedésének erejéig kárpótlásban részesüljön a Román Állam részéről az államosított ingatlanokért. Donescu igazgató szerint a javaslatnak ki kellene térnie az A-bank 14 milliós bírságának rendezésére és a régi lejből származó kötelezettségek likvidálására is. Itt említem meg, hogy noha az igazgató általában jól van informálva a két bank ügyeinek állásáról, a beszélgetés során meglepetéssel értesült arról, hogy a régi lejek ügye bankjainknál még nincsen elintézve. Szerinte előleget – kölcsönt – kellett volna kérjen a két bank azon célból, hogy az államosított vállalatok felszabadított követeléseit kifizesse, amint ezt a más bankok is tették, melyek nem rendelkeztek elegendő diszponibilitással. Közöltem Donescu igazgatóval, hogy Budapest azt az álláspontot foglalta el, hogy az egyoldalú felszabadítás sérelmes a bankokra nézve, miután kötelezettségeiket meghaladó régi lejből származó diszponibilitással rendelkeznek és ezért nem rendezte a két bank ezen kötelezettségeit. Erre azt válaszolta az igazgató, hogy a Magyar Kormány ezt a kérdést is tegye szóvá a jegyzékben. Ezt megelőzőleg, amikor a kérdés szóba került, azt az álláspontot képviselte az igazgató, hogy az ingatlanokért kapandó kártérítésből kerüljön levonásra az államosított vállalatok felszabadított követeléseinek kifizetéshez szükséges összeg és ezzel kapcsolatban

annak a véleményének adott kifejezést, hogy az A-bank kötelezettségei – miután a bank az Állami Banknak is tartozik cca. 2 millió lejjel, fennáll továbbá a bizonytalan sorsú 14 milliós bírság és 2,5 milliót meghaladó régi lejből származó kötelezettsége – nem nyerhetvén fedezetet egyetlen ingatlanért járó kártérítésből, a B-banki ingatlanokért megállapítandó kártérítésből rendeztessenek. Közöltem vele, hogy véleményem szerint a Magyar Állam ilyen rendezésbe nem fog belemenni, miután főrésztvényese ugyan mindkét intézetnek, azonban egymástól teljesen független intézetekről lévén szó, főrésztvényesi minősége nem szolgálhat okul arra, hogy a deficitese intézet hiányait pótolja. Ráműtattam egyben arra is, hogy amennyiben a 14 milliós, szerintem 99%-ban alaptalan bírság ügye méltányosan elintéződik és a régi lejből származó kötelezettségek ügyében Budapest álláspontja elismertetik, az A-banki végelszámolás sem passzív a főrésztvényesre nézve, miután természetesen a bank obligói is – például az Állami Bankkal szembeni tartozás – csak részesevé erejéig tudható be a Magyar Állam terhére.

A beszélgetés folyamán azt az impressziót szereztem, hogy Donescu igazgató – amennyire ez tőle függ – a Magyar Állam igényeinek méltányos kielégítése mellett van. Kérte, hogy értesítsem őt akkor, amikor a Magyar Kormány a bukaresti Követségnek a jegyzéket leküldi, mivel szándékában van érintkezésbe lépni a Pénzügyminisztériummal, még mielőtt az érdemében foglalkozna a jegyzékkel.

Donescu igazgatóval egyetértőleg megállapítottuk, hogy minden szempontból kívánatos volna, ha a Magyar Kormány mielőbb eljuttatná a vonatkozó jegyzéket a Román Kormányoknak. A felszámolás túlságos elhúzódása a bankok érdekei ellen van, miután állandóan újabb rezsiterhek merülnek fel a szűkre szabott költség-előirányzat mellett is, és az Állami Bank is idegenkedéssel foglalkozik minden hónapban a bankoknak a folyó kiadások fedezetét célzó előlegkéréseivel. (A-bank esete.) Kijelentette az igazgató, hogy adóügyekben semmilyen kivételes bánásmódot nem tud a bankok részére a Pénzügyminisztériumnál kieszközölni és habár maga is azon a véleményen van, hogy például a minimális üzleti adó, melyet az ingatlanok államosítása óta fiktív alaptőke után rónak ki a bankokra, nem méltányos, nincsen

módjában interveniálni, miután az adótörvény rendelkezései értelmében jár el a kincstár amikor ezen adót igényli és behajtja. Abban sem lehet az A-bank segítségére, hogy a minimális adónak május havi 6.463 lej befizetésének elmúlásztásáért rótták ki a bírságot (ötszörös bírság) 32.315 lej összegben – töröltessék vagy az Állami Bank előleget adjon a banknak a minimális adó befizetésének céljaira, ily módon elkerülhetővé téve a bírság kiróását. Az ingóeladásokból sem tarthat vissza a bank e célra megfelelő összeget.

A beszélgetés, melyet Donescu igazgatóval folytattam, azzal ért véget, hogy ő biztosított az illetékeseknek a két magyar állami érdekeltségű bank iránti jóindulatáról, egyben azonban újólág hangoztatta, hogy a legnagyobb mértékben kívánatos volna, hogy a Magyar Kormány minél előbb megtegye ajánlatát és felkért engem, hogy ennek szükségességét nyomatékosan hozzam az Önök tudomására, amit természetesen a magam részéről megígértem.

Fentieket sz. tájékoztatásukra közölve kérem, hogy ottani illetékes helyen odahatni szíveskedjenek, hogy a Magyar Kormány a lehetőség szerint mielőbb eljuttassa ajánlatát a Román Kormányhoz. Ez annál is inkább sürgős volna, mivel az A-bank esetében az adóhátralék miatt állandóan fenyeget a végrehajtás, melyet eddig sikerült kiparírozni – természetesen nem kevés utánajárással – azonban bármikor napirendre kerülhet a 14 milliós bírság ügye is. Különösebb anyagi érdekei a Magyar Államnak az A-bankkal kapcsolatban nem állnak ugyan fenn, azonban feltételezem, hogy sem Önöknek, sem az illetékes magyar fórumnak nem közömbös, hogy az A-bank felszámolása árverezéssel nyer-e befejezést. Ez pedig nem kerülhető el, ha a Magyar Kormány részéről az említett jegyzék elküldésére nem kerül sor.

Kérem sz. értesítésüket az illetékes fórum döntéséről, hogy a magam részéről Donescu igazgatót tájékoztathassam és a felszámolással kapcsolatos tevékenységemben is ahhoz igazodhassam.

Tisztelettel
Tompa Sándor

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 35. doboz, 23/d csomó, 029275. sz., sokszorosított másolatok.

62.

**A Külügyminisztérium Gazdaságpolitikai Főosztálya
feljegyzései a felszámolás alatt lévő romániai magyar
bankok ügyéről**

Budapest, 1950. december 27., 29.

A

Orosz Istvánné feljegyzése Konduktorov Péternek, a romániai magyar pénzügyi érdekeltségek felszámolása ügyében 1950. december 22-én folytatott megbeszéléssel kapcsolatban.

Fenti ügyben a román kormányhoz intézendő jegyzéknek véleményünk szerint a következőket kell tartalmaznia:

Azon romániai pénzügyi intézetek helyzete, melyek részvényeit 50%-ot meghaladó arányban a Magyar Állam tartja a birtokában, a két kormány megbízottjai között 1948. április 14-én létrejött „Ideiglenes megállapodás” valamint a megállapodással kapcsolatban Luca pénzügyminiszter úr által a magyar delegációnak tett nyilatkozata, továbbá a két kormány képviselői között 1948. aug. 5. és 6.-án létrejött szóbeli megállapodás által¹³¹ nyert átmeneti rendezést. Ez utóbbi tárgyalásokon román részről V. Luca pénzügyminiszter úr, továbbá Stroe Mihnea úr, a Román Nemzeti Bank helyettes kormányzója, valamint G. Rădulescu úr, a jegybank jogtanácsosa vettek részt.

Míthogy a fenti megállapodásokban rögzített alapelvek értesüléseink szerint a gyakorlatban több vonatkozásban nem érvényesülnek, felkérjük a Román Kormányt, hogy

a) a brassói „Általános Hitelbank” („A”-bank), valamint a többi pénzügyi intézet fúziója útján létrejött („B”) bank ingatlanai az időközben elrendelt államosítások alól az 1948 augusztus 5. és 6-i tárgyalások alkalmával létrejött megállapodáshoz híven mentesítsenek;

b) a két bank terhére időközben eszközölt adó- és illeték-kiszabások felülvizsgáltassanak;

---

¹³¹ Kézírással beszúrva: „azonos szövegű aktajegyzet”.

d) az „A” bank az általa az időközben államosított vállalatok miatt a Román Nemzeti Bankkal szemben vállalt visszszámítolási kötelezettségei alól mentesíttessék;

e) a két bank külföldi zárolt követeléseinek a lej-stabilizáció előtti átszámítási alapon történt átvételéből kifolyólag a bankokat ért kár kérdése rendeztessék.

Ez alkalommal felhívjuk a Román Kormány figyelmét azon körülményre, hogy a 93% erejéig magyar érdekeltségű Angol–Magyar Bank budapesti pénzügyintézet romániai érdekeltségeit, éspedig

a) a Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt. f. a., kolozsvári

b) a Marosvásárhelyi Leszámítolóbank Rt. f. a., marosvásárhelyi,

c) a Biharvármegyei Takarékpénztár f. a., nagyváradai pénzügyintézeteket illetően, amelyekben nevezett budapesti pénzügyintézet 70,05%, 71,54%, illetve 51,93% erejéig van érdekelve, intézkedés mindezideig nem történt. Ugyancsak rendezetlen azoknak a pénzügyintézeteknek helyzete is, melyekben a magyar érdekeltség az 50%-ot nem éri el.

Amellett, hogy a második bekezdésben említett intézkedések, melyek a bankérdekeltségek felszámolását segítenék elő, rendkívül sürgőseknek látszanak, kívánatos lenne, hogy a román kormány az érintett kérdések általános rendezésével kapcsolatban álláspontját velünk ismertetné.

Oroszné

B

Orosz Istvánné feljegyzése Berei Andor államtitkár számára

Budapest, 1950. december 29.

Mint ismeretes Magyarország és Románia között több gazdasági, illetve pénzügyi kérdés függőben van, melyek végleges rendezése a magyar népgazdaság számára igen nagy jelentőséggel bírnak.

Ezzel kapcsolatban a Pénzügyminisztérium még szeptemberben egy feljegyzést küldött hozzánk, melyben a Csehszlovákiával kötött pénzügyi és gazdasági megállapodáshoz hasonlóan globálisan javasolta a kérdések rendezését. (A rendelkezésükre álló adatok alapján pontokban foglalták össze a függőben lévő problémákat.)

A Pénzügyminisztérium által készített feljegyzéssel kapcsolatban a Gpol., illetve a Pol. osztály Berei elvtárs számára szintén feljegyzés formájában megtette észrevételét, javasolva az egyes kérdések szakvonalon, illetve diplomáciai úton külön-külön való rendezését. A Pénzügyminisztérium fenti kérésével ellentétben november 29-i átiratában arra kérte a Külügyminisztériumot, hogy a Romániában lévő magyar pénzügyi érdekeltségek felszámolása ügyében a többi kérdésektől függetlenül járjon közbe a román kormánynál. (lásd benti Püm. feljegyzést.¹³²)

A Gpol., illetve Pol. osztály a már említett feljegyzésében a Romániában lévő magyar pénzügyi kérdését pénzügyi vonalon javasolta rendezni. A kérdés külön való felvetése mellett szól, hogy a román KÜM válaszából esetleg következtetni lehetne arra, hogy mi a román megítélés a pénzügyi kérdések globális rendezésére nézve.

Tekintettel arra, hogy a Pénzügyminisztérium későbbi (XII. 18.) átirata szerint az ügy elintézése rendkívül sürgőssé vált, kérem Berei elvtárs döntését arranzéve, helyes-e a kérdést a globális gazdasági, illetve pénzügyi tárgyalásoktól függetlenül felvetni a román kormány felé.

Oroszné

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 35. doboz, 23/d csomó, 07311. sz., sokszorosított másolatok.

63.

Fekete János pénzügyminisztériumi osztályvezető átirata Kállai Gyula külügyminiszternek a felszámolás alatt lévő romániai magyar bankokról

Budapest, 1951. június 18.

Melléklet: 2 db.

1950. november 24-én kelt 00127. számú átiratomban tárgyrovatban megnevezett ügyben kértem Miniszter Úr állásfoglalását.

---

¹³² A benti feljegyzést nem közöljük, megtalálható a közölt irat mellett.

1950. december 18-án és 1951. február 19-én ugyancsak fenti ügyszám alatt küldött átiratommal felhívtam Miniszter Úr figyelmét az ügy sürgősségére és arra, hogy román illetékes helyen várják a kérdésnek magyar részről történő felvetését.

Miniszter Úr állásfoglalását, illetve ez ügyben tett intézkedéseiről a tájékoztatását mindezideig nem kaptam meg.

A közelmúltban a másolatban idecsatolt két átiratot kaptam. E levelek ismét azt bizonyítják, hogy az ügyben most már a legsürgősebben intézkedni kellene.

Ezért nyomatékosan kérem Miniszter Urat, hogy állásfoglalásáról mielőbb értesíteni szíveskedjék.¹³³

Fekete János s. k.

Mellékletek

A

A Magyar Általános Hitelbank átirata a Pénzügyminisztérium
IV. ügyosztályára romániai ingatlan-érdekeltségeik tárgyában
Budapest, 1951. június 13.

Hivatkozással legutóbb rövid úton történt közlésünkre a romániai ingatlanokkal kapcsolatban felmerült egyes sérelmes kérdésekben alantiakban teszünk jelentést:

1) Magyar Általános Hitelbank, Budapest tulajdonában levő nagyváradi, str. Griviței 6. sz. ház.

Ezen ház a román hatóságok részéről 1949 elején sérelmes módon államosításra került azon a címen, hogy az állami cukorelosztó társaság volt az ingatlan bérlője. Ezügyben romániai megbízottaink részéről a román Miniszterelnökség mellett működő bizottságnál a. i. fellebbezés történt, mely többször megismételtetett, azonban ez ideig elintézés nélkül maradt.

---

¹³³ A KÜM Gazdaságpolitikai Főosztálya részéről Orosz Istvánné, 1951. július 6-i átiratában azt javasolta, hogy „a felszámolás befejezésének ügyében intézzünk jegyzéket a Román Kormány felé, annál is inkább, mivel időközben tudomásomra jutott, hogy a Bank az összes függőben lévő ügyeit likvidálta, s így ennek alapján véleményem szerint teljesen szükségtelenné válik a már említett Tompa Sándor megbízott foglalkoztatása.”

Az ezen ügyet intéző Tompa Sándor brassói megbízottunknál az említett lépések sikertelen voltára való tekintettel legutóbb felvetettük azt a gondolatot, hogy függetlenül a folyamatban levő fellebbezéstől, célirányos lenne ez esetben normális bírói úton jogorvoslatot kérni, figyelemmel arra, hogy külföldi tulajdonos ingatlanáról van szó, mely semmiképpen sem eshetett az államosítási rendelkezések alá. E tekintetében megbízottunk romániai ügyvédünk véleményezését kérte be, s ennek alapján a másolatban csatolt f. hó 2-ről kelt jelentést küldte nekünk. A vett ügyvédi vélemény szerint a kérdés bírói útra való terelése kilátástalan és csupán felesleges költségeket okozna, s a sérelem orvoslása csupán diplomáciai úton lenne elérhető. Megjegyezzük, hogy jelen esetben elhanyagolt állapotban levő raktárépületről van szó, melynek biztosítási értéke 20.000 Ft.

2.) A romániai ún. „B” bank szatmári raktárházi telepe.

A Minisztériumtól nyert 1950. június 14-i, 6121/Ro-1/2/1950 sz. felhatalmazás alapján Tompa Sándor megbízottunk immár 1 év óta foglalkozik ezen ingatlannak a „Comcereál” (termékeket összegyűjtő állami bizottság) részére való eladásával, mely szerv az ingatlan régebbi idő óta bérlé. Megbízottunk e tárgyú korábbi ajánlata s ezt követő felhívásai azonban elintézetlenek maradtak, úgyszintén rendezetlenül maradt 1950. július 1-től kezdődőleg a terület- és iparvágánybér. Tompa kts. másolatban csatolt június 6-i jelentése szerint a bérlő kitérő választ adott megbízottunknak oly utalással, hogy az ingatlan „helyzetének rendezési módjára” vonatkozólag a román Külügyminisztériumhoz fordult.

Fenti ügyekkel kapcsolatban a magunk részéről megemlítjük, hogy egyéb utasítás híján az 1.) alatti ügyben a bírói jogorvoslat kérését költségkímélés céljából mellőzzük s a folyamatban levő fellebbezési eljárást folytatjuk, a 2.) alatti ügyben pedig a B-bank ajánlatának elintézését, de legalábbis a hátrálékos bér rendezését szorgalmazhatjuk.

Tisztelettel
MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK
cégszerű aláírás (2) olvashatatlan s. k.

B

Oraşul Stalin, 1951. május 2?¹³⁴
Magyar Általános Hitelbank
Titkárság, külföldi csoport,
Budapest

A- és B-bank felszámolása

A rend kedvéért sz. tudomásukra hozom, hogy a Legfelsőbb Bankkúriától f. hó 26-i kelettel 2207. sz. alatt a felszámolás ügyében levelet kaptam, mely magyar fordításban a következőképp hangzik:

„Hivatkozunk 1951. április 3-i levelére és az Erdélyi Leszámítoló és Pénzváltó Bank Rt. felszámolás alatt, Kolozsvár, miatt 1951. május 12-én ezen Kúriához intézett kérésében közöltek alapján, fel vagyunk jogosítva annak feltételezésére, hogy Ön instrukciókat kapott az illetékes magyar fórumoktól

- az Általános Hitelbank Rt. felszámolás alatt, Oraşul Stalin,
- a Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár Rt. felszámolás alatt, Kolozsvár
- az Erdélyi Leszámítoló és Pénzváltó Bank Rt. felszámolás alatt, Kolozsvár

felszámolási műveletei befejezése módozatainak megállapítására vonatkozólag.

Kérjük, hogy amennyiben ilyen instrukciókat kapott, közölje ezen Kúriával is a fentemlített bankok felszámolási műveleteinek befejezésére nézve tett javaslatokat.”

Sz. tájékoztatásukra közlöm, hogy a Bankkúria által hivatkozott f. é. április 3-i levelém - március 31-én Önökhöz intézett levelemnek megfelelően - választ képezett a Bankkúria azon levelére, melyben kérdést intézett hozzám arra vonatkozólag, hogy kaptam-e értesítést az illetékes magyar fórumoktól a felszámolást illetően és azt tartalmazta, hogy több ízben vettem értesítést arra vonatkozólag, hogy az illetékes magyar fórumok foglalkoznak az A- és B-bank felszámolása befejezésének kérdésével. Ugyanebben a levélben közöltem a Bankkúriával azt is, hogy levele alapján ismét a magyar hatóságokhoz

---

¹³⁴ Az irat sérülése miatt a dátum bizonytalan.

fordultam, sürgetve a szükséges intézkedések megtételét. A május 12-i kérés, amelyre a Bankkúria szintén utal levelében, a kolozsvári telkek eladásának ügyére vonatkozott. Ebben a kérdésben hivatkoztam többek között arra is, hogy a Magyar Állam illetékes szervei is egyetértéssel ezen eladásokkal. Valószínű, hogy a Bankkúria a kérésnek ezen részére célozva, tételezi fel, hogy értesítést kaptam a felszámolásra vonatkozó hivatalos magyar állásfoglalásról.

A Bankkúria levelére oly értelemben válaszolok, hogy sürgetéseim ellenére mindezt csupán arra kaptam illetékes magyar részről megbízást, hogy a felszámolás befejezésének meggyorsítása érdekében foglalkozzam a nem államosított ingatlanok értékesítésével. Közlöm továbbá a Bankkúriával, hogy újból felkértem az illetékes magyar szerveket, tegyék meg a lépéseket a felszámolás befejezése céljából. Közlöm a Bankkúriával azt is, hogy a Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár ügyében, miután annak nem vagyok felszámolója, nem állok érintkezésben az illetékes magyar fórumokkal.

Fentieket rend kedvéért sz. tájékoztatásukra közölve, ez alkalommal is arra kérem Önöket – noha tudom azt, hogy Önök ezen kérdést amúgy is napirenden tartják – szíveskedjenek felettes hatóságunknál ismét eljárni azon célból, hogy a felszámolás befejezését akadályozó kérdések ügyében a magyar kormány végre jegyzéket intézzon a román kormányhoz. Szíveskedjenek az illetékeseknek figyelmét felhívni arra, hogy eltekintve attól, hogy a Legfelsőbb Bankkúria, melynek bankjaink iránti jóindulata kétségtelen, nem nézheti tétlenül a felszámolás elhúzását, hanem az illetékes magyar oldalról tanúsított érdektelenségre való tekintettel kénytelen lesz előbb vagy utóbb a felszámolás gyors befejezését elrendelni tekintet nélkül a magyar állami érdekekre; folyó hó végével lejár a román pénzügyminisztérium által az A-bank adóhátráléka behajtásának felfüggesztésére adott határidő és így bármikor bekövetkezhet a végrehajtási eljárás megindítása a kincstár részéről.

*Teljes tisztelettel
Tompá Sándor s. k.*

64.

**Bacsoni Jenő pénzügyminisztériumi főosztályvezető-helyettes
átirata Kállai Gyula külügyminiszternek a felszámolás
alatt álló romániai magyar bankok ügyében**

Budapest, 1951. július 26.

Szigorúan bizalmas!

Miniszter Úr fenti tárgyban írt, 1950. november 24-i, 1950. december 18-i, 1951. február 19-i és 1951. június 18-i átiratainkban¹³⁵ foglaltakra

~~szigorúan bizalmas!~~

Az ügyben korábban már megküldött anyaghoz további kiegészítésként csatoltan átszármatjuk a Magyar Általános Hitelbank 1951. július 13-i és július 20-i kelettel hozzánk intézett beadványainak¹³⁶, valamint Tompa Sándor Oraşul Stalin-i lakos 1951. június 29-én és július 10-én nevezett pénzintézethez intézett levelének másolatát és az abban foglaltak alapján egyrészt *ismételten felhívjuk* Külügyminiszter Úr figyelmét *a szükséges diplomáciai lépések megtételének sürgösségére*, másrészt *állásfoglalásának közlését kérjük* arra nézve, hogy a felszámolás alatt álló romániai magyar pénzintézetek az ellenük folyamatba tett perek során milyen magatartást tanúsítsanak.

¹³⁵ Az átiratokat nem közöljük, megtalálhatóak az itt közölt dokumentum mellett.

¹³⁶ A MÁH beadványait nem közöljük, csupán a július 20-i mellékletét, Ausch Jenő levelét.

A július 16-i átirat második bekezdésében foglaltakkal kapcsolatban közöljük, hogy a kérdés felvetéséhez szükséges összes rendelkezésre álló adatokat fent hivatkozott átirataink kíséretében már a Külügyminisztérium rendelkezésére bocsátottuk és 1950. november 24-i keletű levelünkben részletesen is válaszoltunk azokat a kérdéseket, melyek tekintetében a román kormánytól a diplomáciai úton való közbenjárás szükséges lenne. Felkérjük tehát Külügyminiszter Urat, hogy a már eddig közölt, illetve megküldött adatok alapján szíveskedjék a megfelelő lépéseket megtenni.

*Bacsoni s. k.
főosztályvezető h.*

Melléklet:

A

Tompa Sándor levele a régi zárt lejek ügyében
Oraşul Stalin, 1951. június 29.

Általános Hitelbank Rt., Braşov
felszámolás alatt.

Magyar Általános Hitelbank,
Titkárság, külföldi csoport,
Budapest

Korábbi jelentéseinkből ismeretes Önök előtt azon visszas helyzet, mely abból kifolyólag állott elő, hogy a Román Állami Bank mellett működő deblokáló bizottság felszabadította az állami vállalatoknak az A- és B-banknál fennálló, régi lejből származó folyószámla-betétjeit, ezzel szemben azonban nem szabadította fel bankjainknak az Állami Banknál és más pénzügyintézeteknél fennálló zárt diszponibilitásait.

Eddig sikerült elkerülni azt, hogy az állami vállalatok ezen felszabadított követeléseiket peresítsék – bankjaink olyan értelemben válaszoltak az állami vállalatoknak, felszabadított követeléseik kiegyenlítésére irányuló felhívására, hogy készek az Állami Banknál fennálló zárt követelésükből megfelelő összeget a vállalatra engedményezni – most azonban az Első Erdélyi Általános Biztosító Rt. felszámolás alatt, Kolozsvár, melynek felszólításaira szintén a fenti értelemben válaszoltunk, mindkét intézet ellen pert indított. A kolozsvári törvényszékhez benyújtott keresetekben.

az A-bankot 42.593 stabilizált lej
a B-bankot 11.213 stabilizált lej

megfizetésére kéri kötelezni. Az összegek 20.000:1 átszámítási kulcs mellett megfelelnek a vállalat követelésének.

A kolozsvári törvényszék a tárgyalást mindkét ügyben f. é. július 2-ára tűzte ki és megidézett engem, mint az intézetek felszámolóját, kihallgatás céljából történő személyes megjelenésre. Mindkét ügyben 2-2 elleníratot küldtem be a törvényszéknek. Az egyik ellenírat a személyes megjelenési kötelezettség alól való mentesítésre vonatkozik és azon kérést is tartalmazza, hogy az esetben, ha a felperes ragaszkodik ahhoz, hogy az általa felteendő kérdésekre válaszoljak – „interrogator”-nak nevezik ezen eljárást – úgy a törvényszék írásban közölje velem a kérdéseket, amelyekre szintén írásban fogok válaszolni. A másik ellenírat a kereset tárgyára vonatkozik. Ebben kérem a kereset visszautasítását, elsősorban a pénzreform törvény (287/1947. sz. törvény) 19. szakaszának utolsó bekezdésére való hivatkozással, mely a következőket tartalmazza:

„Az intézetek, amelyek felszabadított összegek ellenértékét lesznek kötelesek kifizetni, meg fogják kapni az ezen műveletekhez szükséges stabilizált lejeket.”

(Közbevetőleg megjegyzem, hogy a törvényből nem tűnik ki, hogy milyen formában fogják az intézetek a stabilizált lej-összegeket megkapni. Mi arra az álláspontra helyezkedtünk kezdettől fogva, hogy a felszabadított lej-követelések kifizetéséhez szükséges összegeket zárolt diszponibilitásunkból történő felszabadítás útján kell megkapjuk, tehát nem vagyunk kötelesek stabil lej-diszponibilitásunkat ilyen célokra felhasználni – B-bank -, illetve előleget kérni /kölcönt venni/ az Állami Banktól – A-bank - abból a célból, hogy e kifizetéseket teljesíthessük. Hivatkoztam arra is, hogy a felperesnek felajánlottuk azt, hogy megfelelő összeget cedálunk rá az Állami Banknál fennálló zárolt lej követelésünkből.)

Teljesen kizártnak tartom, hogy a törvényszék a felperest kereseteivel elutasítsa, miután mindentől eltekintve, a felperes birtokában vannak az Állami Banknak azon levelei, amelyekben közli, hogy a felszabadított összegek kifizetéséért forduljon bankjainkhoz. Legked-

vezőbb esetben arra számítok, hogy a törvényszék új tárgyalási napot tűz ki és ily módon időt nyerünk.

Szíves tájékoztatásukra közlöm, hogy ügyvédet nem bíztam meg bankjainknak a tárgyaláson való képviselésével, miután az ezzel kapcsolatos költségek folyósítására előzetes engedélyt kellett volna kérnem a Legfelsőbb Bankkúriától. Ezt nem tehettem azért, mivel olyan perekről van szó, amelyek abból kifolyólag indultak meg, hogy nem tettünk eleget a Bankkúria azon utasításának, hogy fizessük ki az államosított vállalatok felszabadított követeléseit, szükség esetén – A-bank – előleget kérve ezen célra, az Állami Banktól. Különösen az A-bank esetében teremtett volna kérésem visszas helyzetet, tekintettel arra, hogy az A-bank rezsijének fedezésére az Állami Bank havonta előleget folyósít és így a Bankkúria engedélyén kívül az ügyvédi költségek fedezésére előleget is kellene kérjek az Állami Banktól, azaz kérnem kellene, hogy finanszírozza az intencióval – m. é. október 10-i jelentésem – ellentétes állásfoglalásunkból származó pert. Megjegyzem, hogy a Bankkúriának még nem jelentettem a szóbanforgó pereket és valószínűleg a tárgyalás megtartása után fogok jelentést tenni. Miután a törvényszék minden bizonnyal a perköltségek megfizetésére is kötelezni fogja bankjainkat, számolnom kell azzal, hogy a Bankkúria kifogásolni fogja azt, hogy a bankok viseljék ezen költségeket és azt fogja kívánni, hogy azokat, mint felszámoló viseljem. Ettől legfeljebb azért fog eltekinteni, mivel ismeretes előtte, hogy az illetékes magyar fórumok álláspontját képviselem ezen perekben.

Felkértem a B-bank volt jogtanácsosát, aki ez ügyben már eddig is segítségemre volt, hogy a július 2-i tárgyalásokon mint megfigyelő jelenjen meg és tájékoztasson azok lefolyásáról. Értesítésének vétele után, jelentést fogok tenni Önöknek.

A szóbanforgó perek újabb következményei annak, hogy a magyar kormány részéről mindeztideig nem történt meg az általam több mint nyolc hónappal ezelőtt kért intervenció. Szíveskedjenek az illetékes fórum figyelmét felhívni arra, hogy számolni kell azzal, hogy az államosított vállalatok most már egymás után fognak intézeteink ellen fellépni. A Marosvásárhelyi Cukorgyár már megtette a bevezető lépéseket a B-bank elleni cca. 163.000 lejt kitevő felszabadított követelésének

kiegyenlítése ügyében. Itt említem meg, hogy szinte csodálatos, hogy a Botfalusi Cukorgyár, melynek több mint 2,5 millió lejt kitevő ily nemű követelése áll fenn az A-bankkal szemben (az A-bank ilyen természetű angajamentjainak több mint 90%-át teszi ki Botfalu követelése) eddig megelégedett az általam adott azon szóbeli felvilágosítással, hogy követelésének igénylése még nem időszerű, miután az A-bank zárolt diszponibilitásának feloldása még nem történt meg.

Szíveskedjenek az illetékesekkel azt is közölni, hogy nem vállalhatom a felelősséget esetleges sorozatos ilyen perekért, még akkor sem, ha a Bankkúria nem utasít arra, hogy a perköltségeket az intézetek nem vállalhatják. Nem vállalhatom a felelősséget azon okból, mivel egészen bizonyos, hogy a bíróságok a költségekben el fogják marasztalni a bankokat és ezen költségek jelentős mértékben csökkentenék a vagyonállagot. *Szükségesnek vélem ezért, hogy az illetékes magyar fórum végre döntést hozzon arra vonatkozólag, tesz-e lépéseket a román kormányánál a bankokra nézve sérelmes intézkedések ügyében, vagy sem. Igenlő esetben a külképviseleti úton történő lépések megtétele – miként ezt a most jelentett perek is mutatják – tovább nem halasztható. Nemleges döntés esetén viszont, nem lévén értelme annak, hogy a román hatóságoknak általunk sérelmesnek ítélt rendelkezéseivel – államosított ingatlanoknak a könyvekben történő leírása, a felszabadított zárolt lej-követelések kiegyenlítése saját diszponibilitásunk deblokálása nélkül stb. – továbbra is szembehelyezkedjenek intézeteink, kérem tudomásulvételét annak, hogy tovább nem tarthatom függőben ezen intézkedések végrehajtását, amennyiben azok olyan kérdésekre vonatkoznak, amelyek az intézetekre nézve károsodás nélkül nem maradhatnak elintézetlenül, mint például a zárolt lejek ügye.*

Lehetőleg mielőbbi sz. értesítésüket kérve, vagyok

teljes tisztelettel
Tompá Sándor s. k.

B

Tompá Sándor újabb levele a régi zárolt lejek ügyében
Oraşul Stalin, 1951. július 10.

Banca Generală de Credit S.A.
felszámolás alatt.

Magyar Általános Hitelbank,
Titkárság, külföldi csoport,
Budapest

Hivatkozással m. hó 29-i levelemre, sz. tudomásukra hozom, hogy a kolozsvári Törvényszék f. é. augusztus 13-ra halasztotta el az A- és B-bank ellen az Első Erdélyi Általános Biztosító Társaság f. a. által folyamatba tett perben f. hó 2-ra kitűzött tárgyalást.

Mellékelem dr. Ausch Jenő kolozsvári nyugalmazott ügyvédnek, a B-bank volt jogtanácsosának f. hó 3-án hozzám intézett levelét – magamnak másolatot tartottam – melyben az említett bírósági tárgyalások elhalasztásán kívül, intézeteink két legsérelmesebb ügyével, a régi zárolt lejek és az ingatlanállamosítások kérdésével foglalkozik.

Dr. Ausch levele nem tartalmaz ugyan olyan közléseket, amelyek korábbi jelentéseinkből nem lennének Önök előtt ismeretesek, mégis feltételezem, hogy nevezettnek, mint elismerten kiváló jogásznak, fejtegetései az Önök érdeklődésére tarthatnak számot. Rend kedvéért megemlítem, hogy Dr. Ausch nyilvánvalóan nem bírt levele megírásakor tudomással arról, hogy Önöknek tett jelentéseimben ismételten rámutattam a Magyar Kormány intervenciójának szükségességére.

Ez alkalommal sz. tudomásukra hozom, hogy a levelem bevezető részében említett törvényszéki tárgyalások elhalasztásával intézeteink elérték azt, amire m. hó 29-i levelem szerint, mint legkedvezőbb eredményre számítottam. (Az új tárgyalási határnapnak egy még későbbi időpontra történő megállapítása mindenesetre jobban megfelelt volna.) Miután az időközben még beszerzett jogászi vélemények szerint is teljesen kilátástalan intézeteink helyzete e perekben, az augusztus 13-ára kitűzött tárgyalások megtartása csak feleslegesen növelné az intézeteinket terhelő perköltségeket. Újabb elhalasztásnak csak akkor volna értelme és csak akkor volna esetleg elérhető, ha kellő időben értesítést kapnék Önöktől arról, hogy a Magyar Kormány részéről a sérelmes ügyekben a diplomáciai lépések megtörténtek. Ezért szándékomban van, hogy amennyiben Önöktől folyó hó végéig nem kapok ilyen értelmű értesítést, a hó végén intézkedem a B-banknál az Első Erdélyi Ált. Biztosító követelésének kiegyenlítése iránt, míg az A-bank nevében előleget kérek a Román Állami Banktól a peresített

követelés kiegyenlítése céljaira, értesítvén erről nevezett biztosító társaságot, ily módon igyekeztvén elérni azt, hogy további perköltségek ne merüljenek fel.

*Teljes tisztelettel
Tompá Sándor s. k.*

C

Dr. Ausch Jenő ny. ügyvéd levele Tompa Sándorhoz
Kolozsvár, 1951. július 3.

Igen tisztelt Igazgató Úr!

B. kívánságának és ígéretemnek eleget téve megkértem Igazgató úr nevében K. ügyvéd urat, hogy a Bank ellen a Törvényszéknél tegnapi napra kitűzött Első Erdélyi Általános Biztosító Rt. peres ügynek a tárgyalásán mint megfigyelő jelen legyen és szükség esetén, ha t. i. a tárgyalás elnapolása másképpen nem volna lehetséges, úgy bár meghatalmazás nélkül, de mégis jelentkezék elnapolási indítványával.

K. ügyvéd úrnak tájékoztatása folytán a tegnapi tárgyalások lefolyásáról az alábbiakat közlöm:

Mind a két ügyben megérkezett a Törvényszékhez, kellő időben az Igazgató úr által aláírt és postán beküldött 2-2 íntámpinare, vagyis a személye kihallgatása kérdésében, valamint az ügy érdemében szóló íntámpinare.¹³⁷

Mivel a Biztosító Társaságnak megjelent képviselője nagyon erélyesen követelte a tárgyalásnak érdemben való megtartását és sürgős határozatot kért, ezért K. ügyvéd úr helyesnek látta jelentkezni és a tárgyalás elnapolását kérni, a már Igazgató Úrnak érdemleges periratában - íntámpinare - felhozott azon indokból, hogy időközben a Legfelsőbb Bankbíróóság az ügyvédi képviseletet a két peres ügyben engedélyezhesse. Így azután a Törvényszék, az ellenfélnek ellenzése dacára a tárgyalást mindkét ügyben elnapolta *f. év augusztus hó 13.*

---

137 Előterjesztés

(tizenharmadik) napjára. Kellő idő áll tehát Igazgató úrnak rendelkezésére a megfelelő intézkedések megtételére.

A Leszámitoló Banknál hosszú évtizedekig folytatott jogi tanácsadói tevékenységem után feljogosítottan érzem magam arra, hogy úgy Igazgató úrnak személye iránti rokonszenv és nagyrabecsülésből, mint maguknak a szóban forgó pereknek és elképzelhető újabb hasonló pereknek érdekében az alábbi komoly és sürgős természetű észrevételeimet el nem hallgassam.

Nem tudom megérteni, miként lehetséges, hogy a Leszámitoló Bankot, mely felszámolás alatti helyzetében is kivételes módon tett eleget minden kötelezettségének, most ilyen perekkel támadják meg, követelve a Banktól a deblokált lej követeléseknek kiegyenlítését.

A kérdést úgy a Leszámitoló Bank, mint az Igazgató úr fölszámolása alatt álló Banca Generală szempontjából egyaránt igen fontosnak tartom. A Leszámitoló Bankot Theil közlése szerint legújabban a „Bernád Andor” marosvásárhelyi cukorgyár szorongatja cca. 163.000 lej deblokált követelésével. Ha ugyan időközben már nem peresítette. Ennél is súlyosabbnak tartom azt az emlékezetem szerint több mint 2.000.000 deblokált lej összeget meghaladó követelést, melyet legutóbbi személyes találkozásunk alkalmával Igazgató úr említett és amely a Banca Generală-ra vonatkozik.

Hogyan lehetséges, hogy mikor a két Banktól deblokált lej követeléseket kérnek, sőt peresítenek, a két Bank ne tudja elérni azt, hogy azonos összegeket deblokáljanak a két Banknak blokált lej-követeléseiből? Hisz a monetáris reformról szóló törvénynek Igazgató úr által bizonyára jól ismert szakasza egyenesen kimondja, hogy mindazon esetekben, midőn az intézetek deblokált lej-követeléseket kell kiegyenlítsenek, azonos összegek lesznek rendelkezésükre bocsátva. Igaz, hogy csodálatos módon a törvény nem szól arról, hogy ki által és hogyan lesznek ezek az összegek rendelkezésre bocsátva, de józan ésszel nem lehet kételkedni abban, hogy ha deblokált követeléseket kell kifizessenek és saját magamnak blokált lej-követelésem van, úgy nekem jogom van azonos összegű blokált lej-követelésemmel deblokálásához. Ez a tétel szerintem általánosságban is érvényes kell legyen. Mennyivel inkább kell tehát érvényesülnön éppen a két Bankra vonat-

kozóan, melyeknek részvénytöbbsége a Magyar Népköztársaság tulajdona és amely bankoknak, valamint különösen felszámolásuknak is tárgyában a román és magyar kormány között 1948. év április és augusztus havában barátságos tárgyalások és barátságos megállapodások jöttek létre, a két kormány által delegált bizottságok útján és különösen az augusztusi megállapodás, melyet román részről Luca Vasile miniszternek irányításával és közreműködésével kötöttek, külön is megígérte, hogy a két bank felszámolásának érdekében minden lehető törvényes segítséget megadnak. Véleményem szerint, ha az illetékes pesti körök, vagyis maga a Magyar Kormány ebben az ügyben Luca miniszterhez fordult volna, ismerve az Ő erélyes és igazság-szerető egyéniségét, a deblokálások már rég megtörténtek volna a Bank javára. Természetesen akként, hogy a törvénynek megfelelően Luca miniszter a Minisztertanács, ill. az ez által kinevezett Deblokálási Bizottság útján intézkedett volna. Úgy, hogy azt kell feltételezzem, hogy vagy Igazgató úr, vagy a Magyar Kormány nem tettek semmit ebben az irányban. Már pedig a közmondás is azt mondja, hogy néma gyermeknek anyja sem érti szavát.

Ha már itt tartok, röviden megemlítem a városi nacionalizált ingatlanok kérdését is, mert úgy látom, hogy ebben a kérdésben sem történhetett semmiféle lépés. Nem tudom megérteni, hogy különösen a már hivatkozott kormány-megállapodások után miként volt lehetséges az, hogy bár a Magyar Általános Hitelbanknak összes romániai városi házait nem sajátították ki, addig a Leszámítoló Banknak (és így a beolvadt bankoknak is) összes városi ingatlanait, néhány csekély értékű kert és telek kivételével mind kisajátították, holott a részvénytöbbség folytán ezek is magyar állami érdekeltségek. Ismét azt kell feltételeznem, hogy semmi sem történt a sérelmek orvoslása érdekében.

Úgy véltem, hogy baráti kötelességet teljesítek fentiek őszinte megírásával.

Szívélyes üdvözetekkel és b. szolgálatára mindig készen maradok.

*őszinte híve:
dr. Ausch Jenő s. k.*

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 35. doboz, 23/d csomó, 09633. sz., sokszorosított másolatok.

65.

A pénzügyminisztérium feljegyzése a magyar természetes és jogi személyek tulajdonát képező, Romániában lévő javakról, jogokról és érdekeltségekről

Budapest, 1952. augusztus 19.

00.02349/Ro/1952.IX.d.

Jelen feljegyzés tárgya a magyar természetes és jogi személyek tulajdonát képező, Romániában lévő javak, jogok és érdekeltségek összefoglaló ismertetése és értékelése. Tekintettel arra, hogy a javak értéke részben felszabadulás előtti, részben felszabadulás utáni lej és pengőben, valamint egyéb valutákban került bejelentésre, ezeket az értékeket – miután a felszabadulás előtti időre vonatkozóan rubel árfolyamok nem állnak rendelkezésre – egységesen USA dollárban mutatjuk ki.

Az értékelésnél általában az 1943-as értékadatokat vettük figyelembe, tekintettel arra, hogy a vállalatok részéről a felszabadulás előtti időre vonatkozóan utoljára 1943. december 31-ével készült mérleg.

A különböző pénzürtékek dollárra való átszámítása a Magyar Nemzeti Bank 1943. december 31-i hivatalos árfolyamán történt.

1.) Ingatlanok:

a) *A magyar állam, közületek, valamint intézmények tulajdonát képező egészségügyi és üdültetési célokat szolgáló ingatlanok Erdély különböző részein mintegy 2,212.000 \$ értéket képviselnek. Ezeket az ingatlanokat az OTI,¹³⁸ a MABI,¹³⁹ a Gyermekvédő Liga, az Országos*

Idegenforgalmi Hivatal, a Magyar Sísövetség és ehhez hasonló szervek 1940-től kezdődően részben készen vásárolták, részben újonnan építették és rendezték be. Példaként megemlíjtük a Magyar Sísövetség tulajdonát képező sportszállót, menedékházat és síugró-sáncot Borsán, továbbá a MABI tulajdonát képező szovátai üdülőtelepet 3 hold parkban.

A szóbanlévő ingatlanokat 1945-ben a CASBI vette kezelésébe.

A Magyar Pénzügyminisztérium kolozsvári kirendeltsége a CASBI-egyezmény¹⁴⁰ alapján, amelynek értelmében ezek az ingatlanok visszaszolgáltatandók lettek volna, kérte az ingatlanok felszabadítását, ami azonban nem történt meg.

b) *A Magyar Nemzeti Bank által 1940 óta vásárolt és újonnan épített ingatlanok, amelyeket részben a Román Nemzeti Bank vett át, részben pedig közületi célokra használták fel. Értékük: 297.000 \$.*

c) *A Magyar Iparügyi Minisztérium tulajdonát képezi az általa 1942-ben vásárolt nagybányai bányakapitánysági ingatlan amely telekkönyvileg a Magyar Államkincstár nevében áll. Értéke: 39.000 \$.*

d) *A Debreceni Református Kollégium tulajdonát képezi Kolozsváron egy szállodaépület, valamint annak közelében lévő bérház. A szálloda épületét a Román Alkotmány 44. és 45. pontjai alapján közérdekből kisajátították. Az ide vonatkozó végzés szerint a kisajátítás kártérítési kötelezettség mellett történt. A bérházat az időközben megjelent államosítási törvény alapján nem államosították és azt tudomásunk szerint jelenleg a Református Egyház megbízottja kezeli. Az ingatlan értéke: 390.000 \$.*

e) *A Magyar Folyam és Tengerhajózási Rt.-nak Orsován és Szulinában vannak ingatlanai, amelyek könyv szerinti értéke a MEFTER bejelentése szerint 146.000 \$. Az ingatlanok részben rakpartok, részben adminisztratív épületek és kisebb részben lakórészek. Az ingatlanok egy részét a bérlő vállalat államosítása folytán államosították. Egy további épületet a Sovrom foglalt el anélkül, hogy a román hatóságok részéről*

---

138 Országos Társadalombiztosítási Intézet.

139 Magyar Balesetbiztosítási Intézet.

140 Az 1948 november 21-i egyezményről van szó. Lásd az 54. sz. dokumentumot.

az épület igénybevétele elrendelték volna. További ingatlanok pedig a MEFTER szabad rendelkezése alatt állanak.

f) *Az IBUSZ 1940-től 1944-ig Észak-Erdély különböző vasútállomásain elárusító pavillonokat* épített, ezenkívül több városi menet-jegyirodát rendezett be, amelyeket a CFR vette át és bérbeadás útján hasznosít. Értéke: 20.000 \$.

g) *Az előbbieken kívül az Országos Közegészségügyi Intézet tulajdonát képezték tüdőbeteg- és nemibeteg-gondozó intézetek és egészségházak.* Ugyanúgy a Magyar Államépítészeti Hivatal is több ingatlant jelentett be, amelyeket újonnan épített, illetőleg vásárolt meg. Ugyancsak ottmaradt ezen szervek felszerelése is. Ezekre vonatkozóan nem rendelkezünk olyan adatokkal, amelyekből kétségtelenül megállapíthatnánk, hogy melyek azok, amelyek Észak-Erdély visszacsatolása alkalmával hasonló román szervektől vétettek át és melyek azok, amelyeket újonnan létesítettünk és ezért értéket nem tudunk megjelölni. Példaként megemlítjük, hogy a Magyar Államépítészeti Hivatal építette és felügyelete alá tartozott a Marosvásárhelyi Közforgalmi Repülőtér is.

Az a-f) alatt említetteken felül a magyar természetes személyek tulajdonát képezi kereken 2.000 házingatlan belsőséggel. Ezeknek mintegy 20%-a esett a ház-államosítási törvény hatálya alá. Ezen felül további mintegy 2.500 olyan mezőgazdasági belsőség és földreform hatálya alá nem esett kis földbirtok képez magyar tulajdont.

Szándékosan nem foglalkozunk a földreform által kisajátított ingatlanok ügyével, valamint a földreform és a CASBI-törvény alapján magyar tulajdonosok részéről sérelmezett kistulajdonok visszaállításának kérdésével. A földművelésügyi minisztérium által rendelkezésünkre bocsátott adatok szerint mintegy 3.815 lakóházat és 21.353 kat.hold magyar állampolgári tulajdont képező kisbirtokot, továbbá 28.836 kat.hold magyar tulajdont képező 50 hektárnál nagyobb birtokot sajátítottak ki a földreform és a CASBI-törvény alapján. Amennyiben egy ház átlagos értékét 1943-ban 200.000 lejre és 1 kat.hold értékét átlagosan 30.000 lejre értékelünk; így ez összesen 1.552,000.000 1943-as lej-értéket képvisel. Amennyiben a lejt 1:30 átszámítjuk 43-as

pengőre és ezt a hivatalos árfolyamon dollárra, úgy ez az összeg kerekén 10,000.000 \$-t tesz ki.¹⁴¹

2) *Ingóságok és árukövetelések:*

a) *Gépi berendezések és felszerelési tárgyak*, amelyeket magyar vállalkozók (nem jogi személyek) vállalkozásaikkal kapcsolatban vittek Erdélybe, ahonnan ezek visszaszállításra nem kerültek. Értékük mintegy 1,662.000 \$. Például: Ruttkai Béla és Egri István magyar építési vállalkozók Nagybányán, a zartalepi aranylúgozó művek építkezéséhez szállított építési gépei, felszerelése és állványzat-anyaga, amely értéke mintegy 60.000 \$. Ezek a Pénzügyminisztérium kolozsvári kirendeltségének megállapítása szerint 1950. elején még hiánytalanul az említett telepen tároltak. Továbbá Szöges János építészmérnöknek nagyváradi építkezésekhez odaszállított hasonló ingóságai, amelyeket a városi építési osztály vett át. Értékük mintegy 492.000 \$.

b) *Magyar természetes és jogi személyek 1940–1945-i különböző faárut vásároltak meg, azonban a kifizetett faáru leszállításra már nem került. A követelés tárgyát képező áruk a következők:*

Lábon álló erdő:	340 kat. hold
Tűzifa	62.310 m ³
Fűrészáru	91.392 m ³
Rönkfa	94.769 m ³
Telepfa	8.000 m ³
Gömbfa	4.000 m ³
Szélfa	16.212 m ³
Hulladékfa	572 m ³
Cserkéreg	380 m ³

A fenti faáru értéke – 1943-as pengőáron, az 1943. december 31-i hivatalos dollárárfolyamon történt átszámítással mintegy 953.000 \$.

c) *Magyar természetes és jogi személyek által 1940–1944-i vásárolt és le nem szállított különféle áruk*, továbbá kölcsönadott berendezési tárgyak.

Ezek értéke mintegy 207.000 \$.

---

141 A Pénzügyminisztériumban 1948. július 10-én, a magyar állampolgárok Romániában lévő ingó- és ingatlan vagyonáról készült kimutatás szerint a közalkalmazottak és egyéb magánszemélyek összvagyonára 3 70 960 494 forintot tett ki. Lásd: MOL-JGY román admin. XIX-J-1-k, 38. doboz, 23/g, sz. n.

3) *Magyar természetes és jogi személyek követelése román természetes és jogi személyekkel szemben:*

a) *Folyósámla-követelések.*

A Pénzügyintézeti Központ összeállítása szerint a következő követeléseink állanak fenn:

\$	512.000.-
£	65.300.-
Svfr.	6.000.-
Ft.	684.000.-

Ezen követelések összege a hivatalos árfolyamon számítva összesen 754.000 \$.

A fenti követeléseken kívül további 786.000 stabilizáció előtti lej, valamint 189.000 pengő mutatkozik javunkra, amelyeket azonban mint elértéktelenedett követeléseket nem vettünk figyelembe.

b) *Magyar cégek részéről leszállított, de a román átvevők részéről ki nem fizetett áruk:*

\$	11.000.-
£	105.000.-
Svfr.	48.000.-
Ft.	1.178.000.-

Fenti tételek hivatalos árfolyamon átszámítva összesen 417.000 \$.

A fentebb felsorolt összegek között szerepel többek között az Első Magyar Konzervgyár 104.000 angol font követelése a Metalloglobus S.A.R.-al szemben, mely követelés fennállását a Román Nemzeti Bank 1947-ben elismerte.

4) *Magyar vállalati érdekeltségek Romániában:*

a) *Érdekeltségek ipari és kereskedelmi vállalatokban.* Összesen 176 ilyen vállalatban van érdekeltségünk. Ezen vállalatok 1943. december 31-i mérlegértéke alapján érdekeltségünk összesen 203.000.000 pengő, ami az 1943-as hivatalos nemzeti banki árfolyam alapján megfelel 40.000.000 \$-nak.

Az erdélyi vállalatokban levő érdekeltségek előbbieken kimutatott értékéből egy kisebb hányad esik Észak-Erdély visszacsatolása előtti érdekeltségre. Észak-Erdély visszacsatolása után, vagyis 1940-től kezdődően jelentős mértékben emelték magyar részről az észak-erdélyi

vállalatokban lévő érdekeltség mértékét új beruházásokkal, valamint számos új vállalati érdekeltség is keletkezett. Mindez tényleges magyarországi tőketranszferrel, sok esetben apporttal, vagyis a magyar érdekelt részéről gépek és berendezések szállításával történt. Például: a Magyar Acélárugyár Rt.-nak Kolozsváron 100%-os érdekeltsége volt a Corvinus kolozsvári vasöntő és gépgyár rt.-ban, melynek mérlegértéke 1940-ben 1,200.000 pengő volt. Az anyavállalat új gyártelepet épített és rendezett be Kolozsváron, melynek mérlegértéke 1943-ban 3,754.000 pengő volt. A vállalat jelenleg Fabrica de Maşini Unirea név alatt működik. Hasonlóan megemlítjük, hogy a Hungária Vegyi és Kohóművek Rt., amelynek 100%-os érdekeltsége volt a nagybányai Ólom és Cinkbánya Rt.-ban, amelynek mérlegértéke 1940-ben 666.667 pengő volt, az anyavállalat által végrehajtott alaptőke-emelés folytán, amelyet a vállalat modernizálására és nagyobbítására fordítottak, a mérlegérték 9.449.000 pengőre emelkedett. Ugyanígy a Hungária 100%-os érdekeltségét képező Nagybányai Phönix Kénsav és Vegyi-termékek Gyára Rt. Mérlegértéke 1943-ban 32,145.000 pengő volt.

A volt magyar érdekeltségű vállalatok államosításra kerültek. Az 1948. június 11-én életbe lépett román államosítási törvény 11. szakasza szerint: „Az állam kártalanítja a tulajdonosokat és az államosított vállalatok részvényeseit”.

b) *Érdekeltség a Petrozsényi-szénbányákban*

A magyar érdekeltség egy részét a Szovjetunióknak adtuk el. Utóbb azonban tudomást szereztünk az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt., valamint a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. tulajdonát képező 541.000 db. Petrozsényi részvényről, amelyeket hazahoztunk. A Szovjetunió a neki eladott részvényekért darabonként 69,019.305 jóvátételi dollárt fizetett. Ennek figyelembe vételével a magyar tulajdont képező Petrozsényi részvények értéke összesen 3,733.944 magyar jóvátételi dollár, ami megfelel mintegy 11,201.832 jelenlegi árudollárnak.

c) *Romániai magyar bankérdekeltségek*

A vezető magyar pénzintézeteknek is jelentős érdekeltségeik állottak fenn Romániában. A magyar bankérdekeltségek rendezésére a Román Népköztársaság kormánya és a Magyar Népköztársaság kormánya között 1948. április 14-én ideiglenes megállapodás jött létre,¹⁴²

amelynek végrehajtására azonban a közben történt államosítások miatt nem került sor. Ennek következtében a magyar érdekeltségű pénzüzetek egy részét a Román Állami Bank vette át, míg egy másik része, mégpedig a Magyar Általános Hitelbank érdekeltségei, valamint az Erdélyi Leszámítoló és Pénzváltóbank likvidációs állapotban van. Az utóbbiakat nem államosították, azonban pénzüzeti tevékenységüket be kellett hogy szüntessék.

A likvidáció alatt álló két pénzüzet érdekeltségéről rendelkezésünkre álló egy 1951. december 15-i státusösszeállítás szerint a vagyon kerekén 60,000.000 lejre tehető. Ez hivatalos árfolyamon átszámítva .....\$.¹⁴³

A két bankérdekeltségen kívül azonban, amint ezt már megjegyeztük, további bankérdekeltségek is fennállottak, amelyeket a Román Nemzeti Bank vett át. Véleményünk szerint az egyéb vállalati érdekeltségekhez hasonlóan az értékelésnek itt is az 1943. december 31-i mérlegérték alapján kell történnie. Minthogy ilyen összeállítás nem készült, a Pénzüzeti Központot utasítottuk ennek elkészítésére. Megjegyezzük, hogy az erdélyi magyar érdekeltségű pénzüzeteknek értékes házaik is voltak, amelyek nagy részét a Román Nemzeti Bank vette át és használja.

d) *Magyar érdekeltségek a romániai helyiérdekű vasutakban*

Ezek kívül az észak-erdélyi részre eső érdekeltségek ügye meglehetősen összefonódott a trianoni békeszerződés, valamint az úgynevezett második bécsi döntés, majd pedig a párizsi békeszerződés alapján adódott területi változás következtében.

Tekintettel arra, hogy a helyiérdekű vasutak ügyével a Párizsi Békeszerződés után magyar részről nem foglalkoztunk, javasoljuk annak kidolgozását. Megjegyezzük, hogy a második bécsi döntés után a kérdéssel Hollós kartárs foglalkozott és vett részt több értekezleten, miért is a kérdés kidolgozásában jelentős segítséget tud nyújtani.

A rendelkezésre álló adatokból megállapítható, hogy a trianoni békeszerződést követően román részről államosított helyiérdekű vasutak

142 Lásd a 47. sz. dokumentumot.

143 Az összeg hiányzik az iraton. Az 1947 augusztus 15-i pénzreform utáni új árfolyamon ez kerekítve 400.000 \$. - V. G. megj.

megváltására a C.F.R. megállapodást kötött a Polaris Corporation, Delawar, USA-val érdekeltségének 1,801.385 Svfr.-ért történő megváltására (az egyezmény a Monitorul Oficial 1932. IV. 20. 94. sz. megjelent). Miután román részről fizetés nem történt, a második bécsi döntés után a MÁV fizette ki az összeget. Miután a szóban levő vasútvonal 1944-ben ismét a román állam tulajdonába jutott vissza, a románok helyett teljesített fizetés részünkre visszatérítendő. Az általunk kifizetett svájci frank dollárértéke hivatalos árfolyamon 414.000 \$.

Fent említetteken kívül még más észak-erdélyi, dél-erdélyi és más viszonylatú helyi érdekű vasutakban lévő magyar érdekeltségek kidolgozása a MÁV részéről folyamatban van.

e) *Észak-erdélyi keskeny vágányú vonalakra Magyarországról szállított gördülőpark*

A második bécsi döntés után román részről elszállították az észak-erdélyi helyi érdekű keskeny vágányú vasutakhoz tartozó keskeny vágányú gördülőanyagot. Magyar részről a forgalom beindítása végett magyar keskeny vágányú vonalakról szállítottunk át gördülőanyagot, majd a Győri Vagonyár készített új kocsi parkot és vontatókat az észak-erdélyi területek keskeny vágányú helyi érdekű vonalainak, így például a Marosvásárhely–Parajd és a Marosvásárhely–Mezőbánd-i helyi érdekű vonalak üzemének biztosítására és modernizálására. A Magyarországról Észak-Erdélybe szállított keskeny vágányú gördülőanyag a következőkből áll:

1. mozdonyok	42 db.
2. személyszállító és kalauzkocsik	32 db.
3. teherkocsik	410 db.
4. forgóállvány	20 db.

Ezek értéke mintegy 34,000.000 Ft., hivatalosan átszámítva 2,880.000 \$.

f) *A Magyar Államvasutak igénye a Román Államvasutakkal szemben*

1) A Magyar Államvasutak által az észak-erdélyi vasútvonalakba valamint vasúti műhelyekbe és épületekbe eszközölt befektetések. Ilyenek:

A MÁV által a kolozsvári főműhely részére beruházott gépek. A második bécsi döntés után a románok az átadott észak-erdélyi terület

vasúti berendezését elszállították. Ennek következtében vált szükségessé az említett beruházás. Ezen területnek a románok részére történt visszaadása alkalmával a magyar részről beruházott javakat otthagytuk. A gépek értéke 236.000 \$.

A kolozsvári főműhely és egyéb erdélyi műhelyekbe történt beruházás 1940–44. években, amelyek szintén a románok által Észak-Erdélyből kiürített javak pótlását, továbbá ezen műhelyek felszerelésének modernizálását szolgálták. Ezek értéke mintegy 269.000 \$-ra tehető.

Az észak-erdélyi vasutakon 1940–44-ben végzett távközlő biztosító berendezési beruházások és felújítások. Ezek értéke mintegy 2.210.000 \$.

A MÁV betegségbiztosító intézete kolozsvári kórházának felszerelése. Ennek értéke mintegy 38.000 \$.

A második bécsi döntéssel Magyarországhoz visszacsatolt területen 1940–44-ben végzett beruházási és felújítási munkák, pályafenntartási felépítmények és magasépítmények. Ezek értéke: 92.502.000 \$.

2) A MÁV-nak és a CFR-nek szállítmányozással kapcsolatban fuvardíjakból kifolyóan egymással szemben követeléseik és tartozásaik vannak. Ennek egyenlegét ez idő szerint nem tudjuk megállapítani és ennek rendezése véleményünk szerint nem államközi, hanem a két államvasút közötti tárgyalások anyagát képezi. Hasonlóan volna a két Postának egymással szembeni követelése is elszámolandó.

3) A felszabadulás után a MÁV vonalain maradtak a CFR gördülőparkjához tartozó gördülőanyagok, viszont hasonlóan a CFR vonalain maradtak a MÁV gördülőparkjához tartozó gördülőanyagok.

Ezek kicserélésére 1951. január 20.-án Bukarestben a két kormány képviselői között egyezmény jött létre. Az egyezmény a két vasúttársaság közötti kölcsönös bizalmatlanság következtében nem nyert lebonyolítást, azonban a kicserélésre váró gördülőanyag a Közlekedési Minisztérium által rendelkezésünkre bocsátott adatok szerint nem jelentős.

A CFR által a MÁV-nak visszaadandó gördülőanyag:

mozdony 228 db.

vasúti kocsi 228 db.

A MÁV által a CFR-nek visszaadandó gördülőanyag:

mozdony 35 db.

vasúti kocsi 141 db.

5) Szórványérdekeltségek (*Streubesitz*) romániai részvénytársaságokban

Kereken mintegy 400 román részvénytársaság magyar tulajdonban levő szórványrészvényei a Pénzügyi Központ kimutatása szerint:

150,000.000 lej n.é. [névértékű] részvény

16,000.000 pengő n. é. részvény

13,000.000 régi korona részvény

Ezek értékének hozzávetőleges megállapítása is huzamosabb időt vesz igénybe, a részvénytársaságok nagy számára tekintettel, amit ezideig még elkészíteni nem tudtunk.

6) Magyar tulajdont képező román kibocsátású záloglevelek és kötvények

Ezek névértéke:

Lej	31,561.795	Ffrs	54.100
Korona	129.000	\$	28.000
Angol £	56.900	Sch	24.555

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 35. doboz, 23/d csomó, sokszorosított másolat. Közli: Vincze, 1999. 146–150. o.

66.

A román–magyar pénzügyi tárgyalások előkészítésével kapcsolatos feljegyzések, kimutatások

Budapest, 1952 november 3, 12.

A

Átírat Kiss Károly külügyminiszternek a Román Népköztársaság területén lévő magyar ingatlanok ügyében¹⁴⁴

Budapest, 1952. október¹⁴⁵

¹⁴⁴ Az irat tetején kézzel írt utasítás olvasható: „Antos m. h. elvtárs elé!”

¹⁴⁵ Kézirással áthúzva és fölé írva: november 3.

A Magyar Népköztársaság és a Román Népköztársaság között előre láthatólag november közepén pénzügyi tárgyalások indulnak meg. Ezek során javasolni fogjuk a két állam tulajdonában álló, de a másik állam területén lévő ingatlanok kérdésének olyan értelmű rendezését is, hogy mindkét állam lemond a másik állam javára annak területén lévő ingatlanairól, fenntartva azonban a diplomáciai, kulturális stb. célokra szükséges ingatlanok tulajdonjogát. Ezzel kapcsolatban tisztázást igényel az, hogy

a) a Magyar Népköztársaság román területen lévő ingatlanai közül melyek azok, amelyekre külképviseleti szerveink céljára, továbbá kulturális vagy egyéb hasonló célokra ez idő szerint szükségünk van, vagy belátható időn belül szükségünk lesz,

b) a román területen lévő, a Román Népköztársaság tulajdonában álló ingatlanok közül az a) pontban említett célokra hol és milyen ingatlanok megszerzése kívánatos.

A tárgyalások közeli megkérdezésére való tekintettel kérem, hogy válaszát legkésőbb november hó 10. napjáig közölni szíveskedjék.

*Uzoni
Kruszlák*

B

Feljegyzés

a magyar–román pénzügyi tárgyalások előkészítése tárgyában 1952. november 12-én a pénzügyminisztériumban tartott értekezletről

Jelen voltak a Pénzügyminisztérium részéről: Kruszlák Ferenc, Virág Mihály és Uzoni Ödön, a Pénzügyintézeti Központ részéről Bauer Lajos, Horváth József.

Az értekező tárgya azoknak a feladatoknak a megbeszélése volt, amelyek a romániai kibocsátású magyar tulajdonban lévő értékpapírokról szóló kimutatással kapcsolatban felmerültek.

1. Az a kimutatás, amelyet a szóbanlévő értékpapírokról a P. K. a korábbi megbeszélések alapján elkészített, az újabb szempontok alapján bizonyos kiegészítésre szorul. Nevezetesen a magyar állam és a magyar jogi személyek tulajdonaként felvett címleteknél tisztázandó,

hogy ezekből mennyi tekinthető a magyar állam valóságos tulajdonának. Ebből a célból meg kell vizsgálni, hogy az értékpapírokból mi áll közvetlenül a magyar állam és magyar állami vállalat tulajdonában, mi a helyzet a felszámolt vállalatok, valamint az olyan vállalatok tárcájában lévő címleteknél, amelyeknél az állami érdekelttség nem 100%-os.

A vázolt feladattal kapcsolatban a P. K. képviselői közölték, hogy a felszámolt vállalatoknál nincs probléma, mert ezeknek a tárcájában volt értékpapírok a felszámolási eljárás befejezésekor állami tulajdonban kerültek. Minthogy az állami vállalatoknál sem merülhet fel vita, vizsgálni csak azokat a vállalatokat kell, amelyeknél nincs 100%-os állami érdekelttség; ilyen helyzet áll fenn az I. kúriabeli pénzüzeteknél. Ennek megfelelően az állami és jogi személyek tulajdonaként felvett értékpapír-mennyiség csak annyiban fog csökkenni, amennyiben azok egy része az említett pénzüzetek tárcájában van; csökkenés tehát az említett pénzüzetek tárcájában lévő értékpapírokkal kapcsolatban következik be, még pedig olyan arányban, amilyen a pénzüzetekben fennálló külföldi érdekelttség.

A P. K. a fentieknek megfelelően át fogja dolgozni a kimutatást akként, hogy feltünteti: a) a szóban lévő értékpapírokban fennálló valóságos magyar állami érdekelttség %-át, b) az ennek megfelelő értékpapírmennyiséget (számot), c) a tulajdonost.

2. További feladat annak megállapítása, hogy az 1. pont szerint valóságos állami tulajdont alkotó értékpapíroknak mennyi az értéke 1943. évi pengőben vagy lejben számítva. A megállapításhoz elsősorban Compassokra van szükség, ezekből azonban előreláthatólag csak a vállalati részvényekre lehet adatokat szerezni, az egyéb értékpapírok és a HÉV-részvények értéke a Compassokban nem szerepel. A HÉV-részvények miatt a P. K. érintkezésbe fog lépni a MÁV-val (Vaszkóval), az egyéb értékpapírokkal kapcsolatban pedig expresszlevélben felkéri Tompa Sándort, egy romániai árfolyamnapnak a bukaresti magyar követség útján való megküldése céljából. Ezen a téren a pénzügyminisztérium vállalta, hogy a Nemzeti Banknál utánanézés, nem található-e ott egy ilyen árfolyamnap. Tekintve, hogy az egyéb értékpapírok értéke általában nem változott lényegesen, az érték megállapításához nincs

feltétlenül 1943. évi árfolyamlapra szükség, hanem ha egyéb évekből származó árfolyamlap áll rendelkezésre, az is felhasználható.

3. Azoknál az értékpapíroknál, amelyek semmissé váltak vagy elvesztek, a kimutatást ki kell egészíteni ezeknek a számával, amennyiben a számok rendelkezésre állnak.

4. Ugyancsak fel kell tüntetni a kimutatásban azt is, hogy az értékpapírok hol vannak letétben, Magyarországon, Romániában vagy egyéb külföldi helyen s ugyancsak fel kell tüntetni az elveszés vagy megsemmisülés ideje szerinti letéti helyet az elveszett vagy semmissé vált értékpapíroknál is.

5. Minthogy az 1–4. pontok szerint elvégzendő feladatok a kimutatás újból való leírását teszik szükségessé s minthogy a kimutatás tartalma jelentősen kibővül, a P. K. november 13-án fel fogja küldeni az új kimutatás tervezetét, az esetleges észrevételek közlése végett. A kimutatást a P. K. úgy kívánja elkészíteni, hogy a tulajdoni, az értékelési, valamint az elveszett vagy semmissé vált értékpapírok egyedi megjelölésre alkalmas adatokat a kimutatás egyes tételeihez csatolandó melléklet tartalmazná. Ugyanitt kerülne feltüntetésre az is, hogy milyen bizonyítékaink vannak az elveszett vagy semmissé vált értékpapírokról.

6. Azokra az értékpapírokra vonatkozó adatokat, amelyek a pénzügyminisztérium (Nagy Antal) által a P. K.-hoz megküldött kimutatásban szerepelnek, az újonnan elkészítendő kimutatásba csak annyiban kell bedolgozni, amennyiben ezek az adatok bizonyítékokkal alátámaszthatók. Azokat az értékpapírokat azonban, amelyekre nézve az érdekelt személy egyszerű bejelentésén kívül egyéb adatunk vagy bizonyítékunk nincs, egy külön kimutatásban kell felsorolni.

7. A P. K. (Bauer Lajos) felhívta a figyelmet arra, hogy a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank tulajdonában van több százezer angol font névértékű, romániai kibocsátású értékpapír, amelyek egy 100%-os magyar érdekeltségű svájci holding-társaság nevén Svájcban letétben vannak. Néhány évvel ezelőtt Svájc megállapodást kötött Romániával, amelynek értelmében Románia a szóbanlévő értékpapír-fajták után, amennyiben a címletek svájci tulajdonban állnak, fizetést teljesít. Minthogy a Kereskedelmi Bank szóbanlévő értékpapírjainak a kérdése

ez idő szerint még elintézetlen, az a magyar-román tárgyalások során rendezhető lenne. A kérdésről a P.K. november 13-án részletes feljegyzést juttat el a Pénzügyminisztériumhoz.

*Uzoni
Kruszlák*

Melléklet

Nagy Antal pénzügyminisztériumi előadó kimutatása
a Romániában levő magyar vagyonokról
és a Romániával szemben fennálló követelésekről

Készült: 3 példányban

I. A vagyontárgyakat és követeléseket azok neme szerint külön-külön csoportokba soroltuk. Az ily módon csoportosított érdekeltségeket forint értékre számítottuk át ott ahol érvényben levő devizaösszegek szerepeltek azt a M.N.B. hivatalos árfolyamának megfelelően. Az át nem számítható összegeket pedig külön szerepeltessük. Azoknál a tételeknél, melyeknél hivatalos ár vagy számlaérték nem volt alkalmazható, a belföldi viszonylatban gyakorlatban volt és a romániai viszonylatban is gyakorlatban volt árak középarányosában fejeztük ki az értéket. Ennél a tételeknél meg kell jegyezni, hogy a feltüntetett követelés összege természetesen később csökkenést vagy emelkedést okozhat. Ezen tételek értékének (szorzószámának) megállapításánál a romániai viszonylatban jártas személyek véleményét is kikértük.

A csoportosítást az alábbiak szerint eszközöltük:

- 1) Értékpapírok
- 2) Vállalati, üzemi és intézményi vagyontárgyak
- 3) Vállalatok, üzemek és intézmények ingatlan javai
- 4) Faanyagokkal kapcsolatos követelések
- 5) Folyószámla követelések
- 6) Áruszállításból és egyéb ügyletből származó követelés
- 7) Magyar Állam Vasutak követelése
- 8) Egyéb vegyes jellegű követelés

- 9) Magánszemélyek érdekeltségei:
- a) Ingatlanok
  - b) Ingóságok
  - c) Egyéb jellegű [követelések]
- 10) Licenciák, gyártási engedélyek, zárt kutatási jogok
- 11) Nyugdíj- és járulékügyek
- 12) Helyiérdekű vasutak követelése

II. Csoportonkénti értékelés:

1) *Értékpapírok:* Ide soroltuk a román kibocsájtású és magyar tulajdont képező értékpapírokat, melyek a Pénzügyi Központ vagy külföldi pénzügyi intézmény letétében illetve ismeretlen helyen vannak. Ezek értékmegállapításánál az érvényes devizaösszegeket a M.N.B. hivatalos árfolyamának alkalmazásával számítottuk át forintra, úgy, hogy a lej-összeget az 1952. január hó 28-a előtt érvényben volt 100/7.765 alapon számítottuk. Azokat az összegeket melyek forintra átszámíthatók nem voltak a forint összeg után külön tüntetjük fel.

Lej	529.085.226,- =	41.083.467,80 Ft
Ł	4.131,- =	136.818,72 Ft
Ffr	46.400,- =	1.568,32 Ft
Sch	24.555,- =	13.750,80 Ft

Ezen kívül még:

K	13.027.515,-
O. frt	1.370.687.50,-
P	16.033.877,-
ar. fr	7.500,-

2) *Vállalati, üzemi és intézményi vagyontárgyak:* Ide soroltuk a bányáérdekeltségeket, üzemi berendezéseket és felszereléseket. Ezen tétel értékelésénél meg kell jegyezni, hogy csak igen kevés esetben áll pontos adat a követelés mibenlétére és értékére. A rendelkezésünkre álló mintegy 175 bejelentett tételnek a pontos beállítását nem lehetett eszközölni, mivel azok között több olyan tétel is van, amely értékpapír vagy egyéb részvénykövetelés. Vannak olyan tételek is, melyeknél a követelés jellege pontosan nem tűnik ki, s így annak értéke sem állapítható meg. Az értékelést az 1. pont alattiak szerint fogatosítjuk.

tottuk, azonban meg kell jegyezni, hogy az a későbbi során csökkenően vagy emelkedően még változni fog.

Lej	95.998.636,-	=	7.454.290,-	Ft
Ł	26.991,-	=	893.941,92	Ft
\$	784.421,-	=	9.279.700,-	Ft
Ft	-	=	10.325.482,-	Ft

Ezen kívül még:

P 149.735.954,-

3) *Vállalatok, üzemek és intézmények ingatlanai*: Ide soroltuk a fentiek tulajdonát képező ingatlanokat, telkeket és épületeket. Az érték-megállapításnál a bejelentésben szereplő adatokat vettük figyelembe az 1. pont alatti átszámítás alkalmazásával. Meg kell jegyezni, hogy a nyilvántartott 51 tételből mintegy 18 tétel értéke nincs megállapítva, mivel azokat a román szervek kisajátították vagy államosították. Ezen ingatlan értékelés között az ingatlanok értékében több esetben a vállalat tulajdonát képező berendezés is be van számítva. Ez viszont az előző értékek között nincs nyilvántartva. Az ingatlanok értéke különböző pénznemekben vannak megadva és pedig:

Lej	19.637.115,-	=	1.524.821,98	Ft
Ft	-	=	7.134.004,-	Ft

Ezen kívül még:

P 6.144.870,-

Ezen tételnél tehát számolnunk kell azzal, hogy az összeg a későbbiek során emelkedni fog.

4) *Faanyagokkal kapcsolatos követelések*: Ide soroltuk azokat az érdekeltségeket, melyek a Romániában volt magyar faipari és fakereskedelmi vállalatok, egyéni cégek és magánszemélyek (kereskedők) ügyletei kapcsán keletkeztek. A rendelkezésünkre álló adatok természetes mértékegységei alapján a belföldi forgalomban érvényben levő középárfolyamot vettük alapul és a megadott mennyiségeket így szorzószámmal számoltuk át forint értékre.

Követelés:

Lábon álló és kitermelésre megvásárolt erdő

340 kh./4.000,- Ft = 1.360.000,- Ft

Kitermelt fa és fűrészáru

339.768 m³/900,- Ft = 305.791.200,- Ft

Egyéb faanyag (talpfa, fakéreg és szélfa)

23 vagyon = 66.066.000,- Ft

Ezen tételnél is minthogy a pontos értékadat egyes esetekben nincs megadva az összeg változásával számolni kell.

5) *Folyószámla követelések:* Ide soroltuk a magán és jogi személyeknek a magyar pénzüzetek útján fennálló zárolt követeléseit, váltó és hitel tételeit, kompenzációs követeléseit. Az érték átszámítása az 1. pont alattiak szerint történt:

Lej 786.036,60 = 61.035.704,- Ft

Ł 39.782,- = 1.317.579,- Ft

\$ 364.593,97 = 4.313.147,- Ft

Lit 6.000,- = 16.503,60 Ft

Ft - = 702.959,78 Ft

K 240,- -

6) *Áruszállításokból és egyéb ügyletekből származó követelések:*

Ide nyert besorolást a magyar természetes és jogi személyeknek román természetes és jogi személyekkel szembeni áru és egyéb ügyletből eredő követelése.

Követelés:

169.593.399,- Lej = 13.168.927,43 Ft

100.525,- Ł = 3.329.388,- Ft

48.078,- Sfr = 132.243,35 Ft

Ft = 395.931,-

Ezen kívül még:

P 7.511.234

Magyar Állam Vasutak követelése:

Sfr 1.801.385 = 4.954.889,58 Ft

Ft - = 2.790.000,- Ft

Ezen kívül még:

P 486.273.703,15

ar. P 1.384.133,98

ar. Fr 36.426,60

8) *Egyéb vegyes jellegű követelések:* Ide soroltuk a tőke jellegű követeléseket, továbbá ékszerletéteket, befizetett nyugdíjárulékokat.

Az érték megállapítása csak a tőkejellegű követelés esetében volt eszközölhető, míg az ékszer és befizetett nyugdíjjárulék összege illetve értéke nem állapítható meg.

Lej: 225.134,- = 17.481.66 Ft

Ezen tételnél az ékszer letét és a nyugdíjjárulék összeg kisebb értékelkedést fog mutatni.

9) *Magánszemélyek érdekeltségei*: Ide soroltuk a magánszemélyek ingatlanaiból, ingóságaiból és egyéb más módon keletkezett követeléseit, megosztva:

- a) Ingatlanok
- b) Ingóságok
- c) Egyéb jellegű [követelések]

Ezen tétel értékelésénél le kell rögzítenünk, hogy a megadott természetes mértékegységeket egy közös szorzószámmal szorozva állapítottuk meg a követelés mennyiségét, mely a részletes kidolgozás alapján emelkedő eltérést fog mutatni. Így pl. a házingatlanoknál figyelemmel voltunk arra, hogy azok különböző méretű és minőségű épületek, továbbá a magyar érdekeltség nem minden ház vagy ingatlan tulajdonban a 100%, hanem az csak a nyilvántartott 3500 tételből kb. 70-75%-nak vehető.

a) Ingatlanok:

Lakóházak:	1900 épület/15.000.- Ft	=28.000.000.- Ft
Háztelek:	930 kh./8.000.- Ft	= 7.440.000.- Ft
Kertek, szántó:	25.125 kh/2.000.- Ft	=50.250.000.- Ft
Szőllő, gyüm.stb.:	13.765 kh/4.000.- Ft	=61.942.500.- Ft

b) Ingóságok:

Ezek volumenjére vonatkozólag pontos adatok még nem közölhetők, mivel a CASBI-kezelés alatt volt ingóságok átszállítása még folyamatban van. Azonban számolni kell azzal, hogy az ott levő ingóságokat a CASBI-egyezmény értelmében – kisebb mennyiségben – a Néptanácsok a használónál kívánnak hagyni s így ezen ingóságok ellenértékére a magyar tulajdonosok igényt tartanak.

Ezen tétel értékének pontos kidolgozása a jelenleg még folyamatban levő szállítások befejezése után lesz eszközölhető.

c) Egyéb jellegű követelések:

Ide kell sorolni a magán felek pénzköveteléseit, azonban erre vonatkozólag még adatok pontosan nem állnak rendelkezésünkre, csak szórványos bejelentés érkezett s így feltehető, hogy ez nagyobb összegben nem jelentkezik.

Ide soroltuk továbbá azokat a követeléseket, melyek a CASBI-kezelés alatt állott ingatlanok jövedelméből a román pénzügyminisztériumhoz kerültek befizetésre zárolt számlára. Ezek mennyiségére még pontos adat nincs, ezt a szórványosan beérkezett jelentések alapján vettük fel.

Ezzel kapcsolatos témaként jelentkezik az is, hogy a CASBI-kezelés alatt állott ingatlanok adója a CASBI kezelés ideje alatt nem lett kiegyenlítve s így ez irányba az ingatlanokra teher jelentkezik.

10) *Licenciák, gyártási engedélyek, zárt kutatási jogok:*

Erre vonatkozólag adataink között négy r. t. bejelentése szerepel gyártási engedélyek átengedése végett, összecszerűen megállapítva nincs. Továbbá egy magán fél, kinek a román állammal szemben zárt kutatási joga volt.

11) *Nyugdíj- és járulékkügy:*

Összecszerűen nyilvántartásunkban eddig nem szerepel.

12) *Helyiérdekű vasutak követelése:*

Erre vonatkozó adatokat az értékpapírok között vettük fel, minthogy a Román állam területén működött magyar vasút részvénytársaságok anyagjellegű követeléssel nyilvántartásunkban nem szerepelnek.

III. Romániával szemben fennálló tartozások:

1) *Magyar Állam Vasutak tartozása:*

\$ 23.895.272,21 = 282.681.067,80 Ft

Sfr 1.430.000,- = 3.933.358,- Ft

2) *Áruszállításokból és egyéb ügyletekből:*

Lej 47.695.149,- = 3.703.528,32 Ft

L 28,- = 927,36 Ft

Sfr 6.650,- = 18.291,49 Ft

Ft - = 398.361,- Ft

Ezen kívül még

P 2.765.461,-

IV. Összesítés a romániai magyar javakról:

1) Forintra átszámítható összegekből követelés	
Értékpapírok	41.235.605,64
Vállalati, üzemi és intézményi vagyontárgyak	27.953.412,92
Vállalatok, üzemek és intézmények ingatlanai	8.658.825,98
Faanyagokkal kapcsolatban	307.217.200,-
Folyószámla	67.386.102,04
Áruszállítás és egyéb	17.026.489,78
MÁV. követelése	7.744.889,58
Egyéb vegyes jellegű	17.481,66
Magánszemélyek	147.632.500,-
Összesen:	624.872.507,60
2) Forintra át nem számolható követelés	
K	13.027.755,-
o.frt	1.370.687,60
ar.fr	43.926,60
P	665.699.738,15
ar.P	1.384.133,98
3) Tartozás, forintra átszámítható összegekből	
MÁV tartozása	286.614.425,80
Áruszállítás és egyéb	4.121.108,17
összesen:	290.735.533,97
Forintra át nem számítható tartozás:	
P.	2.765.461,-

MOL Gazdasági Levéltár, a Pénzügyminisztérium Nemzetközi Jogi Főosztálya iratai, XIX-L-1-k, 224. doboz, 00232/Ro-54, hitelesített másolatok.

67.

A magyar tárgyaló delegáció által benyújtott, a két ország között függőben lévő egyes pénzügyi és gazdasági kérdések végleges rendezése tárgyában készített egyezménytervezet

Budapest, 1953. február 3.

EGYEZMÉNY

a Magyar Népköztársaság és a Román Népköztársaság között függőben lévő egyes pénzügyi és gazdasági kérdések rendezése tárgyában.

A Magyar Népköztársaság Kormánya, és a Román Népköztársaság Kormánya, attól az óhajtól vezettetve, hogy a két ország közt fennálló kapcsolatokat az 1948. évi január hó 24. napján kelt Barátsági, Együtműködési és Kölcsönös Segélynyújtási Szerződés, valamint az 1952. évi június hó 12. napján kelt Egyezmények szellemében, a békefrontnak és a szocializmus táborának érdekében szorosabbra fűzzék,

és felismerve azt, hogy ebből a célból rendezniök kell a még függőben lévő pénzügyi és gazdasági kérdéseket,

elhatározzák, hogy a jelen Egyezményben említett jogokat, követeléseket és igényeket az alábbiak szerint kölcsönösen és véglegesen rendezik.

1. cikk

1) A magyar Fél megszüntnek nyilvánítja mindazokat a jogokat, követeléseket és igényeket, amelyeket a Magyar Népköztársaság az 1930. évi április hó 28. napján kelt Párizsi Egyezmények, az 1947. évi február hó 10. napján Romániával kötött Békeszerződés, valamint az ezeket kiegészítő megállapodások és okiratok alapján a Román Népköztársasággal, továbbá a román közzogi és magánjogi jogi személyekkel szemben érvényesített vagy érvényesíthetne, ideértve a Román Népköztársaságnak az 1930. évi április hó 28. napján kelt, Magyarországnak, és a Hitelező Hatalmak között létrejött megállapodásokról szóló I. Párizsi Egyezmény 2. cikkében említett kötelezettségeit.

2) A román Fél megszüntnek nyilvánítja mindazokat a jogokat, követeléseket és igényeket, amelyeket a Román Népköztársaság az 1930. április hó 28. napján kelt Párisi Egyezmények, az 1947. évi február hó 10. napján Magyarországgal kötött Békeszerződés, valamint az ezeket kiegészítő megállapodások és okiratok alapján a Magyar Népköztársasággal, továbbá a magyar közjogi és magánjogi jogi személyekkel szemben érvényesített vagy érvényesíthetne, ideértve a Magyar Népköztársaságnak az 1930. évi április hó 28. napján kelt, Magyarország, és a Hitelező Hatalmak között létrejött megállapodásokról szóló I. Párisi Egyezmény 2. cikkében említett kötelezettségeit.

2. cikk

1) A magyar Fél lemond a Magyar Népköztársaság tulajdonában lévő, az 1945. évi április hó 4. napján a Román Népköztársaság területén volt ingatlan-vagyronról, vállalatokról és vállalati érdekeltségekről, valamint azokról a követeléseiről és igényeiről, amelyek ingatlan-vagyon, vállalat és érdekeltség állami tulajdonba vételéből, vagy ezekkel kapcsolatos egyéb (jogszabályi, bírói, közigazgatási) intézkedésből kifolyólag a jelen Egyezmény hatályba lépése előtt keletkeztek.

2) A román Fél lemond a Román Népköztársaság tulajdonában lévő, az 1945. évi április hó 4. napján a Magyar Népköztársaság területén volt ingatlan-vagyronról, vállalatokról és vállalati érdekeltségekről, valamint azokról a követeléseiről és igényeiről, amelyek ingatlan-vagyon, vállalat és érdekeltség állami tulajdonba vételéből, vagy ezekkel kapcsolatos egyéb (jogszabályi, bírói, közigazgatási) intézkedésből kifolyólag a jelen Egyezmény hatályba lépése előtt keletkeztek.

3. cikk

1) A Felek kölcsönösen rendezettnek nyilvánítják az egymással szemben fennálló, az 1945. április hó 4. napja előtt, akár államközi szerződésből, akár bármely más címen keletkezett azokat a követeléseket (ideértve a kölcsönös áruforgalomból eredő követeléseket is), amelyek közöttük államközi elszámolást igényelnek.

2) A román Fél rendezettnek nyilvánítja a Román Nemzeti Bank által az 1931. évben a Nemzetközi Fizetések Bankja útján a Magyar Nemzeti Bank részére nyújtott kölcsönből eredő 274.499,13 aranydol-

lár tőke-összegű követelést, továbbá, a Román Postaigazgatóság javára az 1945. évi április hó 4. napját megelőző időre vonatkozó kölcsönös elszámolás egyenlegeként az 1950. évi március hó 12. napján aláírt Jegyzőkönyv alapján jelentkező 1.449.460,42 ar. fr. és 2.788.908,20 lej összegű követelést, valamint a Román Népköztársaság Vasútai javára az 1945. évi április hó 4. napját megelőző időre vonatkozó kölcsönös elszámolás egyenlegeként az 1951. évi január hó 20. napján aláírt Jegyzőkönyv alapján jelentkező 613.727,08 Sfr összegű követelést.

3) A Magyar Népköztársaság Vasútai javára, az 1949. évi október hó 31. napjáig terjedő időre vonatkozó kölcsönös elszámolási egyenlegként, az 1951. évi január hó 20. napján aláírt Jegyzőkönyv szerint jelentkező követelésből még fennálló 6.798.492,19 rubelt a román Fél az 1953. évi december hó 31. napjáig kiegyenlíti.

4. cikk

A 2. cikkben említett lemondás nem terjed ki:

a) azokra az ingatlanokra, amelyek a Felek külképviseleteinek céljaira szolgálnak;

b) A Magyar Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság Orsova, Th. Schwarcz u. 1. számú, 135 négyszögöl területű házas ingatlanára;

c) az 1940–44. évek folyamán magyar területről az észak-erdélyi keskeny nyomközű vasúti vonalakra szállított 47 drb. mozdonyra, 1 drb. motorkocsira, 32 drb. személyszállító- és kalauzkocsira, 410 drb. teherkocsira és 60 drb. forgóállványra; ezeket a román Fél az 1953. évi ..... hó ..... napjáig ..... határállomáson üzemképes állapotban visszaszolgáltatja a magyar Félnek.

5. cikk

1) A magyar Fél lemond a román Fél javára a magyar állam, továbbá a román közjogi és magánjogi személyek által kibocsátott azoknak az értékpapíroknak a tulajdonjogáról, amelyek a Magyar Népköztársaság tulajdonában állanak.

2) A román Fél lemond a magyar Fél javára a magyar állam, továbbá a magyar közjogi és magánjogi személyek által kibocsátott azoknak az értékpapíroknak a tulajdonjogáról, amelyek a Román Népköztársaság tulajdonában állanak.

3) A Felek megbeszélést fognak folytatni abban az esetben, ha az egyik államot jogok illetik meg a harmadik államban kibocsátott olyan értékpapírokból kifolyólag, amelyek alapján a másik államot kötelezettségek terhelik.

6. cikk

A Felek kölcsönösen rendezettnek nyilvánítják:

a) az 1948. december 31. előtt kötött magyar–román kompenzációs ügyletekből eredő követeléseket, amennyiben az ügylet nem olyan vállalatok között jött létre, amelyek az 1948. évi június hó 30. napja után a szocialista szektorhoz tartoznak;

b) a felszámolt, felszámolás alatt álló, vagy társadalmiasított magyar és román cégek áruszállításból eredő összes követeléseit és kötelezettségeit, ideértve a mellékköltségeket is;

c) a két állam magánképviseleti cégeinek azokat a jutalékköveteléseit, amelyek a kölcsönös áruforgalommal kapcsolatban az 1948. évi december hó 31. napja előtt kötött szerződések alapján keletkeztek, kivéve, ha a szerződést a magyar képviseleti cégeknek a Magyar Külkereskedelmi Minisztérium által az 1948. évi június hó 30. napja után engedélyezett közvetítésével kötötték meg.

7. cikk

A Felek magánjogi jogi személyeknek a jelen Egyezmény 1., 2., 3., 5., és 6. cikkének rendelkezéseivel érintett vagyontárgyairól csak olyan arányban mondanak le, amilyen arányban az érdekelt magánjogi jogi személyeknek tulajdonosai.

8. cikk

Azokat a fizetéseket és természetbeni szolgáltatásokat, amelyeket a jelen Egyezmény szerint megszűnt vagy rendezett jogok, követelések és igények, illetőleg kötelezettségek alapján teljesítettek, tartozatlan fizetésként (szolgáltatásként) visszakövetelni nem lehet.

9. cikk

A Felek a Magyar Köztársaság Kormánya és a Román Népköztársaság Kormánya között a romániai magyar bankérdekeltségek rendezése tárgyában az 1948. évi április hó 14. napján kötött Megállapodást hatályon kívül helyezik.

10. cikk

A Felek érdektelennek nyilvánítják magukat a saját állampolgárainak olyan követeléseit és igényeit tekintetében, amelyek a másik állam által a szocialista gazdasági rendszer megvalósítása érdekében tett intézkedésekből kifolyólag keletkeztek vagy keletkezhetnek.

11. cikk

1) A Felek kölcsönösen támogatni fogják egymást mindazokban az esetekben, amikor volt magyar állampolgár a Román Népköztársasággal, illetőleg volt román állampolgár a Magyar Népköztársasággal szemben egy harmadik állam polgárságának megszerzése alapján igényt támaszt.

2) A Felek harmadik állammal szemben fölmerülő követeléseik érvényesítésében a harmadik állam által emelt követelések és igények elhárításában együtt fognak működni és egymást kölcsönösen támogatni fogják mindazokban az esetekben, amikor követelés vagy igény a jelen Egyezményrel szabályozott kérdést érint.

3) A Felek nem fognak egymással szemben követeléseket, vagy igényeket támasztani olyan kötelezettségek címén, amelyek a másik Felet harmadik államban székhellyel bíró jogi személlyel szemben a jelen Egyezmény aláírásának napján terhelik.

12. cikk

A Felek megállapodnak abban, hogy a munkaviszony alapján járó olyan nyugdíjat és társadalombiztosítási járadékot, amelyhez való igény jelen Egyezmény aláírásának napja előtt nyílt meg, a Magyar Népköztársaság területén lakó magyar állampolgár részére a magyar Fél, a Román Népköztársaság területén lakó román állampolgár részére a román Fél fizeti, függetlenül attól, hogy a nyugdíjra, vagy társadalombiztosítási járulékra irányuló követelés a másik állammal, illetőleg a másik állam közjogi vagy magánjogi személyével szemben áll fenn.

13. cikk

A Felek megállapítják, hogy a Magyar Köztársaság [sic!] Kormánya és a Román Népköztársaság Kormánya között az 1948. évi szeptember hó 21. napján kötött Egyezmény lebonyolításával kapcsolatban az

ingóságok egy részének a Magyar Népköztársaság területére való szállítása még hátra van; a lebonyolítás lezárása céljából a román Fél gondoskodik arról, hogy az egyidejűleg átadott jegyzékben felsorolt 408 leltárhoz tartozó ingóságok az 1953. évi december hó 31. napjáig a Magyar Népköztársaság területére szállíttassanak.

14. cikk

A jelen Egyezmény rendelkezései semmilyen vonatkozásban nem érintik a két állam vagy természetes és jogi személyek ipari, irodalmi és művészeti tulajdonjogait.

15. cikk

A Felek jelen Egyezmény végrehajtásával kapcsolatban semmiféle költséget, adót vagy illetéket kivetni nem fognak. Egyben mindazokat a kamatot, költséget, adót, illetéket vagy hasonló természetű egyéb követeléseiket, amelyeket a másik Fél tulajdonában állott vagyontárgyak tekintetében támasztottak, vagy támaszthatnának, megszüntnek jelenlik ki.

A jelen Egyezmény az aláírásának napján lép hatályba.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 38. doboz, 23/g csomó, tisztázat.

68.

**Prieszol József közlekedésügyi miniszterhelyettes átirata
Olt Károly pénzügyminiszternek a magyar-román
pénzügyi tárgyalások előkészítése tárgyában**

Budapest, 1953. február 5.

Hivatkozási szám: 0232/ro-1/1953.

Hivatkozással fenti számú átiratára a magyar-román pénzügyi tárgyalásokkal összefüggő és tárcámat érintő anyagot az alábbiakban foglalom össze:

A vasutat érintő kérdések

I. *A felszabadulás előtt keletkezett* kölcsönös vasúti tartozások kérdésénél megjegyezni kívánom, hogy az átiratában közölt 1945. április 4-i időpont gyakorlatilag egyet jelent az 1944. augusztus 23-i időponttal, mert e két időpont közötti háborús események következtében időközben vasúti tartozások nem keletkeztek. Ennek figyelembevételével a felszabadulás előtti tartozásokat két részre bontjuk, mégpedig:

- 1.) A kölcsönös vasúti teljesítményekből eredő vasúti tartozásokra és
- 2.) más vonatkozású tartozásokra, ideértve az erdélyi magyar beruházásokat.

ad 1.)

a) Az 1951. január hó 21-én aláírt, közlekedési minisztériumok közötti megállapodás 9. és 11. pontjának tekintetbe vételével elismert MÁV-tartozás: 613.727,08 svájci frank.

b) 1944. augusztus 23. előtti időben Romániából – Romániába a magyar (erdélyi) területen át végzett tranzitfuvarozások ellenértéként a román vasút a MÁV-nak 22.680.473,- svájci frankkal tartozik.

ad 2.)

A 010312/1/1950 és a 01006/1951. számú átirataimban – a Temes Somogyvármegyei [??] Egyesült HÉV Rt-vel kapcsolatos igény kivételével – részletes felsorolást adtam a MÁV beruházási követeléseiről.

II. *A felszabadulás után*, tehát 1945. április 4. után keletkezett vasúti tartozások:

a) Az 1951. január hó 21-én kelt, a közlekedési minisztériumok között létrejött megállapodás 1–8. pontokban, 10. pontban, 12–14. pontokban foglaltak alapján a MÁV követelése rubelértékre átszámítva 6.983.000,57 rubelt tett ki. Ez az összeg az 1949. október hó 31-ig felmerült tételeket tartalmazza.

b) Az 1951. január hó 21-én kelt közlekedési minisztériumok közötti megállapodásban nem szereplő, és egyelőre el nem ismert MÁV követelés kereken 200.000 svájci frankot tesz ki.

c) A II/a. pontban szereplő MÁV követelés törlesztésére az 1952. december hó 31-ig leszámolt MÁV tartozásként jelentkező kereken 1,900.000 rubel átutalását egyelőre visszatartottuk.

III. A I. és II. pontban foglaltak közelebbi megvilágítására az alábbiak szolgáljanak:

a) Az 1949. október hó 8-án aláírt magyar-román államközi jegyzőkönyv értelmében a vasúti és postai kölcsönös tartozásokat 1949. október hó 31-i kelettel kellett megállapítani. A pénzügyminisztériummal egyetértésben elhatározás jött létre, hogy a háború folyamán magyar területre került román tulajdont képező aranykészlet ellenértékét a MÁV követeléséből le kell vonni. Ez azért látszik magyar szempontból előnyösnek, mert aranyban kifejezett tartozást klíringben tudunk kifizetni. Ennek a postai tartozásnak az összege 1.769.799,43 rubelt tesz ki.

b) A fenti felsorolásból kitűnik, hogy az 1951. január hó 21-én aláírt megállapodás nem vonatkozik a kizárólag felszabadulás utáni tételekre és kitűnik az is, hogy az 1949. október hó 8-án aláírt államközi megállapodás is érintett olyan kötelezettséget, amelynek értelmében felszabadulás előtti tételeket kell az egyenleg megállapításánál tekintetbe venni.

Az 1949. október hó 8-án létrejött államközi egyezményrel érintett felszabadulás előtti összeg, mint mondtuk, 1.769.799,43 rubelt tett ki, míg az 1951. január hó 21-én aláírt megállapodással érintett felszabadulás előtti tételek összege 613.727,08 svájci frankot tesz ki. Ha a most említett két tételt figyelmen kívül hagyjuk, akkor válik nyilvánvalóvá, hogy a MÁV-nak felszabadulás óta keletkezett követelése, amelyet a román vasút jegyzőkönyvileg elismert, 1949. október hó 31-vel 6.983.000,57 rubelt tett ki.

c.) Az eddig előadottakból nyilvánvalóvá válik az is, hogy abban az esetben, ha a felszabadulás után keletkezett kölcsönös teljesítmények egymással való kiegyenlítettségét vennék alapul, úgy vasúti szempontból kedvezőbb volna a kölcsönös teljesítményeknek 1952. december hó 31-vel való kiegyenlítettségét kívánni, mert ebben az esetben az 1.900.000 rubelt kitevő MÁV tartozás kifizetési kötelezettségétől mentesítenénk.

Az ingatlanok kérdése

A Magyar Folyam és Tengerhajózási Rt-nek Romániában az alábbi ingatlanai vannak:

Szulina városban az 1346. sz. adólajstromba bejegyzett, beépítetlen 120.000 m² nagyságú parti telek, melynek egy része árterület. Erre a területre a vállalatnak semmi szüksége nincsen, jövedelmet egyáltalán nem hoz, ellenben, mint adóköteles objektum fölös feles kiadást jelent. Így ennek átadása feltétlenül kívánatos.

Orsován a Popovics Mihály utca 26. szám alatt a 1188. lapszámú telekkönyvben 804. és 805 kat. helyrajzi számok alatt 8 hold 282 négyszögöl kiterjedésű telken hajóműhelytelep, 2 lakóépülettel és raktárakkal. Ebből az ingatlanból 3 hold, 788 négyszögöl nagyságú rész a románok által államosítva lett. A fennmaradó területet, amelyen a hajójavító műhely van 1950. január 1-e óta a Szovjet Román Hajózási Rt. (Szovromtransport) bérlti.¹⁴⁶

A szóbanlévő területre és hajójavító műhelyre sem az MFTR-nek, sem pedig a magyar hajózásnak szüksége nincsen és ezért ez az államközi pénzügyi tárgyalások során ugyancsak felajánlható volna.

Orsován a Theodor Schwarz utca 1. szám alatt, egy 135 négyszögöl nagyságú telken, egy I. emeletes lakóház. A lakóházban van elhelyezve a Meszhart ügynöksége, a Magyar Népi Szövetség irodahelyiségei, a Csehszlovák Hajózás ügynöksége. Itt van a Meszhart zuhatagi lotzok szállása, valamint a hajósok kultúrhelyisége is.

A Meszhart ügynökség zavartalan elhelyezése érdekében célszerűnek látszik, ha a lakóház felajánlásra nem kerül, hanem azt továbbra is magyar tulajdonban tartjuk. Mód van arra, hogy a szóban lévő épületet a Meszhart a jelenlegi tulajdonos MFTR-től megvásárolja.

Rendezést kíván a MFTR romániai nyugdíjasainak a kérdése is. A MFTR az orsovai nyugdíjasokkal és volt tényleges alkalmazottaikkal az elmúlt évben megállapodást létesített, mely szerint az elmúlt időre eső követeléseik teljes kielégítése fejében 35.000 lejt 1952. március hó végéig Romániába át fog utalni. Az átutalás azonban a mai napig nem történt meg. Ez veszélyezteti a megkötött egyezséget is, mert egyesek

---

¹⁴⁶ Kunos Endre és Peér Ferenc, akik az MFTR romániai ügyeinek intézése céljából Bukarestben jártak, 1952. március 18-i jelentésükben arról tájékoztatják a külügyminisztériumot, hogy a Szovromtransport javaslatot akar tenni, miszerint az orsovai ingatlanért hasonló értékű magyarországi csereingatlant ajánlana fel. Az ajánlattal a magyar hatóságok érdemben nem foglalkoztak. Lásd: MOL-JGY román admin. XIX-J-1-k, 3. doboz, 23/g csomó, sz. n.

már a kifizetési feltételek megváltoztatása ügyében a szakszervezet útján a román pénzügyminisztériumhoz kérdéseket intéztek. A nyugdíjasok kérdését az alábbiak szerint kívánom rendezni:

A MFTR-nek az orsovai műhelyben különböző leltári tárgyaik voltak, melyeket a Szovromtransport birtokba vett. Az elmúlt évben közölte a Szovromtransport, hogy a leltári tárgyakat 24.000 lej nettó összegért hajlandó átvenni. Javaslom, hogy a 24.000 lejt, valamint az ingatlanokért befolyó összeg egy csekély részét fordítsuk a nyugdíjasok kielégítésére.

Végül megjegyezni kívánom, hogy jelen átiratomban azért nem teszek említést a Romániában lévő magyar tulajdont képező keskeny nyomtávú anyagról, mert ezzel a kérdéssel kapcsolatos magyar álláspontot még korábbi átiratokkal – Miniszter elvtárssal egyetértésben – megállapítottuk.¹⁴⁷

*Prieszol
miniszter első helyettese*

MOL Gazdasági Levéltár, a Pénzügyminisztérium Nemzetközi Jogi Főosztálya iratai, XIX-L-1-k, 225. doboz, T-0232/Ro-1/2, hitelesített másolat.

69.

A 2. számú magyar–román pénzügyi albizottság ülésének jegyzőkönyve

Bukarest, 1953. február 12.

Az ülés tárgya:

- 1) A MÁV és a CFR között fennálló kölcsönös követelések és tartozások.
- 2) Az 1940.–44. években magyar területéről az észak-erdélyi keskeny nyomtávú vasútvonalakra szállított gördülő anyag.

---

¹⁴⁷ Az átirat után található Uzoni Ödön március 3-i megjegyzése: „A közlekedésügyi minisztérium átiratában foglaltakat a magyar–román pénzügyi egyezmény tervezetének elkészítésénél figyelembe vettük s a Bukarestben február 10-től február 26-ig folytatott tárgyalásokon felhasználtuk. Az átirat alapján további intézkedésre nincs szükség, az ügyirat irattárba teendő.”

1) Az albizottság megállapítja, hogy az 1951. január 20-án aláírt jegyzőkönyv szerint a MÁV és a CFR 1949. október 31-ig keletkezett kölcsönös követelései és tartozásai a következő összegeket mutatják:

a) Egyenleg a MÁV javára 6.728.738,99 Svfr, 59.312,20 USA \$, 36.137,66 Ft.

b) Egyenleg a CFR javára 68.561,70 ar. fr. 232.562,39 ČK, 364.203 lej, (1949. évi), 3.108 leva (1949. évi).

A fenti egyenlegek megállapításánál figyelembevett összegek közül 1945. április 4. előtt keletkezett követelés a CFR 613.727,08 Svfr. összegű követelése.

Az 1) és b) pontban foglalt egyenlegek egybevetéséből a MÁV javára mutatkozó követelést csökkenteni kell az Ibusz miatt 175.326,18 Svfr-kal és 7.780,05 Ft-tal, továbbá az Utasellátó miatt 23.450,40 Svfr-kal.

2) Az albizottság magyar tagozata felmutatott egy Muresului¹⁴⁸ állomás pecsétjével ellátott, 22 személykocsira, 6 poggyászkocsira és 106 teherkocsira vonatkozó román nyelvű kimutatást, amely ezeknek a kocsiknak a pályaszámát is tartalmazza. A kimutatáson a következő magyar nyelvű szöveg szerepel: „Az egész hálózat anyaga Mezőbánd, Mezőméhes úgy viszonylik a mienkhez, mint 28:159 = 187. Mozdony-normálállag 13.”

Felmutatta továbbá a magyar tagozat Varkocs Antal műszaki főintéző 1953. január 20-án kelt nyilatkozatát arra vonatkozóan, hogy 1940. szeptember havában a Marosvásárhely–Kolozsnagyidai vonalrészén mindössze 6 drb., mozgatásra üzemveszélyes kocsit talált. A nyilatkozat szerint az előbb említett kimutatásban felsorolt többi vasúti kocsit a Mezőbánd–Mezőméhesi román területen lévő vonalszakaszon találta meg. Felmutatta végül a magyar tagozat Gál Ferenc főművezető nyilatkozatát ugyancsak arról, hogy a Marosvásárhely–Kolozsnagyidai vonalrészén 1940. szeptember havában csak 6 drb. mozgatásra üzemveszélyes kocsit volt található. Mindkét nyilatkozatot a magyar közlekedésügyi minisztérium I/7.B. műszaki kocsiszolgálati osztályának vezetője hitelesítette.

Fülöp Mihály gyűjtése a Pénzügyminisztérium irattárából. SZTE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény, CASBI-másolatok, Ms. 7220.

¹⁴⁸ Ilyen nevű vasútállomás nem létezett. Esetleg Lunca Muresului-ról (Székelykocsárdról) van szó?

70.

a 1. számú magyar-román pénzügyi albizottság ülésének jegyzőkönyve

Bukarest, 1953. február 14.

A kölcsönös lemondás útján történő globális rendezésbe tartozó tételek mérlegszerű összeállítása.

Az albizottság magyar tagozata részletes kimutatásokat adott át azokról a magyar követelésekről, igényekről és egyéb vagyontárgyakról, amelyek a globális rendezésbe bevonandók. (Egy-egy kimutatás a vállalati érdekeltségekről, a részvényekről, az ingatlanokról, az értékpapírokról, három kimutatás az áru- és folyószámlakövetelésekről. Ezeknek a követeléseknek, igényeknek és egyéb vagyontárgyaknak 1942–43. évi, pénzben kifejezett értéke hozzávetőlegesen a következő:¹⁴⁹

1) A Szilágysági, a Brassói-Háromszéki, a Héjjasfalva-Székelyudvarhelyi, a Marosludas-Besztercei és a Nagyváradi-Belényes-Vaskohi helyi érdekű vasút-társaságokban fennállott külföldi érdekeltség megváltása címén 1941-ben fizetett összeg	2.047.537 Sfr
2) Vállalati érdekeltségek ¹⁵⁰	107.855.849 P
3) Részvények ¹⁵¹	27.454.721 P
	1,947.572.895 Lej
	50.460 K
4) Ingatlanok ¹⁵²	17.011.815 L

149 Magyar részről a tárgyalások megkezdése előtt készített egyik kimutatásban az itt felsorolt 6 tétel után még megjegyezték: „Külön meg kell említeni itt 152 kat. hold erdő kitermelésére és kb. 158.000 ml különféle faanyagra kötötapián fennálló igényeket, amelyek értéke: 2.464.896 P.” (A kimutatás lelőhelye: SZTE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény, CASBI-másolatok, Ms. 7220. Fülöp Mihály gyűjtése a Pénzügyminisztérium irattárából.)

150 Az összeget az 1942–43. évi értékek figyelembe vételével állapították meg.

151 Ennél a tételnél a fenti kimutatásban megjegyezték: „Az értékadatok nem teljesek, amennyiben néhány vállalati, illetőleg részvénytársaság értéke nem volt megállapítható, s így a fenti összegekben nem szerepel.”

152 Fenti kimutatásban ennél a tételnél megjegyezték: „egyes ingatlanok csak jelképes

5) Értékpapírok (részvények kivételével) ¹⁵³	21.708.342 Lej
	8.142 P
	88.100 K
	50.900 Ffr
	28.000 \$
	52.950 Ł
6) Áru- és folyószámlakövetelések:	424.284.049 Lej
	35,523.529 ¹⁵⁴ P
	892 ČK
	2.47283 Szlk
	82.413 Svfr
	306.928 Ł

Az albizottság román tagozata ugyancsak kimutatásokat adott át a globális rendezésbe bevonandó román követelésekről, igényekről és egyéb vagyontárgyakról. (Két kimutatás a követelésekről és két kimutatás az ingatlanokról és a vállalati érdekeltségekről.)

A román követelések, igények és egyéb vagyontárgyak 1942-43. évi, pénzben kifejezett értéke a következő:

1) Áru- és folyószámlakövetelések ¹⁵⁵	13,040.906 P
	497.761 Lej
	14.193 \$
	426 Svfr
	415 Ł
2) Ingatlanok és vállalati érdekeltségek	1,501.270 P
	5,714.360 Lej

Az albizottság közös megállapítása szerint

a) a Román Állami Banknak a Magyar Nemzeti Bankkal szemben fennálló, 1931-ből eredő követelése 274.499,13 ar. dollár¹⁵⁶ és 219.380

értékkel, illetőleg adatok hiányában érték nélkül vétettek fel.”

153 A magyar szakemberek az értékeket részben az 1942 évi árfolyamok, részben a névérték figyelembe vételével állapították meg.

154 A hivatkozott kimutatásban ennél a tételnél némileg eltérő összeg szerepel: 33.058.633 pengő.

155 A hivatkozott kimutatásban az alábbi, a jegyzőkönyvben szereplőktől eltérő összegek szerepelnek: 46.422.947 lej, 1.307.363 pengő, 14.894 dollár, 2.693 svájci frank, 810 font, és 126.933 leva.

dollár valamint ezen összegek után 1952. január 1-től járó évi 1% kamat,

b) a román postának a magyar postával szemben fennálló, 1945. április 4. előtt keletkezett követelése 1.449.460,42 ar. fr.¹⁵⁷ és 2.786.908,20 lej, amely összegek figyelembevételével állapította meg az 1950. október 25-i jegyzőkönyv a román posta 1949. október 31-ig keletkezett követelését 1.331.749,31 ar. fr-ban és 2.786.908,20 lejben.

Az albizottság két tagozata által közölt értékek összesítése alapján¹⁵⁸

	a magyar követelések stb. értéke	a román követelések stb. értéke	egyenleg a magyar fél javára	egyenleg a román fél javára
Lej	2.393.565.286	8.999.029	2.384.566.266	
P	185.389.160	14.542.176	170.846.984	
K	138.560		138.560	
Svfr	2.129.950	426	2.129.524	
Ł	235.712	415	235.297	
\$	334.928	453.612		128.684
Ffr	50.900		50.900	
RM	2.478.113		2.478.113	
Čk	892		892	
Szlk	283		283	
Din ar	212		212	
A r . fr.		1,449.460		1,449.460

¹⁵⁶ A hivatkozott kimutatás szerint ez az összeg 245 334 aranydollár.

¹⁵⁷ A hivatkozott kimutatás szerint ez az összeg 1 419 558 aranyfrank.

¹⁵⁸ Az eredeti iratban a különböző tételek összesítése sokszor pontatlan.

Az albizottság két tagozata a másik tagozat által átadott kimutatásokat tételesen és részleteiben nem vizsgálta; ehhez képest a kimutatások adatait és a fenti értékeket csak tájékoztató jellegűeknek tekinti.

Az albizottság román tagozatának vezetője
Ioanițiu

Az albizottság magyar tagozatának vezetője
Kruszlák

Fülöp Mihály gyűjtése a Pénzügyminisztérium irattárából. SZTE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény, CASBI-másolatok, Ms. 7220.

71.

A magyar–román pénzügyi delegáció III. plenáris ülésének jegyzőkönyve.

Bukarest, 1953. február 21.

Jelen voltak:

magyar részről: Antos István
Kruszlák Ferenc
Uzoni Ödön
Márk László
Kurdi Erzsébet

Román részről: Vinea
Luncan
Șerban
Ioanițiu
tolmács
gyorsíró

Vinea: Tájékoztattuk kormányunkat azokról a kérdésekről, amelyeket kormányaink között véglegesen rendezni kell és felhatalmazást kaptam, hogy a magyar fél tudomására hozzam ellenjavaslatainkat, amelyeket most fel fogok sorolni. Elfogadjuk az Önök egyezménytervezetének 1. és 2. cikkében foglalt javaslatokat, amelyek a két szocialista állam kapcsolatában nehézségeket okozó régi problémák felszámolására vonatkoznak. Ami a két állam közötti, aláírt egyezményeket illeti, egyezményünk nem sértheti meg az 1947. november 25-i egyezményt. A többi javaslataikkal kapcsolatban a keskeny

nyomközű gördülő anyag visszaszolgáltatására vonatkozólag el kell mondanom, hogy a magyar és a román minisztériumok között e tárgyban több ízben folytatott tárgyalásokon rámutattunk kormányunk álláspontjára és ez az álláspont nem változott. Ezt a kérdést egyszer s mindenkorra a felszámolás alatt álló kérdések közé kell zárnunk. Ami a CASBI-ingóságoknak a magyar kormány részére való visszaszolgáltatását illeti, egyetértünk azzal, hogy a szállítási határidőt meghosszabbítsuk olyanformán, hogy lehetőség volna a gyakorlatban is ezeknek az ingóságoknak az elszállítására. Az Önök részéről még felvetődött az orsovai ingatlan problémája, amely a Magyar Népköztársaság tulajdona. Mi nem látjuk indokoltnak, hogy ez az ingatlan az Önök tulajdonában maradjon. Véleményünk szerint ezt a kérdést is úgy kell rendezni, mint a globális rendezésbe kerülő problémákat. Ami mindkét fél külképviseletei részére szükséges ingatlanok tulajdonjogát illeti, úgy látjuk, ez egy olyan kérdés, amit tekintetbe lehet venni. Véleményünk szerint azonban helyes volna, ha nem a mi tárgyalásaink során kerülne megvitatásra, hanem a két külügyminisztérium között kerülne rendezésre. Az Önök egyezménytervezetében szerepelnek adósságaink a Magyar Népköztársaság felé, 1945 és 1949 közötti időből. A román fél ezt az adósságot elismeri és hajlandó az egyezményben létrejött megállapodásnak megfelelően kifizetni.

Antos: Ez a vasúti és a posta elszámolásokra vonatkozik?

Vinea: A vasútra vonatkozik. Konkrétan meg vannak állapítva azok az összegek, amelyeket a vasút, bank és más vonalakra kell kapnunk. A tárgyalások alatt mindkét fél helyesnek találta a rendezés módját az 1948 és 1950 évi jegyzőkönyvek szerint. A román fél úgy látja, hogy ezeket a jegyzőkönyveket érvényesnek kell tekinteni, különösen akkor, amikor megállapítható, hogy ezeknek az alapján komoly teljesítés kezdődött el. Ezzel kapcsolatban szeretnénk hivatkozni egy olyan függő kérdésre, amely nem volt benn az Önök egyezménytervezetében. Ez vonatkozik az 1951. évi, mindkét fél által aláírt egyezményre, amelyben a rendes nyomtávú gördülő anyagok visszaszolgáltatását határozták meg. Ezeknek a kötelezettségeknek a teljesítését a magyar fél 1952 óta beszüntette. Tekintettel arra, hogy ezt a megállapodást mindkét fél elismerte és aláírta, mi úgy látjuk, hogy minden körülmények között meg kell valósítani és megvalósí-

tását, amely elkezdődött, anélkül, hogy folytatása lett volna, be kell fejezni. Ezek volnának elvben a mi javaslataink, amelyeket fel kellett vetnünk most, amikor megkötjük az egyezményt a gazdasági kapcsolatainkat akadályozó kérdések tekintetében. Precízebben összefoglalva, megállapodásunkat a következőképpen kellene kialakítani. Mindkét fél kölcsönösen véglegesen lemond mindazon jogairól és követeléseiről, amelyek 1945. április 4. előtt keletkeztek, minden vagyontárgyról, vállalatokról, amelyek 1945. április 4-én a másik állam területén voltak találhatóak és amelyek még a másik állam tulajdonát képezik az egyezmény aláírásának napján is, az összes jogokról és követelésekről, amelyekkel az egyik fél a másik állam ellen élhet az egyéni tulajdonban lévő javak államosításával stb. kapcsolatban. A külképviseleti hatóságok ingatlanait ezekbe a lemondásokba nem kell belefoglalni, hanem az előbb említett módon kell rendezni. A két állam között eddig létrejött, aláírt vagy parafált egyezmény – 1945. április 4-től – érvényben marad. Még egyszer aláhúzzuk, hogy a román fél hajlandó abban az időpontban, amelyben megállapodunk, az ingóságok szállítását lehetővé tenni. A magyar fél nyilvánítsa ki, hogy az Észak-Erdélyben lévő keskeny nyomközű gördülő anyag kérdését lezártnak tekinti, minden ezzel kapcsolatos követeléssel szemben. Végül véleményünk szerint fel kell venni az egyezménybe a rendes nyomtávú gördülő anyag kérdését, úgy ahogy azt az 1951. január 1-i jegyzőkönyv lerögzítette, olyan határidővel, amit mi állapítanánk meg. Úgy látjuk, ennek közeli határidőnek kellene lenni, mivel elég hosszú idő telt el azóta, hogy a megállapodás végrehajtása megszűnt. Ezek volnának a mi javaslataink, amelyeket kormányunk felhatalmazása alapján a magyar fél tudomására hoztunk. Kérem az elvtársakat, vegyék tudomásul ezeket a javaslatokat és remélem, mivel a tények világosak és a javaslatok elvi alapon állnak, hozzá fognak járulni a jó kapcsolatok kiépítéséhez olyan államok között, amelyek a szocializmust építik.

Antos: Mindenekelőtt azt kérem, hogy néhány kérdést tehessek fel.

Vinea elvtárs említett egy 1947. november 25-i egyezményt, amelynek érvényét a megállapodás nem érinti. Melyik egyezmény ez?

Vinea: Ez egy, a két ország minisztertanácsának elnöke által aláírt jegyzőkönyv, amelynek alapján tárgyalások folytak és több más

jegyzőkönyv is került aláírásra, így a CASBI ügyek adminisztrálása, a vasúti követelések likvidálása, a két Nemzeti Bank követeléseinek rendezése, a két posta követeléseinek likvidálása, külkereskedelmi hátralékok és más hasonló természetű ügyek.

Antos: Akkor azt nem értem, hogy „anélkül, hogy a mostani egyezményünk megszüntetné ezeknek az érvényét”. Ezekben nyilván 1945. április 4. előtti követelések is rögzítésre kerültek.

Vinea: Mi úgy értjük, hogy függetlenül attól, hogy ezek a kérdések 1945. előtti időből erednek, mivel volt már a két állam között egy egyezmény, ne kerüljenek bele a jelenlegi jegyzőkönyvbe.

Antos: Ezt úgy kell érteni, hogy pl. a BIZ-kölcsön, ahol 245.000 dollárra vonatkozólag volt megállapodás, nem kerül döntésre? Ugyanez vonatkozik a vasúti és posta követelésekre is?

Vinea: Igen. Az 1947. november 25-i jegyzőkönyv eredményeképpen egész csomó jegyzőkönyv vétetett fel, egy évvel és valamivel később, olyan időpontban, amikor a két állam közötti realizáció már tisztázott volt. Hivatkozni szeretnék Antos elvtárs múlt ülésen tett megjegyzésére. Ha jól érttem, úgy mondta, hogy ezeket valamilyen nyomás hatása alatt tették volna, kiragadva más kérdések közül, valahogy ilyen formában nyilatkozott. Ez az állítás nem áll, mert 1949 és 1950 között a mi összeköttetéseink nem voltak ilyen természetűek, hogy szükség lett volna valamilyen problémák kiragadására.

Antos: Itt úgy látszik, egy félreértés van. Én azt mondtam, hogy ez az igen szerteágazó kérdéskomplexum, egységesen sohasem került átnézésre. A kereskedelmi egyezmény megkötésekor például ez a BIZ dollárkölcsön került valamilyen formában a jegyzőkönyvbe anélkül, hogy például ugyanakkor magyar részről fennálló hasonló jellegű követelések ugyanebben a jegyzőkönyvben szerepeltek volna. Ugyanígy például a bankkérdés külön lett rendezve, amely ugyanakkor a magyar fél részére biztosított bizonyos jogokat, anélkül, hogy például az összes magyarországi érdekeltség, amely Romániában van, együttesen került volna felvetésre. Tehát így értettem és ezt így folytathatnám, hogy például a vasutak tárgyaltak egymással, a posta tárgyalt egymással és így történtek külön-külön bizonyos rendezések anélkül, hogy az összes problémák egyszerre kerültek volna tárgyalásra. Félreértés, ha itt bármilyen nyomásra vagy

egyébre gondolnak az elvtársak. Hogy a javaslatot helyesen értsem, mi tehát a 3. cikkben felsoroltuk a 2. és 3. pontban azokat a követeléseket, amelyek megkötött egyezményekben vagy jegyzőkönyvekben lettek lerögzítve és amelyeknek a törlését kértük. Úgy kell-e ezt értelmezni, hogy ezekről az igényekről a román fél nem mond le?

Vinea: Mi úgy látjuk, hogy olyan létező megállapodásokat érvényen kívül helyezni, amelyek ma is érvényben vannak, nem kívánatos precedenst okozna. Éppen ezért javasoljuk továbbra is fenntartani ezeket a létező egyezményeket.

Antos: Szabad még egy kérdést feltenni? Akkor ezeknek a fenntartásoknak a figyelembevételével ez az egyezmény véleményem szerint semmi más, mint magyar részről egyoldalú lemondás jogokról, követelésekről, igényekről.

Vinea: Véleményem szerint nem egyoldalú. Fel lehetne esetleg vetni, hogy a magyar fél által támasztott régebbi követelések nem olyan lényegesek, mint a mi követéseink a magyar féllel szemben. De ha elismerjük a felszámolás szükségességét, itt az ideje, hogy tárgyalásokat folytassunk ezekben a kérdésekben, és véglegesen felszámoljuk, ami eddig nem volt felszámolva. Ezek közé nem lehet felvenni azokat a kérdéseket, amelyek már tárgyalás alatt voltak és a közelmúltban rendezést nyertek.

Antos: Például melyik?

Vinea: Hivatkozom újra azokra az összegekre, amelyekkel adósok és amelyek az 1948. és 1950. évi jegyzőkönyvben voltak megállapítva, vagyis jóval később 1945. után.

Antos: Meg kell mondanom, hogy a Vinea elvtárs által adott válasz nagyon nehéz helyzetbe hoz engem. Lényegében a román elvtársak javaslatai alapján, én legalább is ebben a pillanatban úgy látom, az egyezmény létrehozása avval a hatással járna, hogy az eddig még részletes tárgyalásra nem került magyar igényekről egyoldalúan lemondanánk, anélkül, hogy az elvi alapot kétoldalúan vinnénk keresztül. Akármelyik tételét vesszük elő ezeknek a román igényeknek, mi hasonló magyar igényeket tudunk támasztani, sőt ahogy azt az albizottság által elkészített mérlegszerű felállítás első pillanatra is mutatta, ezek az igények sokszorosan meghaladják a Román Népköztársaság által támasztható igényeket. A mi kormányunk nem

tartotta helyesnek, hogy mi most 1945 előtt keletkezett igények sorozatával lépünk fel a Román Népköztársasággal szemben. Sőt nekem ma is az a véleményem, hogy ez helytelen volna. Ez ugyanis nem arra vezetne, hogy a régi vitákat megszüntessük, hanem arra, hogy az új viták sorozatát indítsuk meg. Most mindezek alapján szeretném, ha az elvtársak beleképzelnék magukat az én helyzetembe. Mi a javaslatunkat a kormány felé abban a tudatban tettük meg, hogy 1945. április 4-ével egy vonalat húzunk és ami azelőtt van, azt töröljük, ennek során nem nagyszögű tételek, de mégis egy sor követelés, a MÁV-nak, a postának a szaldói bizonyos mértékig a javunkra változtak volna, tehát bizonyos formában az elvi rendezés egy méltányos helyzetet teremtett volna. Itt van a gördülő anyag kérdése. Mi reméltük, hogy azt, amit a vasutasok nem tudtak megoldani, ennek a nagy egyezménynek a keretében megoldásra visszük. Hogyha olyan alapon, ahogy azt az elvtársak javasolták, az egyezményt aláírnánk, hazamennénk és megkérdeznék, hogy mit hoztam, azt tudnám mondani, hogy lemondtam minden igényről és fennmaradt minden, ami román igény.

Vinea: Elismeri Antos elvtárs, hogy komoly különbség van a gördülő anyag kérdése, amelyben lényegében megállapodás nincs és az 1947 és 1951-ben létrejött, ma is érvényben lévő jegyzőkönyvek között.

Antos: A lényeg az, hogy olyan eredményt vinnék haza, amelynek alapján nyilvánvalóan teljes joggal teszik fel azt a kérdést, hogy azért, hogy magyar igényekről lemondjak, felesleges volt ezeket a tárgyalásokat kezdeményezni. Ilyen körülmények között az elvtársak megértik, hogy a román delegáció által adott válasz engem olyan helyzetbe hoz, hogy sokkal helyesebb, ha semmilyen egyezményt nem írunk alá, mert ebben az esetben a magyar igények fennmaradnak és nyilvánvalóan majd a két kormány közötti érintkezés során adódik lehetőség arra, hogy ebben a tekintetben felsőbb vonalon történjék egy rendezés. Figyelembe véve azokat a felhatalmazásokat, amelyekkel engem kormányom ellátott, meg kell mondanom, hogy a román delegáció által javasolt feltételeket számunkra elfogadhatatlanoknak tartom.

Vinea: Elsősorban megállapítom, hogy ezek a kérdések, amelyeket el kell rendeznünk, nem egyszerű kérdések, mégis azt hiszem, hogy Antos elvtárs nem menne üres kézzel haza, mert arra gondolok,

hogy a függőben lévő kérdések rendezése kevesebb jelentőséggel bírna, ami a múltat illeti, mint ami a jövőt illeti és előttünk hosszú idő áll jó együttműködésben és elvtársi egyetértésben. Ezért úgy gondolom, mégis helyes volna méltányos módon elrendezni azokat a kérdéseket, ahogyan két állam között rendezésre kerülnek a függő kérdések, amely államok szoros kapcsolatokat kívánnak létesíteni és ez azt jelentené, hogy hasznos volt a tárgyalásunk. Meglehet, hogy Antos elvtársat meglepi, hogy a kérdés nem úgy rendeződött, ahogy fel lett téve, de akkor, amikor ezeket a tárgyalásokat kezdeményezték, kormányunk egyetértett a tárgyalások megkezdésével, elsősorban azért, mert a régi adósságok törléséről volt szó. Ami az aláírt egyezmények érvénytelenítését és a gördülő anyag kérdését illeti, ezek a tárgyalások kezdeményezésekor nem voltak felvetve.

Antos: Normál vagy keskeny nyomtávú?

Vinea: A keskeny nyomtávú.

Antos: A mi napirendünkben szerepelt.

Vinea: De nem olyan formában, mint ahogyan a tárgyalások alkalmával fel lett vetve. Meg kell mondanom, nálunk is meglepetés volt, ahogy fel volt vetve.

Antos: Én itt a következőket szeretném elmondani. Abból a szempontból szilárd a meggyőződésem, hogy a magyar-román gazdasági kapcsolatok erőteljesen fognak tovább fejlődni és ebben a tekintetben meg vagyok győződve, hogy mindkét kormánynak ez a szándéka. Meg kell mondanom, hogy ezt a fejlődést olyan erőteljesnek tartom, hogy ez független attól, hogy ezt az egyezményt megkötjük-e vagy sem. Mégis hangsúlyoznom kell, hogy számunkra az egyezménynek a román delegáció által javasolt formában való megkötése mindenképpen előnytelen. Sokkal jobb helyzet marad fenn számunkra, hogyha egyezményt nem írunk alá, mert hiszen ebben az esetben majd illetékes szervek azokat a problémákat, amelyeket időszerűnek tartanak felvetni, megfelelő formában felvetik és ebben az esetben én nem teremtek olyan kész helyzetet, amelyre meg kell mondanom, hogy felhatalmazásom sincs. Úgyhogy abban az esetben, hogyha azok a feltételek, amelyeket Vinea elvtárs mint a kormány véleményét közölt, az adott időpontban meg nem változtathatók, sajnos meg kell mondanom, hogy ezek a feltételeket nem látom méltányos-

nak, hanem a magyar fél számára messzemenően előnyteleneknek és egyrészt saját meggyőződése is, hogy helytelenül járnék el, hogyha ezen az alapon vinnénk tovább a megbeszéléseket, másrészt pedig meg kell mondanom, hogy felhatalmazásom ilyen feltételekre nem terjed ki. Meg kell természetesen mondanom, hogy ettől függetlenül nyugodt vagyok abban a tekintetben, hogy a magyar-román kapcsolatok további fejlődését mindez nem akadályozza. Meg kell azt is őszintén mondanom, hogy azt hiszem, magam is hibát követtem el a tárgyalás módját illetően, mert nyilván helyesebb lett volna, hogyha mi a tárgyalások során támasztjuk azokat az igényeket, amelyeket kellő megalapozottsággal, mint igényeket a román féllel szemben támaszthatunk. Ebben az esetben nyilvánvalóan az elvtársak is látták volna, hogy olyan természetű követelések, mint amilyenekről a lemondást mi a 3. cikkben kérjük, nálunk nagy számban és igen jelentős összegekben állnak fenn. Én azt hittem, hogy a Luncan elvtárs által vezetett albizottságban lefolyt megbeszélések kellőképpen mutatták, hogy a magyar félnek igen jelentős igényei és követelései vannak, viszont azt hiszem, ennek ellenére elvben csak ilyen alapon jöhet létre megállapodás, mert hogyha az egyes tételeket egyenként kezdjük vizsgálni, vitatni, értéket megállapítani, átszámítási árfolyamokat alkalmazni, mi úgy gondoljuk, ez nem előre vitte volna a megoldást. Mi abban a biztos tudatban, hogy éppen ezért, mert ez a javaslat elvi javaslat s mert meg vagyunk győződve arról, hogy azok az értékek, amelyekről a magyar fél lemondott volna, sokkal nagyobbak, mint a román fél értékei, úgy gondoltuk, hogy ez az egyezmény mint teljes egész az elvtársak egyetértésével fog találkozni és ezért indultunk ki ilyen alapokon. Ami azt az elvet illeti, hogy megkötött egyezményeket vagy aláírt jegyzőkönyveket nem lehet megváltoztatni, azt hiszem, ilyen alapelv nincs. Hogyha az egyezmények megváltoztatása mindkét fél számára előnyös, akkor nyilvánvalóan ennek helye van. Meg kell mondani például, hogy bankokra vonatkozólag támasztottak magyar részről bizonyos igényeket. Nyilvánvalóan helytelen volna, ha mi ugyanezen az alapon, hogy később megkötött egyezmények megváltoztathatatlanok, ehhez ragaszkodnánk és a román fejlődés útjába akadályokat gördítenénk. Nekem az a szilárd véleményem, hogy vagy most, vagy

később nyilván egy ilyen természetű megállapodással kerülnek rendezésre a régi ügyek és hogyha eddig nem zavarta a kapcsolatokat az, hogy a régi ügyekre vonatkozólag általános egyezményünk nem volt, akkor nyilvánvalóan különösebb zavarokat a továbbiakban sem fog okozni. Bár nekem az a meggyőződésem, hogy előbb vagy utóbb egy ilyen természetű rendezésre szükség van.

Vinea: Úgy érzem, hogy Antos elvtárs érvényesítheti jogát, hogy határozzon, hogy az általam felvetett javaslatok alapján továbbvihető-e a tárgyalások. Kérem, tájékoztassa feletteseit azokról a javaslatokról, amelyeket mi itt felvetettünk. Mi is szeretnénk tájékoztatni felsőbb szerveinket az esetleg Antos elvtárs által felvetett újabb javaslatokról. Kétségekívül igaz, hogy ezeknek a kérdéseknek el kell rendeződni, ha nem most, akkor majd a jövőben. Helyes lett volna, ha most elrendezhettük volna, hiszen éppen ezért tették meg ezt a hosszú utat Bukarestig, mert úgy gondolom, hogy nincs kihatás nélkül a mi kapcsolatainkra, mert valami nehézséget mégis csak okoz. Szeretnék hivatkozni arra, hogy vannak aláírt egyezmények, amelyeket végre kell hajtani. Antos elvtárs válaszában nem tért ki arra, hogy mi a magyar félnek az álláspontja ezeket az egyezményeket illetően. Mivel mi ezt felvetettük, azt hiszem, szükséges volna tisztázni.

Antos: Akkor evvel kapcsolatban engedjék meg az elvtársak, hogy részletesebben kitérjek. Véleményünk szerint az 1. és 2. cikk automatikusan kell, hogy elrendezze meglévő egyezményekben lerögzített, 1945. április 4. előtti követelések törlését. Mi előfeltételnek tartjuk a régi kérdések rendezésénél azt, hogy az alapelv mindenre tekintet nélkül érvényesüljön, függetlenül attól, hogy jegyzőkönyvekben elismerést nyertek-e vagy sem. Ennek alapján a 3. cikknek azokra a részeire, amelyek aláírt jegyzőkönyvekben vagy egyezményekben rögzített összegeket tartalmaznak, véleményem szerint feltétlenül szükség van, jogos és méltányos annyival is inkább, mert ilyen természetű követeléseket mi sokkal nagyobb összegekben tudnánk felvenni. Ami a 4. cikk a) pontját illeti, tehát a külképviseletek ingatlanait, véleményem szerint itt semmi külön megbeszélésre nincs szükség, tudomásom szerint ezek a kérdések rendezve vannak. Úgy tudom, hogy a kolozsvári útlevel-hivatal kérdése is rendezve van.¹⁵⁹ Ezeket véleményem szerint itt kell rendezni, mert

az előző pontokban lemondunk az ingatlanokról, nyilvánvaló tehát, hogy ez a külképviseletek ingatlanaira nem vonatkozik. Most ami az orsovai 135 négyszögöl területet és épületet illeti, ezt tudomásom szerint a magyar hajózási vállalatok ténylegesen használják. Sokkal nagyobb komplexumról külön is lemondunk, az is hajózási célokat szolgál, tehát rendeltetésénél fogva olyan természetű, amilyen ingatlanok idegen államok birtokában vannak és lehetnek. Meg kell jegyezni, hogy sem ennek, sem a másik ingatlannak a tulajdonjogát soha senki kétségbe nem vonta. A mi közlekedésügyi minisztériumunk külön kifejezésre juttatta, hogy ezt a területet, amelyről itt szó van, ténylegesen használják és arra tartósan szükség van, ezért erre vonatkozó kívánságunkat fenn kell tartani. Ami a keskeny nyomtávú gördülő anyagot illeti, ezzel kapcsolatban a helyzet az, hogy mi úgy gondoltuk, hogy arról a holtpontról, ahol a két közlekedésügyi minisztérium tárgyalásai megakadtak, avval, hogy bizonyos, ha nem is teljes értékű bizonyítékokat mutatunk be arra vonatkozólag, hogy 1940-ben erről a területről a gördülő anyag ki lett vonva, sikerült elmozdítani és ennek alapján azt reméltük, hogy éppen ennek az egyezménynek nagy horderejénél fogva s figyelembe véve azt, hogy a kölcsönös lemondások alapján döntően a magyar fél javára billen a mérleg, a román fél ezeket az új bizonyítékokat figyelembe veszi. Nem történt említés a 6. cikkről, ahol a kereskedelmi szerződés megkötése előtti kompenzációs ügyek végleges lezárását kértük. Itt a probléma egyszerűen az, hogy ez tudomásom szerint teljesen kibogozhatatlan és tíz évig lehet még vitatni. Nem történt ugyancsak említés a nyugdíjkérdés rendezéséről, ahol véleményem szerint javaslatunk teljesen méltányos és helyes. Ami a normál nyomtávú gördülő anyaggal kapcsolatos megállapodásokat illeti, arról semmi esetre sem emlékeztünk meg az egyezményben, éppen azért, mert azt teljes mértékben érvényesnek tartjuk. Ami a

---

159 A magyar kormány a diplomáciai kapcsolatok helyreállítása után szerette volna elérni, hogy ismét megújíthassák az 1940-ben megszünt kolozsvári magyar konzulátust. A román fél merev ellenállása miatt kénytelenek voltak belemenni abba a kompromisszumos megoldásba, hogy a konzulátus helyett csupán a bukaresti Magyar Követség Kolozsvári Ütlevélhivatala jön létre 1949-ben. A hivatal mindvégig ideiglenes épületben székelt, mert a két háború közti konzulátusi épületbe a Zeneművészeti Főiskola költözött.

továbbiakat illeti, én egyetértek Vinea elvtárssal abban, hogy mind a ketten tájékoztatjuk feletteseinket. Azt azonban előre kell bocsátanom, hogy amennyiben az az alapelv, hogy az 1945. április 4. előtti valamennyi ügy kölcsönösen kétoldalúan törlésre kerüljön, nem érvényesülhet, ebben az esetben nem tartom valószínűnek, hogy kormányomtól bármilyen felhatalmazást kaphatok. Teljesen egyetértek Vinea elvtárssal abban, hogy helyes és szükséges volna ezt a rendezést létrehozni, azonban ennek véleményem szerint az az előfeltétele, hogy a törlések, lemondások kölcsönösek legyenek, függetlenül attól, hogy valamilyen jegyzőkönyvben, vagy megállapodásban korábban érvényesítve lettek-e vagy nem. Még egyszer hangsúlyozom, szeretném, ha Vinea elvtárs világosan látná, hogy én semmiféle felmentvényt nem kaphatok egy olyan egyezményre, amely lényegében ebben a formában, ahogy ez most javasolva lett, azt lehet mondani, hogy döntő részben a magyar fél lemondását rögzíti. Most szeretnék még arra is rámutatni, amit Vinea elvtársnak mondtam, amikor idejöttem, hogy korlátolt időre kaptam felhatalmazást a munkahelyemtől való távollétre. Bár még egyszer hangsúlyozom, hogy éppen az elvtársak kedvessége folytán kitűnően érezzük magunkat Bukarestben és reméljük, hogy lesz alkalmunk Budapesten ezt a szíves vendéglátást viszonzni, mégis meg kell mondanom, hogy itt tartózkodásomat most már túl hosszú időre nem tudom kiterjeszteni. Ezért nekem az volna a kérésem, hogy ugyanakkor, amikor én a kormányomat tájékozatom, Vinea elvtárs is ezt lehetőleg sürgősen tegye meg, természetesen nem vasárnapra gondoltam, hanem hétfőre, úgyhogy amennyiben Vinea elvtárs tudna engem tájékoztatni a kialakult végleges álláspontról, úgy azt lehetőleg sürgősen tudjam meg.

Vinea: Azt hiszem, hogy megértettem Antos elvtárs javaslatának a lényegét. Ami az orsovai ingatlan kérdését illeti, mi úgy vagyunk tájékoztatva, hogy ez nincs a magyar hajózási társaság által hasznosítva.

Antos: A MASZHART ügynöksége van benn. Ott van még egy másik, egy sokkal nagyobb terület, amelyen a Szovrom épít, ennek a tulajdonjogát nem kívánjuk fenntartani. Végeredményben 135 négy-

szögöl, annyi mint egy családi ház, amelyet jelenleg is a MASZHART használ.

Vinea: Mindenesetre ahogy én vagyok tájékoztatva, mi más országokban nem tartottunk fenn hasonló területeket.

Antos: A SzovromTranszportnak van Budapesten.

Vinea: Értékes tájékoztatás, amit Antos elvtárs tudomásunkra hozott, mi ezt továbbítjuk, hogy az elvtársak kérésüket fenntartják. Ami a külképviseleti hatóságok ingatlanait illeti, kétségkívül egyetértünk azzal, hogy ebben az egyezményben bennfoglaltassék mint kivétel, mi a konkrét probléma megoldását értettük alatta.

Antos: Itt a házcséről volt szó Kolozsvárott. Ez az egyetlen probléma tudomásom szerint elrendeződött és semmiféle új igényről nincs szó. Egy nagyobb épületet adott át a magyar követség egy kisebb épületért.

Vinea: Mivel az a kérdés elrendeződött, akkor ezt úgy foglaljuk az egyezménybe, hogy ez az elvtől kivételt képez.

Antos: Én azt hiszem, itt nem is elvi kivételről, hanem elvek következetes alkalmazásáról van szó.

Vinea: Igen. Ami a kölcsönös kompenzációkat illeti, Antos elvtárs elismeri, hogy lényegében összebogozódott kérdés és itt nem fogunk hozzá a kibogozáshoz. Ezt úgy kell elrendezni, hogy elvágjuk a csomót. A nyugdíjakra vonatkozólag felvetődik, hogy ki-ki gondoskodjék a saját területén található nyugdíjasokról. Tudomásom szerint létezik egy kimutatás ezekről a nyugdíjasokról, ezt át fogjuk nézni. Az albizottsági üléseken úgy tudom, nem foglalkoztak ezzel a kérdéssel. Ami a keskeny nyomtávú gördülő anyag kérdését illeti, az a benyomásom, hogy Antos elvtárs nem konkretizálta a konklúziókat, azaz nem mondta meg határozottan, hogy mi a magyar álláspont ezzel kapcsolatban, mivel éppen arról van szó, hogy azért jutott holtpontra ez a kérdés, mert nem alkothatta egy valóságos érvényes tárgyalás alapját. Ha Antos elvtárs esetleg úgy értelmezte, hogy ezt a jövőbeni tárgyalások lehetőségeiből is kizárjuk, szeretném, ha Antos elvtárs ezt precizírozná.

Antos: Ezzel kapcsolatban az az utasításom, hogy az erre vonatkozó igényeket érvényesítsem.

Vinea: Kétségekívül a mi irányvonalunk az, hogy napirendről véglegesen levegyük.

Antos: Mi egyetértünk, hogy levegyük véglegesen a napirendről, de...

Vinea: Ez lényegében olyan kérdés, amely még inkább össze van bogozva, mint a kompenzáció kérdése. Ezért volna helyes, ha egy határozott választ kapnánk, hogy majd annak idején, amikor a többi kérdéseket is rendezzük, ezt is úgy tekintsük, mint a magyar igények eldöntött kérdését. Miért vetem fel lényegében a normál nyomtávú gördülő anyag kérdését? Ebben a kérdésben van egy megállapodás, amit végre kell hajtani, de a valóságban ez a megállapodás nem volt végrehajtva. Nem tudjuk, hogy mi okból nem történt ez meg, de mivel létezik ez a megállapodás, respektálnunk kell. A mi vezetőinknél ismertek ezek a kérdések. Az volt a meggyőződés, hogy a mi javaslatainknak megfelelően egyezzünk meg. Mi kötelesek vagyunk a magyar fél választát továbbítani. Minden erőnkkel azon voltunk, hogy a magyar fél javaslatait megvalósítsuk, vagyis hogy megállapodjunk és az elvtársak is megállapodással térjenek haza. Ha több idő telt el, amíg megkapták a választ, késésünkért elnézést kérünk, többé nem késünk a válasszal. Még meg kell mondanom személyes véleményemet. Akkor, amikor az elvtársak megvizsgálták az Önök javaslatait és amikor felhatalmaztak bennünket, hogy továbbítsuk a választ, azt kérték, hogy csakis így rendezzük a kérdéseket. Mi tudomásukra hozzuk a kérdéseket és akkor megkapjuk a határozott választ, amellyel majd le kell zárni tárgyalásainkat. Kérem még egyszer Antos elvtársat, biztosítsa a magyar kormányt, hogy az Önök javaslatait az illetékes hatóságok tárgyalták és az adott választ vizsgálják meg a magyar fél részéről, abból a célból, hogy még most és ne a jövőben tudjunk megegyezni.

Antos: Azt hiszem, mai tárgyalásunkat befejezhetjük. Én természetesen tájékoztatni fogom kormányomat és arra kérem Vinea elvtársat, hogy ez részéről is úgy történjen meg, hogy a lehetőség szerint nem hosszú időn belül lássuk további tennivalóinkat.

Vinea: Egyetértek.

Fülöp Mihály gyűjtése a Pénzügyminisztérium irattárából. SZTE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény, CASBI-másolatok, Ms. 7220.

72.

**Antos István pénzügyminiszterhelyettes jelentése
a Magyarország és Románia között függőben lévő egyes
pénzügyi és gazdasági kérdések végleges rendezéséről
folytatott tárgyalásokról**

Budapest, 1953. március 2.

A függőben lévő magyar-román pénzügyi és gazdasági kérdések végleges rendezése céljából Bukarestben folytatott kormánybizottsági tárgyalásokról szóló jelentésemet az alábbiakban terjesztem elő.

I.

A tárgyalások megkezdése előtt felkerestem a román delegáció vezetőjét, Vinea miniszterhelyettesét. Ismertettem előtte a magyar javaslatot, amelynek lényege egyrészt az 1945. április 4. előtt keletkezett követeléseknek kölcsönös lemondás útján való globális rendezése, másrészt a keskeny nyomközű gördülőanyagra vonatkozó magyar igény teljesítése, és közöltem, hogy magyar részről ezt a javaslatot egységes egésznek tekintjük. Megemlítettem, hogy a tárgyalások lefolytatására korlátozott idővel rendelkezem, és kértem, hogy a román delegáció ezt vegye figyelembe.

II.

Ezt követően a február 10-én tartott I. sz. főbizottsági ülésen átnyújtottam egyezménytervezetünket,¹⁶⁰ amelyben kifejezett [sic!] elvek a későbbi fő- és albizottsági tárgyalások alapjául szolgáltak. E tárgyalások során a február 17-i II. főbizottsági ülésen Vinea elvtárs arra a kérdésemre, hogy az egyezmény-tervezettel kapcsolatban vannak-e problémák, kijelentette, hogy lényegében problémák nem voltak, inkább csak formai észrevételek, egyes jogi kérdések merültek fel, amelyek nem alapkérdések, és a lényegét nem érintik. Érdemi kifogás csak a keskeny nyomközű gördülőanyaggal kapcsolatban emelhető,

---

160 Lásd a 67. sz. dokumentumot.

amelyre vonatkozóan a román delegáció úgy nyilatkozott, hogy az általunk szolgáltatott bizonyítékokat nem tekintik teljes értékűeknek. (Vinea elvtárs olyan közlést is tett, amely szerint csak a felsőbb szervek felhatalmazása hiányzik ahhoz, hogy a tárgyalásokat be lehessen fejezni.) Ilyen helyzetben a főbizottság javaslatomra albizottságot küldött ki az egyezménytervezet megszövegezésére.

Mindezek alapján joggal vonhattam le azt a következtetést, hogy a román delegáció javaslatunkra a keskeny nyomközű gördülőanyag kivételével pozitív választ fog adni.

Ezzel szemben a helyzet a következőképpen alakult.

III.

A szövegező albizottság nem tudott érdemleges munkát végezni, mert a román fél – megváltoztatva korábbi álláspontját – bejelentette, hogy az egyezménytervezet szövege addig nem készíthető el, amíg illetékes felsőbb román szervek döntése nincs a birtokukban.

A felsőbb szervek elhatározását a román delegáció a február 21-i III. főbizottsági ülésen¹⁶¹ közölte, és egyben olyan javaslatot terjesztett elő, amely tárgyalásaink eddigi irányvonalával teljesen ellentétes. Nevezetesen a javaslat szerint a román fél egyetért ugyan az 1945. április 4. előtt keletkezett követeléseknek kölcsönös lemondás útján való globális rendezésével, ez az elv azonban nem érvényesülhetne az 1945. április 4. előtt keletkezett azokra a román követelésekre, amelyeket 1945. után kötött államközi megállapodásokban elismertünk. Ezek a tételek a Román Állami Banknak a Magyar Nemzeti Bankkal szemben fennálló 275.000 arany dollár összegű, a Román Postának a Magyar Postával szemben fennálló 1.449.460 ar. fr. és 2.876.980 lej összegű, végül a Román Vasutaknak a MÁV-val szemben fennálló 613.727 Svfr összegű követelése. A keskeny nyomközű gördülőanyaggal kapcsolatban a román javaslat az volt, hogy erről az igényünkről véglegesen mondjunk le. Végül egy olyan jelentéktelen ingatlan ügyében is, mint a MESZHART által használt orsovai 135 n.öles házas

---

161 Lásd a71. sz. dokumentumot.

ingatlan, amelyre vonatkozólag tulajdonjogunkat fenn kívántuk tartani, negatív volt a román álláspont.

A román javaslatra a leghatározottabban kijelentettem, hogy mivel annak elfogadása gyakorlatilag egyoldalú joglemondást jelentene, és bennünket a keskeny nyomközű gördülőanyag kérdésének lezárásával a jelenleginél kedvezőtlenebb jogi helyzetbe hozna, a tárgyalásoknak ilyen alapon való folytatására lehetőséget nem látok. Nyomatékosan hangsúlyoztam, hogy az 1945. április 4. előtti tételek rendezését nem lehet függővé tenni attól, vajon későbbi megállapodásban valamely tartozás elismerésre kerül-e, vagy sem; ezeknek a megállapodásoknak a létrejöttékor ugyanis még nem volt egy kialakult elvi álláspont a függő pénzügyi kérdések rendezésére.

A román javaslat és a magyar álláspont kifejtése után megállapodtunk abban, hogy mindkét delegáció jelentést tesz kormányának. Ezzel kapcsolatban kértem Vinea elvtársat, hogy az illetékes román szervek álláspontjáról lehetőleg minél előbb tájékoztasson. A beállt fordulatról február 22-én jelentést tettem,¹⁶² hozzájárulást kérve ahhoz, hogy ha a román javaslat rövid határidőn belül alapvetően nem változik meg, a delegáció hazautazhassék.

IV.

Román részről az újabb tájékoztatást február 24-én este kaptam meg, amikor Vinea elvtárs közölte, hogy a román kormány fenntartja álláspontját. Javasolta egyben Vinea elvtárs, hogy ha az egyezményt nem is tudjuk aláírni, legalább egy közös jegyzőkönyvet vegyünk fel, amely a tárgyalások menetét és a felek álláspontját rögzíti. Ezzel egyetértettem, és a szövegező albizottság február 25-i ülésén át is nyújtottunk egy jegyzőkönyvtervezetet, amely a magyar javaslat és a román ellenjavaslat ismertetése mellett azt is tartalmazta volna, hogy az ellenjavaslat részünkről miért nem fogadható el. Ezt a tervezetet a román delegáció nem tette a magáévá, azzal az indokolással, hogy az

---

¹⁶² A jelentés megtalálható: SZTE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény, CASBI-másolatok, Ms. 7220. (Fülöp Mihály gyűjtése a Pénzügyminisztérium irattárából.)

egyoldalúan kedvező színben tünteti fel a magyar javaslatot, és egyúttal egy általa készített tervezetet terjesztett elő, amely viszont számunkra nem volt megfelelő, mert abból a magyar javaslat egységes jellege és lényege egyáltalán nem tűnt volna ki.

Minthogy Vinea elvtárs 24-én adott negatív válasza után úgy határoztam, hogy a delegáció 26-án hazautazik, és minthogy a közös jegyzőkönyv összeállításának munkája is eredménytelennek mutatkozott, 26-án reggel újból felkerestem Vinea elvtársat. Ez alkalommal ismét részletesen kifejtettem, hogy a román javaslat ellentétben áll azzal a rendezési alapelvvel, amely az 1945. április 4. előtt keletkezett követelések kölcsönös eltörlését célozza és lényegében a magyar igényekről való egyoldalú lemondást jelent. Közöltem azt is, hogy örömmel vennénk, ha a román delegáció olyan javaslatot terjesztene elő, amely lehetővé tenné a függő kérdéseknek az általunk közölt alapelvek szerint való rendezését. Ennek hiányában nincs felhatalmazásom a tárgyalások folytatására. Véleményem szerint sikerült Vinea elvtársat álláspontunk helyességéről meggyőzőnöm. Megállapodtunk abban, hogy a közös jegyzőkönyvet szövegező albizottság újból összeül, mégpedig szükség esetén a vezetők részvételével abból a célból, hogy a jegyzőkönyv elutazásunk előtt aláírható legyen.

V.

Az aláírásra azonban nem kerülhetett sor, mert Vinea elvtárral csupán a késő esti órákban, egy órával a vonat indulása előtt sikerült újból találkoznom, amikor a szállodában felkeresett. Vinea elvtárs itt közölte, hogy közvetlenül Gheorghiu-Dej elvtársnak tett jelentést, és az ő döntése alapján módjában van a tárgyalásnak új fordulatot adni. Nevezetesen, most már a román fél hajlandó az eredeti magyar javaslatnak megfelelően az összes, 1945. április 4. előtt keletkezett követeléseket közölni, tehát a lemondást kiterjeszteni a Román Állami Bank, a Román Posta és a Román Vasút már említett követelésére, azzal a feltétellel, hogy a lemondás elvét következetesen alkalmazzuk, és kiterjesztjük a keskeny nyomközű gördülőanyagra is. Kérte egyben Vinea elvtárs, hogy elutazásunkat halasszuk el, és az új román javaslat alapján készítsük el és írjuk alá az egyezményt.

Vinea elvtárs közlésére kijelentettem, hogy a tárgyalások sikeres befejezése érdekében végzett személyes fáradozását nagyra értékelem, és bár elutazásomat egyéb okok miatt nem halaszthatom el, a tárgyalást nem tekintem megszakítottnak. Egyben kértem, hogy a követségben keresztül írásban is juttassa el a román javaslatot, amelynek alapján személyesen fogok kormányomnak¹⁶³ referálni.

VI.

Ami a román javaslatot illeti, véleményem a következő:

- 1) A keskeny nyomközű gördülőanyagra vonatkozó igényünk jogi alapja nehezen biztosítható és nehezen védelmezhető. A román fél több ízben felhozta¹⁶⁴ azt, a véleményem szerint helyes érvet, hogy igényünk alapja a régi román rezsim 1940-ben elkövetett állítólagos cselekménye, és hogy magyar részről olyan igénnyel lépünk fel, amelyet 1940-ben, és azt azt követő években az akkori magyar kormány¹⁶⁵ nem érvényesített.
- 2) Minthogy az általunk javasolt rendezési alapelv szerint az 1945. április 4.-ét megelőző helyzetből egyik fél sem kíván hasznot húzni, a keskeny nyomközű gördülőanyagra vonatkozó igényünk ezen az alapon erősen vitatható.
- 3) Az egyezmény aláírása nagyszámú vitás kérdést zárna le, és közvetlenül azzal az eredménnyel járna, hogy törlésre kerülne a Román Állami Bank, a Román Posta és a Román Vasút mintegy 4 millió rubel összegű követelése.

Ezek alapján javaslatom az, hogy arra az esetre, ha a román fél javaslata írásban megérkezik, kapjak felhatalmazást a tárgyalások folytatására, és olyan egyezmény aláírására, amely a keskeny nyomközű gördülőanyagra vonatkozó igényünk elejtése mellett a régi függő ügyeket véglegesen lezárja.

Mol Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok Románia, XIX-J-1-k, 38. doboz, 23/g csomó, sokszorosított másolat.

163 A Rákosi Mátyás-vezette kormányról van szó.

164 Pl. Grigore Preoteasă már 1951 őszén közölte Pataki László követtel, hogy a CFR álláspontja szerint nem jogosak a magyar kormányonak a keskeny nyomtávú vasúti anyaggal kapcsolatos követelései. Lásd: MOL-JGY bukaresti TÜK, XIX-J-33-a, 1. doboz, 136. o.

165 A Teleki-, Bárdossy-, Kállay-kormányokról van szó.

73.

**A Külügyminisztérium Politikai Főosztálya feljegyzése
az újabb magyar egyezménytervezettel kapcsolatban,
valamint a tervezet szövege**

Budapest, 1953. június 9.

Politikai Főosztály
Forgács Egon
Készült két példányban

Berei elvtárs
Rózsa elvtársnő
SZIGORÚAN TITKOS!

A jelen egyezménytervezettel kapcsolatban az alábbi megjegyzéseim vannak:

1) Antos elvtárs maga is megállapítja, hogy az orsovai ingatlanok (135 négyszögöl, 1 épület + felszerelési tárgyak) az átadásokból való kivétele ellenkezik a rendezési elvvel, s ezért az ingatlan megtartása nem látszik valószínűnek. Ennélfogva – amennyiben előttem ismeretlen okok miatt nem ragaszkodunk az ingatlan *minden körülmények között* való megtartásához – javaslom az egyezménytervezet 2. cikk 2. bekezdésének második felét (továbbá...) kihagyni. Az orsovai ingatlanra vonatkozó eddigi tárgyalásaink ugyanis arra mutatnak, hogy román részről nem fognak ettől eltekinteni, hisz az általános rendezésre vonatkozó javaslataink *előtt* ők több ízben is felajánlották, hogy a szóbanforgó ingatlant hajlandók megvenni. Egyébként is a Szovromtransport már különböző beruházásokat végzett az orsovai ingatlanon. Az átadandó értékhez képest az orsovai ingatlan értéke elenyésző, s annak az átadásból való kivétele csak a román fél *megegyezési készségére* lenne káros hatással – anélkül, hogy komoly kilátásaink lennének az ingatlan megtartására.

2) Az egyezménytervezetből kitűnik, hogy nem ragaszkodunk a még fennmaradt 407 drb. CASBI-tétel leszállításához. Megjegyezni kívánom, hogy a le nem szállított tételek díjait a Magyarországon élő tulajdonosok legnagyobb részt már kifizették. Tény az, hogy a le nem szállított CASBI-tételek értéke túl jelentéktelen ahhoz, hogy e nagy horderejű egyezményben külön pontként szerepeljen. Ellenben véle-

ményem szerint a CASBI-ügyet napirenden kívül fel kellene vetnünk, és javasolnunk kellene annak külön levélváltás útján való végleges rendezését.

Az egyezménytervezettel kapcsolatban egyéb észrevételem nincsen.

Melléklet

Szigorúan titkos!

EGYEZMÉNY

A Magyar Népköztársaság Kormánya és a Román Népköztársaság Kormánya attól az óhajtól vezettetve, hogy a két ország között fennálló kapcsolatokat az 1948. évi január hó 24. napján kelt Barátsági, Együtműködési és Kölcsönös Segélynyújtási Szerződés, valamint az 1952. évi június hó 12. napján kelt egyezmények szellemében a békefrontnak és a szocializmus táborának megerősítése érdekében szorosabbra fűzzék és felismerve azt, hogy abból a célból rendezniök kell a még függőben lévő pénzügyi és gazdasági kérdéseket, elhatározták, hogy a jelen Egyezményben említett jogokat, követeléseket és igényeket az alábbiak szerint kölcsönösen és véglegesen rendezik.

1. cikk

1) A Felek kölcsönösen megszüntnek nyilvánítják azokat a követeléseiket, jogaikat és igényeiket, amelyek akár az 1945. évi április hó 4. napja előtt kötött államközi szerződés vagy megállapodás alapján, akár az említett időpontot megelőző tevékenység, működés vagy cselekmény alapján, akár az 1947. év február hó 20. napján Magyarországgal, illetőleg Romániával kötött békeszerződés alapján a másik féllel szemben fennállanak.

2) A Felek hatálytalanítják az 1945. április 4. óta kötött államközi szerződéseknek vagy megállapodásoknak azokat a még végre nem hajtott rendelkezéseit, amelyekkel a kötelezett Fél az 1) bekezdés alá tartozó valamely követelést, jogot, vagy igényt elismert.

2. cikk

1) A Felek kölcsönösen lemondanak a jelenleg is tulajdonukban álló, az 1945. évi április hó 4. napján a másik állam területén volt és

ma is ott lévő ingatlanokról, vállalatokról vállalati érdekeltségekről és ingó vagyontárgyakról, továbbá a jelenleg is tulajdonukban álló azokról az értékpapírokról, amelyeket az 1945. évi április hó 4. napja előtt a másik állam, illetőleg annak közjogi vagy magánjogi jogi személyei bocsátottak ki.

2) Az 1) bekezdésben foglalt lemondás nem terjed ki azokra az ingatlanokra, amelyek a Felek külképviseleiteinek céljaira szolgálnak, továbbá a Magyar Folyam és Tengerhajózási Részvénytársaság Orsova, Th. Schwarcz u. 1. szám alatt lévő házas ingatlanára, végül ezeknek az ingatlanoknak a berendezési és felszerelési tárgyaira.

3) A Felek az 1948. évi április hó 14. napján a Magyar Köztársaság Kormánya és a Román Népköztársaság Kormánya között a romániai magyar bankérdekeltségek rendezése tárgyában kötött megállapodást hatályon kívül helyezik.

3. cikk

A Felek kölcsönösen lemondanak azokról a követeléseikről és igényeiről, amelyek ingatlanaik, vállalataik, vállalati érdekeltségeik, értékpapírjaik vagy egyéb ingó vagyontárgyai állami tulajdonba vételéből, kisajátításából, elkobzásából vagy ezekkel kapcsolatos egyéb hasonló intézkedésekből kifolyólag a jelen Egyezmény hatálybalépése előtt keletkeztek.

4. cikk

Az 1-3. cikkek rendelkezéseit alkalmazni kell a két állam közjogi jogi személyeinek és a két állam tulajdoni érdekeltségének megfelelő arányban a két állam magánjogi jogi személyeinek követeléseire, jogaira, igényeire, ingatlanaira, vállalataira, vállalati érdekeltségeire, értékpapírjaira és egyéb ingó vagyontárgyaira is.

5. cikk

A Felek kölcsönösen rendezettnek nyilvánítják az 1948. évi június hó 18. napja előtt kötött kompenzációs ügyletekből eredő követeléseket. Az 1948. évi június hó 18. napja után állami vállalatok között a két állam állami bankjának jóváhagyásával kötött kompenzációs ügyleteket rendezni kell.

6. cikk

Azokat a fizetéseket és természetbeni szolgáltatásokat, amelyeket a jelen Egyezmény szerint megszünt követelések, jogok és igények, illetőleg kötelezettségek alapján teljesítettek, tartozatlan fizetésként (szolgáltatásként) visszakövetelni nem lehet.

7. cikk

A román Fél az 1953. évi december hó 31. napjáig kiegyenlíti azt a 6.798.492,19 rubel összegű tartozását, amely az 1945. évi április hó 4. napjától az 1949. évi október hó 31. napjáig terjedő időre vonatkozó kölcsönös elszámolás egyenlegéhez az 1951. évi január hó 20. napján aláírt Jegyzőkönyv szerint jelentkező tartozásából a Magyar Népköztársaság Vasutaival szemben fennáll.

8. cikk

A Felek érdektelennek nyilvánítják magukat állampolgáraiknak olyan követelései és igényei tekintetében, amelyek a másik államnak a szocialista gazdasági rend megvalósítása érdekében tett intézkedéseiből kifolyólag keletkeztek vagy keletkezhetnek.

9. cikk

1) A Felek kölcsönösen támogatni fogják egymást mindazokban az esetekben, amelyekben magyar állampolgár vagy volt magyar állampolgár a Román Népköztársasággal szemben, illetőleg román állampolgár a Román Népköztársasággal szemben, illetőleg román állampolgár vagy volt román állampolgár a Magyar Népköztársasággal szemben harmadik államban igényt támaszt.

2) A jelen Egyezmény rendelkezései a harmadik állam által támasztható követeléseket és igényeket nem érintik.¹⁶⁶ A Felek azonban az ilyen követelésekre és igényekre vonatkozó közös álláspont kialakí-

---

¹⁶⁶ A június 19-i módosításban, az alábbi szöveggel egészítették ki a tervezetet: „Harmadik állam által támasztott, a jelen Egyezménnyel szabályozott kérdést érintő követelés vagy igény elhárítását, vagy rendezését az a Fél vállalja magára, amelyik a követelés vagy igény alapjául szolgáló vagyontárgyat (ingatlant, ingót, vállalatot, érdekeltséget, értékpapírt, jogot) megszerezte, illetőleg amelyik mentesült a másik Féllel szemben a követeléssel, vagy igénnyel kapcsolatos valamely kötelezettség alól.” (Fülöp Mihály gyűjtése a Pénzügyminisztérium irattárából. SZTE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény, CASBI-másolatok, Ms. 7220.)

tása, valamint harmadik állammal szemben fennálló követeléseik vagy igényeik érvényesítése érdekében együtt fognak működni, feltéve, hogy a követelés vagy igény a jelen Egyezményvel szabályozott kérdést érint.

3) A Felek nem fognak egymással szemben követelést vagy igényt támasztani olyan kötelezettség címén, amely a másik Felet harmadik államban székhellyel bíró jogi személlyel szemben a jelen Egyezmény aláírásának napján terheli, feltéve, hogy a követelés vagy igény a jelen Egyezményvel szabályozott kérdést érint.

10. cikk

A Felek megállapodnak abban, hogy a munkaviszony alapján járó olyan nyugdíjat és társadalombiztosítási járadékot, amelyhez való jog a jelen Egyezmény aláírásának napja előtt nyílt meg a Magyar Népköztársaság területén lakó magyar állampolgár részére a magyar Fél, a Román Népköztársaság területén lakó román állampolgár részére a román Fél fizeti, függetlenül attól, hogy a nyugdíjra vagy társadalombiztosítási járadéokra irányuló követelés a másik állammal, illetőleg a másik állam közjogi vagy magánjogi jogi személyével szemben áll fenn.

11. cikk

A jelen Egyezmény rendelkezései semmilyen vonatkozásban nem érintik a két állam, valamint természetes és jogi személyei ipari, irodalmi és művészeti tulajdonjogát.

12. cikk

A Felek a jelen Egyezmény végrehajtásával kapcsolatban semmiféle adót vagy illetéket kivetni, illetve költséget felszámítani nem fognak: egyben mindazokat a kamat, költség, adó, illeték vagy hasonló természetű egyéb követeléseiket, amelyeket a másik Fél tulajdonában állott vagyontárgyak tekintetében támasztottak, vagy támaszthatnának, megszüntnek jelentik ki.

Kelt Bukarestben az 1953. évi ..... hó ..... napján, két példányban, magyar és román nyelven, mindkét szöveg egyenlő erejű.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi TŰK iratok Románia, XIX-J-1-j, 20. doboz, 001225. sz., Antos István aláírásával hitelesített gépirat.

74.

A magyar-román pénzügyi tárgyalások főbizottsági ülésének jegyzőkönyve

Bukarest, 1953. június 26.

Vinea: Üdvözlöm a magyar delegáció tagjait abból az alkalomból, hogy a gazdasági és pénzügyi kapcsolatokból származó kérdések likvidálásának tárgyalását folytatjuk. Remélem, hogy miután az elvi rész megállapítást nyert, a felmerülő kérdéseket hamarosan rendezni tudjuk. Abban az emlékeztetőben, amelyet a magyar delegációnak továbbítottunk,¹⁶⁷ megismételtem azokat az elvi kérdéseket, amelyeket a delegáció elutazásakor már szóban közöltem. A magyar fél válaszból megértettem, hogy magyar részről javaslatainkat úgy tekintik, mint amelyek további tárgyalások alapját képezhetik, ezért javaslom, hogy a lényegében már felmerült alapokon tárgyaljunk. Ezeket emlékeztetőnk tartalmazza. Úgy gondolom, hogy mivel az emlékeztető a magyar delegáció birtokában van, szükségtelen felolvasni. Mivel észrevételeinket az emlékeztetőben szélesebb körben vetettük fel, s a magyar válaszból az tűnik ki, hogy ezeket tárgyalási alapnak tekintik, szeretnénk, ha a magyar fél ismertetné véleményét, és megállapodnánk a munkamódszerben, amellyel a szükséges eredményt elérjük.

Antos: A magyar delegáció nevében szeretettel köszöntöm a román delegáció elnökét és tagjait. A külügyminisztérium útján megkaptuk azt az emlékeztetőt, amelyben a gazdasági és pénzügyi kérdések rendezésére vonatkozó elvi alapok le vannak fektetve. Az átadott emlékeztető véleményem szerint helyesen és határozottan szögezi le az elvi alapot. Már most közölhetem a román delegációval, hogy kormányomtól felhatalmazást kaptam arra, hogy ezen az elvi alapon az egyezményt létrehozzuk. Bár az emlékeztető szilárd alapot nyújt az egyezménytervezet összeállítására, magában az egyezményben mégis pontosan kell megfogalmazni azokat a tételeket, amelyek itt csak elvileg, és nagyvonalakban jelentkeznek. A munkamódszert

---

167 A román emlékeztetőt nem találtuk.

illetőleg javaslatom a következő. Elvtársaink otthon elkészítettek egy szövegtervezetet, amely véleményem szerint helyesen tükrözi vissza a román emlékeztetőben lefektetett elvi alapokat, amellel röviden kitér egy-két olyan kérdésre is, amely az emlékeztetőben ugyan konkrétan nem szerepel, de az abban foglalt elvekből következik. Helyes lenne, ha tervezetünket átadnánk, s a román elvtársak azt lefordítanák, és megvizsgálnák, mennyiben felel meg a román elvtársak véleményének. Előre kívánom bocsátani, hogy amennyiben a szövegtervezetnek, amelyet mi a munka gyorsítása végett állítottunk össze, egyes pontjai tekintetében a román elvtársak más szövegezés tartanak célszerűnek, úgy azokat megfelelően módosítani kellene.

Vinea: Egyetérttek.

Antos: Ha *Vinea* elvtárs helyesnek tartja, röviden ismertetem azokat a problémákat, amelyek magából, a román emlékeztető rövid szövegéből nem jelentkeznek. Az egyezménytervezet egy rövid bevezető szöveget tartalmaz. Az 1., 2., és 3. cikk lényegében a román emlékeztető elvi alapjai szerint konkretizálja azokat a követeléseket, igényeket, vagyontárgyakat, amelyekről kölcsönösen lemondunk. Tehát, az 1. cikk hatálytalanítja a két ország felszabadulás előtt keletkezett nemzetközi megállapodásokat. A 2. cikk az ingatlanokról, vállalati érdekeltségekről, vagyontárgyokról való lemondást tartalmazza. A 3. cikk magában foglalja azokról az igényekről való lemondást, amelyek a szocialista fejlődéssel kapcsolatban államosított javak tekintetében álltak fenn, vagy egyéb módon a kölcsönös javak tekintetében a lemondás már megtörtént. Külön cikkben szeretnénk hatálytalanítani azokból az elszámolatlan kompenzációs üzletekből eredő követeléseket, amelyek 1948. június 18. előtt keletkeztek. Ezek azok a tételek, amelyeknél az elszámolásnak egész egyszerűen nincs meg a fizikai lehetősége. Külön cikkben mondjuk ki, hogy amennyiben kölcsönösen teljesítés vagy fizetés történt, ezek, mint tartozatlan fizetések, vissza nem követelhetőek. Tartalmaz a tervezet egy érdekeltségi klauzúlát a természetes személyek olyan követeléseit és igényeit tekintetében, amelyeket a szocialista fejlődés támasztott. A 9. cikkben az átadott-átvett vagyontárgyakkal kapcsolatban harmadik állam által támasztható igények kérdését

rendezzük. Itt az elv az, hogy a követelések a tulajdon sorsát osztják, tehát a követeléseket az az állam elégíti ki, amelynek az illető vagyontárgy birtokába került, vagy kerül. Ugyanakkor egy pontban arról írunk, hogy a felek kölcsönösen támogatják egymást harmadik állam által támasztható igények elhárításában, itt elsősorban olyan esetekre gondolunk, amikor a külföldi igények jelentékeny része az állampolgárság kérdésén dől el. Ilyen esetekben a két kormány támogatást ad az állampolgárság kérdésének vagy egyéb problémáknak igazolásában. Végül a nyugdíjkérdést vettük még ide a területi elv alapján való rendezés formájában. meg vagyok győződve, hogy a szövegjavaslatok pontosan épülnek a román emlékeztetőben foglalt elvi alapokra, sehol kivételt nem tartalmaznak, s amennyiben az elvi alapokat mindkét fél az egyezmény szilárd bázisának tartja, úgy véleményem szerint szövegezési, mondatszerkesztési, vagy legfeljebb olyan problémák merülhetnek fel, hogy egyes pontokat az egyezménybe, vagy külön levélváltás formájában vegyünk-e fel. Ezek tekintetében a megbeszélések során a helyes álláspontot ki lehet alakítani, s minthogy az elvek tiszták, véleményem szerint rövid időn belül eljutunk az egyezmény végleges szövegéhez és aláírásához.

Vinea: A javaslatot lefordítjuk, s egy kis időt kérünk annak áttanulmányozására. Ennek alapján megtárgyaljuk az esetleges szövegezési kérdéseket, hogy meg tudjunk állapodni egy végleges egyezmény-szövegben, és azt alá is írassuk.

Antos: Nekem az volna a konkrét javaslatom, hogy miután az elvtársak már lefordították és áttanulmányozták az anyagot, akkor a román és magyar elvtársak összeülnének az elnökök nélkül. Felmerülhetnek kérdések és problémák, amelyek kellő magyarázata esetén a kételyeket el lehet oszlatni, vagy amennyiben már vannak bizonyos szövegezési javaslatok, ezeket a megbeszélések során elő is lehet készíteni, tehát kialakul az, hogy vannak-e olyan kérdések, amelyeket főbizottsági ülésen kell megbeszélni. Azt hiszem, ez a módszer elősegíti a megoldást.

Vinea: Javaslom, hogy már a holnap délelőtt folyamán kezdjek meg az elnökök nélkül az elvtársak a tárgyalásokat.

Antos: Egyetértek. Általában, ha az elvi alap tiszta, akkor már csak a helyes formulázás marad hátra, és azt hiszem, hogy ha a román

elvtársak áttanulmányozzák a szövegünket, és holnap az egyes pontokat megvitatják, vagy esetleg más formulázásban egyeznek meg, akkor nagyon kevés főbizottsági ülést kell tartani.

Vinea: Nekem is az a véleményem, hogy gyorsan fogunk megállapodásra jutni és hiszem, hogy az az okmány, amely tárgyalásaink eredményeképpen létrejön, minta-egyezmény lesz, hogy hogyan kell likvidálni azokat a kérdéseket, amelyek csak nehezítik kormányaink harcát a szocializmus építésében.

Antos: Teljesen osztom *Vinea* elvtársa véleményét. Rengeteg aktuális probléma van, és ezeknek a megoldását elősegíti, ha a múlt maradványait gyorsabban felszámoljuk.

Fülöp Mihály gyűjtése a Pénzügyminisztérium irattárából. SZTE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény, CASBI-másolatok, Ms. 7220.

75.

Egyezmény a Magyar Népköztársaság és a Román Népköztársaság között függőben lévő egyes pénzügyi és gazdasági kérdések végleges rendezése tárgyában¹⁶⁸

Bukarest, 1953. július 7.

A Magyar Népköztársaság Kormánya és a Román Népköztársaság Kormánya attól az óhajtól vezettetve, hogy rendezzék a két ország felszabadulását megelőző pénzügyi és gazdasági kapcsolatokból származó ügyeket, a kölcsönös együttműködés és barátság szellemében elhatározták az alábbiakat:

---

168 *Emanoil Vineának az egyezményhez csatolt, Antos Istvánhoz írott három levelét nem közöljük. Az első levélben megerősíti *Vinea*, hogy az egyezmény 2. cikke 1) bekezdésében foglalt lemondás nem terjed ki azokra a vagyontárgyakra, amelyeket a két állam külképviseletei használnak. Második levelében *Vinea* tudatja *Antossal*, hogy a román vasutak tartozását 30 nap alatt jóváírják a román-magyar klíring-számlán. Végül pedig megerősíti, hogy a nyugdíj- és társadalombiztosítási kérdést az állampolgársági és területi elv alapján rendezik.*

1. cikk

1) A Felek kölcsönösen megszüntnek nyilvánítják azokat a jogaikat, követeléseiket és igényeiket, amelyek a két országnak a Szovjet Hadsereg által történt felszabadítása előtt kötött szerződés vagy megállapodás alapján a másik Féllel szemben fennállnak.

2) A Felek hatálytalanítják a két állam között a felszabadulás után kötött szerződéseknek vagy megállapodásoknak azokat a még végre nem hajtott rendelkezéseit, amelyekkel a kötelezett Fél a jelen cikk 1) bekezdése alá tartozó valamilyen jogot, követelést vagy igényt elismert.

2. cikk

1) A Felek kölcsönösen lemondanak a ma is tulajdonukban álló, a felszabadulás időpontjában a másik állam területén volt és jelenleg is ott lévő vállalatokról, vállalati részesedésekről, ingatlan és ingó vagyontárgyakról, továbbá a ma is tulajdonukban álló azokról a részvényekről, értékpapírokról, kötelezvényekről és címletekről, amelyeket a felszabadulás előtt a másik állam, illetőleg annak valamely jogi személye bocsátott ki.

2) A jelen cikk 1) bekezdésében felsorolt vagyontárgyakkal kapcsolatos olyan követelés vagy igény rendezését, amelyet a Feleken kívül álló bármely jogi vagy természetes személy támaszt, az a Fél vállalja magára, amelyik a követelés vagy igény alapjául szolgáló vagyontárgyat megszerezte.

3. cikk

A Felek kölcsönösen lemondanak azokról a követeléseikről és igényeikről, amelyek vállalataik, vállalati részesedéseik, ingatlanaik vagy egyéb vagyontárgyaik állami tulajdonba vételéből, kisajátításából vagy ezekkel kapcsolatos egyéb hasonló intézkedésekből kifolyólag a jelen Egyezmény hatályba lépése előtt keletkeztek. A 2. cikk 2) bekezdésében foglaltakat a jelen cikkkel kapcsolatban is alkalmazni kell.

4. cikk

Az 1–3. cikkek rendelkezéseit alkalmazni kell a két állam közjogi jogi személyeinek és a két állam tulajdoni részesedésének megfelelő arányban a két állam magánjogi jogi személyeinek, továbbá ugyanilyen

arányban harmadik államban székhellyel bíró jogi személyeknek a jogaira, követeléseire, igényeire, vállalataira, vállalati részesedéseire, ingatlanaira és egyéb vagyontárgyaira is.

5. cikk

Azokat a fizetéseket és természetbeni szolgáltatásokat, amelyeket a jelen Egyezmény szerint megszűnt jogok, követelések és igények, illetőleg kötelezettségek alapján teljesítettek, tartozatlan fizetesként vagy szolgáltatásként visszakövetelni nem lehet.

6. cikk

A Felek érdektelennek nyilvánítják magukat és nem nyújtanak semmi támogatást állampolgáraiknak olyan követeléseit és igényeit tekintetében, amelyek a másik államnak a szocialista gazdasági rend megvalósítása érdekében tett intézkedéseiből kifolyólag keletkeztek, vagy keletkezhetnek.

7. cikk

A jelen Egyezmény rendelkezései nem vonatkoznak a Magyar Népköztársaság Közlekedés- és Postaügyi Minisztériuma és a Román Népköztársaság Közlekedésügyi Minisztériuma között a vasúti gördülőanyagok kölcsönös visszatérítésének szabályozása tárgyában 1951. január 21-én kötött Egyezményre.

8. cikk

A jelen Egyezmény rendelkezései semmilyen vonatkozásban nem érintik az irodalmi és művészeti szerzői jogot.

9. cikk

A Felek a jelen Egyezmény végrehajtásával kapcsolatban semmiféle adót vagy illetéket kivetni, illetőleg költséget felszámítani nem fognak és lemondanak mindazokról a kamat, költség, adó, illeték vagy hasonló természetű egyéb követeléseikről, amelyeket a másik Fél tulajdonában állott vagyontárgyak tekintetében támasztottak vagy támaszthatnának.

10. cikk

A jelen Egyezmény aláírásának napján lép hatályba.

Kelt Bukarestben, az 1953. évi július hó 7. napján, két eredeti példányban, magyar és román nyelven, mindkét szöveg egyenlő érvényű.

*A Magyar Népköztársaság
Minisztertanácsának
meghatalmazásából:
Antos István*

*A Román Népköztársaság
Minisztertanácsának
meghatalmazásából:
Vinea Emanoil*

A Külügyminisztérium irattárában lévő eredeti példány. Másolata megtalálható: SZTE Társadalomelméleti és Kortörténeti Gyűjtemény, CASBI-mások, Ms. 7220.

76.

Antos István Jelentése a magyar–román függő pénzügyi és gazdasági kérdések rendezéséről

Budapest, 1953. július 15.

A folyó hó 7-én Bukarestben aláírásra került a Magyar Népköztársaság és a Román Népköztársaság között függőben lévő egyes pénzügyi és gazdasági kérdések végleges rendezéséről szóló egyezmény.

Megállapodásunk értelmében:

a) a két állam kölcsönösen lemond a felszabadulás előtt kötött szerződés alapján a másik állammal szemben fennálló jogairól, követeléseiről és igényeiről,

a felszabaduláskor a másik állam területén volt, és ma is ott lévő vagyontárgyairól, valamint a felszabadulás előtt a másik állam területén kibocsátott értékpapírjairól,

az állami tulajdonbavétel címén fennálló követeléseiről,

b) a kölcsönös lemondás kiterjed azokra a felszabadulás előtt keletkezett, mintegy 4 millió rubel összegű kötelezettségeinkre (MÁV, Posta, Magyar Nemzeti Bank), amelyeket a felszabadulás után elismertünk,

c) rendezést nyert a MÁV javára mutakozó 7 millió rubel összegű szaldó kérdése is olyképpen, hogy ezt az összeget a román fél klíringszámlán 30 nap alatt javunkra írja; a kiegyenlítés a román külkereskedelmi helyzetre való tekintettel 1954-ben történik meg,

d) a két állam a régi nyugdíjak fizetésének kérdését a területi és állampolgársági elv alapján rendezzi.

Külön ki kell térnem a rendes nyomközű vasúti gördülőanyag kicseréléséről szóló, 1951. január 21.-én kötött egyezményre, amelyből kifolyólag magyar részről 35, román részről 25 mozdony vár még átadásra. A tárgyalások során Vinea miniszterhelyettes, sőt, találkozásunkkor Petrescu pénzügyminiszter is, felsőbb szervek álláspontjával való utalással rendkívüli eréllyel és szívóssággal kívánták azt, hogy ennek az egyezménynek az érvényességét kifejezetten ismerjük el. Ezzel a kívánsággal szemben utaltam arra, hogy a kérdés nem tartozik egyezményünk keretébe. Végül is sikerült olyan semleges szöveget elfogadtatni, amely az érvényesség kérdését nem érintve csupán annyit tartalmaz, hogy a július 7-i egyezmény rendelkezései a szóban lévő vasúti egyezményre nem vonatkoznak.

Fel kell azonban hívnom a figyelmet arra, hogy mivel a két állam illetékes minisztériumai által kötött egyezmény érvényessége nem vitatható s minthogy az túlnyomó részben már végrehajtásra is került, a közlekedési- és postaügyi minisztériumnak az a magatartása, amely a végleges lebonyolítást akadályozza, komolyan zavarhatja a magyar-román gazdasági kapcsolatok normális menetét.

MOL Jelenkori Gyűjtemény, külügyminisztériumi adminisztratív iratok, Románia XIX-J-1-k, 38. doboz, 23/g csomó, sokszorosított másolat.